

GESTA TREVERORUM.

INCIPIT ¹² DE ORIGINE GALLORUM TREBIRORUM.

1. Anno (167) ante urbem Romam conditam mil- A lesimo trecentesimo ¹³ Ninus rex Assiriorum pri-
mus, ut historici volunt, propagandæ dominationis
libidine ¹⁴ arma foris extulit cruentamque vitam
quingenta ¹⁵ annis ¹⁶ per totam Asiam bellis
egit; a meridie atque mari Rubro surgens, sub ul-
timo septentrione Euxinum pontum vastando per-
domuit, Scythiamque ¹⁷ barbaricam adhuc tunc
inbellem et ¹⁸ innocentem, torpentem excitare sevi-
tiam ¹⁹, vires suas nosse, et non lacte pecudum set
sanguine hominum vivere, et ad postremum ²⁰ vin-
cere, dum ²¹ vincit ²², docuit. Novissime Zoroastrem
Bactrianorum ²³ regem, eundemque magicæ ²⁴, ut
ferunt ²⁵, artis ²⁶ repertorem, pugna oppressum in-
terfecit. Post ipse dum deficientem a se ²⁷ oppugnat
civitatem, sagittæ ictu interiit, relictâ uxore Semi-
rame cum (168) duobus filiis Trebeta et Nina ²⁸.
Quorum primus, videlicet Trebetas ²⁹, ex regina
quadam Chaldecorum ³⁰, quam ante Semiramem
duxerat, Ninas ³¹ autem de Semirame natus erat.
Occiso ergo ³² Nino, Semiramis privignum suum
Trebetam maritum ducere voluit, eumque reniten-
tem ³³ et execrantem, invidia et libidine stimulata,
tam diu persecuta est, donec cum patria pelleret ³⁴
et regno. Pulsus igitur ³⁵ dum ³⁶ diu longaque ³⁷ se-
des vagando quæreret et non inveniret, cœpit ex
diuturni ³⁸ itineris fatigatione tædere, et ubinam
sibi fata quiescendum consulere, missione ³⁹ sortis
inquirere. Sors optulit ⁴⁰ Europam, quæ est tertia

pars orbis, licet quidam secundam ⁴¹ diffiniant ⁴², et
Affricam non per se partem esse set ad Europam
pertinere contendant. Transfretato mari mediterræ-
neo, quod ab Asia dividit Europam ⁴³, per vasta
solitudinum et invia saltuum ⁴⁴ venit ad Mosellam,
in cujus littore repperit vallem speciosam ⁴⁵, aquis
irriguam, silvis nemorosam, montibus undique cir-
cumseptam. Captus ⁴⁶ amenitate loci, ibidem sub-
sistere delegit, urbemque constituit ⁴⁷, quam ex suo
nomine Treberim appellavit ⁴⁸.

2. Anno ante urbem Romam conditam ⁴⁹ mille-
simo ducentesimo quinquagesimo ⁵⁰ urbs Trebe-
ris ⁵¹ in Europa auctore ⁵² Trebeta ⁵³ profugo,
filio ⁵⁴ Nini filii Belis ⁵⁵, parvo adhuc nomine condita
est anno septimo ætatis ⁵⁶ Habrahæ ⁵⁷ patriarchæ.
B Originem gens quæ incoluit ⁵⁸ de Gomer, filio Ja-
feth ⁵⁹ filii Noe, duxit, et ex candore corporum
Gallorum ⁶⁰ nomen assumpsit (169), gens et urbs
antiquissima, ante quam in Europa gentes ⁶¹ neque
urbes fuere ⁶²; sed quæ sunt vel ex illa vel post
illam esse cœperunt. Noe quippe tres filios habuit,
Sem, Cham et Jafeth. De Sem nati sunt He-
brei, Chaldei et Greci; de Cham Affrici et Ge-
tuli ⁶³; de Jafeth ⁶⁴ Itali, Galli et Ispani ⁶⁵.
Sem possedit Indiam, Mesopotamiam, Siriam,
Palestinam, Armeniam, et cæteras Asiæ provin-
tias. Cham tenuit Ethiopiam ⁶⁶, Numidiam et to-
tam Affricam. Jafeth sortitus est Ispaniam, Beti-
gam ⁶⁷, Lusitaniam Aquitaniam Britanniam ⁶⁸,

VARIE LECTIONES.

¹² Inc. *deest* 1^b. I. liber de or. Tr. 2. I. historia (hyst. 5^b. 6^a) Treberorum (Treuer. 5^b.) 5. 6. De
origine urbis Treverice et de gestis pontificum ejusdem civitatis 5^a. Inc. libellus de constructione Treberis
B 1. Incipiunt gesta Treberorum B 2. Inc. historia Trevirorum B 3. Inc. de or. Trev. B 6. In nomine
domini nostri Jhesu Christi incipiunt gesta Trevirorum C 1. 5? 4. Inc. liber primus de gestis Trebiri-
orum C 6. ¹³ CC^o. 3^b. 4? 5. 6. B 3. ¹⁴ *deest* 2 (ubi dom. suæ). 5^a. p. causa 5^b. 4. 5. p. fame causa 6.
¹⁵ LII. 5. ¹⁶ q. a. *desunt* 3^a. ¹⁷ scythiamque 2. C 1. 3. scythiamque 3. B 2. scythiamque 6. scythiamque 5^a.
sichiamque 5^b. scythiamque 4. ¹⁸ atque B 6. ¹⁹ sevictam 2. ²⁰ extremum 5. ²¹ d. v. vincere 2. ²² vin-
citur ex Orosio scribendum erat. ²³ bractianorum 5^b. ²⁴ maice B 2. ²⁵ fertur 2? ²⁶ artem 5^b. ²⁷ asie
e corr. 6^b. ²⁸ nino (nyno) 5^b. 4. 5. 6. C 5. 4. 5. nino *superscr.* vel ninia C 1. 6. ²⁹ trebeta 2. 5^a. 4. 5. 6.
³⁰ chaldecorum 5. ³¹ ninus (nynus) 5^b. 4. 5. 6. C 3. 4. 5. ninus *superscr.* vel ninias C 1. 6. ³² autem 5^a.
B 6. ³³ renuentem 4. ³⁴ e. pelleret p. 4. ³⁵ ergo 5^a. 4? 5. 6. i. diuque sedes B 6. ³⁶ cum C 3. 4.
³⁷ longe lateque v. s. 6. ³⁸ diurni 5. ³⁹ jussione 5^a. *Ejusmodi errores ex hoc cod. postea non notavi.*
⁴⁰ obtinuit 6^a. b. ⁴¹ s. eam C 6. ⁴² ita 2. 6. affiniant corr. affirmant 1. affiniant 1^b. 5^a. affiniant *superscr.*
vel diffiniant) 5^b. affiniant C 1. corr. affirmant C 5. diffiniant C 3. 4. affirmant 5. B. ⁴³ *deest* 3^a. e. d. B. 2.
⁴⁴ s. loca 2. ⁴⁵ spaciosam C 3. 4. ⁴⁶ Captus itaque C. ⁴⁷ construxit 1. ⁴⁸ apell. 1. *sapius.* ⁴⁹ *deest*
3^a. 4? 5. 6. ⁵⁰ M^oC^oL^o 6^a. ⁵¹ treveris C 1. ⁵² ab a. 4? 5. 6. B. C. ⁵³ tebeta corr. trebeta 1. trebeta 6^b.
⁵⁴ *deest* 1. *alia manu add.* 1^b. f. n. *desunt* B. C. ⁵⁵ beli C. (belis corr. beli C 1?). ⁵⁶ etatis sue 1. etatis
sue 1^b. ⁵⁷ ita 1. ⁵⁸ incolunt 1. 1^b. incoluit e corr. 5^b. incolit Galliam B 2. incoluit eam 5. 6. B 3. C.
gens que incoluit eam originem de 6^a. b. ⁵⁹ japhet 1^b. 3. 5. 6. *et ita infra*; japhet B 2, *sed infra* japhet;
jafet 2. *et infra.* ⁶⁰ galli B 2 *deest* B 1? 3. 4. 6. C. ⁶¹ neque gentes n. 2. 3. 4? 5. 6. ⁶² fuerint e corr.
ut videtur C 1. *et ita* C 3? C 4. fierent C 5. ⁶³ getidi B 2. ⁶⁴ i. vero C. ⁶⁵ ita 1. 5^a. hispani vel hispani
rell. hic et infra. ⁶⁶ ita 1. ethiopiam alii. ⁶⁷ beticam 4. betigam corr. beticam 5^a. ⁶⁸ britanniam 5. 5. 6.
B 2.

NOTÆ.

(167) Anno — ictu interiit, paucis verbis mutatis
ex Oros. I, 4. descripta sunt.

(168) Quæ sequuntur genuina sunt, sed valde
fabulosa. Confer quæ Brower satis superque hac

de re disputavit, Antiquitatum et Annalium Trevi-
rensium libro primo.

(169) Hæc ex Isidor. Origg. IX, 2. sumpta sunt;
cf. Hier. prol. in l. H. comm. in epist. ad Galat.

Germaniam, Belgicam, Galliam togatam ⁶⁹, braccatam, cisalpinam, transalpinam, Pannoniam, Italiam, Ruriam (170), Liguriam, Dalmatiam, Muricum (171), Bizemilia ⁷⁰ cunctamque ⁷¹ Europam. — ⁷² Trebete ⁷³ mortuo, Hero filius ⁷⁴ in principatu ⁷⁵ successit ⁷⁶, qui patrem secundum ritum gentilitatis igne combustum in vertice Jurani ⁷⁷ montis tumulavit; cui etiam ⁷⁸ aras instituit, et sibi subjectis ⁷⁹ ut deum adorare præcepit ⁸⁰: error magnus et a Nino, ipsius Heronis avo, adinventus, qui primus patris sui Belis ⁸¹ simulachrum ⁸² fudit et hominem pro deo venerari jussit. Hero patris sui merita ⁸³ tabule marmoreæ inscripsit, quam ad ⁸⁴ ejus memoriam pariter et futurorum notitiam cum eo recondidit ad instar hujuscemodi ⁸⁵ (172).

Nini Semiramis, quæ tanto conjuge felix

Plurima possedit, set plura prioribus addit ⁸⁶,

Non ⁸⁷ contenta suis, nectotis finibus ⁸⁸ orbis,

Expulit a patrio ⁸⁹ privignum Trebeta regno,

Profugus insignem nostram qui condidit urbem,

Treberis ⁹⁰ huic nomen dans ob factoris amorem;

Quæ capud Europæ cognoscitur anteritate.

Filius hujus Hero ⁹¹ patris hæc epigramata ⁹² pono,

Cujus ad inferias hic cum Jove Mars tenet aras

Sidere concordi, pax est non dissocianti.

⁹³. Post Heronem Trebitorum ⁹⁴ ex ipsa gente orti ⁹⁵ principes ⁹⁶ extiterunt et duces; jamque Treberenses ⁹⁷ et numero aucti et opibus, urbem suam munire et modis omnibus decreverunt adornare. Primo itaque ⁹⁸ ad aquilonarem ⁹⁹ plagam

urbis ex quadris ¹⁰⁰ lapidibus cum turribus magnis portam ædificaverunt ¹⁰¹, ipsa sui ¹⁰² magnitudinis et minaci proceritate mirabilem ¹⁰³ (173), eamque portam Nigram ¹⁰⁴ portam Martis appellavere, ¹⁰⁵ cujus lapides non cemento aliquo, set ferro conglutinabantur et plumbo Martis ¹⁰⁶; Martis ¹⁰⁷, qui deus belli credebatur; et ¹⁰⁸ per hanc portam bellum gesturi proficiscebantur; Nigram autem ob tristitiam, quia de bello fugientes per eandem ¹⁰⁹ tristes revertebantur. Campus ante portam ¹¹⁰ longitudinis et ¹¹¹ latitudinis spatiosus Martis vocabatur, ubi tyrones armis instruebantur. Secunda deinde porta ad ortum solis cum turribus speciosis est ædificata ¹¹², ad quam victores de bello revertentes ¹¹³ totius ¹¹⁴ civitatis occursum excipiebantur et letitia, et ob ¹¹⁵ hoc Alba porta nominata ¹¹⁶ (174). Tertia porta ad plagam meridianam cum turribus firmis et altis in medio est ¹¹⁷ urbis constructa ¹¹⁸, eaque de causa porta Media nuncupata ¹¹⁹ (175). Forum rerum ¹²⁰ venalium maximum ante hanc portam constitutum habebatur, locus etiam quo mortui ad sepeliendum efferebantur. Quarta porta versus occidentem constructa est ad litus Mosellæ, quæ mira sui operositate et turrium incomparabili pulchritudine ceteras portas excellit ¹²¹, et ob hoc portæ Inelitæ ¹²² vocabulum sumpsit. Hanc portam stellis ex auro factis mirabiliter pinxere, quæ portæ navium proximum ¹²³ nocte et die ¹²⁴ luminis officium præbuere. Fecerunt ibidem et ¹²⁵ capitolium maximum, templum quoque idolorum ¹²⁶, in quo

VARIÆ LECTIONES.

⁶⁹ thogatam B 2. G. br. t. c. 5^b. ⁷⁰ bihemilia 1^b. bize. milia 2. biremilia 5^a. biremiliam 5^b. byzemiliam B 2. bizemiliam C 4. 6. ⁷¹ totamque 5^b. ⁷² c. III. inc. C. *Leibn.* ⁷³ trebete corr. trebeta 1^b. trebetæ 3^a. B 6. trebetæ B 2. trebeta 5^b. 5. 6. C. trebata 6^c. ⁷⁴ f. ejus 5. 6^a b. B 4. ⁷⁵ principatum 5^b. 5. 6. ⁷⁶ succedit B 2. ⁷⁷ urani B 2. jurani corr. urani C 1. *et ita* C 5. 4. 5. turani 6^a. *e corr.* ? ⁷⁸ et 5. ⁷⁹ et s. s. *desunt* 5^a. subditis 5^b. ⁸⁰ *deest* 5^b. ⁸¹ beli 5^a. C. (belis corr. beli 1[?]). ⁸² mulachrum fudit *incipit* 5^c. fudit *deest* 5^b. ⁸³ merito 1. ⁸⁴ ob 5^b. ⁸⁵ *add. rubram*: Epytaphium Heronis B 2. ⁸⁶ *deest* 5^b. ⁸⁷ nec B. C. ⁸⁸ civibus 5^b. *qui erroribus similibus scætet.* ⁸⁹ *e corr.* 1. patria corr. patrio B 2. patria 5^b. ⁹⁰ treveris B 6. *et ita sapiens.* ⁹¹ ejus ero 6^b. ⁹² *ita* 1. 5^a. B. 5. C 1. 3. epigrammata alii. ⁹³ c. IV. C. *Leibn.* ⁹⁴ *ita* 1. 1^b. B 5. C 1. treberorum 2. *reliqui et ita semper fere.* ⁹⁵ *deest* 6^a b. ⁹⁶ printipes 1. ⁹⁷ treberenses et numero corr. numero 1^b. ⁹⁸ quidem B 6. ⁹⁹ *ita* 2. 5^b. 6. C 1 (*e corr. ut videtur*). aquilonem 1. 1^b. 3^a. 5^c. ad aquilonem 5^a. aquilonalem B. ¹⁰⁰ quadis corr. quadris 1. ¹⁰¹ construxerunt C. ¹⁰² sibi 5^a. ipsa sui — mirabilem *desunt* 6. ¹⁰³ mirabilis 5^b. 5. ¹⁰⁴ *deest* 5^a. n. p. et p. m. 5^c. ¹⁰⁵ appellaverunt 5^c. 6. a. martis qui deus belli credebatur 2. ¹⁰⁶ 6. *hoc loco add.*: Ipsa sui magnitudine et minaci proceritate mirabilis. ¹⁰⁷ Martis — credebatur *hoc loco desunt* 2. Mars deus b. c. 5. martis qui deus est b. cr. 6. a. marte *add. in marg.* C 1. *et ita* C 2. *sequentes.* ¹⁰⁸ li 2. *deest* 5. ¹⁰⁹ e. portam B 6. ¹¹⁰ *deest* B 2. 3. C 1. Campus autem l. B 4. 6. C 2. ¹¹¹ *deest* C. ¹¹² constructa C. ¹¹³ revertebantur 5. 6. ¹¹⁴ totiusque c. o. et l. exc. 6. ¹¹⁵ ex 6. ab B 4. ¹¹⁶ nominatur 1. 1^b. nominatam 5^b. nominata est 5. 6. est nominata C 3. ¹¹⁷ *deest* 2. 3. 4? 5. 6. ¹¹⁸ constituta B 6. ¹¹⁹ n. est 6. est d. 5^c. vocata est 5^b nuncupatur B 6. ¹²⁰ vero B. C. ¹²¹ excellabat 3. 5. 6. excellunt B 2. ¹²² i. p. C. ¹²³ proximo *e corr.* C 1. *et ita* C 3 *sqq.* ¹²⁴ d. et n. 5. 5^b. c. 6^c. d. ac n. 5^a. 6^a. b. ¹²⁵ et i. 5^a. b. B 2 etiam i. 5^c. ¹²⁶ *desst* B 6.

NOTÆ

(170) Etruriam?

(171) *Illiricum* scribere debuit.

(172) Hæc inscriptio fortasse narrationi præcedenti ansam præbuit. Ad hos versus respicit locus a Wyttenbachio ex codice vitæ S. Willibrordi auctore Thiofrido allatus: *Urbs Treverica, ut moderno tempore in tumba quadam inventa declarant epygrammata, condita et Treberis nominata est a privignio Semiramis, Nini conjugis, Trebeta; cf. Otto Frising. I, 8: Extant etiam ibi antiquæ nobilitatis, ut ipsi aiunt, monumentorum insignia; e quibus nostris ibi temporibus repertum et in lapide sculptum infra posuimus epytaphium.*

(175) Exstat hodieque mirabile antiquitatis monumentum, medio avo ecclesia S. Simeonis. a. 1817.

C pristinae formæ restitutum. Jam in charta Popponis (ap. Hontheim Hist. I, p. 379) dicitur *porta quæ apud gentiles Marti consecrata memoratur.*

(174) *Altthor* usque ad nostra tempora germanico idiomate appellata. Non erat antiquitus porta Romana, sed tractu temporis in thermarum Romanarum ruinis exstructa est. WYTT. Cf. ejusdem Neve Forschungen über die Römischen architektonischen Alterthümer im Moselthale von Trier. 1855, p. 48. Cf. præterea Schmidt, Baudenkmäler der Römischen Periode und des Mittelalters in Trier und seiner Umgebung; præsertim V, 2. 1845.

(175) De cujus situ cf. Wyttenbach, Neve Beiträge zur Epigraphik, p. 15.

non minus quam 100 (176) statuta ¹²⁷ idola genera-
liter ab omni populo colebantur, et per ea miseri
responsis dæmonum ac variis præstigiis ¹²⁸ delude-
bantur. Fecerunt (177) etiam ¹²⁹ in honorem Mer-
curii, quem deum summum et ¹³⁰ inter deos et
homines quasi mediatorem ¹³¹ volare arbitrabantur,
fornicem infinitæ ¹³² altitudinis, in qua ferream
imæginem miræ magnitudinis ejusdem Mercurii vo-
lantis ¹³³ in aere ¹³⁴ pendere fecerunt, cum scriptura
hujuscemodi :

Ferrens in vacuis pendet caducifer auris.

Erat autem ¹³⁵ lapis magnes unus in summitate
alterque unus in pavimento fornicis junctus, cujus
naturalis vis e regione sibi ferrum ascivit ¹³⁶, sic-
que ferrum ingens quasi dubitans in aere pependit.
Non ¹³⁷ longe abhinc super Mosellam ex magnis
lapidibus ferro plumboque compactis pontem con-
struxere, quem nulla vetustas labefactare ¹³⁸, nulli
fluctus possunt dissolvere (178). Fecerunt quoque
per diversa urbis loca turren firmas et altas, capito-
lia, palatia, templa, statuas ¹³⁹, thermas ¹⁴⁰, lavacra,
theatra ¹⁴¹. Sub terra etiam intra urbem et extra
et in omni sua potestate ignorantibus quidem veri-
tatem incredibilia miracula multa fecere. Aquarum
quoque habundantiam habere cupientes, rivulum qui
a modernis Olevia ¹⁴² dicitur ¹⁴³ (179) sub monte
Juraño ¹⁴⁴ (180) introduxere; qui divisus in partes
vix mediæ ¹⁴⁵ civitati ad usum ¹⁴⁶ sufficere potuit
(181). Tunc ¹⁴⁷ rivulum nomine Ruoverias ¹⁴⁸,
miliario ab urbe secundo alterum ¹⁴⁹ rivulum qui
Ruovora ¹⁵⁰ vocatur marmore habundans (182) in-
fluentem ¹⁵¹, primo super eandem ¹⁵² Ruovoram ¹⁵³

A lapideis ¹⁵⁴ fornicibus, deinde per divexa ¹⁵⁵ mon-
tium latera ¹⁵⁶ et vallium profunda ducentes, uni-
versæ civitatis plateas viventibus aquis imple-
vere (183). Quæ interdum pluvialibus aquis adauctæ
cunctas platearum sordes in Mosellam vexere.

4. Hunc ¹⁵⁷ autem rivulum posterius nomina-
tum ¹⁵⁸ introducendum simul et amphitheatrum con-
struendum Catholdus ¹⁵⁹ princeps sorte acceperat.
Qui dum ¹⁶⁰ hesitaret, quomodo illum tam longe
per tot montes et valles circumduceret, servus do-
mesticus sumpta fiducia spondet firmissime, sibi ¹⁶¹
datis inpensis, eum se in urbem præsentaturum,
quocumque die dominus ¹⁶² amphitheatrum foret
perfecturus. Reluctari graviter ¹⁶³ dominus, et hoc
cum nequaquam esse facturum asseverare ¹⁶⁴. Tan-
dem hoc pacto finem dedere certamini ¹⁶⁵, ut si die
constituta servus quod promiserat minus inplesset,
a domino capite plecteretur, si vero effectum de-
monstrasset, pari modo dominus a servo puniretur.
Animaverat servum ¹⁶⁶ ad hoc facinus uxor domini
sui, quæ mentita fide maritali sæpius cum eo in
adulterio miscebatur. Quid plura? Cœptum opus
fervebat utrimque ¹⁶⁷. Servus interim contrariis
conjugum ¹⁶⁸ studiis sumptibus ¹⁶⁹ juvabatur, dum
maritus necem servi vitam sibi, mulier necem ma-
riti vitam servi ¹⁷⁰ conrivalis ¹⁷¹ operiebatur ¹⁷².
Die denominata perfecta erant amphitheatrum ¹⁷³ et
aquæductus; qui ex inscitia ¹⁷⁴ artificis undique
obstrusus ¹⁷⁵, cum nulla in se ¹⁷⁶ admitteret auri-
rum spiramina, impeditæ aquæ non pervenire ad
destinata ¹⁷⁷ Anxium de hac re servum mulier in-
cestuosa ¹⁷⁸ nocte diem illam ¹⁷⁹ præcedente ocul-

VARIE LECTIONES.

¹²⁷ ydola st. 2. ¹²⁸ prestigiis 1. ¹²⁹ autem 6b. ¹³⁰ deest B. ¹³¹ m. et arbitrum B. C. ¹³² magnæ B. C.
¹³³ quasi v. B. C. ¹³⁴ aeræ 1. ¹³⁵ deest 5b. ¹³⁶ ascivit 1. 4b. sibi a f. B2. ¹³⁷ c. V. inc. Leibn. ¹³⁸ labefactari
3. 5a. b. ¹³⁹ statuas superscripto vel tuas C1. superscr. tuas C5. statuas vel tuas C6. ¹⁴⁰ th. balnea calida. 5.
¹⁴¹ ett. 5b. ¹⁴² olivia C. ¹⁴³ deest 2. ¹⁴⁴ urano 1b. erasa littera i. ¹⁴⁵ dimidie 5. 6. ¹⁴⁶ usus B 2. ¹⁴⁷ c. V. C.
¹⁴⁸ roverias 4. 5c. ruverias 5a. b. 6. rowerias B2. ¹⁴⁹ et a. 5b. 6. alt. — primo desunt 5. ¹⁵⁰ ruvora corr.
ruvora 4b. ruvora 5a. ruvora 5b. ruvora 6a. b. rowora B2. ruvora B6. C1. 2. rovera C6. ¹⁵¹ fluentem C6.
¹⁵² eam B2. 6. ¹⁵³ ruvora 1b. ruvora 5a. ruvora 5c. ruveriam 5b. ruvora corr. ruvora B2.
ruveram C5. ¹⁵⁴ ita 2? C (C1. e corr.?). lapides corr. lapideis 1b. lapides reliqui codd. quos vidi omnes.
¹⁵⁵ diversa 1. 4b. B6. C6. deuera 5a. deuera 5b. 5b. c. ¹⁵⁶ deest 6. ¹⁵⁷ Tunc 5a. c. ¹⁵⁸ n. ruvora 5. ¹⁵⁹
chatholdus 5b. ¹⁶⁰ cum B2. C1. 5. deest B6. cum post suppl. B3. ¹⁶¹ d. s. 5. 6. ¹⁶² deest 5b. ¹⁶³ d. g.
B2. C1. 3. ¹⁶⁴ asseveravi 5. 6. perfecturum a. 5b. ¹⁶⁵ certa || certamine 1. ¹⁶⁶ ad hoc serv. 2.
¹⁶⁷ utriusque 5a. B 2. 3. utrumque 5b. 6a. corr. utrimque 6b. ¹⁶⁸ conjugis 6b. conjugii B 3. 4. C. con-
jugium B 6. ¹⁶⁹ i. sumptibus 5. ¹⁷⁰ deest C 3. ¹⁷¹ deest 6; in loco vacuo suppl. 5b. ¹⁷² opper. 2. ope-
rabatur B 6. ¹⁷³ amphitheatrum 1. hoc loco. ¹⁷⁴ inscia 1. 4b. 5a. inscientia B. ¹⁷⁵ ductus 1. obstructus
4b. ¹⁷⁶ in se desunt 5a. 5. 6. ¹⁷⁷ d. loca 1b. ¹⁷⁸ i. videns 1b. ¹⁷⁹ d. precedentem 4b.

NOTÆ.

(176) Centum. — deludebantur ex Vita S. Eucharii, D
Act. SS. Ian. I, p. 919 : *Treviros pervenerunt; ubi
tantus gentilitatis error inerat, ut exceptis singulorum
penatibus, in uno loco civitatis centum statuta idola
a populo generaliter colerentur et per ea miseri re-
sponsis dæmonum ac præstigiis deluderentur.*

(177) Hæc ex relatione Galbæ Viatoris nescio
cujus sumpta esse, locus alterius recensiois infra
edendus ostendit.

(178) Hujus pontis etiamnum supersunt vestigia;
cf. Wyttenbach, *Historisch-antiquarische Fors-
chung über das Alter der Moselbrücke zu Trier.*
1826.

(179) Hodie Olevig vicus quidam nominatur.

(180) Mons intelligitur urbi ad plagam orientalem
oppositus. WYTT. Postea mons S. Martini dictus;
v. c. 24 not.

(181) Hujus aquæductus Romani vestigia, qui in
thermas directus fuisse videtur, nostro tempora plura
detecta sunt. WYTT. Conf. ejusdem *Neue Fors-
chungen*, p. 95.

(182) *Marmore clarus Erubris*, Ausonii Mosella
v. 559. Hodie Ruwer dictus; cf. Bocking ad Mosel-
lam p. 89.

(183) Hocce loco sermo est de altero aquæductu
Romano, qui ad amphitheatrum directus erat et
cujus vestigia novissimo tempore detecta hinc inde
satis clare conspiciuntur. WYTT.

tat sub lectulo, in quo ipsa cum marito ejusdem A
rei ¹⁸⁰ habuit mentionem. *Eia*, inquit maritus, *ser-
vus ille noster, qui tam superbe gloriatus est, quam
dejectus et confusus est! Ego autem ¹⁸¹ *novi, qua
arte posset sibi cito ¹⁸² *consulere.* Tum ¹⁸³ mulier
virum aggreditur, rogat sibi artem indicari, polli-
cetur fidem silentii, illicit ¹⁸⁴, persuadet; postremo
hoc ab eo responsum accepit: *Si*, inquit, *quibus-
dam ¹⁸⁵ *in locis quantum jactus est ¹⁸⁶ *lapidis [ab
invicem distantibus ¹⁸⁷] *parvo foramine aquæductum
irrumperet, sine mora cursum suum aqua perageret.*
Hoc avido auditu percepto, paulo post soporato do-
mino ¹⁸⁸ egreditur servus clanculo, accitisque ¹⁸⁹
operariis celerrime quod doctus erat inplevit, et
aquam secum pariter urbi ¹⁹⁰ præsentavit. Quod ubi
mane ¹⁹¹ Catholdus comperit, clamante servo: *Do-
mine ¹⁹², *ecce aqua, volens dedecorosum servilis
mucronis ¹⁹³ *jugulum prævenire, sceleratæ uxori
funesta inprecatus, raptam eam secum ex amphi-
teatro præcipitavit, et æternum ¹⁹⁴ *loco vocabulum,
id est Catholdi solarium (184), indidit.*********

⁵¹⁹⁵. Erat itaque civitas non solum humanis la-
boribus valde ¹⁹⁶ munita, sed etiam naturaliter, flu-
minibus, silvis ac montibus arduum ¹⁹⁷ et angustum
iter ¹⁹⁸ pendentibus ¹⁹⁹, vix accessibilis, et munitis-
sima montibus quoque Jure ²⁰⁰ et Cebenna, quorum
alter castellum superpositum ²⁰¹ ad tutelam urbis
continebat. Successu deinde ²⁰² temporum prospere
eventu bellorum finitimis undique gentibus
et urbibus devictis jugum imposuerunt; in quibus
quinque urbes ²⁰³ nobilissimas in ripa Reni ²⁰⁴ flu-
minis constitutas ²⁰⁵, hoc est Basileam, Argentinam,
Wangiam (185), Mogonciam ²⁰⁶, Coloniam, cum po-
pulis suis ²⁰⁷, subjugaverunt; a quibus et pluri-

mum vectigal annualiter accipere et eo longe late-
que dominari cœpere (186).

⁶ ²⁰⁸. Post multos vero annos hæc quinque urbes
libertatem sibi ²⁰⁹ propriam vindicare cupientes, re-
bellaverunt, et census debitum triginta annis con-
tinuis persolvere noluerunt. Set grando de cœlo ve-
niens cum maximo agrorum et vinearum detrimento
eas ²¹⁰ populabatur ²¹¹. Hinc rumor et timor magnus
increvit civibus illis, putantibus hanc tempestatem
grandinis a diis Trebirorum ²¹² sibi propter reten-
tum ²¹³ vectigal inferri. Et ideo inuito consilio cen-
sum triginta annorum collectum ²¹⁴ Treberis retule-
runt, et deinceps se persoluturos quotannis ²¹⁵ fide-
liter ²¹⁶ sponderunt. Tunc (187) Treberenses sta-
tuam preciosi ²¹⁷ marmoris crexerunt, et super eam
B Jovem ²¹⁸, scutulam ²¹⁹ auream duorum pedum lati-
tudinis in manu tenentem, hoc verborum ordine ca-
raxatam ²²⁰: *Jovi vindici ²²¹ *Trebirorum ex censu
quinque urbium Reni per tria decennia denegato, set
cœlesti igne et terrore extorto placabile holocaustum*
²²². Item ²²³:*

*Ignibus haut ²²⁴ *mixtus, adolet tymiamata ²²⁵ *discus.*
Hoc ²²⁶ arte mechanica factum erat, ut, thure ²²⁷ ve-
alia qualibet odorifera ²²⁸ specie scutellæ injecta,
sine ²²⁹ igne ²³⁰ fumum odoriferum flagrans exhibe-
ret, nec tamen species ipsa in aliquo ²³¹ minuta
²³² deficeret. In urbe etiam Lingonis, ad quam usque
²³³ suam potestatem extenderant ²³⁴, super portam
in lapide scribi fecerunt ²³⁵: *Huc usque jura Tre-
birorum.* Cum Remensibus ²³⁶ fœdus et amicitiam
C iniere, propter quod Remenses portam construxe-
runt ²³⁷ eamque Trebericam ²³⁸ appellaverunt.**

⁷ ²³⁹. Treberi et Remenses principales sunt in
Gallia ²⁴⁰. Gallia ²⁴¹ trifaria ²⁴² dividitur, Galliam ²⁴³

VARIÆ LECTIONES.

¹⁸⁰ re 1. 1b. *deest* B. C. ¹⁸¹ a. inquit. 5b. n. inquit. ¹⁸² *deest* 5b. c. p. s. 2. 6. c. s. B 2.
¹⁸³ Tunc 5. 6. ¹⁸⁴ allicit 5b. 5. 6. ¹⁸⁵ inq. 6. ¹⁸⁶ est i. 1. 1b. ¹⁸⁷ a. i. d. *desunt* 1. 2. 3. 4? 5. 6. ¹⁸⁸ c. s. clanculo
soporato d. 2. 3. 4. 5. 6. d. suo 6. s. e. c. C. ¹⁸⁹ Accitis 5b. ¹⁹⁰ *deest* 5c. ¹⁹¹ *deest* 2. 3. 4? 5. 6. c. m. B.
C. ¹⁹² *deest* 6. ¹⁹³ i. m. 1b. ¹⁹⁴ in æternum C5. ¹⁹⁵ c. VI. *Leibn.* ¹⁹⁶ v. m. *desunt* 5a. v. murata
5b. ¹⁹⁷ *deest* C3. ¹⁹⁸ tunc 5. ¹⁹⁹ pendentibus 5a. 6. petentibus 5b. pendentibus 5c. ²⁰⁰ jurano 2. 3.
4? 5. 6. jure corr. jurano C1. et ita C3. munitissimum m. q. jure et jurano et c. B3. ²⁰¹ suppositum
5b. 5a. b. ²⁰² *deest*, *spatio vacuo relicto* 1. *deest* 1b. denique 6. deinde — undique *desunt* 5c. ²⁰³ *deest* B
3. ²⁰⁴ *deest* B 6. ²⁰⁵ positas 1. 1b. ²⁰⁶ moguntiam 2. alii. ²⁰⁷ *deest* B2. ²⁰⁸ c. VII. *Leibn.* ²⁰⁹ p. s.
6a. b. ²¹⁰ eos 5b. 5. 6. C. ²¹¹ depopulabatur 1. 5a. ²¹² treverorum 2. 3. 5. 6. B2. trevirorum C. et ita
semper fere. ²¹³ *deest* 3. 5. 6. ²¹⁴ *deest* 2. ²¹⁵ quodannis 5a. *deest* 6. quotquot annis 5. omnibus annis
2. ²¹⁶ *deest* 5a. c. B. C. ²¹⁷ de precioso marmore 6. ²¹⁸ i. et sc. 5b. 5. 6. ²¹⁹ scutulam 2? scutellam
5. 6. B2. ²²⁰ exarata 5b. — 6a. *alio atramento et fortasse alia manu super lineam add.*: id est caracte-
ribus insignitam, et ita 6b. in textu. — 5a. *add.*: id est caracteribus inscriptam, 5b. *post* tenentem: caracte-
ribus inscriptam. ²²¹ vincendi corr. vindici 1b. ²²² hoc h. 5b. ²²³ *deest* 2. 3. 4? 5. 6. ²²⁴ haut —
discus alia manu in loco raso 1. ²²⁵ thymiamata 2. thymiamata 3. 5. C 1. 5. thymiamata 6a thymiamata B 2.
²²⁶ autem *add.* B. C. — Factum e. h. a. m. 1. 1b. ²²⁷ ture 1. ²²⁸ s. o. 6a. b. ²²⁹ sibine B2. ²³⁰ mora
5b. ²³¹ *deest* 1. 1b. ²³² munita 5b. 6. ²³³ ad usque quam B. C. ²³⁴ crexerant 5. ²³⁵ l. adhuc scriptum
legitur B. C. ²³⁶ etiam *add.* C. ²³⁷ fecerunt 6. ²³⁸ trevericam 1. 1b. construxere — appellavere B6.
²³⁹ c. VIII. *Leibn.* ²⁴⁰ Belgica *add.* B. C. bellica B2. ²⁴¹ galliam 5a. ²⁴² trifariam 5a. c. 6. trifarie 5b.
Nam G. trifariam B. C. in trifariam *superscripto* in C5 ²⁴³ in g. 2. 3. 4? 5. 6.

NOTÆ.

(184) Amphitheatrum Romanum et specizliter
ejusdem porticum subterraneum, qui ducit ad are-
nam seu caveam, hodiernum vulgus appellat *Cas-
Keller* (Caicellam). WYTT., qui Wilthemii locum
affert, quo hoc vocabulum a Gallica voce *kaio* seu
caio, id est cohibeo, coerceo, derivat eo quod ibi
ferre claustris suis cohiberentur.

(185) Wangiones sive Wormatia.

PATROL. CLIV.

(186) n codice 6d. in fine hi versus leguntur
*Treberis innumeris bellorum compta triumphis,
Cum populis fortes sibi quinque subegerat urbes;
A quibus immensum connevit tollere census
Quo locupletari cepit nixis et dominari.*

(187) Hæc quoque ex testimonio Galbæ Viatoris
pendent; v. infra.

comatam, bracatam ²⁴⁴ et thogatam (188). Gallia comata postea dicta ²⁴⁵ est Gallia ²⁴⁶ Belgica ²⁴⁷ a Belgio ²⁴⁸ (189) Trebitorum duce ²⁴⁹; a ²⁵⁰ ejus nomine Treberis dicitur Belgis ²⁵¹ (190), qui alio nomine dicitur Olevia. Cum quo etiam ²⁵² Belgio ²⁵³ portio maxima Gallorum ²⁵⁴ in Greciam transivit hoc modo. (JUSTIN. XXIV, 4; XX, 5; XXIV, 4, 5; XXV, 2.) Namque (191) Galli ²⁵⁵ cum tanta habundarent multitudine, ut eos non caperent terræ quæ genuerant ²⁵⁶, trecenta ²⁵⁷ milia hominum ad sedes novas quærendas emiserunt. Ex his portio in Italia ²⁵⁸ consedit, quæ sedibus propriis ²⁵⁹ Tuscos expulit, et civitates has, Mediolanum, Ariminum (192), Comum ²⁶⁰, Brixiam ²⁶¹, Veronam, Pergamum, Tridentum ²⁶². Vincentiamque condidit; et portio Illiricos sinus ducibus avibus — nam auguriandi ²⁶³ studio Galli præter ceteros callent — per strages barbarorum penetravit, et in Pannonia consedit; gens aspera, audax et ²⁶⁴ bellicosa, quæ prima post Herculem, cui res ea virtutis admirationem et immortalitatis fidem dedit, Alpium invicta juga et frigore intractabilia ²⁶⁵ loca transcendit ²⁶⁶; ibique ²⁶⁷ domitis Pannoniis, per multos annos ²⁶⁸ cum finitimis varia bella gesserunt. Hortante deinde successu, divisis ²⁶⁹ agminibus, alii Greciam, alii Macedoniam, omnia prosternentes ferro, petivere, tantusque terror Gallici nominis erat, ut etiam reges ²⁷⁰ non læcessiti pacem ultro ²⁷¹ ingenti pecunia mercarentur. Solus rex Macedoniae Ptolomeus ²⁷² adventum Gallorum intrepidus audivit, hisque ²⁷³ cum paucis et incompositis, furiis parricidiorum ²⁷⁴ agitata occurrit. Igitur Galli duce Belgio ad temptandos Macedonum ²⁷⁵ animos legatos ad Ptolomeum ²⁷⁶ mittunt, offerentes pacem, si emere velint. Sed Ptolomeus inter suos belli metu pacem ²⁷⁷ Gallos petere gloriatus est, nec minus ferociter se legatis quam inter inimicos ²⁷⁸ jactavit ²⁷⁹, aliter se ²⁸⁰ pacem datum negando, nisi principes suos ²⁸¹ obsides dede-

rint et arma tradiderint; non enim se fitem ²⁸² nisi inermibus ²⁸³ habiturum ²⁸⁴. Renunciata legatione, risere Galli, undique acclamantes, brevi sensurum, sibi an illi consulentes ²⁸⁵ pacem obtulerint. Interjectis diebus prælium conseritur; victi Macedones cæduntur, Ptolomeus multis vulneribus saucius ²⁸⁶ capitur, caput ejus amputatum et lanca ²⁸⁷ fixum tota acie ²⁸⁸ ad terrorem hostium circumfertur. Paucos ex Macedonibus fuga servavit, ceteri aut capti aut occisi ²⁸⁹. Tantæ ²⁹⁰ fecunditatis ea tempestate Gallorum fuit juvenus, ut Asiam omnem velut examine aliquo ²⁹¹ inplerent. Denique neque reges Orientis sine mercenario Gallorum exercitu ulla bella gesserunt, neque pulsati regno ad alios quam ad Gallos confugerunt ²⁹². Tantus terror Gallici nominis et armorum invicta felicitas erat ²⁹³, ut aliter neque magestatem ²⁹⁴ suam tutam, neque amissam recuperare se posse sine Gallica virtute arbitrarentur ²⁹⁵. Itaque in auxilium a rege Bithiniæ vocati, regnum cum eo parta victoria diviserunt, eamque regionem ex Gallis et Grecis composito nomine Gallo-Greciam cognominaverunt. Ibi (193) exercitus Trebitorum pars in patriam ²⁹⁶ remissa, et pars quæ remansit ²⁹⁷ Gallicum genus procreavit, et ²⁹⁸ duas linguas deinceps in usu habuit, id est ²⁹⁹ Gallicam et Grecam. Denique Galathæ ³⁰⁰, qui ex Gallo-Grecis ³⁰¹ orti sunt, excepto (194) sermone Greco, qui omnis Oriens loquitur, eandem pene proprietatem sermonis ³⁰² habent quam Treberi; nec refert si aliqua exinde corruerint, cum et ³⁰³ Afri ³⁰⁴ Fenicum ³⁰⁵ linguam nonnulla ³⁰⁶ parte mutaverint, et Latinitas ipsa et regionibus cotidie mutetur et tempore.

8 ³⁰⁷. Igitur Trebitorum dominatus longe lateque dilatatus usque ad tempora ³⁰⁸ Romanorum mansit inviolatus. Deinde etiam cum Romani totum ³⁰⁹ orbem armis et prudentia ³¹⁰ domuissent amicitias ³¹¹ cum Treberibus ³¹² et fœdus firmissimum iniere, et

VARIAE LECTIONES.

²⁴⁴ brachatam 1. bracatam et thogatam B 2. ²⁴⁵ est d. 6. ²⁴⁶ deest 4. 5b. ²⁴⁷ bellica B 2. ²⁴⁸ belgeo 5a. ²⁴⁹ d. t. C. ²⁵⁰ ex B. C. ²⁵¹ B. rivus quidam qui 3b. 5. 6. qui — olevia desunt B. C. ²⁵² deest 5b. 6. in 5a. ²⁵³ bellio corr. belgio 1b. ²⁵⁴ deest 5a. b. ²⁵⁵ c. g. 5. ²⁵⁶ caperet terra que genuerat 5b. ²⁵⁷ CCC^{torum} 2. ²⁵⁸ italianam 1. 1b. ²⁵⁹ deest 5b. ²⁶⁰ comium C. ²⁶¹ bryxiam B 2. brixium C. ²⁶² in 6a. unum folium deest — c. 9. noluisse quo facilius civita. ²⁶³ augurandi 2. 5. ²⁶⁴ deest 6. ²⁶⁵ intractabili 5a. 5a. b. ²⁶⁶ descendit C 3. ²⁶⁷ ubi 2. 3. 5. 6. ibi B. C. cum Justino. ²⁶⁸ dies 3. 5. 6. ²⁶⁹ divis e corr. 6b. ²⁷⁰ deest 5. reges ipsi B 2. ²⁷¹ ultra 6b. u. pacem i. precio 1. 1b. ²⁷² ptholomeus 5b. 6. ptholomeus 2. 5b. B 2. ²⁷³ hisque corr. isque 2. isque 5. 6. ²⁷⁴ parricidiorum 1. 1b. B 2. ²⁷⁵ a. m. 2. ²⁷⁶ ptholomeum 2. 5a. 5. B 2. C 1. 3. ptholomeum 5b. 6. et ita scripius. ²⁷⁷ g. p. 6b. ²⁷⁸ inimicos superscr. vel a (micos) C 1. et ita C 5. ²⁷⁹ se i. 5. ²⁸⁰ se a. B 2. ²⁸¹ deest 5b. ²⁸² f. se 2. 3. 4? 5. 6. ²⁸³ ita 1. 1b. inermis 2. 3. 4? 5. 6c. B. C. inermibus 6b. ²⁸⁴ h. fatetur C. ²⁸⁵ consulentes 2. colludentes 5a. 5. 6. ²⁸⁶ sauciatu 1b. ²⁸⁷ lancee infixum 2. ²⁸⁸ die 6b. ²⁸⁹ o. sunt B 2. ²⁹⁰ c. IX. inc. Leibn. ²⁹¹ deest B 6. velut aquilo 5b. 5. 6. v. aliquo 5a. ²⁹² tum conf. Bl. ²⁹³ erat f. 2. 3. 4? 5. 6. B. C. ²⁹⁴ ita 1. B2. C1. majestatem alii. ²⁹⁵ arbitrabantur 2. 5a. B. C. ²⁹⁶ patria 5a. ²⁹⁷ remanserat 1. 1b. ²⁹⁸ quod 2. ²⁹⁹ i. c. desunt B6. ³⁰⁰ et g. B6. ³⁰¹ Gallis et Grecis 5b. ³⁰² deest 2. 5a. 5. 6. ³⁰³ deest 3b. 5. 6 (6c?). ³⁰⁴ affri 5a. 5a. b. B2. 6. ³⁰⁵ ph(σ)enicem 5b. 6b. ³⁰⁶ n. ex p. 6. ³⁰⁷ c. X. Leibn. ³⁰⁸ r. t. 6b. ³⁰⁹ vel ut videtur superscr. C1. et ita C5. 4. ³¹⁰ potentia 6b. ³¹¹ amicitiam B. C. ³¹² treberis 2. treverensibus B.

NOTÆ.

(188) Cf. Oros. VI, 7.
 (189) Hæc sibi auctor excogitavit, Belgionis nomine apud Justinum lecto.
 (190) Fluvius Belgis infra in textu B. nominatur, hodie *Kyll*. Cf. locum infra ad c. 16 not. editum.
 (191) Quæ sequuntur ex Justino XXIV, 4 sqq. et

XX, 5, etc., sumpta sunt.
 (192) Ariminum Justinus omittit.
 (193) Pergit jam auctoris nostri narratio.
 (194) Excepto — tempore ex Hieronymi proœmio libri II Comment. in Epistolam ad Galatas, Opera ed. Martianæi IV, p. 255.

hanc urbem, propter antiquam nobilitatem et civium ³¹³ sibi quodammodo parem dignitatem ³¹⁴, secundam Romam (195) appellavere. Tunc etiam Treberi Romana jura et leges habere cœperunt, quas usque in hodiernum diem ³¹⁵ tenere ³¹⁶ noscuntur (196). Hisdem ³¹⁷ (197) temporibus venit ad ³¹⁸ Treberim ³¹⁹ Arimaspes ³²⁰ urbis Romæ senator et rector, volens auditam sæpius ³²¹ de Treberibus virtutum eminentiam ipsa suimet melius ³²² experiri sententia. Cui Treberi idem ³²³ quod in Romana urbe administraverat rectoris officium commiserit, et egregium virum tanta liberalitate et amicitia fovere, ut nequaquam ulterius ³²⁴ cuperet ³²⁵ ad patriam remeare. Adhuc autem ³²⁶ eo Romanum jus regente, contigit quendam ³²⁷ nomine Epten reum ab ipso Arimaspæ ³²⁸ capite condemnari. Qui iudicium fugiens, hac et illac ³²⁹ incertus vagabatur et ³³⁰ profugus. Hic ergo ³³¹ ubi ³³² fama volante ³³³ cognovit, qualibus honoribus Arimaspes ³³⁴ in Treberis floreret, invidit, et mortem sibi olim ab ipso ³³⁵ destinatum ulcisci desiderans, Treberim venit; ubi se nemine cognoscente et ob hoc nihil ³³⁶ in se sinistra suspicante, tandem post multas [insidias ³³⁷] Arimaspem inventum occidit. Qui sentiens hoc se ³³⁸ vulnere mortem non posse effugere, in porta Martia se rogavit sepeliri et hoc ³³⁹ epitaphium ³⁴⁰ ad gra-

tiam ³⁴¹ Treberorum, sepulcro suo super ³⁴² inscribi ³⁴³ :

Exul Arimaspes hac Martis ³⁴⁴ in arce quiesco

Belgica ³⁴⁵; Roma mei non ³⁴⁶ mea digna ³⁴⁷ fuit.

Jure bono, meritorum nobilitate, triumphis

Dii ³⁴⁸ tueantur, ei ³⁴⁹ par nisi Roma nichil.

Vulneror, Epte reo, consul primusque senatus ³⁵⁰.

Hic gaudete ³⁵¹ mei, sic meruisse mori.

9 ³⁵². Anno (198) vero ³⁵³ ante incarnationem Domini quinquagesimo cum Julius Cæsar (CÆSAR II, 24; II, 16; II, 24; V, 2, 3) ad Gallias de Roma fuisset ³⁵⁴ missus, Treberi, quorum in Gallos ³⁵⁵ opinio est ³⁵⁶ virtutis ³⁵⁷ singularis, auxilium equitum Cæsari miserunt; set cum apud ³⁵⁸ Atrebatas ³⁵⁹ et Viromandos ³⁶⁰ pugnandum ³⁶¹ foret, et viderent Romanorum castra multitudo hostium compleri ³⁶², legiones premi et pene circumventas teneri, calones ³⁶³, equites, funditores Numidas ³⁶⁴ diversos ³⁶⁵ dissipatosque in ³⁶⁶ omnes partes fugere vidissent, desperatis Romanis ³⁶⁷, domum contendere ³⁶⁸ voluerunt, Romanos pulsos superatosque, castris impedimentisque eorum hostes petitos ³⁶⁹, civitati renunciaverunt. Deinde inito ³⁷⁰ consilio, neque ad concilia ³⁷¹ Cæsaris veniebant, neque imperio Romanorum parere volebant ³⁷², Germanosque Transrenanos ³⁷³ contra Romanos ³⁷⁴ sollicitare cœ-

VARIAE LECTIONES.

³¹³ deest 5b. 5. 6. ³¹⁴ dignitate 1. 1b. 5b 5. 6c. nobilitate vel dignitate 6b. ³¹⁵ deest 5b. ³¹⁶ habere B. ³¹⁷ Isdem 5. 6. B2. 6. ³¹⁸ deest 6. ³¹⁹ teberim corr. treberim 1. ³²⁰ armaspes 5. ³²¹ deest 5. ³²² deest 1. 1b. ³²³ i. (id est) 5a eo 5b. 5. 6. ³²⁴ deest 5. ³²⁵ deest 5b. ad p. remearet 5. 6. ³²⁶ deest 5. ³²⁷ reum q. n. e. (eptem 6b.) ab ipso 6. ³²⁸ armaspe 5. arimaspe 6b. ³²⁹ hac illacque 1. 1b. hac illac 5b. ³³⁰ deest 5b. ³³¹ vero 5b 5. 6. B2. ³³² ubi audivit f. 1. 1b. ³³³ volante qual. 5. ³³⁴ armaspes 1b. 5. ³³⁵ eo 6b. ³³⁶ in se nichil 6b. ³³⁷ ita 2. 5. 5. 6. post add. C1. et ita C5. seqq. deest 1. 1b. B. multa B2. 4. ³³⁸ deest 5b. 5. h. u. m. se non 6b. ³³⁹ deest 5c. ³⁴⁰ epitaphio 2. ³⁴¹ ad treberorum gratiam 6b. ³⁴² deest 5b B2. 6. ³⁴³ i. fecit 5. 5. 6. — C1. 3. add. rubram : Epit. Arimasp. ³⁴⁴ martis — multo gravius hoc (infra c. 9.) desunt 1b. folio amisso. ³⁴⁵ bellica B5. 4. ³⁴⁶ in 2. ³⁴⁷ deest 5b. ³⁴⁸ Hii 5a. ³⁴⁹ tueantur eam 2. ³⁵⁰ senator B2. 5. ³⁵¹ gaudere 5. ³⁵² c. XI. Leibn. ³⁵³ deest 1. ³⁵⁴ m. f. 6. ³⁵⁵ gallios corr. galliis B2. q. inter quos gallicos 6b. ³⁵⁶ opinione 2? ³⁵⁷ u. est s. 6. ³⁵⁸ deest 5a contra 2. 5b. 5. 6. ³⁵⁹ atrebatas 5a. atreb. 5c. atrebatas 6b. B2. ³⁶⁰ vinamandos 2. ³⁶¹ pugnatum 6. ³⁶² impleri B. 2. ³⁶³ calon est lignum 5a. in margine ³⁶⁴ muradas 5. ³⁶⁵ divisos 2. B2. ³⁶⁶ et 5a. d. et et 5b. d. et 5c. ³⁶⁷ d. R. desunt 6. ³⁶⁸ contradicere 5b. 5. 6. ³⁶⁹ petitos 5b. 5. ³⁷⁰ D. c. i. 6. ³⁷¹ consilia 5b. 5. 6b. sæpius. consilium 5b. cesaris c. 6. ³⁷² neque — volebant desunt 5a. 5b? 4? 5. 6. in marg. add. C1. p. v. R. B2. p. R. v. B6. C1. 5. ³⁷³ transrenicos 6. transrenacos (?) corr. transrenanos 5a. transrenatos 5b. transrhenanos 5c. transrenianos B2. ³⁷⁴ c. R. desunt 6b.

NOTÆ.

(195) Ubi primum hoc legatur nomen, nescio; C sed quosdam afferre juvat locos Gestis antiquiores: Vita S. Deicoli (Acta SS. Jan. I, p. 201): *magnum Treverim utpote secundam Romam magnos necesse fuit habere doctores*; Vita S. Conradi Trev. c. 2 (v. infra); Vita S. Agritii (Acta SS. Jan. I. p. 773): *Revolutis enim sanctus pontifex Silvester annalibus ejusdem civitatis gesta antiquissima continentibus, ejus excellentiæ nobilitatem et antiquissimam dignitatem sagaciter indagavit, eumque tam propter ædificiorum firmissimam præminentiam quam propter civium nobiliorum omnibus Galliæ ac Germaniæ civitatibus adeo præstare didicit, ut merito nomen secundæ Romæ ipsorum judicio Romanorum suscepit; de quo loco cf. præfationem nostram p. 112; ibidem p. 778; Igitur sicut Treveris secunda Roma idcirco vocatur, quia materialis structuræ mirabili operositate illam quondam æmulabatur; Historia martyrum Trever. apud Hontheim Prodr. I, p. 114: non enim propter solam ædificiorum æqualitatem, sed etiam*

propter dignitatum æmulationem hæc urbs secunda Roma est vocata. His adde Berengosi librum De inventione S. Crucis III, c. 1. (Bibl. maxima Patrum XII, p. 306): Trevericam urbem famosissimam — quæ tunc temporis eo divitiis et rebus erat opulentior, quo armis et militibus videbatur esse potentior. Licet enim fortis esset ex provinciis et civitatibus undique adjacentibus, divina tamen gratia fortior erat a credentibus; maxime cum per beatum Eucharium ac socios ejus ita sterilis esset idololatria et fide secunda, quod non immerito Roma vocabatur secunda. Fridrici I. vero diploma quod Wyttenbach affert spurium est. (?)

(196) Nota hunc locum sæc. XII incipiente scriptum.

(197) Unde hæc auctor sumpserit, equidem cur aliis nescio.

(198) Quæ sequuntur ad verbum plerumque ex Julii Cæsaris Commentariis descripta sunt.

perunt. Hac de causa Cæsar cum legionibus quatuor³⁷⁵ et equitibus octingentis in fines Trebitorum³⁷⁶ profectus est. Hæc³⁷⁷ civitas longe plurimum totius Galliæ equitatu valebat, magnasque copias peditum habebat, Renum, ut supra (199) docuimus, tangens. In ea duo de principatu contendebant, Induciomarus³⁷⁸ et Cingetorix³⁷⁹. Ex quibus alter³⁸⁰, simul atque³⁸¹ de Cæsaris legionumque³⁸² adventu³⁸³ cognitum est, ad eum venit, se suosque omnes in officio futuros confirmat, neque ab amicitia publicæ rei³⁸⁴ defecturos confirmavit³⁸⁵, quæque³⁸⁶ in Treberis geruntur ostendit. At³⁸⁷ Induciomarus³⁸⁸ equitatum peditatumque³⁸⁹ cogere³⁹⁰, eisque qui p³⁹¹ ætatem in armis esse non poterant in silvam Arduennam³⁹¹ abditis, quæ ingenti magnitudine per medios fines Trebitorum a flumine Reno³⁹² ad initium³⁹³ Remorum pertinet³⁹⁴, [quæ silva totius Galliæ maxima est et *add. B. C.*] bellum parare instituit. Et³⁹⁵ posteaquam nonnulli principes ex ea civitate, et³⁹⁶ auctoritate³⁹⁷ Cingetorigis³⁹⁸ adducti, et adventu Romani exercitus perterriti, ad Cæsarem venerunt, et de suis privatis rebus³⁹⁹ ab eo petere cœperunt, suæ⁴⁰⁰ civitati consulere non possent: Induciomarus⁴⁰¹ veritus ne ab omnibus desereretur⁴⁰², legatos ad Cæsarem mittit, sese a suis idcirco⁴⁰³ discedere atque ad eum venire noluisse, quo facilius civitatem⁴⁰⁴ in officio contineret⁴⁰⁵, ne omnis nobilitatis discessu plebs propter imprudentiam laboretur. Itaque civitatem in sua potestate esse⁴⁰⁶, seque, si Cæsar permitteret, ad eum in castra venturum civitatisque fortunâ ejus fidei commissurum⁴⁰⁷. Cæsar etsi intellegebat⁴⁰⁸, qua de causa ea⁴⁰⁹ dicebantur, quæque eum res ab⁴¹⁰ instituto consilio deterreret⁴¹¹, tamen, ne æstatem

A in Treberis⁴¹² consumere cogeret, omnibus rebus ad Britannicum⁴¹³ bellum comparatis⁴¹⁴, Induciomarus ad se cum ducentis obsidibus venire jussit. His adductis, filiis⁴¹⁵ propinquisque⁴¹⁶ ejus omnibus, quos Cæsar nominatim evocaverat, consolatus⁴¹⁷ Induciomarus⁴¹⁸ hortatusque⁴¹⁹ est ut in officio maneret⁴²⁰. Nichil tamen egit⁴²¹; sed⁴²² principibus Trebitorum ad se convocatis, eos singulatim Cingetorigi⁴²³ reconciliavit; quod cum merito ejus⁴²⁴ ab⁴²⁵ se fieri intelligebat, tamen magni⁴²⁶ interesse arbitrabatur, ejus⁴²⁷ auctoritatem et inter suos quam⁴²⁸ plurimum valere, cujus egregiam voluntatem in se perspexisset⁴²⁹. Id graviter⁴³⁰ tulit Induciomarus, suam gratiam inter suos minui, et qui jam ante⁴³¹ inimico animo in Romanos fuisset⁴³², multo gravius hoc dolore⁴³³ exarsit. (CÆS. v, 24.)⁴³⁴ Bello⁴³⁵ Britannico confecto, cum frumentum⁴³⁶ Galliæ propter siccitates angustius⁴³⁷ provenisset, coactus est Cæsar⁴³⁸ aliter ac⁴³⁹ superioribus annis exercitum⁴⁴⁰ in hibernis⁴⁴¹ collocare, legionesque in plures civitates⁴⁴² distribuere. Ex quibus unam cum Tito Labieno in confinio Trebitorum et Remorum hiemare jussit, alteram cum Titurio Sabino et Cotta⁴⁴³ in Eburonas, quorum pars maxima est inter⁴⁴⁴ Renum et Mosam sub⁴⁴⁵ imperio Ambiorigis, ad hiemandum misit. Induciomarus missis nunciis impulit⁴⁴⁶ Ambiorigem, ut legiones⁴⁴⁷ cum legatis in suis finibus⁴⁴⁸ hiemantes occideret (cf. CÆS. v, 26). Quas cum Ambiorix⁴⁴⁹, insidiis circumventos⁴⁵⁰ funditus interfecisset, Induciomarus (200), magnas armatorum⁴⁵¹ copias habens, postquam etiam de consensu⁴⁵² totius Galliæ certior⁴⁵³ factus est, Labienum legatum legionemque cui bis⁴⁵⁴ præerat, quod facile factu⁴⁵⁵

VARIÆ LECTIONES.

³⁷⁵ milibus *add. 1. 3. 5. 6.* ³⁷⁶ *ita hoc loco 2. C. treberorum 1. alii.* ³⁷⁷ Nec 6^b. ³⁷⁸ inducimaris 5^a. indicimaris 5^b. inducimarus. 5^c ³⁷⁹ cingetor 5^b. 5. 6. cingetorix B2. ³⁸⁰ alteri 2. 5. 4? 5. 6. ³⁸¹ alter ubi de B. C. ³⁸² *deest 2. 3. 4? 5. 6. adv. ces. 2.* ³⁸³ *deest 5.* ³⁸⁴ publ. rei *desunt 1. reipubl. 5. 6^c. p. r. (populi romani) scriptum fuisse videtur.* ³⁸⁵ promisit 6. *deest B. C.* ³⁸⁶ quæ treberis inque C3. 4. ³⁸⁷ Ac 5. 6^b. ³⁸⁸ inducimarus 5^b. 6^b. ³⁸⁹ equitatumque peditatumque 5. equitatumque *eraso que 6^b. (deest peditatum).* ³⁹⁰ coegere 5^b. 5^a. ³⁹¹ arduendam 6^b. a. s. B. C. ³⁹² rheno B2. usque *rec. man. add. C1.* ³⁹³ indicium 1. iniciorum 5^a. victum B2. ³⁹⁴ pertinent 6. ³⁹⁵ set B. C. *cum Cæsare.* ³⁹⁶ e B2. ³⁹⁷ auctoritate 1. ³⁹⁸ cingetoris 5. 5. 6. *et ita semper; cingetorigis B2. sapius; cingetorii B6. cingetoris ut videtur corr. cingetorigis C1.* ³⁹⁹ privatis ab eo p. c. rebus 2. 5. 4? 5^a. b. 6^c. pr. ab eo c. p. r. 6^b. p. de eo cep. rebus 5^c. ⁴⁰⁰ et sue 5^b. 5. 6. quod ante sue *superscr. C1. et ita C3. sqq.* ⁴⁰¹ Induciomarus 5^b. sapius. ⁴⁰² Ind. — desereretur *desunt B2. deseretur 5^b.* ⁴⁰³ idcirco 1. idcirco a suis 5. 5. 6. B. C. *cum Cæsare.* ⁴⁰⁴ pergit 6^a. ⁴⁰⁵ retineret B. C. ⁴⁰⁶ esse p. 1. ⁴⁰⁷ commissurum 6. ⁴⁰⁸ ita 1. ⁴⁰⁹ *deest 6^a. b.* ⁴¹⁰ *deest 2. 5^b. 4? 5. 6.* ⁴¹¹ deterreret B2. ⁴¹² treberim 5^a c. est. treberi 5^b. ⁴¹³ britannicum 5^a. 5. 6. B. 2. 6. *et ita deinceps sapius.* ⁴¹⁴ comparantis 6^a. *corr. comparatis 6^b.* ⁴¹⁵ et ante filiis *superscr. C. 1. et ita C3.* ⁴¹⁶ et p. 5^b. ⁴¹⁷ consulatus 5^b. 5^a. b. ⁴¹⁸ inducimarus 5^a. ⁴¹⁹ hortatus 2. 3. 4? 5. 6. B. C. ⁴²⁰ permaneret B. C. ⁴²¹ e. aliud B. C. ⁴²² sed etiam 1. ⁴²³ cingetori hoc loco et deinceps etiam 2. ⁴²⁴ *deest B. 2.* ⁴²⁵ ad 1. 2. 5^a. 5. a. 6. ⁴²⁶ magna esse 5. ⁴²⁷ cujus 5^a. 5. 6. ⁴²⁸ *deest 6.* ⁴²⁹ perrexisset 5^a. ⁴³⁰ gr. factum 2. 5^a. 5. 6. factum gr. B. C. *cum quibusdam Cæsaris codicibus.* ⁴³¹ antea animo 5. ⁴³² fuit 5. 6. ⁴³³ *pergit 1^b.* ⁴³⁴ c. XII. *inc. Leibn.* ⁴³⁵ B. igitur B. C. ⁴³⁶ frumento 5^a. frumenta 5^b. 5. 6. ⁴³⁷ angustus 1. angustius provenissent 1^b. angustius 2. 5^a. B6. a. pervenisset 5^a. siccitatis angustias defecissent 5^b. 5. 6. ⁴³⁸ e. cesar est B. C. cessare B6. ⁴³⁹ a 5^b. 5. ⁴⁴⁰ *deest 2.* ⁴⁴¹ hiberna 5. 5^a. c. hibernia *rel hybernia 5^b. 6. B. C.* ⁴⁴² *deest 5.* ⁴⁴³ anta 5^a. c. an 5^b. coita 6^a. ⁴⁴⁴ in B2. 6. in *corr. inter B. 3.* ⁴⁴⁵ cum B6. ⁴⁴⁶ *deest 5^b.* — ambiorigis *corr. ambiorigim 5^a. ambiorigim impulsit B 2. a. i. B. C.* ⁴⁴⁷ legionem 5. ⁴⁴⁸ f. s. 1. 1^b. ⁴⁴⁹ ambior 5^b. 5. 6. abiorix C 1. ⁴⁵⁰ circumventos *postea corr. circumventas 5^a. C1. circumventas 5^b. 5. 6. C3.* ⁴⁵¹ armorum 5. 5. 6. B. C. ⁴⁵² *deest 5^b.* ⁴⁵³ certius 1^b. ⁴⁵⁴ ita 1. is *rell.* ⁴⁵⁵ factum 5.

NOTÆ.

(199) Hæc ex Cæsare auctor retinuit.

(200) Hæc neque apud Cæsarem neque apud Oro-

sium ita leguntur; sed auctor addidisse videtur, ut Induciomari Treverensis laudes magis efferret.

arbitrabatur, delere statuit, ac deinde Eburonibus A⁴⁹⁸ Nervisque⁴⁹⁶ conjunctus⁴⁸⁷ ad opprimendum Cæsarem pergere (cf. CÆS. v, 37, 38, 39; Oros, vi, 10). (CÆS. v, 47, 48, 49-52, 53, 55, 56, 57, 58.) Labienus, interitu Sabini, cæde⁴³⁸ cohortium⁴³⁹ cognita, cum omnes ad eum Trebirorum copiae⁴⁶⁰ convenissent, veritus, si ex hibernis fugæ similem profectionem fecisset, hostium⁴⁶¹ impetum sustinere non posset⁴⁶², præsertim quos recenti⁴⁶³ victoria offerri sciret, litteras Cæsari mittit, quanto cum periculo legionem ex hibernis educturus esset; rem gestam in Eburonibus⁴⁶⁴ perscribit⁴⁶⁵, docet omnes equitatus peditesque⁴⁶⁶ Trebirorum tribus milibus passuum longe⁴⁶⁷ a suis castris consedissee. Cæsar mira celeritate venit ad Nervios⁴⁶⁸, ibi⁴⁶⁹ copias Ambiorigis⁴⁷⁰, Ciceronem legatum cum legione secunda delere meditantem, Ambiorige fugato⁴⁷¹, celeriter superavit⁴⁷², eaque de⁴⁷³ victoria velocissimum nuncium Labieno⁴⁷⁴ misit. Hac fama ad Trebiros perlata, Induciomarus, qui⁴⁷⁵ postero⁴⁷⁶ die castra Labieni⁴⁷⁷ oppugnare decreverat, noctu profugit⁴⁷⁸, omnesque copias in Trebiros reduxit. Deinde totius sequentis⁴⁷⁹ hiemis⁴⁸⁰ nullum⁴⁸¹ tempus intermiserunt, quin trans Renum legatos mitterent⁴⁸² civitates sollicitarent, pecunias pollicitarentur⁴⁸³, magna⁴⁸⁴ parte exercitus Romani⁴⁸⁵ interfecta, minorem superesse dicerent⁴⁸⁶. Neque⁴⁸⁷ tamen ulli civitati Germanorum, persuaderi potuit ut Renum⁴⁸⁸ transiret, cum se hiis⁴⁸⁹ expertos esse dicerent Ariovisti⁴⁹⁰ bello, non esse amplius⁴⁹¹ fortunam temptandam. Hac spe lapsus Induciomarus, nichilominus copias cogere⁴⁹², exercere⁴⁹³, a finitimis equos parare⁴⁹⁴, exules dampnatosque⁴⁹⁵, tota Gallia magnis præmiis ad se allicere⁴⁹⁶ cepit; ac tantam⁴⁹⁷ sibi jam his rebus in Galliam

auctoritatem comparaverat, ut uniuersae⁴⁹⁸ ad eum legationes concurrerent, gratiam amicitiamque⁴⁹⁹ publice privatimque⁵⁰⁰ peterent. Ubi intellexit ultro ad se veniri⁵⁰¹, altera⁵⁰² ex parte Senones Carnotesque⁵⁰³ conscientiam facinoris⁵⁰⁴ instigare, altera Nervios Attuaticosque⁵⁰⁵ bellum Romanis parare, neque sibi voluntariorum copias defere, si ex⁵⁰⁷ finibus suis⁵⁰⁸ progredi cœpisset, armatum concilium⁵⁰⁹ indicit. Hoc⁵¹⁰ more Gallorum est⁵¹¹ initium belli, quod communi lege omnes puberes armati convenire coguntur; qui ex his novissimus venit⁵¹², in conspectu multitudinis omnibus⁵¹³ cruciatibus afflictus necatur. In eo concilio⁵¹⁴ Cingetorigem⁵¹⁵, alterius⁵¹⁶ principem factionis⁵¹⁷, generum suum, quem supra demonstravimus Cæsaris fidem secutum⁵¹⁸ ab eo non cessisse, hostem iudicandum curat, bona ejus publicat. His rebus confectis, in concilio pronunciat, accersitum se a⁵¹⁹ Senonibus et Carnotibus aliisque compluribus⁵²⁰ Galliae civitatibus, hoc iter⁵²¹ facturum per fines Remorum eorumque⁵²² populaturum⁵²³ [agros⁵²⁴], ac priusquam id faciat, castra Labieni oppugnaturum; quæ fieri velit præcipit⁵²⁵. Labienus⁵²⁶ cum et⁵²⁷ loci natura et manu munitissimis⁵²⁸ castris sese teneret, de suo ac legionis periculo nichil timebat; ne⁵²⁹ quam⁵³⁰ occasionem rei bene⁵³¹ gerendæ dilitteret, cogitabat. Itaque a Cingetorige atque ejus⁵³² propinquis oratione⁵³³ Induciomari cognita⁵³⁴ quam in concilio habuit, circummittit⁵³⁵ ad⁵³⁶ finitimas civitates equitesque⁵³⁷ undique evocat⁵³⁸; his certum diem⁵³⁹ conveniendi dicit. Interim prope cottidie cum omni equitatu Induciomarus sub castris ejus vagabatur, alias ut situm castrorum cognosceret, alias colloquendi⁵⁴⁰ aut⁵⁴¹ territandi⁵⁴² causa Equites plerumque omnes⁵⁴³ tela⁵⁴⁴ intra vallam

VARIAE LECTIONES.

⁴⁹⁶ nervisque 2. 5^a. 6. B. C. nerinisque 5^b. c. ⁴⁸⁷ c. est 2. B. ⁴⁸⁸ et arte cede superscr. C1. et ita C5. ⁴⁸⁹ deest 6^b. ⁴⁶⁰ copie treberorum 6. ⁴⁶¹ quod ante hostium superscr. C1 et ita C5. ⁴⁶² posse 5^b. 5. 6. ⁴⁶³ recentia corr. recenti 6^a. recentia 6^c. ⁴⁶⁴ buronibus 5^b. 5^a. b. ⁴⁶⁵ perscripsit 6^c. ⁴⁶⁶ peditalusque B. C. cum Cæsare. ⁴⁶⁷ l. a. de sunt 2. 5. 4? 5. 6. longedest B. C. ⁴⁶⁸ servos corr. nervios 6^a. nervos B6. ⁴⁶⁹ ubi 2. 3. 4? 5. 6. ⁴⁷⁰ ambioris corr. ambiorigis 6^a ⁴⁷¹ superato 6. ⁴⁷² s. c. 1. 1^b. ⁴⁷³ deest 5^b ⁴⁷⁴ labienum 5^b. ad labienum 5. ⁴⁷⁵ deest 2. 5^a. ⁴⁷⁶ postera 5. 6. ⁴⁷⁷ labienio 2. ⁴⁷⁸ perfugit 2. 5^a. 5^a. ⁴⁷⁹ frequentis 5^a. B. 6. Deinde frequentius 2. ⁴⁸⁰ deest 6^a. c. anni s. 6^b ⁴⁸¹ nullus 1. ⁴⁸² miserunt 1. miserint 1^b. ⁴⁸³ pollicitarentur 6^a. pollicerentur 6^b. p. p. desunt 5^c. ⁴⁸⁴ magnaue 5^b. magnam partem — interfectam B2. ⁴⁸⁵ r. e. 6. ⁴⁸⁶ docerent B 6. ⁴⁸⁷ nec 2. 5^a. 4? 5. 6. ⁴⁸⁸ rhenum 1. hoc loco. ⁴⁸⁹ hos 2. 3. 4? 5. 6. his Cæsare. ⁴⁹⁰ alio juste 2. alio juste 5^a. atque injusto 5^b. 5. 6. ⁴⁹¹ deest 5. 5. 6. B. C. ⁴⁹² ducere 6. ⁴⁹³ exercitus 1^b. arma exercere B. C. ⁴⁹⁴ p. equos 1^b. f. comparare B. C. ⁴⁹⁵ que deest 1. 1^b. ⁴⁹⁶ p. illicere c. 1^b. ⁴⁹⁷ tantum 5^b. 5^a. a tm 5^b. ⁴⁹⁸ gallia 5. 6. B. C. ⁴⁹⁹ u. ad e. l. c. desunt 5^b. ⁵⁰⁰ g. atque amicitiam 2. 5. 4? 5. 6. cum Cæsare; ejus add. B. C. ⁵⁰¹ p. et privatim 1. 1^b. privatisque 5^b. privatimque 6^c. ⁵⁰² venire 1^b. 2. 5^b. 4? 5. 6. ⁵⁰³ ex altera 1. 1^b. ⁵⁰⁴ carnotosque 5. 6^c. carnotasque B 2. seniores carnotosque B 6. ⁵⁰⁵ c. f. desunt 2. 5. 4? 5. 6. conscientia f. instigari B. C. cum Cæsare. ⁵⁰⁶ attauticosque 2. ⁵⁰⁷ si ex deleta 1. ex deest. 1^b. ⁵⁰⁸ deest 2. 5. 4? 5. 6. ⁵⁰⁹ a. c. armatum 1. ⁵¹⁰ deest 5^b. more deest 1^b. ⁵¹¹ i. est B. C. Quis sit mos Gallorum initio belli 5^a. in margine, Quod s. m. G. i. b. 5^b. in textu. ⁵¹² venerit B 2. ⁵¹³ m. diversis cruciat superscr. sed iterum deleto ibus, deest afflictus 1. diversis cruciatur modis et necatur 1^b. ⁵¹⁴ consilio 5. 5. sæpius corr. concilio 6^a. 6^b. ⁵¹⁵ cingetorigem 1^b. cingetorem 5^b. 5. 6. sæpius. ⁵¹⁶ bis scripsit 1. ⁵¹⁷ factionum 1^b. ⁵¹⁸ secum 1^b. ⁵¹⁹ ab omnibus S. 2. 5. 4? 5. 6. B. C. ⁵²⁰ quam pluribus 2. 5^a. b. ⁵²¹ tunc 5. autem C6. ⁵²² eosque 2. 5. 4? 5. 6. ⁵²³ publicaturum 5^b. 5. 6. ⁵²⁴ deest 1—6. ⁵²⁵ preecipit 5. 5. 6. corr. precipit B 2. ⁵²⁶ c. XIII. inc. Leibn. ⁵²⁷ ex 2. ⁵²⁸ munitissimus 1. B2. ⁵²⁹ et ne B. C. ⁵³⁰ qua 1. ⁵³¹ bone 5. ⁵³² cingetore ejusque 6. ⁵³³ occasione C. ⁵³⁴ c. i. 1. ⁵³⁵ litteris cir codicis 5^a. fragmentum finitur. ⁵³⁶ deest 6^c. ⁵³⁷ que deest 2. ⁵³⁸ convocat B. (2. 6.). C. equitatesque u. vocat 1^b. ⁵³⁹ deest B 2. ⁵⁴⁰ collocandi 2. 5^b. 4? 5. 6. ⁵⁴¹ alias 5^c. ⁵⁴² terrendi C 1. 5? 4. ⁵⁴³ p. o. plerumque, post deletis p. o. C1; itaque omnes deest C5. ⁵⁴⁴ i. valla tela 2.

conjiciebant. Labienus suos intra munitiones ⁵⁴⁵ A continebat, timorisque opinionem quibuscumque poterat rebus angebat. Cum majore in dies contem-
 ptione ⁵⁴⁵ Induciomarus accederet ⁵⁴⁷, nocte una
 intromissis equitibus omnium finitimarum civita-
 tum quos accersendos curaverat, tanta ⁵⁴⁸ diligentia
 omnes suos custodiis ⁵⁴⁹ intra ⁵⁵⁰ castra continuit,
 ut ea res nulla ratione enunciari aut ad Trebiros per-
 ferri posset. Interim Induciomarus ex consuetudine
 cottidiana ad castra accedit, atque ibi magnam partem
⁵⁵¹ diei consumit. Equites tela conjiciunt et magna
 contumelia verborum Romanos ad pugnam evocant.
 Nullo a ⁵⁵² Romanis responso dato, ubi visum est,
 sub vesperum ⁵⁵³ dispersi ac dissipati ⁵⁵⁴ discedunt.
 Subito Labienus duabus portis omnem equitatum
 emittit, præcipit ⁵⁵⁵ atque interdicit, perterritis hos-
 tibus atque ⁵⁵⁶ conjectis ⁵⁵⁷ — quod fore ⁵⁵⁸, sicut
 accidit, videbat — omnes unum petant, neu ⁵⁵⁹ quis-
 quam alium prius ⁵⁶⁰ vulneret, quam illum interfe-
 ctum videret; quod mora reliquorum spacium na-
 ctum ⁵⁶¹ illum effugere volebat; magna proponit hiis
 qui occiderint ⁵⁶² præmia, submittit ⁵⁶³ equitibus
 cohortes subsidio. Comprobat hominis consilium
 fortuna, et cum unum omnes ⁵⁶⁴ peterent, in ipso
 fluminis vado deprehensus ⁵⁶⁵ Induciomarus inter-
 ficitur, caputque ⁵⁶⁶ ejus refertur ⁵⁶⁷ in ⁵⁶⁸ castra.
 Redeuntes equites ⁵⁶⁹ quos possunt consecantur et
 occidunt. Hæc re cognita, omnes Eburonum et Ner-
 viorum quæ convenerant copiæ discedunt, pauloque
 habuit post id factum Cæsar Galliam quietiorem.

10. ⁵⁷⁰ (CÆS. VI, 2.) Interfecto ⁵⁷¹ Induciomaro,
 ad ejus propinquos ad Treberim ⁵⁷² imperium ⁵⁷³
 defertur. Illi finitimos Germanos sollicitare ⁵⁷⁴ et
 pecuniam polliceri non desistunt. Cum a proximi-
 mis inpetrare non possent, ultiores temptant.
 Inventis ⁵⁷⁵ nonnullis civitatibus, jurejurando
 inter se confirmant ⁵⁷⁶, obsidibusque ⁵⁷⁷ et de pecu-

nia ⁵⁷⁸ cavent, Ambiorigem sibi societate et fœdere
 adjungunt. (CÆS. VI, 3, 5, 6, 7, 8, 11.) Quibus cog-
 nitis, Cæsar concilio habito, cum reliqui ⁵⁷⁹ præter
 Senones et Carnotas ⁵⁸⁰ Trebirosque venissent, totus
 et mente et animo in bellum Trebironum et Ambio-
 rigis ⁵⁸¹ succensus ⁵⁸², cum Senonibus Carnotisque
 paciscitur ⁵⁸³, acceptis eorum obsidibus. Erant Me-
 napi propinqui Eburonum ⁵⁸⁴ finibus, perpetuis pa-
 ludibus silvisque ⁵⁸⁵ muniti, qui ⁵⁸⁶ uni ⁵⁸⁷ ex Gallia
 de pace ad Cæsarem ⁵⁸⁸ non miserant. Cum ⁵⁸⁹ hiis
 erat hospitium Ambiorigis ⁵⁹⁰; item per Trebiros in
 amicitiam Germanorum pervenerant. Hæc prius
 Ambiorigi et Treberis detrahenda auxilia existima-
 bat ⁵⁹¹, quam ipsos bello lacesseret ⁵⁹². Hoc inito
 consilio, totius exercitus impedimenta ⁵⁹³ ad Labie-
 num in Trebiros mittit, duasque ad eum ⁵⁹⁴ legio-
 nes ⁵⁹⁵ proficisci jubet, ipse cum legionibus ⁵⁹⁶ ex-
 peditis quinque in Menapios proficiscitur. Illi,
 nulla ⁵⁹⁷ coacta manu, loci præsidio freti, in silvas
 paludesque confugiunt, suaque eodem conferunt.
 Cæsar partitis copiis cum Fabio ⁵⁹⁸ et M. ⁵⁹⁹ Crasso
 quæstore, celeriter effectis pontibus ⁶⁰⁰, adit ⁶⁰¹ tri-
 pertito ⁶⁰², ædificia vicosque incendit, magne peco-
 ris ⁶⁰³ atque hominum numero potitur. Quibus rebus
 coacti Menapi, legatos ad eum pacis petendæ causa
 mittunt; ille obsidibus acceptis ⁶⁰⁴ hostium se in ⁶⁰⁵
 numero eos habiturum ⁶⁰⁶ confirmat ⁶⁰⁷, si aut Am-
 biorigem ⁶⁰⁸ aut Trebiros aut eorum legatos finibus
 suis accepissent. His rebus confirmatis, Connum ⁶⁰⁹
 Attrabatem cum ⁶¹⁰ equitatu custodis ⁶¹¹ loco in Me-
 napis relinquit ⁶¹². Inter ⁶¹³ hæc Treberi ⁶¹⁴, magnis
 coactis ⁶¹⁵ peditatus equitatusque copiis, Labienum
 cum una ⁶¹⁶ legione, qui in eorum finibus hiema-
 bat ⁶¹⁷, adoriri ⁶¹⁸ parabant; jamque ab eo non lon-
 gius via bidui aberant, cum duas venisse ⁶¹⁹ legiones
 missu ⁶²⁰ Cæsaris cognoscunt. Positis castris a mi-
 libus ⁶²¹ passuum 15, auxilia Germanorum expectare

VARIÆ LECTIONES.

⁵⁴⁵ castra et m. 5. ⁵⁴⁶ contentione 2. 5^c. B2. contemptione B6. ind. cont. 5^b. ⁵⁴⁷ accederat 1^b ⁵⁴⁸ tota 1. ⁵⁴⁹
 custodia B 2. ⁵⁵⁰ in 5. 6. in castris 2. ⁵⁵¹ d. p. 1. 1^b. 6. consumpsit 1^b. ⁵⁵² deest 2. ⁵⁵³ vespere 5^b (vespre 5^b).
 6. vespero B. C. ⁵⁵⁴ d. dissipatique 1^b. ⁵⁵⁵ præcipit 1^b. 5^b. præcipitque a. 5^a. c. ⁵⁵⁶ et t. 1^b. ⁵⁵⁷ convi-
 ctis 3^b. 5. 6. ⁵⁵⁸ deest 2. 3^b. 4? 5. 6. quod sicut indixit jubebat omnes 3^b. 5. quod sic indixit jubebat ut
 omnes 6. quod sicut accidere B2. 6. solet accidere C1. e corr. et ita C3. ⁵⁵⁹ nec 2. ne 6^c. ⁵⁶⁰ rius 1.
 p. a. B. C. prius deest C6. ⁵⁶¹ Quid m. r. spacium? Nactu n 2. ⁵⁶² occiderent 5^b. illum occiderent 5. 6.
⁵⁶³ deest C 3. ⁵⁶⁴ o. u. 2. 5^b. 5. 6. B. C. ⁵⁶⁵ deprehenso 5^a. ⁵⁶⁶ que deest 2? 5^b. 4? 5. 6. B. C. ⁵⁶⁷ add.
 sed delevit induciomarus 1. ⁵⁶⁸ ad C. ⁵⁶⁹ deest 2. 3^b. 4? 5. 6. cedentes quos 5^c. ⁵⁷⁰ c. XIV. Leibn. ⁵⁷¹
 Igitur interfecto C. ⁵⁷² a treberis B2. 3. 4. Cæsar. ad treberis B 6. ad treberis corr. treberis C 1. p.
 treberis 3^b. 5. 6. C3. ⁵⁷³ improperium 3^b. 6. ⁵⁷⁴ s. coperunt 1. ⁵⁷⁵ Inventisque 5^a. ⁵⁷⁶ conjungunt
 6. ⁵⁷⁷ et obsidibus 3^b. 5. 6. et post add. C1. et ita C3. obsidibus 2. B2. 6. ⁵⁷⁸ et pecunia
 captant 3^b. 5. 6. ⁵⁷⁹ requi corr. reliqui 1. ⁵⁸⁰ senonas carnotas 1^b. senonas carnotesque 3^b. 5^b. senonas
 carnotesque 5^a. s. carnotesque 5^b. s. carnotesque et treberos 6. — trebiros 2. ⁵⁸¹ amborigis 1. ⁵⁸² suc-
 census 5. B2. 6. C6. ⁵⁸³ pascitur, corr. paciscitur, acceptisque 4^b. ⁵⁸⁴ eburonum 1. 1^b. heburonum 6^b.
⁵⁸⁵ filiisque 6^a. corr. silvisque 6^b. et silvis 2. ⁵⁸⁶ Hii 1. 1^b. ⁵⁸⁷ deest 5. 6. ⁵⁸⁸ ad e. de p. 1. 1^b. non deest
 1^b. ⁵⁸⁹ Cum hiis — pervenerant desunt 2. 3^b. 4? 5. 6. ⁵⁹⁰ amborigis 1. ⁵⁹¹ existimabant 1^b. existimat 3^b.
 5^a. b. 6. existebat corr. existibat B2. ⁵⁹² lacesserat 1^b. lacessiat 6. ⁵⁹³ i. currus et plaustra et similia 5^b.
 5. 6. ⁵⁹⁴ eos 3^b. 5. 6. ⁵⁹⁵ p. 1. 6. ⁵⁹⁶ legio 1. 1^b. 1. V exped. 2. ⁵⁹⁷ milla in 1. legi videtur; ille nulle 2.
 mille B. — manu c. 1^b. ⁵⁹⁸ centurione Fabio 2. 5^b. 4? 5. 6. B. C. ⁵⁹⁹ deest 1^b. marco 2. 5^a. c. B. C. marchio
 5^b. 6. ⁶⁰⁰ pon... || bus effectis 1. p. e. 1^b. ⁶⁰¹ addit 1. 1^b. 2. 3^b. 5. ⁶⁰² exercitu B2. ⁶⁰³ pecorum 1. 1^b.
 et h. 5^b. ⁶⁰⁴ deest 6. ⁶⁰⁵ deest 2. B. C. cum Cæsare. ⁶⁰⁶ habituri 5. h. eos B2. eos deest B6. ⁶⁰⁷ deest 1. 1^b.
⁶⁰⁸ si aut treberos aut a. 5^a. b. 6. B. C. aut a. desunt 5^c. ⁶⁰⁹ cum omni turba cum eq. custodes in loco m.
 3^b. 5. 6. ⁶¹⁰ deest 1. 1^b. ⁶¹¹ custodiunt 1^b. ⁶¹² reliquit 2. 5. 6. reliquid B2. ⁶¹³ c. XV inc. Leibn.
⁶¹⁴ Treberim corr. Treberi 1. ⁶¹⁵ coacti 1. 1^b. 6^b. B6. coactis corr. coacti 5^b. ⁶¹⁶ l. u. 6. ⁶¹⁷ hiemaverat
 1. 1^b. ⁶¹⁸ adiri p. Namque 5^a. adiri p. Jamque 5^b. adire p. Jamque 5^c. ⁶¹⁹ deest 1. 1^b. leg. v. 2. ⁶²⁰ jussu
 2. C. ⁶²¹ deest 2.

constituunt. Labienus⁶²², cognito hostium consilio⁶²³, sperans temeritate eorum aliquam fore dimicandi facultatem, quinque cohortibus praesidio impedimentis relicto, cum viginti quinque⁶²⁴ cohortibus, magno equitatu contra Trebiros⁶²⁵ proficiscitur, et mille passuum relicto⁶²⁶ spatio castra communit⁶²⁷. Erat⁶²⁸ inter eos et Labienum difficili transitu flumen ripisque praeruptis. Hoc neque ipse⁶²⁹ transire in animo⁶³⁰ habebat, neque Trebiros transituros⁶³¹ existimabat. Augebatur auxiliorum⁶³² cottidie spes Treberis. Labienus loquitur in consilio⁶³³ palam, quoniam Germani appropinquare⁶³⁴ dicantur⁶³⁵, sese⁶³⁶ suas exercitusque fortunas in dubium non⁶³⁷ devocaturum, et postero⁶³⁸ die prima luce castra moturum. Celeriter haec ad Trebiros deferuntur, et ex magno suorum equitatus numero nonnullos⁶³⁹ Gallicis rebus favere natura cogeat. Labienus nocte tribunis militum⁶⁴⁰ primisque ordinibus coactis, quid sit⁶⁴¹ sui consilii proponit, et quo facilius det⁶⁴² hostibus timoris⁶⁴³ suspensionem, majore⁶⁴⁴ strepitu et tumultu quam publicae rei⁶⁴⁵ fert consuetudo, castra moveri jubet. His⁶⁴⁶ rebus fugae⁶⁴⁷ similem profectionem efficit⁶⁴⁸. Haec quoque per exploratores ante lucem ad Trebiros deferuntur. Vix agmen novissimum extra munitiones⁶⁴⁹ processerat⁶⁵⁰, cum Galli cohortati inter se, ne⁶⁵¹ speratam praedam ex manibus dimitterent; longum esse, perterritis Romanis⁶⁵², Germanos expectare, neque suam pati dignitatem, ut tantis copiis tam exiguam manum praesertim fugientem atque⁶⁵³ impeditam adoriri non audeant. Flumen transire et in loco iniquo⁶⁵⁴ bellum committere non dubitant⁶⁵⁵. Quod fore suspicatus Labienus, ut omnes citra flumen eliceret, eadem usus simulatione itineris, placide progrediebatur⁶⁵⁶. Tum⁶⁵⁷ premissis⁶⁵⁸ paululum impedimentis atque in tumulo quodam⁶⁵⁹ collocatis, cohortatus milites, simul signa ad Gallos converti aciemque dirigi jubet. Paucis turmis⁶⁶⁰ praesidio⁶⁶¹ ad impedimenta dimissis, reliquos equites ad latera disponit. Romani celeriter clamore sublato, pila⁶⁶² in

A Trebiros mittunt. Illi ubi praeter⁶⁶³ spem quos fugere credebant infestis signis ad se ire⁶⁶⁴ videre, impetum modo ferre non potuerunt, ac primo concursu in fugam coniecti⁶⁶⁵, proximas silvas petierunt. Quos Labienus equitatu consecutus⁶⁶⁶, magno numero interfecto, compluribus captis, paucis post diebus civitatem recepit. Nam Germani qui auxilio venerant, percepta⁶⁶⁷ Trebirorum fuga, sese domum⁶⁶⁸ contulerunt. Cum hiis Induciomari propinqui, qui⁶⁶⁹ defectionis⁶⁷⁰ auctores fuerant⁶⁷¹, comitati eos ex civitate⁶⁷² excesserunt⁶⁷³. Cingetorigi⁶⁷⁴, quem ab initio permansisse in⁶⁷⁵ officio demonstravimus, principatus atque imperium⁶⁷⁶ est traditum. Caesar⁶⁷⁷ vero postquam ex Menapiis in Trebiros⁶⁷⁸ venit, duabus de⁶⁷⁹ causis Renum transire voluit. Quarum⁶⁸⁰ erat⁶⁸¹ altera, quod contra se auxilia Treberis miserant⁶⁸², altera ne Ambiorix receptum⁶⁸³ ad eos haberet. Firmo in Treberis⁶⁸⁴ praesidio ad pontem relicto, ne quis ab⁶⁸⁵ his subito motus oriretur, cum reliquis copiis contra Suevos, qui auxilia Treberis miserant, Renum transivit.

11. (Caes. vi, 11.) Non alienum videtur esse, de moribus Trebirorum (201) vel Gallorum proponere, quibus videlicet moribus ex parte foedus est laesum, quod cum Romanis habuerant⁶⁸⁶. In Treberis⁶⁸⁷ (201) non solum in omnibus pagis et partibus, sed⁶⁸⁸ penes etiam⁶⁸⁹ in singulis domibus⁶⁹⁰ factiones, eorumque⁶⁹¹ factionum principes fuerunt, qui summam⁶⁹² auctoritatem eorum iudicio habebant. Quorum ad arbitrium iudiciumque⁶⁹³ summa omnium rerum consiliorumque⁶⁹⁴ rediebat⁶⁹⁵, idque ejus rei⁶⁹⁶ causa antiquitus institutum⁶⁹⁷, ne quis⁶⁹⁸ ex plebe contra potentiorum auxilium⁶⁹⁹ egeret. Suos enim quisque opprimi et circumveniri⁷⁰⁰ non patitur. Neque enim aliter⁷⁰¹ si faciant, ullam⁷⁰² inter suos habent⁷⁰³ auctoritatem. Haec eadem ratio⁷⁰⁴ est in summa totius Galliae (cf. v, 3). Namque haec civitas ideo detrimentum sustinuit, quia alterius factionis erat Induciomarus, alterius Cingetorix⁷⁰⁵. In⁷⁰⁶ ea⁷⁰⁷ sicut et in omni Gallia eorum hominum qui in

VARIAE LECTIONES.

⁶²² L. vero 5c. ⁶²³ c. h. C3. ⁶²⁴ v. q. desunt 1b. ⁶²⁵ treberis B2. ⁶²⁶ s. r. 6 ⁶²⁷ communit B6. ⁶²⁸ Erat autem inter ipsos 5b. ⁶²⁹ i. n. C3. ⁶³⁰ in a. desunt 1. 1b. ⁶³¹ transire 1. 1b. 5. ⁶³² c. a. B. C. Aux. s. c. t. augebatur 5. 6. agebatur 6c. ⁶³³ concilio 2. 6. ⁶³⁴ appropinquantur e corr. 1. ⁶³⁵ dicantur deest 1. 1b. dicuntur 5a. ⁶³⁶ se B2. ⁶³⁷ deest 2. ⁶³⁸ postera 5b. B2. corr. postero 6a. ⁶³⁹ nonnullis B2. ⁶⁴⁰ milites 1. tribunos milites 1b. millenis 2. 3b. 4. 5. 6. m. premissisque 5b. ⁶⁴¹ sui sit B. C. ⁶⁴² de 5a. ⁶⁴³ t. sui 5c. ⁶⁴⁴ majori 6. ⁶⁴⁵ res 1. publica res fieri 1b. — populi Romani scribendum erat. ⁶⁴⁶ Is. 1. iussit his 1b. ⁶⁴⁷ s. f. 5. ⁶⁴⁸ effecit 1. 6b. ⁶⁴⁹ munitionem B. C. ⁶⁵⁰ processerant 1. 1b. — cujus g. 1b. ⁶⁵¹ deest B. 6. ⁶⁵² hostibus 3b. 5. 6. ⁶⁵³ atque deest 5. 6. a. i. desunt B2. 4? C3. imp. deest B6. C1 (ubi post atque deletum). C6. ⁶⁵⁴ loco in quo b. 1b. 3b. 5b. c. locum in quo bellum 5a. l. quo illi steterant 6. ⁶⁵⁵ dubitabant 1b. ⁶⁵⁶ egrediebatur 2. 3b. 4? 5. 6. B. C. e. p. 6. ⁶⁵⁷ Tunc 5c. 6. ⁶⁵⁸ remissis B. C. ⁶⁵⁹ deest 1. 1b. ⁶⁶⁰ terminis 1b. ⁶⁶¹ deest 2. 5. 6. B. C. ⁶⁶² palam 3b. 5. 6. ⁶⁶³ deest 1b. ⁶⁶⁴ adire 1b. ⁶⁶⁵ versi 1b. conversi 2. ⁶⁶⁶ consecutus 1b. 5. 6. consequutus superscr. consecutus 3b. ⁶⁶⁷ per certa 1b. audita 6. ⁶⁶⁸ d. sese 5. 6. ⁶⁶⁹ deest B6. ⁶⁷⁰ factionis 2. ⁶⁷¹ extiterant 1. 1b. ⁶⁷² ex c. desunt 1. 1b. eos civitati 6. ⁶⁷³ excesserant 1. 1b. ⁶⁷⁴ cingetorigi 2. hoc loco. ⁶⁷⁵ d. in o. 1. 1b. ⁶⁷⁶ p. imperiumque 1. 1b. i. contraditum 1b. ⁶⁷⁷ c. XVI. inc. Leibn. ⁶⁷⁸ treveris. B6. ⁶⁷⁹ ex B. C. ⁶⁸⁰ quorum 1. C1. 5. ⁶⁸¹ a. e. 5. 6. ⁶⁸² m. treb. 1. 1b. miserint 2. ⁶⁸³ respectum 2. ⁶⁸⁴ treberis etiam hoc loco 2. ⁶⁸⁵ ab ipso 1b. q. s. m. ab h. 6. ⁶⁸⁶ habuerat 3b. 5. ⁶⁸⁷ treberis 1. 1b. 3b. ⁶⁸⁸ deest 3b. 5. B. C. ⁶⁸⁹ deest 6. et 3b. 5. ⁶⁹⁰ deest 2. ⁶⁹¹ ita codices quos vidi omnes fere; earumque 3b. 5. 6. ⁶⁹² summa auctoritate 5a. ⁶⁹³ iudicium summaque 5. ⁶⁹⁴ iudiciorumque 6. ⁶⁹⁵ rediebat corr. redibat 1. rediebant corr. redibat 5a. C1. redibat 5c. 6. C3. ⁶⁹⁶ deest 2. 3b. 5. 6. B. C. ⁶⁹⁷ i. est B. C. ⁶⁹⁸ quid 1. 1b. ⁶⁹⁹ auxilio 2. — egerat 1b. — Suo 2. ⁷⁰⁰ circumvenire B2. ⁷⁰¹ deest 2. 3b. 5. 6. ⁷⁰² et illam 5b. ⁷⁰³ haberent 5a. 1. 6. habere 5c. ⁷⁰⁴ ratione in 1b. ⁷⁰⁵ cingetorigi 3b. 5. 6. ut aliis locis. ⁷⁰⁶ c. XVII. inc. Leibn. ⁷⁰⁷ Interea 6.

NOTAE.

(201) Treveros hoc loco non Caesar sed scriptor Treverensis nominat.

aliquo numero ⁷⁰⁸ et honore ⁷⁰⁹ censentur genera erant duo. Nam plebes ⁷¹⁰ pene servorum habebatur loco, quæ ⁷¹¹ per se nichil audebat ⁷¹², nulli adhibebatur consilio. Plerique cum ære alieno aut magnitudine tributorum aut injuria potentiorum premebantur, in servitute se dicabant nobilibus. In hos omnia jura quæ domini in servos. Sed de ⁷¹³ hiis duobus generibus alterum erat driuidum ⁷¹⁴ [id est philosophorum *add.*, B. C.], alterum ⁷¹⁵ equitum. Illi rebus divinis ⁷¹⁶ intererant, sacrificia publica ac ⁷¹⁷ privata procurabant, religionem ⁷¹⁸ interpretabantur. Ad hos magnus adolescentium numerus disciplinæ causa concurrebat, magnoque hii erant ⁷¹⁹ apud eos honore. Nam ⁷²⁰ fere de omnibus controversiis publicis privatisque constituebant, et si quod facinus admissum, si cædes facta, si de hereditate, de ⁷²¹ finibus controversia erat, idem decernebant ⁷²², præmia pœnasque constituebant. Si qui ⁷²³ aut privati ⁷²⁴ aut populus eorum decreto non obediabat ⁷²⁵, interdicebant. Hæc pœna apud eos gravissima ⁷²⁶. Quibus ⁷²⁷ interdictum erat, in numero impiorum ac sceleratorum habebantur; ab his omnes ⁷²⁸ decedebant ⁷²⁹, aditum ⁷³⁰ eorum sermonemque diffugiebant, ne quid ex communione ⁷³¹ incommodi ⁷³² acciperent. Neque his petentibus jus reddebatur, neque honos ullus communicabatur ⁷³³. Hiis autem omnibus driuidibus ⁷³⁴ præerat unus, qui summam inter eos habebat auctoritatem. Hoc mortuo, si quis ex reliquis excelluit dignitate, successit, aut ⁷³⁵ si erant pares plures, suffragio driuidum allegebatur ⁷³⁶. Nonnumquam etiam armis de principatu contendebant. Hii certo tempore anni ⁷³⁷ in finibus Carnotum, quæ regio totius Galliæ media ⁷³⁸ habetur ⁷³⁹, considebant ⁷⁴⁰ in loco consecrato. Huc ⁷⁴¹ omnes undique qui controversias habebant conveniebant, eorumque ⁷⁴² decretis judiciisque parebant. Disciplina ⁷⁴³ in Britannia reperta ⁷⁴⁴ atque inde in Galliam translata existimabatur ⁷⁴⁵. Et ⁷⁴⁶ qui diligentius eam rem cognoscere volebant, plerumque illo discendi causa profiscebantur. (CÆS. VI, 14,

A 15.) Driuides a bello esse ⁷⁴⁷ consuerunt, neque tributa umquam cum reliquis pendebant, militiæ vacationem omniumque ⁷⁴⁸ rerum habebant ⁷⁴⁹ immunitatem. Tantis excitati præmiis, multi et sua ⁷⁵⁰ sponte in disciplinam veniebant, et a parentibus propinquisque mittebantur. Itaque annos nonnulli vices in disciplina permanebant; neque fas esse ⁷⁵¹ existimabant, eam litteris mandare, cum in reliquis rebus ⁷⁵² fere publicis privatisque rationibus Grecis uterentur litteris. Id nobis duabus ex magnis causis ⁷⁵³ instituisse ⁷⁵⁴ videntur, quod neque in vulgum ⁷⁵⁵ disciplinam efferri ⁷⁵⁶ vellent, neque eos ⁷⁵⁷ qui discebant, litteris confisos, minus memoriæ studere; quod plerisque accidit, ut præsidio litterarum diligentiam in perdiscendo ⁷⁵⁸ ac memoriam amittant. In primis hoc volebant persuadere ⁷⁵⁹, non interire animas, set ⁷⁶⁰ ab aliis post mortem transire ad alios, atque hoc ad virtutem exercitari ⁷⁶¹ putabant, metu mortis neglecto. Multa præterea de sideribus ⁷⁶² atque eorum motu, de mundi ac terrarum magnitudine, de rerum ⁷⁶³ natura, de vi ac ⁷⁶⁴ potestate deorum disputabant, et juventuti tradebant. — Alterum genus erat equitum. Hii, cum erat usus, atque ⁷⁶⁵ aliquod bellum accidit ⁷⁶⁶, quod ante Cæsaris adventum fere ⁷⁶⁷ quotannis ⁷⁶⁸ accidere solebat, uti aut ipsi injurias inferrent aut ⁷⁶⁹ illatas propulsarent, omnes in bello versabantur; atque eorum, ut quisque ⁷⁷⁰ erat genere et copiis amplissimus ⁷⁷¹, ita plurimos circa se ambactos ⁷⁷² clientesque habebat ⁷⁷³. Hanc unam gratiam potentiamque noverunt.

12. (CÆS. VI, 16, 17-20.) Natio erat omnis Gallorum adeo dedita ⁷⁷⁴ religionibus, atque ob eam causam, quo ⁷⁷⁵ erant affecti gravioribus morbis, quodque in periculis ⁷⁷⁶ præliisque versabantur, aut ⁷⁷⁷ pro victimis homines immolabant, aut se immolatu-ros volebant ⁷⁷⁸; ministrisque ad ea sacrificia driuidibus ⁷⁷⁹ utebantur, quod pro vita hominis, nisi ⁷⁸⁰ hominis vita ⁷⁸¹ redderetur, non posse aliter numen ⁷⁸² deorum immortalium placari arbi-

VARIÆ LECTIONES.

⁷⁰⁸ munere 2. ⁷⁰⁹ et h. *desunt* 1. 1^b. ⁷¹⁰ ita 1. 1^b. 2. 3^b. 5^a. 5^b. ⁷¹¹ quæ—consilio *desunt* 5. ⁷¹² audiebat 6. ⁷¹³ in 5^b. ⁷¹⁴ druidum 1^b. drudum 6. *semper, hoc loco etiam* 5^b. drudum *corr.* druidum 5^a. drudum 5^b. druidum 5^c. *et ita postea.* driuitum B2. ⁷¹⁵ a. erat 6. ⁷¹⁶ r. *derebus corr.* d. r. C1. d. r. 6. C3. ⁷¹⁷ et 5^a. c. ⁷¹⁸ religione 1. ⁷¹⁹ a. eos erant h. 2. 6. ⁷²⁰ Namque C6. ⁷²¹ si. d. 6. ⁷²² decernabant 6^a. determinabant 5^b. ⁷²³ quid 2. ⁷²⁴ privatim B2. C. ⁷²⁵ obediabant 1. aditum 3^b. 5. 6. ⁷²⁶ erat g. 5^c. ⁷²⁷ Quibus—habebantur *desunt* 2. 3^b. 4? 5. 6. B. C. ⁷²⁸ autem 6^b. ⁷²⁹ discedebant 2. 3^b. 5. 6. B. C. (*discedebant corr.* disc. C1.). ⁷³⁰ aditum *eadem manu corr.* aditum 1^b. ⁷³¹ q. excommunicationi 2. ⁷³² comodi 5^b. comodi 5^c. 6. *corr.* incommodi 5^a. ⁷³³ communicabat 2. ⁷³⁴ druidibus *hoc loco et infra etiam* 3^b. ⁷³⁵ haut 1. si autem erant plures pares B2. ⁷³⁶ allegebatur 1. 1^b. allegebantur 2. 3^b. 5^a. 6. allegabantur 5^b. c. B. C. ⁷³⁷ *deest* 5^b. ⁷³⁸ medio 1^b. ⁷³⁹ habebatur 6^b. ⁷⁴⁰ considebant 2. B2. ⁷⁴¹ Hucusque C3. ⁷⁴² eorum 2. et eorum 6. ⁷⁴³ D. hec 6. — brittannia 1. ⁷⁴⁴ r. est 5^b. ⁷⁴⁵ existimatur B. C. *cum Cæsare.* ⁷⁴⁶ Et qui—profiscebantur *desunt* 2. 5^b. 4? 5. 6. ⁷⁴⁷ D. bello adesse 6^b. liberi *post add.* 5^a. liberi *add.* C 1. *et ita* C3. *sqq.* ⁷⁴⁸ que *deest* 5^b. ⁷⁴⁹ habebantur inn. 1^b. ⁷⁵⁰ sp. sua 2. ⁷⁵¹ *deest* 2. ⁷⁵² f. r. 6. ⁷⁵³ *deest* 1. 1^b. ⁷⁵⁴ instituere 1. instruere 1^b. ⁷⁵⁵ vulgus e. d. 5. 6. B2. 4. C. ⁷⁵⁶ efferri (offerri B6. C 6.) d. 5. 6. B. C. ⁷⁵⁷ *deest* 5. 6. ⁷⁵⁸ discendo 1. 1^b. perdiscendo 5. 6. ⁷⁵⁹ persuaderi 2. 5^a. 6. B (2. 6.). C. ⁷⁶⁰ sed et 5^b. ⁷⁶¹ exeputari 1. exceptari 1^b. ⁷⁶² sideriis 1^b. ⁷⁶³ de n. r. 6. ⁷⁶⁴ atque 5^a. ⁷⁶⁵ ad 5^a. ⁷⁶⁶ accidebat 6^b. ⁷⁶⁷ *deest* 6. ⁷⁶⁸ quod annis B2. C3. omnibus annis 2. ⁷⁶⁹ aut i. p. *desunt* B6. ⁷⁷⁰ quisquis 5^a. ⁷⁷¹ amplissimis 2. 5. 6. ⁷⁷² abjectos 1^b. abactos 2. 3^b. 5^a. 6. B. C. ⁷⁷³ habebant 2. 5. 6. ⁷⁷⁴ debita 1^b. adeo *deest* 5^b. ⁷⁷⁵ quod? q 5^a. qua 3^b. 5^b. c. 6. quæ C6. ⁷⁷⁶ periculo 1^b. ⁷⁷⁷ atque 5. ⁷⁷⁸ a *add. sed del.* C 1. ⁷⁷⁹ driuidibus 5^a. b. 6. driuidibus *corr.* driuidibus 3^b. ⁷⁸⁰ ne 5^a. *sed post deletum*; ubi 5^b. ⁷⁸¹ v. h. 5. B. C. ⁷⁸² a. d. i. p. numen 2. 3^b. 5. 6. a. d. j. p. numina (nomina B 2.) B. C.

trabantur; publiceque ejus generis habebant ⁷⁸³ instituta sacrificia. Alii magnitudine immani ⁷⁸⁴ simulacra ⁷⁸⁵, quorum contexta ⁷⁸⁶ viminibus membra ⁷⁸⁷ vivis hominibus ⁷⁸⁸ complebant, quibus ⁷⁸⁹ succensis ⁷⁹⁰ circumventi flamma ⁷⁹¹ exanimabantur homines. Supplicia eorum qui in furto aut latrocinio aut aliqua noxa forent comprehensi ⁷⁹² gratiora diis immortalibus esse ⁷⁹³ arbitrabantur. Sed cum ejus generis copia deficeret, etiam ad innocentium ⁷⁹⁴ supplicia descendebant. Deum ⁷⁹⁵ maxime Mercurium colebant. Hujus erant plurima simulacra ⁷⁹⁶. Hunc omnium ⁷⁹⁷ arcium inventorem ferebant, hunc viarum atque itinerum ducem, hunc ad quæstus ⁷⁹⁸ pecuniæ mercaturasque habere vim maximam arbitrabantur. Post hunc Apollinem et Martem et Jovem et Minervam ⁷⁹⁹. De hiis eandem quam reliquæ gentes habebant ⁸⁰⁰ opinionem, Apollinem morbos depellere, Minervam operam ⁸⁰¹ atque sacrificiorum incia tradere, Jovem imperium ⁸⁰² cœlestē tenere, Martem bella regere ⁸⁰³. Huic, cum bello dimicandum foret, ea quæ bello cepissent ⁸⁰⁴ plerumque devovebant, quæ superassent animalia capta ⁸⁰⁵ immolabant, reliquas res ⁸⁰⁶ in unum locum conferebant ⁸⁰⁷. Multis in civitatibus harum rerum extractos tumulos ⁸⁰⁸ consecratis locis olim (202) et adhuc conspiciari licebat ⁸⁰⁹. Neque ⁸¹⁰ sæpe ⁸¹¹ accidit, ut neglecta quispiam religione, aut capta occultare aut posita tollere auderet, gravissimumque ⁸¹² supplicium ibi horum delictorum cum cruciatu constitutum erat. Treberi se ⁸¹³ sicut omnes ⁸¹⁴ Galli ab Dite patre ⁸¹⁵ C progeneratos ⁸¹⁶ prædicabant, idque ex driuidibus ⁸¹⁷ proditum ⁸¹⁸ dicebant ⁸¹⁹. Ob eam ⁸²⁰ causam spacium omnis temporis non numero dierum set noctium finiebant; et dies natales et mensium et annorum incia ⁸²¹ sic observabant ⁸²², ut noctem dies subsequeretur. In reliquis vitæ institutis hoc

A fere ⁸²³ a reliquis gentibus differebant, quod suos ⁸²⁴ liberos, nisi cum adolevisset, ut munus militiæ sustinere possent, palam ad se venire ⁸²⁵ non patiebantur, filiumque puerili ⁸²⁶ ætate in publico in conspectu patris assistere turpe ducebant ⁸²⁷. Virique ⁸²⁸ quantas pecunias ⁸²⁹ ab uxoribus ⁸³⁰ dotis nomine accepissent, tanta ⁸³¹ ex suis ⁸³² bonis, existimatione facta, cum dotibus communicabant, Hujus omnis pecuniæ conjunctim ⁸³³ ratio habebatur, fructusque servabantur, ut cujus vita superavisset ⁸³⁴, ad eum pars utriusque ⁸³⁵ cum fructu ⁸³⁶ superiorum temporum perveniret. Viri in uxores sicut in ⁸³⁷ liberos vitæ necisque habebant potestatem ⁸³⁸; et cum pater familiæ illustriore loco natus decessit ⁸³⁹, ejus propinqui conveniebant, et de morte si res in suspicionem venit, de uxoribus in servilem modum quæstionem habebant, et si compertum est ⁸⁴⁰, igne atque ⁸⁴¹ omnibus tormentis excruciatas ⁸⁴² interficiebant. Funera erant pro cultu ⁸⁴³ Gallorum magna et sumptuosa; omnia ⁸⁴⁴ quæ vivis cordi fuisse ⁸⁴⁵ arbitrabantur inferebant, etiam animalia; ac ⁸⁴⁶ paulo ⁸⁴⁷ supra hanc memoriam servi clientes, quos ab his dilectos esse constabat, justis ⁸⁴⁸ confectis ⁸⁴⁹, una cremabantur. Habebant et ⁸⁵⁰ hoc legibus sanctum ⁸⁵¹: si quid de re publica ⁸⁵² a finitimis rumore accepissent, uti ad magistratum deferrent, neve ⁸⁵³ cum alio ⁸⁵⁴ aliquo communicarent, quod sæpe homines ⁸⁵⁵ temerarios atque inperitos falsis rumoribus terreri et ⁸⁵⁶ ad facinus impelli et de summis rebus consilium capere cognitum est. Magistratus quæ ⁸⁵⁷ visa erant occultabant, quæ ⁸⁵⁸ esse utilia judicassent multitudini prodebant; de re publica nisi ⁸⁵⁹ per concilium loqui ⁸⁶⁰ non ⁸⁶¹ concedebatur ⁸⁶².

15. ⁸⁶³ Cæsar igitur ⁸⁶⁴, sicut supra diximus ⁸⁶⁵ (203), Cingetorigi ⁸⁶⁶ principatum Trevirorum ⁸⁶⁷

VARIÆ LECTIONES.

⁷⁸³ i. h. 5. 6. ⁷⁸⁴ in manu C3. 4. ⁷⁸⁵ deest 2. s. habebant 5. 6. statuenant post add. C1. et ita C3. ⁷⁸⁶ contexta 3b. 5a. 6. contenta 5b. c. fluminibus 1b. ⁷⁸⁷ deest 2. ⁷⁸⁸ unius hominis 1. 1b. m. v. h. membra 5b. ⁷⁸⁹ deest 5b. ⁷⁹⁰ succensi 1b. successis 5b. 6. corr. succensis 5a. ⁷⁹¹ h. examinabant 1. 1b. exurebantur 5b. 5. 6. hom. e. 1b. ⁷⁹² comprehendi 1. 1b. ⁷⁹³ deest B2. ⁷⁹⁴ innocentum B2. ⁷⁹⁵ Deinde 6c. — maxime deest 1b. ⁷⁹⁶ sacrificia 2. ⁷⁹⁷ verum 2. ⁷⁹⁸ questum 1b. ⁷⁹⁹ nervam 1b. et ita infra. ⁸⁰⁰ deest 2. ⁸⁰¹ ita omnes fere quos vidi codd. ad operam B6. opera e corr. C1. et ita C3. ⁸⁰² celeste i. 6. ⁸⁰³ gerere 1b. ⁸⁰⁴ concepissent 5b. 5b. c. 6. corr. cepissent 5a. ⁸⁰⁵ capta ante an. post suppl. C1. c. a. C3? 4. ⁸⁰⁶ deest 2. ⁸⁰⁷ congregabant 5. ⁸⁰⁸ deest 2. cruciatus e. cons. 5b. 4. 5. 6. ⁸⁰⁹ licet B. C. cum Cæsare. ⁸¹⁰ Namque 3b. 5a. b. 6. Nam 5c. ⁸¹¹ ut sepe B2. ⁸¹² gratissimumque 6. ⁸¹³ deest 5. ⁸¹⁴ et omnes 2. 5a. c. 6. B2. 4. C. ⁸¹⁵ patre abdite 1. 1b. abdite p. 2. abdito patre 5b. 5. 6. ab. d. corr. a d. C1. ⁸¹⁶ prognatos 2. ⁸¹⁷ driuidibus 3b. 5. driuidibus 6. ⁸¹⁸ perditum 5b. ⁸¹⁹ dicebatur 1. 1b. ⁸²⁰ hanc 6. ⁸²¹ curricula 6. curricula superser. sec. manu vel initia 6c. ⁸²² observabantur B2. ⁸²³ vere 1b. ⁸²⁴ l. s. 2. ⁸²⁵ ire 3b. 5. 6. B2. 6. C. ⁸²⁶ puerulum 2. 3b. 5a. c. 6. parvulum etate vel puerulum in 5b. in puerili B. C. ⁸²⁷ ducebatur 1. 1b. ⁸²⁸ viri B. C. cum Cæs. ⁸²⁹ deest C3. ⁸³⁰ uxore 5. ab u. desunt B. C. ⁸³¹ tantas 3b. 5. 6. ⁸³² b. s. 2. ⁸³³ conjunctum 5a. b. convictum 5c. r. c. 6. ⁸³⁴ superavissent 1b. ⁸³⁵ utraque 5. ⁸³⁶ e. f. desunt 1. 1b. ⁸³⁷ et in 2. ⁸³⁸ potestates 1. 1b. ⁸³⁹ discessit 5b. decessisset p. e. 6. ⁸⁴⁰ et compertum igne 2. B. C. (in C1. recentior manus corr. coopertum). et comperta igne 5b. 5. 6. ⁸⁴¹ et 5a. 6. ⁸⁴² excruciatas 6a. b. ⁸⁴³ p. c. desunt 1. 1b. ⁸⁴⁴ et o. B2. ⁸⁴⁵ esse 1. 1b. ⁸⁴⁶ ad 1b. ⁸⁴⁷ deest 2. 6. ⁸⁴⁸ ustis 5. 6. justis corr. hustis C1. ⁸⁴⁹ consecris 3b. 6. confectisque 5a. b. consecrisque 5c. ⁸⁵⁰ habebantque 5. ⁸⁵¹ sanctum 2. sancitum 5a. 6. sanxitum 5c. sancitum 5b. sanctum e corr. C1. sanctorum C3. 4. ⁸⁵² de publico 5a. 6. de publica 5b. c. ⁸⁵³ ne 5a. ⁸⁵⁴ deest 1b. aliquo alio 5b. ⁸⁵⁵ deest 5. ⁸⁵⁶ aut 5b. ⁸⁵⁷ hoc vocabulo desinit cod. 5b. ⁸⁵⁸ deest 6c. ⁸⁵⁹ non nisi 6. ⁸⁶⁰ deest 1. 1b. 6. ⁸⁶¹ post suppl. C1. ⁸⁶² concedebantur 1b. ⁸⁶³ c. XVIII. Leibn. ⁸⁶⁴ vero 1b. ergo 2. 5a. b. 6. ⁸⁶⁵ sicut prediximus 2. 5. 6. B. C. ⁸⁶⁶ cingetorigi 2. ⁸⁶⁷ trevirorum 1.

NOTÆ.

(202) Olim et adhuc addit scriptor Treverensis.

(203) C. 9

concessit, civitati *pristinam ⁸⁶⁸ libertatem indul-
 sit (204); ipse omni Gallia ⁸⁶⁹ ** pacata, Romam
 redire ⁸⁷⁰ disposuit. Sed cum intellexisset a
 Pompeio ⁸⁷¹ et senatu ⁸⁷² triumphum sibi ⁸⁷³ ob invi-
 diam denegari, reversus in Galliam, Germanos et
 Gallos in amicitiam sibi ⁸⁷⁴ ascivit, et eorum auxilia
 magna ⁸⁷⁵ accepit; cui et Trebiri nichilominus so-
 lacia ⁸⁷⁶ contulere. Grata ⁸⁷⁷ fuit Gallis hæc belli
 administratio, videlicet gaudentibus, ad Romam
 bellum ⁸⁷⁸ referri, a qua sibi dudam per Cæsarem
 fuit ⁸⁷⁹ illatum. Qua multitudine fretus Cæsar Pom-
 peium ⁸⁸⁰ et senatum Roma expulit, postea ad mor-
 tem coegit, Romanum regnum ⁸⁸¹ solus obtinuit,
 post aliquot ⁸⁸² annos a senatoribus occisus interiit.
 Huic ⁸⁸³ successit Octavianus, ejus ⁸⁸⁴ ex sorore ⁸⁸⁵
 nepos, qui Claudium Tiberium ⁸⁸⁶ Neronem et Dru-
 sum privignos suos misit ad Gallias ⁸⁸⁷ rebellantes
 pacandas. Iste est Tiberius, qui post Augustum im-
 peravit. Hic ergo cum Druso ad Renum in loco qui
 dicitur Bingis ⁸⁸⁸ contra ⁸⁸⁹ Gallos dimicavit. In quo
 conflictu Drusus occisus est. Tiberius ⁸⁹⁰ post ma-
 gnâ Drusiani exercitus stragem tandem cruentis-
 sime vicit. Ceciderunt in eo prælio omnes copiae
 Trebitorum ⁸⁹¹; Galli usque ⁸⁹² ad internitionem de-
 lecti sunt ⁸⁹³. Drusus Mogonciam ⁸⁹⁴ relatus ⁸⁹⁵ est, ibi-
 que sepultus ⁸⁹⁶. Igitur ⁸⁹⁷ anno imperii Augusti ⁸⁹⁸
 Octaviani 42 ⁸⁹⁹, quo (205) firmissimam ⁹⁰⁰ verissi-
 mamque pacem ordinatione Dei ⁹⁰¹ idem Cæsar com-
 posuerat, natus est Christus, cujus adventui ⁹⁰² pax
 ista famulata est, in cujus ortu audientibus homi-
 nibus ⁹⁰³ exultantes angeli cecinerunt: *Gloria in*
cæcelsis Deo et in terra pax hominibus bonæ volun-
tatis. Cæsare ⁹⁰⁴ defuncto, Tiberius ⁹⁰⁵ successit;

A cujus imperii anno 15 (206). Christus, jam 30 ⁹⁰⁶
 annorum, a Johanne baptizatus est ⁹⁰⁷. Deinde ⁹⁰⁸
 12 apostolos ⁹⁰⁹ elegit, et in eorum solacium 72 ⁹¹⁰
 discipulos postea designavit. Postquam (207) vero
 Dominus noster ⁹¹¹ passus, mortuus et sepultus, a
 mortuis resurrexit ⁹¹², et in cælum ascendit, bea-
 tissimus ⁹¹³ (208) Petrus apostolus Antiochenam ec-
 clesiam primam ⁹¹⁴ confessione ⁹¹⁵ christiani nominis
 super ⁹¹⁶ solidissimam petram fundavit, et ⁹¹⁷ Pon-
 tum et ⁹¹⁸ Galaciam, Cappadociam ac ⁹¹⁹ Bithiniam
⁹²⁰ verbo prædicationis illustravit ⁹²¹.

* B. C. add. : ob egregiam in se et bene meri-
 tam Cingetorigis fidem et societatem.

** B. C. add. : quæ (209) saltu Pyreneo Alpi-
 busque et monte Gebenna ⁹²², qui est ad oc-
 cidentem urbis Treberensis, et fluminibus
 Reno ⁹²³ ac Rodano continetur ⁹²⁴, patetque
 in circuitu ad bis et tricies centum milia pas-
 suum, in provinciæ formam redacta, stipendii
 nomen imposuit, excepta, ut diximus, Tre-
 berorum ⁹²⁵ civitate propter ejus antiquissi-
 mam auctoritatem et Cingetorigis egregiam
 fidem, et sic R. r. d.

*** B. C. add. : Ibi, sicut Ausonius dicit (210) :
 ...Æquavit Latias ⁹²⁶ Gallia Cannas, Infletæque ⁹²⁷
 jacent inopes super ⁹²⁸ arva ⁹²⁹ catervæ.

**** B. C. add. : est. Dicit tamen Suetonius (211),
 cum Romam relatum Tiberiumque pedes fu-
 nus ejus prosecutum.

14. Anno * vero ⁹³⁰ dominicæ incarnationis 47
⁹³¹; regni autem Claudii Cæsaris anno 4 (212), su-
 perna (213) provisione ordinante Romam ingres-
 sus ⁹³², salutarem cunctis credentibus fidem con-
 stantissima assertionem prædicavit eandemque po-
 tentissimis signis ⁹³³ atque ⁹³⁴ virtutibus comprobavit
 et ejusdem urbis pontificatum 25 annis strenuis-
 sime ⁹³⁵ rexit. Fundata itaque et ⁹³⁶ ædificata Ro-

VARIÆ LECTIONES.

⁸⁷⁶ perpr. 2. ⁸⁶⁹ gallia corr. galliæ C. 1. et ita C3. ⁸⁷⁰ ire B. C. ⁸⁷¹ pontio 1b. pompeo 5b. ⁸⁷² senatuque 5a.
⁸⁷³ deest 1. 1b. ob. i. sibi d. 6. ⁸⁷⁴ deest B2. sibi in a. 2. 5. 6. ⁸⁷⁵ magna — solacia desunt B6. ⁸⁷⁶ auxilia
 B2. 4. C. ⁸⁷⁷ gratis B. C. ⁸⁷⁸ deest 2. ⁸⁷⁹ fuerat per c. c. B. C. ⁸⁸⁰ pompeium 1b. pompeum 5b. ⁸⁸¹ imperium
 5a. 6. ⁸⁸² aliquos 1b. aliquantos 2. 5. 6. B. C. ⁸⁸³ c. XIX. inc. Leibn. ⁸⁸⁴ deest 5. ⁸⁸⁵ ex s. ejus 1. 1b. ⁸⁸⁶ deest
 2. ⁸⁸⁷ gallos — pacandos 5. B. C. ob rebellantes pacandos 6. ⁸⁸⁸ binga 5. 6. ⁸⁸⁹ cum gallis 5b. ⁸⁹⁰ et tib. 2.
⁸⁹¹ trevirorum 1. treberorum 5. ut alibi. ⁸⁹² deest 6c. ⁸⁹³ moguntiam 2. mogonciam 5a. B6. magontiam
 4. 6. magunciam 5b. ⁸⁹⁴ est delatus et ibi est sepultus 5b. ⁸⁹⁵ Anno circiter C. c. XX. inc. Leibn. ⁸⁹⁶
 deest 5. oct. a. 6. B. C. ⁸⁹⁷ XLIII. 4. XL. in 1b. ⁸⁹⁸ firmissimam 1. ⁸⁹⁹ dei ord. 2. 5. 6. B. C. ⁹⁰⁰ ad-
 ventu B2. corr. adventui 6a. ⁹⁰¹ deest 2. ⁹⁰² Cesare augusto 5b. augusto. 6. ⁹⁰³ tyberius 1. hac loco, 1b.
 2. sapius. ⁹⁰⁴ annorum triginta 5. ⁹⁰⁵ b. e. a. i. 1. 1b. ⁹⁰⁶ Deinde — illustravit desunt C. ⁹⁰⁷ disci-
 pulos B2. 3. 4. d. in eorum elegit sol. B6. ⁹⁰⁸ LXII. 6. ⁹⁰⁹ n. Jhesus Christus 5. 6. ⁹¹⁰ surrexit 1b. ⁹¹¹
 beatus 1. 1b. ⁹¹² prima 5. 6. ⁹¹³ c. n. confessione 1. 1b. ⁹¹⁴ supra 6. ⁹¹⁵ deest 1b. ac 5. 6. ⁹¹⁶ deest
 5 B. ⁹¹⁷ asidiam corr. asiam 6a. asiam 6b. c. atque B. ⁹¹⁸ bytiniam 2. ⁹¹⁹ Explicit add. 5b. et una et di-
 midia pagina vacuis relictis pergit: CHRONICA ARCHIEPISCOPORUM TREVERENSIIUM. Anno domi-
 nicæ, etc. — Inc. lib. II. add. 6c. ⁹²⁰ cebenna C. ⁹²¹ rheno B2. 3. C1. 5. ⁹²² c. p. in c. ad bis in marg.
 suppl. C1. ⁹²³ trebitorum C. ⁹²⁴ infelix post suppl. C1. et ita C3. sqq. ⁹²⁵ inflecteque 6. ⁹²⁶ c. i. i.
⁹²⁷ jacent 6. ⁹²⁸ arvas 6. ⁹²⁹ deest 2. 4. 5. 6. ⁹³⁰ XLVI. 1. 1b. ⁹³¹ beatus Petrus add. 5c. ⁹³² s. p. 5. 6.
⁹³³ et 1. 1b. ⁹³⁴ strenue 5. ⁹³⁵ f. atque edif. 2. 5. 6.

NOTÆ.

(204) Hæc de suo adjecit auctor; etiam sequentia
 ex quo fonte hauserit, frustra quæras; nisi quod
 Orosium ante oculos habuisse videatur.

(205) Quo — voluntatis ex Orosio VI, 22.

(206) Ita Regino.

(207) Cf. Oros., l. 1.

(208) Beatissimus — illustravit ex Vita S. Eucha-
 rii, Valerii et Materni (Acta SS. Jan. I, p. 918) de-
 scripta sunt.

(209) Quæ — imposuit, ex Suetonii Vita Cæsaris

c. 25; sed verba qui est ad occid. urbis Trev. noster
 adjecit, magno satis errore, qui montem illum
 Galliæ notissimum in finibus Treverensibus ponit,
 ubi alium ejusdem fere nominis fuisse, ex c. 5.
 discimus.

(210) Mosella v. 3, 4.

(211) Vita Tiberii c. 7.

(212) Cf. Reginonem h. a.

(213) Superna — rexit, ex Vita Eucharri l. 1.

manæ urbis ecclesia supra ⁹³⁵ firmissimam petram, quæ ⁹³⁶ est Christus, fidelis nomine Petri, et cum jam per totam Italiam pulularent ⁹³⁷ germina vitæ, tandem (214) Spiritus Sancti præmonitus inspiratione, Germaniæ atque Galliæ ⁹³⁸ verbum salutis inferre ordinavit. Ad hoc denique opus eligitur ⁹³⁹ ex suis discipulis vir magnarum existens virtutum Eucharium, qui in ⁹⁴⁰ ordine ⁹⁴¹ 72 ⁹⁴² discipulorum Domini ⁹⁴³ fuit tertius, Valerius ⁹⁴⁴ et Maternus. Quorum (215) statim Eucharium episcopum ordinavit, Valerium diaconum, Maternum subdiaconum ⁹⁴⁵ consecravit. Quos statim in opus prædicationis direxit aliosque ⁹⁴⁶ cum eis idoneos viros, Clementem, Mansuetum, Memmium ⁹⁴⁷ aliosque plurimos. Qui (216) accepta benedictione magistri ⁹⁴⁸, ad Gallias properarunt ⁹⁴⁹, et multos ad soliditatem sacræ fidei signorum virtute perduxerunt. Cumque in Elegiam ⁹⁵⁰ (217) Aisaciæ ⁹⁵¹ pervenissent ibique populis ⁹⁵² verbum veritatis ⁹⁵³ prædicarent, unus (218) eorum nomine Maternus graviter ægrotare cœpit, et crescente eadem infirmitatis molestia ⁹⁵⁴, non post ⁹⁵⁵ multos dies vitam finivit; cujus corpus cum gemitu et luctu terræ commendans sanctus Eucharium, assumpto secum Valerio celeriter ⁹⁵⁶ Romam rediit, cuncta ⁹⁵⁷ quæ sibi acciderant in via ⁹⁵⁸, flebiliter magistro narravit per ordinem ⁹⁵⁹. Quem ille clementer ⁹⁶⁰ consolatus, baculum suum ⁹⁶¹ ei ⁹⁶² tradidit, præcipiens eundem baculum ⁹⁶³ super corpus defuncti poni et in nomine Jhesu Christi ex suo præcepto resuscitari. Ille vero veloci cursu Elegiam quadragesimo die (219) mortis ejus ⁹⁶⁴ pervenit, et corpus fratris effodiens, baculum superposuit; dumque ⁹⁶⁵ verba apostoli ⁹⁶⁶ inpleisset, statim Maternus ⁹⁶⁷ vivus et incolomis coram populi ⁹⁶⁸ multitudine de tumulo surrexit. In quo loco christiani populi ecclesiam construxerunt, et ex eo quod ibi ⁹⁶⁹

acciderat nomen resurrectionis imposuerunt ⁹⁷⁰. Sanctus vero Eucharium postquam in Elegia multos ad fidem ⁹⁷¹ Christi inuit, jam ad alia loca migrare disponens, valedixit in Elegia fratribus, et cum Valerio et Materno profectus est; tandemque ⁹⁷² perfecto itinere Treberim pervenit ⁹⁷³.

* In B. (excepto cod. 5 ubi utraque deest narratio) et C. c. 14 omissio, fusior hæc legitur historia :

INCIPIIT HISTORIA TREVERORUM ⁹⁷⁴.

Igitur (220) cum beatissimus Petrus, apostolorum ⁹⁷⁵ princeps ac universalis ecclesiæ pastor a Domino constitutus, Anthiocenam primitus fide, quæ in Deum est ⁹⁷⁶, catholicam fundasset ecclesiam, eamque 7 circiter continuis regeret annis, urbi, quæ sicut in gentilitate ita in christianismo meritis videlicet beati Petri totius orbis principatum sortita est ⁹⁷⁷, ejusdem fidei normam pastoralis sollertia inferre ordinavit. Cujus rei gratia anno, sicut ab historiographis accepimus (221), regni Claudii Cæsaris 4° illuc ingressus, largiente Domino signis et virtutibus ac per verbum sacræ prædicationis non modica populorum fruge acquisita, civitates et nationes ubique locorum dæmoniorum, ne dicamus deorum, cultui deditas esse sæpius ingemiscens, ideoque, quod sine ulla ambiguitate credi potest, interpellato sæpius in oratione sua Domino, quatinus novellæ plantationi suæ provideret incrementa cælestia, scilicet operarios mitteret in messem suam : tandem salubri deliberato consilio, beatum Eucharium suum condiscipulum, sanctitatem suam ab Jerusalem Romam usque prosecutum, qui sicut nomine indicat Græcus erat, pontificatus gratia sublimatum in hoc opus misit; cui ex discipulis suis quos per evangelium suum filius Dei genuit, probatæ sanctitatis viros cooperatores verbi conjunxit, qui populum a diaboli servitute eruerent, et ad Creatorem suum sacris eruditionibus converti persuaderent, beatum videlicet Valerium et Maternum, Synicium ⁹⁷⁸ et Mansuetum, Clementem et Felicem atque Memmium aliosque

VARIAE LECTIONES.

⁹³⁵ super a. o. a. d. ⁹³⁶ qui 6. ⁹³⁷ Pullurarent corr. pulularent 1. g. v. p. 2. 5. 6. ⁹³⁸ gallic atque germ. 6. ⁹³⁹ dirigitur 6^a b. ⁹⁴⁰ deest 2. ⁹⁴¹ ordinatione 5. 6. ⁹⁴² LXII. 6. ⁹⁴³ deest 5^b. d. f. desunt 2. ⁹⁴⁴ et v. 2. v. quoque 6. ⁹⁴⁵ subdiacum corr. subdiaconum 1. ⁹⁴⁶ que deest 5^b. ⁹⁴⁷ cælestem 1^b. memnium 2. mennium 5^a. innocentium 5^c. ⁹⁴⁸ magnt 1. a magistro 5. ⁹⁴⁹ properaverunt 2. 5. 6. ⁹⁵⁰ ingelenheim 2. ⁹⁵¹ assatie 6^c. ⁹⁵² populo 5. 6. ⁹⁵³ v. p. v. 5^a. p. v. v. 2. 5^b. ⁹⁵⁴ infirmitate m. n. 2. infirmate non 5. ⁹⁵⁵ p. non 6. ⁹⁵⁶ valerio deest 1[?] celeriter deest 2. 5. 6. B. ⁹⁵⁷ C. cunctaque que 2. et c. 5. 6. ⁹⁵⁸ in v. a. 5. 6. ⁹⁵⁹ p. o. n. 2. 5. 6. ⁹⁶⁰ clemens 5^a. ⁹⁶¹ deest 5^b. ⁹⁶² eidem 5. 6. ⁹⁶³ c. s. c. d. baculum 6. ⁹⁶⁴ deest 1^b. sue 5^a. ⁹⁶⁵ Cumque 1^b ⁹⁶⁶ verbi impl. 5^b ⁹⁶⁷ mortuus 5^a. ⁹⁶⁸ omni 1^b. populo de 5. 6. ⁹⁶⁹ deest 2. 5. 6. ⁹⁷⁰ ei. i. 6. ⁹⁷¹ ad f. suppl. 1. ⁹⁷² tandem 2. ⁹⁷³ pervenerunt 5^b. ⁹⁷⁴ ita B2. Explicit liber primus de gestis Trebirorum in nomine domini nostri Jhesu Christi. Incipit liber secundus de gestis Trebirorum C1. et ita fere sequentes. ⁹⁷⁵ p. a. C. ⁹⁷⁶ deest C. ⁹⁷⁷ deest B2. ⁹⁷⁸ sinnicium B2.

NOTÆ.

(214) Tandem—ordinavit ex Vita l. l.
 (215) Quorum—consecravit ex Vita l. l.
 (216) Qui—perduxerunt ex Vita l. l.
 (217) Etiam Vita hunc locum nominat. De quo Proverus Ann. Trevir. p. 143 : « Pervetus... hic Tribocorum vicus hodieque monstratur in Elli seu Elæ fluminis ripa, et Romana antiquitate et religione Christiana visendus. » — Ilkirch? Cf. Acta SS. Sept. IV, p. 582.

(218) Reliqua usque ad hujus capituli finem ex Vita sumpta sunt, sed brevius reddita.
 (219) Quadragesimo die Vita hoc loco non habet.
 (220) Etiam hic scriptor Vitam S. Eucharium sequi videtur, sed recentiore et valde fabulosam; cf. præfationem nostram, p. 121.
 (221) Cf. Reginonem h. a.
 (222) Cf. etiam Vitam S. Memmii, Acta SS. Aug. II, p. 15. Alia ab Almanno scripta inedita est.

quam plures (222). Quorum omnium ad episcopatus promovit dignitatem in pluribus Galliae civitatibus, verbum Dei euangelizandum, beatum videlicet Eucharium, Clementem, Mansuetum, Synicium atque Memmium; quosdam autem ceterorum diaconatus sive subdiaconatus habere fecit officium.

Verum ⁹⁷⁹ tamen his omnibus, quod non sine remurmurante invidia dictum noverimus, beatum praefecit Eucharium tam copiosiore ministerio quam et dignitatis privilegio, quippe qui secum pariter ab ipso Domino in carne commorante, sicut a majoribus nostris traditum accepimus (225), sacrae fidei rudimenta percepit, qui et ⁹⁸⁰ in illa sacratissima coena ⁹⁸¹, qua discipulis suis Dominus pretiosa corporis et sanguinis sui misteria celebranda contradidit, convalescentibus affuit, resurgentemque a mortuis ac in caelos ascendentem cum apostolis beata visione videre promeruit, sanctum quoque Spiritum ac linguas omnium nationum in ignis apparitione percepit. Abierunt autem omnes hii sancti patres ad Galliarum populos verbo salutis Deo lucrificandos, pergentes per viam sanam doctrinam cunctis euangelizando. Tunc itaque divertit Clemens cum Felice Mediomatricum, Mansuetus Tullum, Synicium Remis, Memmius Catalaunum, ceterique in loca sibi a Deo praedeterminata; et prosperatum est verbum Dei in manibus eorum. Beatus vero Eucharium eum diacono suo, Valerio videlicet, Elegiae, qui ⁹⁸² est vicus grandis provinciae Galliae Materni commilitonis sui permaxima validudine ⁹⁸³ desolatus, substituit; qui, crescente eadem infirmitatis molestia, animam reddidit; quod multorum salutis causa accidisse sequens lectio demonstrat.

Nam cum eum terrae commendassent, sancti viri pie pro depositione ejus lugentes, concito gressu Romam revertuntur, magistro suo supradicto beato Petro quae in via gesta sunt nunciantes, hoc adjicientes, quod in populum durae cervicis devenissent, in quo convertendo; nisi virtus domini nostri Ihesu Christi Materni resuscitatione manifestaretur, parum se profecturos. Quos ⁹⁸⁴ beatus Petrus consolatus ⁹⁸⁵ ait: *Nolite lugere, karissimi mei, quia mortem fratris vestri dominus Deus noster ad vitam multis providit. Confidite in Domino et nolite desperare; aderit enim divina clementia, quae vos super tristitia vestra consoletur.* Dansque Eucharium baculum, quo senilia sua ⁹⁸⁶ membra sustentabat, ita dixit: *Via qua venistis indubitanter recurrentes, hunc baculum meum deserte vobiscum, accedentesque ad locum sepulchri, effosso corpori ⁹⁸⁷ baculum superponite dicendo: Materne, in nomine domini nostri Ihesu Christi surge.* Denique accepta benedictione magistri, denuo ad Elegiam cum fiducia properabant. Quo cum pervenissent et accessis-

sent ad sepulchrum, multa cum iis turba per voluntatem Dei concurrente videndi causa, quid fieret, Eucharium nichil de se praesumens, set magis auctoritatem magistri commendans, praemissa oratione dicebat: *Materne frater, praecipit tibi magister meus Petrus apostolus, ut in nomine filii Dei domini nostri ⁹⁸⁸ Ihesu Christi a morte resurgas, et nobiscum populo huic qui circumstat Creatorem suum contesteris.* Et ille quasi de suavi somno evigilans, vivus et sanae mentis nomini Christi surrexit, habens jam in sepulchro dies 40. Quo viso miraculo, non solum omnes hii ⁹⁸⁹ qui aderant, set et multi longe positurorum, ad quos fama haec perlata est, eadem hora idolis abrenuntiantes, coeperunt ad sanctos Dei confluere, et ut cognitionem fidei Christi ⁹⁹⁰ et baptismum ⁹⁹¹ ipsis darent postulare, confidentes clara voce, hunc esse verum et tremendum omnique nationi Deum adorandum, ejus invocato nomine servi ejus talia possent miracula facere. Et acceptis fidei rudimentis et regeneratione baptismatis, cum celeritate ipso in loco basilicam in honorem ⁹⁹² et memoriam virtutis domini nostri Ihesu Christi construxerunt; cui ex resurrectione, quae illis celebrata est, nomen imposuerunt, tam spiritualem animarum suarum quam corporalem Materni resurrectionem recolentes. Omnibus igitur per girum in confessione fidei solidatis, aliis etiam regionum gentibus beati viri verbum salutis impertitum ire disponebant, et commendatis omnibus ei cui se per fidem subdiderunt, abeuntes per viam semina vitae serendo, tandem divino ductu Treberim, quae magna civitas quondam fuit ⁹⁹³ metropolis Belgicae Galliae, pervenerunt.

Hoc ⁹⁹⁴ in loco, salva lectoris caritate, libet quaedam de illius civitatis antiquitate ac situ commemorando aliquantisper immorari, quod series rerum inibi gestarum, quas dicere conamur, aliqua ex parte monstrabit non esse ab re.

Sicut ⁹⁹⁵ Gallica narrat historia (224), sub temporibus Habrahae ⁹⁹⁶ patriarchae Ninus rex potentissimus, qui aedificavit civitatem Nini-ven, de quo Jonas propheta perhibet testimonium quod (*Jon. iii, 5*) magna sit itinere trium dierum, de regina quadam Caldeorum ⁹⁹⁷ filium Trebetam dictum procreavit. Cui reginae, inquam, si dum adviveret nescio, uxorem aliam dictam Semiramim superduxit, quae longo post tempore Nino defuncto eundem Trebetam voluit sibi in conjugio copulare. Cui cum juvenis nolisset in re nefaria consentire, illa, ut erat acris animi, multis eum dolis ac beneficiis aggreditur, demum innumeris bellorum persecutionibus fatigatum, a ⁹⁹⁸ totius regni finibus propulsavit. Qui pervagatis plerisque orbis partibus, nec invento in quo sibi remanere placuisset loco, tandem sorte ductus Belgicam Galliam elegit. Qua perlustrata, in eum qui nunc Treberis ⁹⁹⁹

VARIÆ LECTIONES.

⁹⁷⁹ c. XXI. Leibn. ⁹⁸⁰ quique C. 1. e corr et ita C3. ⁹⁸¹ post suppl. C. 1. ⁹⁸² quae C6. ⁹⁸³ invalidudine C. ⁹⁸⁴ Animos C6. ⁹⁸⁵ consolans C. ⁹⁸⁶ sui C. ⁹⁸⁷ corpore B2. ⁹⁸⁸ deest C. ⁹⁸⁹ hii superscr. C 1. hii omnes C 5. ⁹⁹⁰ in marg. add. C 1. ⁹⁹¹ bapstisma B2 semper. ⁹⁹² honore et memoria C. ⁹⁹³ civitas est C. ⁹⁹⁴ Hoc loco — esse ab re desunt C. ⁹⁹⁵ c. XXII. Leibn. II, 2. C. ⁹⁹⁶ abrahæ C. ⁹⁹⁷ chaldeorum C. ⁹⁹⁸ ac corr. a C1. ⁹⁹⁹ treveris B2.

NOTÆ.

(225) De hac narratione fabulis plena cf. Acta SS. Sept. IV, p. 380.

(224) Quae haec sit historia, nemo dicere poterit, nisi ipsa Gesta Treverorum vel ipsorum fontem in-

telligere velis. Nam cum textu eorum praecedente haec ab altero quodam auctore Treverensi scripta plerumque conveniunt. De Caesaris commentariis, quos supra p. 121 attuli, cogitari nequit.

est locum devenit ¹⁰⁰⁰, qui ¹⁰⁰¹ ad inhabitandum sub oculis ejus valde complacuit. Et digne. Erat enim, ut nunc est, visu delectabilis, nulla inhabitantibus aeris incommoditate nociva, planicie satis ampla, et ut paucis dicamus ¹⁰⁰², omni deliciarum spetiositate referta, natura munitissima, quoniam altis montibus quasi muris ac desuper nemoribus ex omni parte circumsepta, et secus eam versus occidentalem plagam in pede montis fluvius decurrens, cui Mosella nomen est, gustu dulcis ac lavationi salubris, locuples piscium et magnarum fertilis navium, in cujus ripa, ea videlicet quæ ad occidentalem est, fluviolus quidam quasi civitatem intuens Belgis (224 bis) nomine influit, a quo tota provincia nomen accepit. Hac in valle cum nobilis ille juvenis consedisset, et placuisset ei ut inhabitaret ibi, fretus auxilio non tam suorum qui secum venerant, quam et aliorum qui de diversis regionibus, tum ob auditam herilium ¹⁰⁰³ advenarum nobilitatem ac fortiorum factorum, quæ de eis ¹⁰⁰⁴ fama disperserat, patracionem ¹⁰⁰⁵, tum et propter loci firmitatem, confluebant, cœpit ædificare civitatem, post in processu temporis civitatibus multis honore ac dignitate prominentem ¹⁰⁰⁶, ita ut omnium diceretur capud regionum in Europa, tertia videlicet orbis parte, consistentium; quam in sui memoriam, eo quod primus eam cœpisset inhabitare, eamque moriens filio suo Hero nomine gubernandam dereliquit, Treberim ¹⁰⁰⁷ appellavit ex nomine Trebetæ. Hoc nimirum quod multis totius Galliæ civitatibus eadem civitas fortitudine prælata sit, earumque gentes armis subegerit, testantur usque in hodiernum diem ¹⁰⁰⁸ in pluribus locis earundem devictarum civitatum ab ipsis victoribus ¹⁰⁰⁹ constructæ tunc munitiones firmæ, nunc autem veteres ruinæ, quæ hoc vel huic simile in suis superficiebus scriptum continent: *Huc usque jura Treberorum* ¹⁰¹⁰. Namque ut ferunt id erat moris victoribus, ut si gentem vel regionem armis caperent, mox ipsis in finibus ad tutamentum eorum municipia construerent, gentemque legibus suis ¹⁰¹¹ eum traditionibus deservire cogerent. Crevit ¹⁰¹² itaque civitas illa regia, omni ut dictum est excellentia sublimis, muris ac vallo circumdata, turribus altis et firmis munita, quatuor habens publicas portas, quatuor mundi climatibus oppositas, quarum prima, quæ ad septentrionem respicit, ex lapidibus quadratis non cemento sed ferro mirabili arte compaginatis constructa, Nigra porta vel Martis nomen accepit, Martis, eo quod inde viri civitatis ad bella processuri egrederentur, Nigra vero pro eo, quod cum non bene illis ¹⁰¹³ in bello successerat, per eam tristes regrederentur, vel quod per eam defuncti civitatis sepeliendi efferrentur. Secunda, quæ est ad orientem, porta Alba dicitur, quia ¹⁰¹⁴ cum de bello victores reverterentur ¹⁰¹⁵, apud illam hœbus ¹⁰¹⁶ albis invecti cum laudibus ac triumphis a concivibus sollempniter excipiebantur. Tercia vero, quæ ad meridionalem spectat plagam, porta Media nominatur, quod ¹⁰¹⁷ per eam ingredientibus per medium civitatis iter pateat. Quarta autem, videlicet ad solis occubitum sita, ex lapidibus quadrangulis opere præclarissimo fuit instituta, cujus in exitibus statio vel portus erat navium, per alveum supra nominati fluminis secus decurrentis hinc et inde venientium, pro quibus per noctem illuminandis hæc eadem porta quasi sole et luna ac stellis erat auro ac lapidibus pretiosis artificiose fabricatis insignita, unde, ab operis dico præclaritate, Inclita porta dicta est ex ¹⁰¹⁸ nomine. Adhuc plura de ejusdem civitatis vel decore vel firmitate libet prosequendo commemorare, si te, o lector, non pigeat auscultare. Hæc utique civitas multo est Roma conditione antiquior; quæ cum fuisset, ut dictum est, muris, portis ac turribus circumquaque munita, unanimiter omnes ¹⁰¹⁹ inhabitantes, populus ac principes, ad ornatum illius animos converterunt. Et extruxerunt in parte occidentali templum, studiosissime intus et foris auro decoratum, multorum idolorum numinibus illud dedicantes, quorum effigies qui adhuc diligenter consideret, inscriptas ibi vel affixas parieti reperiet ¹⁰²⁰, quod usque in hodiernum, quia innumeris fuerit dæmonibus consecratum, vulgus dicit centifanum appellatum. Hujus in vestibulo ex lapide quadro insignis arcus exurgens habuit ¹⁰²¹ ferream Mercurii imaginem, dictu mirabile, in aere pendentem, seorsum autem Jovem marmoreum, scutellam auream manibus tenentem, cui thus immisum redolebat in naribus circumstantium tamquam si igni injiceretur, nec tamen urebatur. Quod ne forte nostris dictum verbis, tamquam a nobis confictum, credere quis detrectet, non nos, set potius audiat Galbam Viatorem Eucinio sophistæ hoc ipsum, inter cetera rerum stupendarum quas viderat et audierat, his verbis contestantem. Sic enim ait: *Audi præterea quod mireris: Treberis est civitas Galliæ nobilis, ubi Senetio quidam, cujus hospicio usus sum per 12 dies, in suburbio civitatis ferream imaginem ¹⁰²² Mercurii volantem magni ponderis ostendit in aere pendentem. Erat autem magnes, ut hospes idem michi ostendit, supra in fornice itemque in pavimento, quorum naturalis vis e regione sua [sibi ferrum ascivit, sicque ¹⁰²³] ferrum ingens quasi dubitans in aere remansit. Vidi etiam in eadem urbe ingenti et pretioso marmore Jovem scutellam auream duorum pedum latitudinis tenentem, ubi hoc inerat scriptum: « Jovi vindici Treberorum ¹⁰²⁴ ex censu quinque civitatum Reni per tria decennia denegatio set fulmine et cælesti terrore extorto, » factum arte mechanica. Nam thus quasi prunis inpositum redolet, si immiseris, nec tamen deficit. Quod ita probavi esse.*

Hujus ¹⁰²⁵ etenim opinatissimæ civitatis fama cum fuisset suo adhuc in tempore ubi-

VARIE LECTIONES.

¹⁰⁰⁰ post supp. C1. ¹⁰⁰¹ qui etiam C. ¹⁰⁰² verbis add. C. ¹⁰⁰³ herilis B2. ¹⁰⁰⁴ ejus C3. ¹⁰⁰⁵ patracione B2. ¹⁰⁰⁶ præminentem C. ¹⁰⁰⁷ treverim B2. ¹⁰⁰⁸ deest C1 3. ¹⁰⁰⁹ triumphatoribus B4? C. ¹⁰¹⁰ treberorum B2. ¹⁰¹¹ s. l. B2. ¹⁰¹² c. XXIII. Leibn. ¹⁰¹³ eis C6. ¹⁰¹⁴ idcirco quia C. ¹⁰¹⁵ revertentur C1. ¹⁰¹⁶ hœbus B2. ¹⁰¹⁷ ideo quod C. ¹⁰¹⁸ ex ut videtur corr. est C1. ubi usque huc post add. - nomine deest C6. ¹⁰¹⁹ deest B2. ¹⁰²⁰ reperiret B2. ¹⁰²¹ habet C. ¹⁰²² effigiem C. ¹⁰²³ sibi f. a. sicque desunt B2. 4. (etiam in aliis hujus recensiois codicibus, ut puto); ita etiam C1. corr. ut editum est, quem C3. reliqui secuti sunt. ¹⁰²⁴ treberorum B2. ¹⁰²⁵ c. III. C. c. XXIV. Leibn.

NOTÆ.

vis divulgata, quod esset inexpugnabilis inhabitantium fortitudine, quodque non esset ei similis jure bono, meritorum nobilitate, triumphis, longe post cum fuisset Roma condita, et ¹⁰²⁶ viri potentes dominarentur in ea, quidam eorum nobilis Arimaspes nomine, consul primusque senatus, illo divertit videndi causa si vera sunt quæ de illa fama disperserat. Et ut vidit, non ultra Romam rediit, sed concessit sibi illic magnatorum collegio, secundum Romanas consuetudines cultum et officia ac diversa dignitatum nomina, consilium ducens instituit. Hoc equidem a veritate non discrepare, satis evidentia sunt testimonia, imagines et tituli, qui consulum aut senatorum vel patriciorum aliarumque dignitatum nominibus et gestis ad perpetuandam eorum memoriam lapidibus insculpti, per omnem fere civitatem sub colibus aut pyramidibus vel acervis lapidum defossi inveniuntur. Itemque astruunt hoc ruinæ theatri adhuc superstites, quod ut diximus juxta Romanum ritum ad exercendos Circensium ludos et palestras institutum est.

Itaque ¹⁰²⁷ modo quo diximus civitas illa Treberica ¹⁰²⁸ se extulerat, ut post, cum Romani totam terram suo decreverunt subjungere imperio, subactis omnibus regionibus juxta vel procul consistentibus, sola hæc nimium confidens in viribus suis cum pertinentiis suis, tota videlicet Gallia, Francia et Germania, resistere præsumpsit ¹⁰²⁹: tempore illo quo ¹⁰³⁰ Julius qui dicebatur Cæsar apud Romanos consulatus ¹⁰³¹ officium administrabat, simulque a senatu hoc in mandatis accepit, ut adversum Gallos aciem dirigeret et Romanis obedire compelleret. Venit ergo et obsedit Treberim, metropolim Gallicæ provinciæ; de cujus speciali prerogativa fortitudinis in toto ut præmisimus orbe fama pervolavit; ubi per totum fere decennium in pugnando frustra laboravit. Quamdiu namque unanimitatem et concordiam inhabitantes servaverunt in invicem, ab hostibus vinci non potuerunt; mox vero ut hanc præterierunt, non substiterunt. Tunc etenim magno quodam infortunio duo de

optimatibus qui civitati principabantur, Induciomarus et Cingetorix, quorum alter patricia, alter consulatus dignitate pollebat, inter se de primatu contendebant, quis eorum videretur esse major. Cumque hujusmodi dissensio inter eos ageretur, Cingetorix clam foras egressus, Julii castra adiit, et si ei principatus concederetur, dediturum se civitatem ¹⁰³² repromisit. Quod cum ad petitionem ejus firmatum fuisset, egit ut hostibus pateret ingressus; sicque regiæ illius civitatis fastus ¹⁰³³ magna est ex parte attritus. Sed quid confert ejusdem civitatis secularem gloriam et regiam nobilitatem commemorare? Utilius est ¹⁰³⁴ namque et plus habet spiritalis læticiæ, si eam, qua ad meliorem vitam est per gratiam Dei profecta, conditionem, studeamus exponere.

5. ¹⁰³⁵ Anno dominicæ incarnationis 54, regni ¹⁰³⁶ autem Claudii Cæsaris ¹⁰³⁷ 19 ¹⁰³⁸, episcopatus vero ¹⁰³⁹ beati Petri apostoli ¹⁰⁴⁰ in Roma ¹⁰⁴¹ anno ¹⁰⁴² 8, sanctus ¹⁰⁴³ Eucharis, tercius in ordine ¹⁰⁴⁴ 72^{orum} discipulorum Domini ¹⁰⁴⁵, cum sociis suis ¹⁰⁴⁶ Valerio et Materno ad prædicandum Gallicis gentibus ¹⁰⁴⁷ demum Treberim ¹⁰⁴⁸ pervenit. ¹⁰⁴⁹ Cujus ¹⁰⁵⁰ infidelitatis ¹⁰⁵¹ aciem devincens, veræ religionis arcem obtinuit et ¹⁰⁵² ejusdem urbis ¹⁰⁵³ pontificatum 23 ¹⁰⁵⁴ annis tenuit ¹⁰⁵⁵ *1. Sepultus est ¹⁰⁵⁶ in ecclesia beati ¹⁰⁵⁷ Johannis evangelistæ ¹⁰⁵⁸, quam ipse ante portam ¹⁰⁵⁹ Mediam construxerat, et ¹⁰⁶⁰ in circuitu ejus cimiterium benedixerat ¹⁰⁶¹ (225). Post (226) cujus obitum ¹⁰⁶² beatus Valerius in ministerium sacerdotale successit, illudque ¹⁰⁶³ per 15 annos sancte vivendo et verbum vitæ prædicando probatissime ¹⁰⁶⁴ rexit. Cujus prædicationis tanta fuit instantia, ut jam tunc per Galliam et ¹⁰⁶⁵ Germaniam christiani paganos et numero superarent et religione ¹⁰⁶⁶. Sepultus est et ipse in eadem ecclesia juxta corpus sancti Eucharis ¹⁰⁶⁷ *2. Post (227) cujus decessum ¹⁰⁶⁸ beatus ¹⁰⁶⁹ Maternus pontificalem suscipiens apicem, 40 annis taler-

VARIE LECTIONES.

¹⁰²⁶ucusque vel ususque add. in marg. alia manu C1. et itaucusque C3. ¹⁰²⁷c. IV. C. c. XXV. Leibn. ¹⁰²⁸treberica C. et infra. ¹⁰²⁹præsumpsit ut videtur corr. præsumpsit C1. et ita C3. ¹⁰³⁰deest C. ¹⁰³¹consulatus B2. ¹⁰³²c. se B2. ¹⁰³³factus C. ¹⁰³⁴deest B2. ¹⁰³⁵c. XXVI. Leibn. II, c. 5. C. ¹⁰³⁶imperii 6. ¹⁰³⁷deest C. (erasum in C1). ¹⁰³⁸XV. corr. XVIII. 2. IX. 5b. XI. B2. 6. C. — Numeri hi cum aliis qui c. 14 leguntur non conveniunt. ¹⁰³⁹epactis II. 1b. ¹⁰⁴⁰deest 1. 1b. ¹⁰⁴¹urbe r. 6. ¹⁰⁴²deest 6. ¹⁰⁴³deest 2. ¹⁰⁴⁴deest 2. 5a E. in o. 72 disc. tercius cum 5b. c. 6. ¹⁰⁴⁵deest B6. ¹⁰⁴⁶g. directus B. C. ¹⁰⁴⁷treberim C. sæpius. ¹⁰⁴⁸treberis 5a ¹⁰⁴⁹venit 1b. devenit 6. ¹⁰⁵⁰Cujus — Maternus, pagina dimidia vacua relicta, desunt 1. 1b. Sed in 1b, ubi etiam verba pontificalem — multiplicavit rubro oblitterata sunt, manu sæc. XIII. hæc in margine scripta sunt: Ubi cum plurimum populum ad fidem Christi perduxisset, ecclesiasticas res bene firmatas atque fundatas haberet, ipseque jam profecte etatis esset, XXIII pontificatus sui anno triste seculum reliquit et ad gaudia superna transmigravit. Post cujus — probatissime predicando rexit. Quo defuncto beatus Maternus pont. s. ap., sicut 40 diebus in sepulchro jacuit, ita 40 annis cathedræ pontificali presedit et talentum s. e. f. m. ¹⁰⁵¹infelicitatis 56. ¹⁰⁵²et — tenuit desunt 5b. ¹⁰⁵³deest 5. 6. ¹⁰⁵⁴XL. 5b. XIII. 6a. b. ¹⁰⁵⁵B2. in margine. Eucharis obiit VI. Idus Decembris; B6. addit: obiit VI. Idus Decembris. ¹⁰⁵⁶deest B6. ¹⁰⁵⁷deest 2. sancti 5. 6. ¹⁰⁵⁸baptiste 5. ¹⁰⁵⁹m. c. p. 6a. b. ¹⁰⁶⁰deest B 6. ¹⁰⁶¹5b. in textu addit: De hoc sancto Eucharis vide plura in principio cronicarum episcoporum Tongeren. ¹⁰⁶²obitum superscripto anno 76° C6. ¹⁰⁶³que deest 5b. ¹⁰⁶⁴perbeatissime 2. beatissime 5a. b. 6. utilissime 5c. ¹⁰⁶⁵et per 5a. b. ¹⁰⁶⁶B2. in margine: [Va]lerius obiit... I. Kal. Febr. — 5b. addit in textu: De hoc vide etiam antea in cronca Tongeren. ¹⁰⁶⁷B6. addit: obiit IV. Kal. Februarii. ¹⁰⁶⁸C6. in margine: anno 89°. ¹⁰⁶⁹deest 5b. ¹⁰⁷⁰martinus 6b.

NOTÆ.

(225) Hæc fabulam redolere, etiam I. Pierius Act. SS. Sæp. IV, p. 580 monuit.

(226) Post—religione ex Vita supra allata p. 291.
(227) Post—apicem et 40 annis ex Vita l. l.

tum ¹⁰⁷⁰ sibi creditum fideliter multiplicavit. Hic A Tungrenses ¹⁰⁷¹ et Colonienses ¹⁰⁷² ad fidem Christi convertit, et his ¹⁰⁷³ tribus civitatibus pontificali jure ¹⁰⁷⁴ præsedet, in quibus singulis fertur ¹⁰⁷⁵ paschali ¹⁰⁷⁶ die ¹⁰⁷⁷ divinum officium celebrasse. In (228) hoc tempore fecerunt Treberi subterraneum viniductum ¹⁰⁷⁸ (229) a Treberi usque ¹⁰⁷⁹ Coloniæ per pagum Bedonis ¹⁰⁸⁰ (250) per quem magnam ¹⁰⁸¹ copiam ¹⁰⁸² vini Coloniensibus ¹⁰⁸³ amicitie causa misere. Hisdem ¹⁰⁸⁴ diebus venit Treberim sanctus Nazarius prædicans Christum ¹⁰⁸⁵ set a civitatis infelicissimo principe Cornelio Domiciano imperatori delatus ¹⁰⁸⁶ est (251).

*1 C. addit : felixque ad Dominum sexto Idus Decembris migravit et *supra* var. 1054.

*2 C. addit : quarto Kal. Februari. Cf. *supra* var. 1066.

46 ¹⁰⁸⁷. Igitur (252) sanctus Maternus ¹⁰⁸⁸ apud ¹⁰⁸⁹ Coloniæ *1 obiit senex ¹⁰⁹⁰, anno dominicæ incarnationis 128 ¹⁰⁹¹. Cujus obitu Treberi comperto, mox Coloniæ profecti sunt ¹⁰⁹², pastorem suum repetentes. Aderant et ¹⁰⁹³ Tungrenses, qui simul cum ¹⁰⁹⁴ Coloniis eum sibi retentare satagebant ¹⁰⁹⁵. Certatum diu ¹⁰⁹⁶ ab utrisque ¹⁰⁹⁷. Interim venerandus

¹⁰⁹⁸ quidam senex in urbe apparuit ¹⁰⁹⁹, monens cives, ut a lite desistentes suis parent ¹¹⁰⁰ consiliis, et corpus pontificis in navi ponentes, deinde a litore fluctibus impellentes, quo Deus velit ¹¹⁰¹ abire sinant ¹¹⁰². Mira res! Mox ut angelus consuluerat ¹¹⁰³ factum est ¹¹⁰⁴, navis sacro honesta corpore ¹¹⁰⁵, nullo se regente nauclero, angelico remigio contra fluctus dirigitur, et ¹¹⁰⁶ parvo horæ spacio miliario confecto, in loco qui ex tristitia Coloniensium Roze ¹¹⁰⁷ (253) tunc ¹¹⁰⁸ vocatus est litore ¹¹⁰⁹ applicatur. Tunc Treberi corpus sui pontificis a Deo sibi destinatum cum debita ¹¹¹⁰ gratiarum actione suscipientes Treberim revexerunt, et in ecclesia ¹¹¹¹, non longe a corporibus sanctorum Eucharis et ¹¹¹² Valerii honorabiliter sepulturæ tradiderunt ¹¹¹³.

B *1 C. addit : 18 Kal. Octobris. Cf. *infra* var. 1090. Deinde ¹¹¹⁴ (254) Auspicius quidam ¹¹¹⁵ regimen ¹¹¹⁶ tenuit ¹¹¹⁷. Dein ¹¹¹⁸ insignes per legitimas successiones, sanctitate et gratia pollentes; extiterunt ¹¹¹⁹ *2 Felix, Mansuetus, Clemens, Moyses, Martinus, Anastasius, Andreas ¹¹²⁰, Rusticus, Auctor ¹¹²¹, Fauricius ¹¹²². Fortunatus ¹¹²³ *2, Cassianus, Marcus, Navitus, Marcellus, Metropolis, Severinus, Florentius, Martinus, Maximinus, Valentinus (255),

VARIE LECTIONES.

¹⁰⁷⁰ c. s. t. 6. ¹⁰⁷¹ tongrenses 5^a. c. tongerenes 5^b. ¹⁰⁷² Colienses 1^b. et col. *æsunt* 2. agrippinenses B. C. ¹⁰⁷³ *deest* 6. ¹⁰⁷⁴ pr. i. 5. ¹⁰⁷⁵ ferunt 5. ¹⁰⁷⁶ uno eodemque p. B. C. ¹⁰⁷⁷ penth. die 5^a. pentecostes die 5^c. die pentecostes 5^b. f. die pentecostes c. d. o. 6. ¹⁰⁷⁸ vini conductum B4. ¹⁰⁷⁹ u. ad 6. ¹⁰⁸⁰ pedonis 5^a. 6. ¹⁰⁸¹ *deest* 5. ¹⁰⁸² vinicop. 2. 5. 6. copiam—c. 18. hæc sunt Maxentius *desunt folio deficiente* 6^a. ¹⁰⁸³ *ecorr.* 1. ¹⁰⁸⁴ His 1. 1^b. 5^b. ¹⁰⁸⁵ *deest* 1^b. ¹⁰⁸⁶ *deest* 5^b. ¹⁰⁸⁷ II, c. VI. C. ¹⁰⁸⁸ martinus *corr.* maternus 1. ¹⁰⁸⁹ a. urbem col. 6 ¹⁰⁹⁰ B6. *addit* : XVIII. Kal. Octobris; B2. *in marg.* : Maternus obiit VIII. Kal. Oct. ¹⁰⁹¹ CXXIII. 1^b. ¹⁰⁹² *deest* 5^b. ¹⁰⁹³ *deest* 1^b. ¹⁰⁹⁴ e coloniensibus 6. cum coloniensibus 5. C. ¹⁰⁹⁵ cupiebant 1^b. ¹⁰⁹⁶ c. (s. d. 2. 5. 6. certamen tam diu *corr.* c. tum diu B2. certamen diu B4? 6. certamen tum C. ¹⁰⁹⁷ utriusque *corr.* *alia manu* utrisque 1. u. habebatur B2. u. geritur C. ¹⁰⁹⁸ venerandum *corr.* *al. manu* venerandus 1. ¹⁰⁹⁹ aparuit 1. ¹¹⁰⁰ parerent 2. 5. 6. parent *corr.* pareant C1. *et ita* C3. ¹¹⁰¹ *deest* B6. ¹¹⁰² siniant 1^b. ¹¹⁰³ consuluerat 2. ¹¹⁰⁴ *deest* 5. ¹¹⁰⁵ on. s. c. 2. corpore onusta B. C. ¹¹⁰⁶ *deest* 1^b. ¹¹⁰⁷ roce *corr.* roze 1. rohe 1^b. roueza 5^a. b. 6^b. rouesa *corr.* roueza 6^c. ronnesa 5^c. rotkiriche C. 1. 5. royitkiriche C. 6. *In* 1^b. *rec. manu adscriptum est* : Rucukirge. ¹¹⁰⁸ t. r. 5. *deest* B 4? 6. ¹¹⁰⁹ littori 5^b. 6. B 6. littore *corr.* littori C 1. *et ita* C5. ¹¹¹⁰ d. sibi 6^b. ¹¹¹¹ e. predicta 5^b. ¹¹¹² *deest* 6^c. ¹¹¹³ 5^b. *addit* : De hoc sancto vide etiam alia multa in cronica Tungeren in principio. ¹¹¹⁴ c. XXVII. *inc.* Leibn. ¹¹¹⁵ *deest* 5. ¹¹¹⁶ regimen 5^a. c. regimen ecclesie treberice 5^b. ecclesie r. B (r. ecclesie B6). C. ¹¹¹⁷ C6 : anno 429. ¹¹¹⁸ De insignes *corr.* *alia manu* dein i. 1. deinde 1^b. 2. 5. 6^c. B6. — 5^b. *hæc habet plane diversa* : Et Avitus ecclesie Coloniæ et Navitus ecclesie prefuit Tungeren. Hii tres viri discipuli fuere sancti Materni. In ecclesia Treberen XIII episcopi in XXI annis martirio coronati sunt quia post mortem sancti Materni plurima multitudo eorum ad ydolatriam prolapsi sunt; sed ita in brevi sublatis sunt, quod de temporibus eorum nulla preferatur celsitudo (l. certitudo). Post. Auspicius Celsus. Deinde Felix, etc. ¹¹¹⁹ Celsus *add.* 5. ¹¹²⁰ An e *corr.* *alia manu* ¹¹²¹ victor 5^b. ¹¹²² mauricius 1^b. 5. 6. ¹¹²³ *deest* 2.

NOTÆ.

(228) Hanc narrationem recentiori manu in cod. C antiquo S. Mathiæ additam esse, Calmetus monet.

(229) Aquæductus vestigia nunc restant.

(250) De quo cf. Hontheim Hist. I, p. 64.

(251) Cf. passionem S. Nazarii Acta SS. Jul. VI. p. 383.

(252) Hæc in quibusdam Vitæ codicibus leguntur, sed fortasse ex Gestis descripta; cf. Acta SS. Sept. IV, p. 592.

(253) Roz theotisce fletus dicebatur. — Rodenkirchen recentiores intelligunt; v. Act. SS. Sept. IV, p. 595.

(254) Quæ sequuntur in codice antiquo S. Mathiæ Treverensi, Gestorum fonte, desesse, Calmetus adnotat, et de altero quodam codice idem monet Hontheim Hist. I, p. XXVII. Idem l. I, p. XXIII sqq. c. I. Perierus, Acta SS. Sept. IV, p. 565, 575 hæc nomina ex aliarum Ecclesiarum catalogis descripta vel ex dubiæ fidei monumentis collecta esse, satis probarunt. Cf. etiam Rettberg Kirchengeschichte Deutschlands I, p. 180 sqq. — In vita S. Agritii ita legitur (Acta SS. Jun. I, p. 175) : Sicut enim dili-

genti supputatione collegimus, ducentos et unum annum inter S. Materni ex hoc mundo gloriosum excessum et beati Agricii felicem in hanc urbem ingressum esse cognoscimus; quo temporis spatio intercurrente cessavit hujus sedis episcopatus, paganis ipsam civitatem obtinentibus. Cf. locum supra col. 1075 ex codice S. Maximini editum. Neque Gestorum continuatio hos episcopos novit, sed Agritium quartum dicit (c. 18). — Sed eadem fere verba quæ hic leguntur Methodii nomine inscripta exhibet cod. Francofurtensis Mariani (ap. Pistorium ed. Struv. I, p. 565), ubi ea quoque leguntur, quæ infra ex C. edidi, alia vero desunt ex Herigero descripta. Denique in loco supra edito, Methodio teste 26 episcopos inter Maternum et Agritium sedisse narratur; in quo numero errorem latere puto. Inde vero patet, librum sæc. XII fuisse Methodio ascriptum, qui hæc Treverensium episcoporum nomina primus indicaverit; quem auctor secutus, alia ex Herigero addidisse videtur.

(255) Pseudo-Methodius l. I. hæc octo nomina

quorum 8 ultimi etiam Tungrensi ecclesie præfuisse noscuntur; qui omnes diversis temporibus non solum in propria provincia, set et ¹¹²⁵ in extremis ¹¹²⁵ et ultimis ¹¹²⁶ industres ¹¹²⁶ et inlustres non solum confessione quin ¹¹²⁷ et ¹¹²⁸ martirio existentes ¹¹²⁹, regna etiam tyrannorum vicerunt. Qui (256) videlicet episcopi omnes ¹¹³⁰ in ecclesia sancti Eucharis sepulti esse ¹¹³¹ creduntur. Quorum (257) autem imperatorum vel ¹¹³² consulum ¹¹³³ claruerint ¹¹³⁴ singuli ¹¹³⁵ temporibus, quosque vita eorum habuerit ¹¹³⁶ exitus, quotque ¹¹³⁷ singuli annis administraverint ¹¹³⁸ officium pontificatus, seu (258) quantum quisque ampliaverit ¹¹³⁹ ecclesie suæ reditus, quia (259) totius Gallie ab Hunis et Nortmannis ¹¹⁴⁰ facta abolevit ¹¹⁴¹ eversio, nec a nobis lectoris cujusquam ¹¹⁴² requirat exactio; cum et ante ¹¹⁴³ diris 10 ¹¹⁴⁴ persecutionibus, sub quibus vivere, eorum memoriam ¹¹⁴⁵ fama scriptorum studio minus potuerit divulgando perpetuare. Primus ¹¹⁴⁶ (240) etenim christianos Nero ¹¹⁴⁷ persecutus est, secundus Domicianus, tertius Trajanus, quartus Marcus Antoninus ¹¹⁴⁸, quintus Severus Pertinax, sextus Maximinus, septimus Decius ¹¹⁴⁹, octavus Valerianus, nonus Aurelianus, decimus Diocletianus ¹¹⁵⁰ cum Maximiano. Horum ¹¹⁵⁰ itaque ¹¹⁵¹ persecutionum temporibus prædicti viri Trebironum præsulatum nequaquam manifeste, set, sicut ¹¹⁵²

A ait ¹¹⁵³ apostolus, in solitudinibus et montibus ¹¹⁵⁴ et speluncis et cavernis terræ peregrisse probantur; ut merito ¹¹⁵⁵ eorum vita, tam fervente tunc ¹¹⁵⁶ ubique persecutione quam postea exterminata sæpius Trebironum civitate, oblivioni tradita fuisse credatur ¹¹⁵⁷. Auxit hoc infortunium humani generis adversarius. Postquam denique ¹¹⁵⁸ inseparabilis ¹¹⁵⁹ [Trinitas ¹¹⁶⁰] tres evangelli sui operarios perpetim remunerandos, scilicet Eucharium Valerium ¹¹⁶¹ et Maternum, vocavit ad superos, Treberi ¹¹⁶² rectæ fidei credulitatem amiserunt et ad ¹¹⁶³ pristinum paganismi ¹¹⁶⁴ vomitum ex maxima parte redierunt.

*1 C 1. *add. in marg.*: Sanctissimus (241) scilicet nomine vel meritis ¹¹⁶⁵, Celsus, animo sublimis, set et genere clarus, non segnis ¹¹⁶⁶ patriæ, semper ubique vicens, affectu pio, honore actuque serenus, Felix; quod C 3. *rell. receperunt. In margine vero. C 3. legitur*: Hiis temporibus contigit quod novem reges in Treveri consederunt. Et hoc coram Taciano rege a mimis factum fuisse canitur in tempore quod erat inter Maternum et Agricium.

*2 C. *addit*: qui obiit quarto Idus Junii.

17. ¹¹⁶⁷ Igitur ¹¹⁶⁸ anno dominicæ ¹¹⁶⁹ incarnationis 294. ¹¹⁷⁰ Maximianus (242) imperator ¹¹⁷¹ cognomento ¹¹⁷² Herculus propter frequentes ¹¹⁷³ Gallorum tumultus Thebeos ¹¹⁷⁴ milites ¹¹⁷⁵ ab Oriente

VARIÆ LECTIONES.

¹¹²⁵ deest 5^a c. 6. B 2. 4? etiam 5^b. ¹¹²⁶ eximiis 1^b. externis 5^b. extremis 6^c. ¹¹²⁶ indrustes *corr.* in dustres 1. industrii 6. ¹¹²⁷ qui *corr.* quin 1. sed. 6^b. ¹¹²⁸ etiam 2. 6. ¹¹²⁹ existens *corr.* existentes 1. ¹¹³⁰ o. ep. 2. Qui ep. ut plurimi in 5^b. ¹¹³¹ c. e. 6. ¹¹³² et 1^b aut 5^b. ¹¹³³ consulum *corr.* consulum 1. ¹¹³⁴ claruerunt 5. ¹¹³⁵ deest 6. s. cl. B. C. ¹¹³⁶ habuerunt *corr.* habuerint B2. ¹¹³⁷ quotque 1. quotquot 5^b. quique singulis B2. quodque singulis B6. quodque *ut videtur corr.* quotque C1. ¹¹³⁸ amministraverint 1. ¹¹³⁹ applicaverit B6. q. e. s. r. ampl. 5. ¹¹⁴⁰ northmannis 5. normannis 6^b northmannis B2. noremannis B6. ¹¹⁴¹ ab eum conversio 1^b. ¹¹⁴² cujusque 5. c. l. 5^b. ¹¹⁴³ antea 5. 6. B. C. ¹¹⁴⁴ deest 5^a. ¹¹⁴⁵ memoria f. scriptoris minus 5^a. ¹¹⁴⁶ primum C. ¹¹⁴⁷ p. est n. 2. 5. 6. ¹¹⁴⁸ antunnus *corr.* antonius 1 et ita 1^b. anthonius 5^a b. antonius 5^c B2. antonius *ut videtur corr.* antoninus C1. et ita C3. *rell.* ¹¹⁴⁹ deest B6. e *corr.* C1. ¹¹⁵⁰ dioclesianus 6^b declesianus 5^b. ¹¹⁵⁰ ita omnes fere quos vidi *codd.* Harum 2. 5. 6. Hoc B6. ¹¹⁵¹ utique 6^c. ¹¹⁵² ut 5^a. ¹¹⁵³ deest 1^b ¹¹⁵⁴ et in m. 2. 5^a. c. 6. et in sp. 2. 5. in sp. 6. et in cav. 2. 5. ¹¹⁵⁵ e. m. 6^b. ¹¹⁵⁶ deest 5^b. ¹¹⁵⁷ credant 1^b credantur 5^b. ¹¹⁵⁸ autem 5. ¹¹⁵⁹ inseparabilis 4^b. 5^c. insuperabiles 6^b. insuperabilis (?) 6^c. ¹¹⁶⁰ deest 1. 2. 5. 6^b tres deest 5^b. ¹¹⁶¹ et v. 5^b. ¹¹⁶² trebiri 1^b. ¹¹⁶³ deest C3. ¹¹⁶⁴ paganismum v. 1^b. paganismum ex 5. 6. ¹¹⁶⁵ deest C6. ¹¹⁶⁶ non signis *corr.* insignis C3. ¹¹⁶⁷ c. XXVIII. *Leibn.* II, c. VII. C. de Thebeis martiribus *add.* C3. ¹¹⁶⁸ lg. d. i. anno 1^b. Anno igitur B. C. ¹¹⁶⁹ e *corr.* 1. ¹¹⁷⁰ ducent XII. 5^c. ¹¹⁷¹ i. Romanus B. C. ¹¹⁷² deest 5^b 6. ¹¹⁷³ g. f. 5. 6. ¹¹⁷⁴ tebeos 2. et ita postea. ¹¹⁷⁵ deest 2.

NOTÆ.

omittit ita pergens: Marcus cæterique quam plurimi, qui suis diversis temporibus non solum propria pr., etc. Ex Herigeri Gestis epp. Trajectens. c. 15. sumpta sunt.

(256) Reliqua desunt apud Pseudo-Methodium.

(257) Quorum — pontificatus ex Herigero c. 15.

(258) Horum loco Herigerus habet: vel quis illorum sepulturæ sit locus; quæ noster recipere non potuit, quia omnes in ecclesia S. Eucharis sepulti esse crederentur. Nota igitur locum ex codice C 1. fol. 4, descriptum, ubi eadem fere verba nequæ eadem ex hoc textu descripta legas: Notandum. Gallorum fortissimi sunt Belgæ. Porro Trebironum inter omnes Belgas singularis est opinio virtutis. Ante incarn. Domini anno 50, Labienus legatus Cæsaris Trebironum copias, arte in bellum provocatus, antequam Germanis adventantibus jungerentur, prostravit, deinde ipsam civitatem quæ dicitur Belgas cœpit (v. c. 10, 7). Anno dom. inc. 54, accepit Eucharis episcopatum Treverensem, deinde Valerius, postea Maternus. Episcopi inter Maternum et Agricium,

C quorum imperatorum vel consulum claruerint temporibus, quosque vita singulorum habuerit exitus, quotque singuli annis administraverint officium pontificatus, vel ubi quorumque sit tumulus, seu quantum quisque ampliaverit ecclesie suæ statum, quia totius Gallie ab Hunis et Nortmannis facta abolevit eversio, nec a nobis lectoris cujusque requirat exactio, cum et antea diris decem persecutionem temporibus, sub quibus vivere, eorum memoriam fama scriptorum studio minus potuerit divulgando perpetuare.

(259) Quia — exactio ex Herigero, Northmannorum addito nomine.

(240) Hæc in Bedæ aliisque chronicis invenit.

(241) Hæc verba etiam ap. Pseudo-Methodium leguntur, sed ex Celsi epitaphio sæc. x. invento repetita esse videntur. Quod vide in Actis SS. Febr. III, p. 398. Cf. Hontheim Hist. I, p. XXI.

(242) Hæc narratio ex Historia martyrum Treverensium (Hontheim Prod. I, p. 111 seqq.) sumpta est.

in auxilium accersivit. Hi Thebei ab antistite Jerosolimitano fuerant baptizati, deinde a beato papa ¹¹⁷⁶ Marcellino Romano, qualiter sub armis Romanæ ¹¹⁷⁷ libertatis christianam innocentiam custodire deberent, instructi. Prælati sunt autem huic legioni duces duo, quorum unus Tyrsus ¹¹⁷⁸, alter Secundus ¹¹⁷⁹ vocabatur, et ¹¹⁸⁰ Mauricius ejusdem legionis primipilarius ¹¹⁸¹ (245). Quorum (244) ordine et nomine Secundus apud ¹¹⁸² Victimilium ¹¹⁸³ Italiae castrum martirio vitam ¹¹⁸⁴ finivit, Mauricius vero ¹¹⁸⁵ apud Agaunum ¹¹⁸⁶ oppidum cum sociis suis ¹¹⁸⁷ pro Christo ¹¹⁸⁸ victimatus occubuit. Tyrsus autem * cum suis plurimis sociis et militibus in Treberim devenit ¹¹⁸⁹, ibique in campo ¹¹⁹⁰ Marcio castra posuit ¹¹⁹¹. Ubi (245) ab ejusdem civitatis christianissimis principibus ¹¹⁹², christianitatis et pacis signa ¹¹⁹³ in ipsis cognoscentibus, christianiter ¹¹⁹⁴ et amice ¹¹⁹⁵, hospitaliter et honeste, summa quæ in Deo est ordinante hoc ¹¹⁹⁶ caritate, recepti sunt. His ergo principibus dum causam ¹¹⁹⁷ suæ ab Oriente profectionis suæque ad hunc ¹¹⁹⁸ locum perventionis ¹¹⁹⁹ flebiliter retulissent, eorumque consilium simul et auxilium humiliter ¹²⁰⁰ postulassent, flagranti ¹²⁰¹ adeo ¹²⁰² Sancti Spiritus ardore corda omnium ¹²⁰³ et civium et hospitem in Dei amore succensa sunt, ut ad ¹²⁰⁴ mortis magis pro Christi amore susceptionem quam ad ¹²⁰⁵ idolorum venerationem vel ¹²⁰⁶ christianorum oppugnationem ¹²⁰⁷ se animas præbere invicem ¹²⁰⁸ exhor-

A tarentur. Vix dum ¹²⁰⁹ igitur ¹²¹⁰ sanctæ exhortationis armis se invicem munierant, cum ecce Rictiovarus ¹²¹¹ a Maximiano ¹²¹² imperatore Trebirorum ¹²¹³ (246) præfectura donatus, eandem urbem cum ¹²¹⁴ maximo militum agmine stipatus intravit. Qui vocatos ¹²¹⁵ ad se inprimis, quorum causa præcipue venerat ¹²¹⁶, Thebæ legionis ¹²¹⁷ christianos interrogavit, utrum et ¹²¹⁸ ipsi Romanorum ¹²¹⁹ deos adorare eorumque detractores armis vellent subjungere. Cui cum ¹²²⁰ dux legionis Tyrsus responderet se suosque ¹²²¹ omnes et socios ¹²²² et milites pro Christi amore malle mori quam hujusmodi ¹²²³ sacrilegio pollui, Rictiovarus, diffusis per totum campum militibus, omnes (247) præcepit ¹²²⁴ interfici et corpora eorum feris avibusque ¹²²⁵ devoranda relin-

B qui. Ex his innumeris tanta multitudo ad litus Mosellæ juxta capitolium martirizata est, ut (248) sanguinis rivuli defluentes ¹²²⁶ in Mosellam aquæ permixti eam ¹²²⁷ in suum colorem converterent ¹²²⁸ **, ut, naturali claritate ¹²²⁹ remota, peregrino magis ¹²³⁰ quam proprio colore ruberent ¹²³¹. Inhumatis ¹²³² etiam tunc sanctorum corporibus unda præbebat tumulum ¹²³³, quo, redeunte grata ¹²³⁴ compage membrorum, futuro eam ¹²³⁵ repræsentaret ¹²³⁶ judicio. Hoc idem capitolium postea in honorem ¹²³⁷ Dei ¹²³⁸ genitricis semperque ¹²³⁹ virginis Mariæ est dedicatum, et ¹²⁴⁰ ipse locus ¹²⁴¹ ob memoriam martirum Litus ad ¹²⁴² martyres nomen accepit ¹²⁴³ C (249). Hanc (250) cædem Rictiovarus excrevit ¹²⁴⁴,

VARIAE LECTIONES.

¹¹⁷⁶ m. p. 6. B. C. ¹¹⁷⁷ s. a. r. e corr. 1. I. r. 5. ¹¹⁷⁸ thyrsus B2. ¹¹⁷⁹ deest 5^c s. v. et desunt 4^b. ¹¹⁸⁰ al. manu add. 1. deest 5. ¹¹⁸¹ primicerius 4^b. — primipularius 5. 6. qui hoc addunt glossema : Pilam in signo constituisse fertur augustus. propter nationes sibi in cuacto orbe subjectas. ut malus figuram orbis ostenderet. et inde dicitur primipularius quasi primus ferens pilam. ¹¹⁸² deest 4. 4^b. 5. ¹¹⁸³ victimi 4^b. victimili (ructimili 5^b.) italie castro 5. ¹¹⁸⁴ f. v. 6. ¹¹⁸⁵ deest 4^b. ¹¹⁸⁶ agauium 1. agannium 2. aganium 5^a. agitium 5^b. auganum 6^b. augaunum B2. ¹¹⁸⁷ suis plurimis et militibus B2. ceteris omissis. ¹¹⁸⁸ p. e. desunt 5^b 6. ¹¹⁸⁹ treveri venit B6. devenerunt C1. decreverunt C5. 4. ¹¹⁹⁰ canpo 1. m. c. 2. ¹¹⁹¹ posuerunt C. ¹¹⁹² pr. ch. et desunt B2. ¹¹⁹³ signis 4^b. ch. signa pacis 5^a. b. ch. s. et p. 5^c. ¹¹⁹⁴ christiane 6. ¹¹⁹⁵ amicitie 1. amicitie 4^b. ¹¹⁹⁶ deest B2 h. ord. 5. ¹¹⁹⁷ causa 4. 4^b. 5. 6. ¹¹⁹⁸ ad huc 1 4^b. B6. ¹¹⁹⁹ deest 2. 5^b. ¹²⁰⁰ deest 2. ¹²⁰¹ flagrante 5. 6. flagranti B2. ¹²⁰² s. ardore. adeo c. 6. ¹²⁰³ o. c. 5^b. B2. ¹²⁰⁴ a 4. 4^b. ¹²⁰⁵ ab i. veneratione 4^b. ¹²⁰⁶ deest 6^c. ¹²⁰⁷ o. quam ad idolorum inv. e. 6^c. ¹²⁰⁸ deest 5. ¹²⁰⁹ deest C. ig. d. 4^b ¹²¹⁰ ergo 5^b. ¹²¹¹ rictiovarius 1. 5^b. sæpius. ricciuvarus 4^b. ¹²¹² maximiano 1. ¹²¹³ treberim 4^b ¹²¹⁴ deest 6. ¹²¹⁵ vocatis 2. 5^a. b. vocatus 5^c. vocans 6. ¹²¹⁶ uenerant 4^b. deest 6. ¹²¹⁷ legiones 4^b ¹²¹⁸ et deest 2. 5. et ipsi desunt 6. ¹²¹⁹ vellent r. d. a. e. (eorum 5^b.) d. (detractores 6^b. detrectatores 6^c.) a. s. 2. 5. 6. — armis deest 4^b. ¹²²⁰ dum legio rursus resp. 4^b. ¹²²¹ omnesque suos 5^a. ¹²²² sociis 1. 4^b. ¹²²³ hujuscemodi 6^b deest B2. ¹²²⁴ p. o. B2. ¹²²⁵ et a. 6^b. eorum avibus d. 5^a. b. ¹²²⁶ defluentis 5^a. b. sanguis r. defluentis 5^c. s. defluentis r. in m. aquis p. eas 6. ¹²²⁷ eum 5. ¹²²⁸ conuenterent corr. conuenteret C1. ¹²²⁹ n. aque cl. 5^b. ¹²³⁰ potius 5^b. ¹²³¹ ruberetur B2. ¹²³² inhumatas 1. ¹²³³ tumultum 6^c. ¹²³⁴ c. g. 6. ¹²³⁵ ea 6^c. B. C. ¹²³⁶ representarent 5. ¹²³⁷ honore B. C. ¹²³⁸ g. d. 4^b gen. deest B6. ¹²³⁹ m. semper v. B. C. ¹²⁴⁰ deest B6. ¹²⁴¹ deest 6^c. ¹²⁴² ad litus 1. ad l. martyrum 4^b. cf. infra c. 25. ¹²⁴³ m. accepit vocabulum B. C. ¹²⁴⁴ excrevit 1.

NOTÆ.

(245) Historia martyrum ita dicit l. l. : *Nomen D vero primipilarii legionis ejusdem, sicut a nostris antecessoribus accepimus, erat Mauricius. Erant revera in legione illa alii quoque duces exercitus ac principes, pro quorum et nominum et meritorum oblivione antecessorum nostrorum negligentiam incusamus; quorum tamen diligentiam commendamus pro eis litterularum documentis, quæ de eorundem sanctorum meritis aut plumbeis aut marmorcis tabulis aut vetustissimis scedulis inscripta reperimus.*

(244) Cf. Adonis martyr. Ed. Romæ, 1745, p. 427, 487.

(245) Deinde historiam illam martyrum ad verbum descripsit.

(246) *Trebir.præf. donatus* ex passione Fusciani et Victorici (Honth. Prodr. I, p.95) sumpta esse videntur.

(247) Cf. passio Fusciani et Victorici l. l.

(248) *Ut — judicio* ex Historia c. 2, p. 116

(249) Vulgo Mergen dicta; cf. Hontheim Prodr. I. p. 89. Wyttenbach adnotat : « Originem fundamentorum hujus cœnobii utique ad Romanorum antiquam efferimus memoriam. — Nostro tempore præclara operis Romani vestigia in rudibus nostræ ecclesiæ detecta sunt. »

(250) Sequentia ex tabula descripta sunt, cujus mentionem fecit infra c. 27; integram exhibet Historia martyrum p. 119.

videlicet Tyrsi ¹²⁴⁵, et ¹²⁴⁶ sociorum ejus, die 4 Non. Octobr., sequenti autem ¹²⁴⁷ die Palmacium ¹²⁴⁸ consulem et patricium civitatis cum 11 principibus ejus ¹²⁴⁹ occidit; quorum nomina hæc sunt: Maxentius ¹²⁵⁰, Constantius ¹²⁵¹, Crescentius, Justinus ¹²⁵², Leander, Alexander ¹²⁵³, Sother, Hormisda ¹²⁵⁴, Papius, Constans, Jovianus ¹²⁵⁵. Tercio nihilominus die Rictiovarus cædem exercuit in plebem utriusque sexus ¹²⁵⁶ et ætatis, totamque ¹²⁵⁷ urbem occisis innumerabilibus christianis implevit ¹²⁵⁸. Pauci ¹²⁵⁹ (251) christiani, qui hujus persecutionis ¹²⁶⁰ procellas fuga ¹²⁶¹ declinaverunt, postquam ¹²⁶² aliquantulum ¹²⁶³ cessavit, horum martirum corpora partim sepulturæ tradiderunt, et quendam ingentis capacitatis puteum vetustate neglectum et aquis exhaustum (252) eorundem ¹²⁶⁴ ossibus sanctorum ¹²⁶⁵ repleverunt ¹²⁶⁶. Quærit aliquis, quomodo Rictiovarus tantam multitudinem civium et ¹²⁶⁷ peregrinorum occiderit ¹²⁶⁸, vel quare Thebei ¹²⁶⁹ vel ¹²⁷⁰ Treberi sibi resistere non valuerint ¹²⁷¹. Set notandum ¹²⁷², quod hæc legio Thebea ¹²⁷³ primum juravit ¹²⁷⁴ in sacramenta divina ¹²⁷⁵, deinde in sacramenta regia. Hæc duo sacramenta se observasse demonstrat ¹²⁷⁶, primum ¹²⁷⁷ quod idolis immolare contempsit, secundum ¹²⁷⁸ quod ¹²⁷⁹ innocentiam suam dum bene potuit armis defendere noluit. Alioquin si juncti Thebei ¹²⁸⁰ Treberensibus se defendere voluissent ¹²⁸¹, non solum Rictiovari set et ¹²⁸² Maximiani potentia ¹²⁸³ resistere quivissent (255). Set servavit sacramentum ¹²⁸⁴ suum pacienter mori-

riendo, et cives urbis potentissimæ secum ad contemptum mortis fideliter invitavit.

* et Bonifacius *add.* B 4. 6. C.

** B. C. *add.*, usque ad castrum quod Niumaga [Numaga C.] dicitur (254).

18 ¹²⁸⁵. Post Rictiovari ¹²⁸⁶ cruentissimum dominatum ¹²⁸⁷ tandem civile nobis Constantii ¹²⁸⁸, primo cæsaris dehinc augusti, reparatur ¹²⁸⁹ imperium. Hic multa clementia erga homines, erga Deum vero ¹²⁹⁰ religione ¹²⁹¹ maxima utebatur, neque priorum ¹²⁹² sanguine regnum suum maculavit, neque orationum ¹²⁹³ domos destruxit, set Dei ¹²⁹⁴ cultores venerationi habuit et honori. Hic (255) non modo amabilis set venerabilis ¹²⁹⁵ etiam Treberibus fuit, præcipue quod Diocletiani suspectam prudentiam et Maximiani Rictiovarique sanguinariam temeritatem imperio ejus ¹²⁹⁶ evaserant. Hic Alamannos, qui jam a temporibus Valeriani imperatoris Trebirorum confinia devastabant, in ipsis finibus Trebirorum aggressus, magna strage delevit. Circa (256) Lingonas ¹²⁹⁷ die una adversam et secundam fortunam expertus est. Nam cum repente, barbaris ingruentibus, intra civitatem esset coactus tam præcipiti necessitate, ut clausis portis in murum funibus tolleretur, vix quinque ¹²⁹⁸ horis ¹²⁹⁹ mediis ¹³⁰⁰ adventante exercita, 60 fere ¹³⁰¹ milia Alamannorum cecidit, captis (257) eorum regibus, quos etiam bestiis, cum magnificentem spectaculum muneris parasset ¹³⁰², objecit. Anno (258) 16 ¹³⁰³ imperii sui obiit in Britannia Eboraci, et (259) inde Treberim C relatus in campo Marcio honorifice sepelitur eua-

VARIÆ LECTIONES.

¹²⁴⁵ tyasi 1. 1b. ¹²⁴⁶ ac. 6. ¹²⁴⁷ sequente aut 1. *post sequenti vocab. eras.* 1b. ¹²⁴⁸ palmarium 5a. b. palmarem 5c. ¹²⁴⁹ deest B. C. ¹²⁵⁰ maxentus 1. ¹²⁵¹ pergit 6a. ¹²⁵² constantinus 6c. ¹²⁵³ melinus 1. *deest* 1b. ¹²⁵⁴ deest 2. 5 (ubi infra post iouianus legitur). i. alexander 5b. *In* 5c hoc loco crescentius. ¹²⁵⁵ ormisda . papius 1b. ¹²⁵⁶ iovinianus 1b. C. ¹²⁵⁷ s. utr. B. C. ¹²⁵⁸ totam B6. ¹²⁵⁹ complevit 2. ¹²⁶⁰ Pauci ergo B. C. ¹²⁶¹ cedis 6. *deest* 5. *sed in* 5a. *post suppletum.* ¹²⁶² deest 6a. b. ¹²⁶³ p. a. c. *desunt* 6. al. persecucio c. 5. ¹²⁶⁴ aliquantum B. C. ¹²⁶⁵ eorum corr. eorundem 1. ¹²⁶⁶ scantorum 1. s. o. 6. *deest* B. C. ¹²⁶⁷ impleuerunt 5. 6. ¹²⁶⁸ deest B 6. c. et *desunt* 5. 6. ¹²⁶⁹ teberi corr. thebei 6a. ¹²⁷⁰ sive t. illi 6. ¹²⁷¹ valuerunt 5. 6. ¹²⁷² n. est B6. ¹²⁷³ thebeorum 2. ¹²⁷⁴ iuivit 1. uiuit 1b. *deest* 5b. ¹²⁷⁵ diuino d. in sacramento regio 1b. ¹²⁷⁶ demonstrant 5. demonstravit B2. ¹²⁷⁷ primo 5b. quod *deest* 2. ¹²⁷⁸ secundo 5. 6. ¹²⁷⁹ qui 1. ¹²⁸⁰ t. i. 6. treberibus 5. aliqñ iuncti tr. thebei 5b. ¹²⁸¹ voluisset 1. ¹²⁸² s. et *desunt loco raso* 1. *eciam* 5b. *etiam post add.* 6a. *et ita* 6b. c. ¹²⁸³ potenter r. quicuisent 1b. ¹²⁸⁴ servavit moriendo s. s. p. et B2. ¹²⁸⁵ c. XXIX. *Leibn.* II. c. VIII. C. ¹²⁸⁶ rictiovarii 5a. *hoc loco,* 5b. *semper.* rictiovariare 6a. ¹²⁸⁷ imperium vel dominatum (dominium 5.) vel tandem c. bellum n. 2. 5. 6. ¹²⁸⁸ constanti 5a. constantini 5b. c. ¹²⁸⁹ reperiatur 1b (ubi supra ciuale). reperiatur 5b. ¹²⁹⁰ deest 2 vera 5a. b. ¹²⁹¹ religionem 1. ¹²⁹² priorum 5a. ¹²⁹³ orationis 2. 5. 6. ¹²⁹⁴ c. d. B. C. ¹²⁹⁵ e. v. 6. ¹²⁹⁶ eiusdem 6. e. i. 2. ¹²⁹⁷ linganos 6c. ¹²⁹⁸ toll. XIII. 5. 6. ¹²⁹⁹ homines 1b. ¹³⁰⁰ diei 5a. c. 6. dei advete exita 5b. ¹³⁰¹ deest 2. 5. 6. ¹³⁰² mireris parassed 1b. paravisset 6. ¹³⁰³ XIII. 1b. cum Eutropio. VII. 5a. VI. 5b. c. 6.

NOTÆ.

(251) Pauci — declinaverunt et quendam — repleverunt ex Vita S. Agritii (Acta SS. Jan. I, p. 775), ubi hæc præmittuntur: *sicut omnium relatione majorum nostrorum adusque nostram pervenit notitiam.*

(252) Nunc vero pavimento tectum in ecclesia S. Mariæ ad Martyres, addit Eberhardus (s. XVI), teste Wyttenbachio.

(253) Cf. Historia p. 113: *Resistere et etiam prævalere satis possent, præsertim cum ipsum Romanorum imperatorem Cæsarem, cum omnibus quas habere potuit militum copiis, a solis civibus Trevericis diu multumque fatigatum fuisse in Romanis ac Gallicis legamus historiis.*

(254) Neumagen. De hoc loco cf. Hontheim Prodr.

D I, p. 95.

(255) Hic — evaserant ex Eutropio X, 1. vel Paulo Diac. sumpta sunt; sed pro Gallis noster ponit Treberos, Rictiovarique nomen addit.

(256) Circa — cecidit ex Eutropio IX, 25.

(257) Captis — objecit ex Eutropio X, 5, qui de Constantino loquitur.

(258) Anno — Eboraci ex Eutropio X, 1.

(259) Hic false confunditur imperator Constantius Chlorus cum illo comite Constantio, qui sub Honorio imperatoris titulum gessit et a. 421 e vivis decessit. Monumentum hujus Constantii, antiquis inscriptum litteris, in Pauliniana apud Treviros ecclesia conservabatur. WYTT. Cf. Brower Ann. Trev. p. 285, et quæ manus s. XVI in codice 1b.

epitaphio hujusmodi : *Elius Constantinus* ¹³⁰⁴, vir A consularis, comes et magister utriusque militiae atque patricius, et secundo consul ordinarius ¹³⁰⁵. Hic ex Helena Trevirorum nobilissima ¹³⁰⁶ (260) Constantinum filium procreatum ¹³⁰⁷ imperatorem ¹³⁰⁸ Galliarum reliquit (261), qui etiam totius Romani ¹³⁰⁹ regni monarchiam per bella ¹³¹⁰ maxima solus obtinuit. Beatissima vero mater ejus Helena cum magno exercitu ¹³¹¹ Jerosolimam perrexit, ibique ¹³¹² cum Dei adjutorio lignum sanctae crucis invenit (262). Qua inventione celebrata (263), papam Silvestrum adiit, magnis precibus deprecans, ut sibi secundum carnem consanguineae ¹³¹³ Trebericae civitati ¹³¹⁴ miseretur, et ejus infidelitatis tenebras aliquo idoneo praedicatorum illustrare dignetur ¹³¹⁵. Magna ergo doctoris inquisitione ¹³¹⁶ B habita, omnium fidelium consilio sanctus ¹³¹⁷ Agricius Anthiocenae praesul ¹³¹⁸ civitatis evocatur, et ad Treberim cum preciosissimis reliquiis, quas inferius nominabimus ¹³¹⁹, a papa et regina destinatur, cum privilegio quod isdem ¹³²⁰ papa Silvester ad honorem Treberensis ecclesiae hoc modo noscitur conscripsisse (264).

Sicut ¹³²¹ in gentilitate propria virtute, sortire et nunc Trebi ¹³²² primas ¹³²³ super Gallos et Germanos prioratum, quem tibi praee omnibus harum gentium episcopis in primitivis ¹³²⁴ christianae religionis doctoribus ¹³²⁵, scilicet Eucharisio, ¹³²⁶ Valerio et ¹³²⁷ Materno, ac per baculum caput ecclesiae Petrus signavit habendum, suam quodammodo minuens dignitatem, ut te ¹³²⁸ participem faceret. Quem ¹³²⁹ ego Silvester ejus servus successioneque indignus per patriarcham Anthiocenum ¹³³⁰ Agricium renovans, confirmo ¹³³¹ ad honorem patriae ¹³³² domnae Helenae augustae, metropolis ¹³³³ ejusdem indigenae, quam ipsa felix per apostolum Mathiam ¹³³⁴ Judea ¹³³⁵ translatum cum (265) tunica et clavo Domini et dente sancti Petri et scandalis ¹³³⁶ sancti Andreae apostoli, et capite Cornelii ¹³³⁷ papae ceterisque ¹³³⁸ reliquiis magnifice ¹³³⁹ ditavit ¹³⁴⁰ specialiterque ¹³⁴¹ provexit. Hujus ¹³⁴² privilegii conscii nocivi ¹³⁴³ aemuli communionem ¹³⁴⁴ dirimuntur, quoniam anathemate maculantur ¹³⁴⁵.

19 ¹³⁴⁶. Anno ¹³⁴⁷ dominicae incarnationis 568 (266) sanctus Agricius Trevirorum praesul efficitur ¹³⁴⁸. Hic populum ab antiquo ¹³⁴⁹ errore idololatriae ¹³⁵⁰ velut alter Eucharisius eripuit ¹³⁵¹ (267), et (268)

§. VARIAE LECTIONES.

¹³⁰⁴ constantinus 2. 5. ¹³⁰⁵ ordinatus 1b. ¹³⁰⁶ nob. treverorum 5b. ¹³⁰⁷ procreavit 5. 6. B2. corr. procreatum C1. ¹³⁰⁸ imperatoremque 5. 6. ¹³⁰⁹ deest 5. 6. ¹³¹⁰ m. b. 6. solus deest 5. 6. ¹³¹¹ i. exercitu 5. ¹³¹² beatique dei cum 2. ¹³¹³ consanguine 1. 1b. ¹³¹⁴ civitati corr. civitatis C1. et ita C5 seqq. ¹³¹⁵ dignaretur 1b. ¹³¹⁶ h. i. 2. 5. 6. ¹³¹⁷ deest B6. ¹³¹⁸ c. pr. 1b. ¹³¹⁹ nominavimus p. et r. destinant 1b. notabimus 2. 5. 6. ¹³²⁰ ita 1. ¹³²¹ c. XXX. Leibn. ¹³²² treberis 5a. treberi 5b-c. ¹³²³ primum 5. 6 prima B2. ¹³²⁴ primitiis 1b. primiciis B6. ¹³²⁵ deest 2. ¹³²⁶ E. V. et M. 1. Eucharisius Valerius et Maternus B4? Eucharium. Valerium et Maternum B6. ¹³²⁷ deest 6a-b. ¹³²⁸ deest 5a-b. ¹³²⁹ Quam 2. 5. 6. ¹³³⁰ antiochenum 1. 2. alii, hoc loco. ¹³³¹ deest 5. 6. ¹³³² deest 5. ¹³³³ metropolis 1. ¹³³⁴ mathiam 1. ¹³³⁵ de iudea 6 iudea corr. a iudea C5. et ita C4. C6. ¹³³⁶ ita 1. sandaliis alii. et s. s. a. desunt 1b. ¹³³⁷ sancti c. 2. 5. 6. ¹³³⁸ que deest 5b. ¹³³⁹ deest 1b. ¹³⁴⁰ magnificavit 2. 5. 6. ¹³⁴¹ que deest 5. ¹³⁴² Hujus — maculantur desunt 1b. ¹³⁴³ e corr. 1. nocui 5a-b. 6. deest 5c. ¹³⁴⁴ cummunione 1. ¹³⁴⁵ e corr. 1. ¹³⁴⁶ c. XXXI. Leibn. II. c. VIII. C. — de sancto Agricio add. C5. — 6c. ita habet : Expl. lib. II. Inc. lib. III. ¹³⁴⁷ A. igitur incarnatione Domini 1b. ¹³⁴⁸ deest 1b. XXVI in ordine epi coporum add. 5c. ¹³⁴⁹ e. a. 2. 5. 6. ¹³⁵⁰ idolatrie 5. 6. alii. ¹³⁵¹ arripuit corr. eripuit 1.

NOTÆ.

adnotavit : « In ecclesia S. Paulini sita in campo Marcio reperitur hodierna die hujusmodi epitaphium. » Editum Gruter, Thes. inser. 1051, 8.

(260) Hæc et quæ sequuntur fabulosa esse nunc omnibus constat. Helenam Treverensem primus fortasse Almannus dixit, qui S. ix. ex. vitam ipsius scripsit (Acta SS. Aug. III, pag. 585). Cf. quæ ibidem p. 549. I, Pinius de hac re disputavit. Almannum noster sequitur. Exhibeo Vitæ initium, quo de Treverensi urbe loquitur : *Beata igitur Helena, oriunda Treverensis, tantæ fuit nobilitatis secundum honestatem et dignitatem præsentis vitæ, ut pene tota ingentis magnitudinis civitas computaretur in agrum sui prædii. Quod usque hodie demonstrat domus ejus, facta ecclesiae pars maxima in honore beati Petri apostolorum principis in sedem episcopalem metropolis dicata, adeo ut vocetur et sit prima sedes Galliae Belgicae necnon et cubile regiae ambitionis factum in eadem urbe opere mirabili, siquidem pavementum variis marmoribus, velut in regia Xerxis cognomento Assueri, Pario fuit lapide stratum, et parietes auro fulvo velut hyalino textu perlucidi fuerunt facti, sicut tempore Salomonis aula ejus de lignis Thyriis composita, et laquearia in modum cryptæ pretiosis marmoribus celata et anaglypha, necnon et cubile aureis zetis instructum atque insignitum fuit. Conf. etiam Berengosum de inventione S. Crucis III, c. 2. (Bibl. maxima Patrum XII, p. 560) qui*

C hunc locum præ oculis habuit.

(261) Hic ex H. Const. — reliquit ex Almanno I. I. p. 584.

(262) Cf. Almannum I. I. p. 588. Berengosum II, c. 5 seqq.

(263) Sequentia ex Vita S. Agritii sumpta sunt (Acta SS. Jan. I, p. 775).

(264) Hoc privilegium certe falsum narrationi huic ansam præbuisse videtur. In Vita S. Agritii auctor illud reperit, sed paucis verbis auxit. Cf. de variis ejus formis Honthelm Hist. I, p. 17. Sybel, Der heilige Rock p. 25, 37, et Die Advocaten des heiligen Rocks, fasc. 2.

(265) Cum clavo ceterisque reliquiis Domini magnifice d., Vita S. Agritii p. 774. In B 5. ubi hoc diploma contin. cap. 18 insertum est, ita legitur : *Translatum ceterisque reliquiis, scilicet tunica et clavo Domini et capite Cornelii papae et dente sancti Petri et scandalis Andree apostoli multisque aliis donis m. d.*

(266) De hoc loco cf. notam supra p. 117 editam. Annus aperte falsus est. Agrætius concilio Arelatensi a. 514 subscripsit; v. Rettberg Kirchengeschichte Deutschlands I, p. 480.

(267) Cf. Vitam S. Agritii p. 778.

(268) Et — instituit ex Vita S. Agritii p. 779, ubi ita legitur : *Quod usque hodie monstratur, dum domus beatæ imperatricis Helenæ, quæ rogatu ejus-*

domum beatissimæ ¹³⁵³ Helenæ, exclusis ab ipsa ¹³⁵³ cunctis paganismi ¹³⁵⁴ spurcitiis, in honore ¹³⁵⁵ sancti Petri dedicavit, et caput ecclesiæ Treberensis ¹³⁵⁶ ut esset instituit ¹³⁵⁷. Eo (269) tempore Treberis ¹³⁵⁸ jussu beatæ Helenæ ecclesia maximi ornatus et structuræ in honorem ¹³⁵⁹ sanctæ crucis est ædificata ¹³⁶⁰ in modum etiam crucis ¹³⁶¹. Ipso ¹³⁶² etiam tempore apud Confluentiam ¹³⁶³ monasterium in honore ¹³⁶⁴ sancti ¹³⁶⁵ Florini confessoris constructum est a nepte ¹³⁶⁶ beatæ Helenæ Mathilda nomine. Ossa (270) Mathiæ apostoli juxta corpora sanctorum Eucharis ¹³⁶⁷ sociorumque ¹³⁶⁸ ejus collocata ¹³⁶⁹ sunt, tunica ¹³⁷⁰ Domini cum clavo et ceteris reliquiis in domo sancti Petri reconditæ sunt. Sanctus autem Agricius, officio sui pontificatus expleto, migravit ad Dominum, sepultusque ¹³⁷¹ (271) est juxta corpus sancti Eucharis (272). — Cui successit ¹³⁷² beatus Maximinus (273), discipulus ipsius ¹³⁷³, qui Eufrotan ¹³⁷⁴ Coloniensem hereticum ¹³⁷⁵ deposuit, et Severinum in loco ejus * subrogavit. Athanasium ¹³⁷⁶ Alexandrinum episcopum, persecutionem Constantii imperatoris ¹³⁷⁷ fugientem (an. 356-358), honorifice suscepit et ¹³⁷⁸ intrepidus. Nam (274) antea toto orbe profugus vagabatur,

nec ¹³⁷⁹ ullus ad latendum ¹³⁸⁰ ei supererat locus. Tribuni, præpositi, comites exercitusque ad investigandum cum ¹³⁸¹ edictis imperialibus ¹³⁸² moti ¹³⁸³, totius ¹³⁸⁴ regni viribus concertabant ¹³⁸⁵, si quis vivum maxime, sin minus, certe ¹³⁸⁶ caput ¹³⁸⁷ detulissent ¹³⁸⁸. Verum ¹³⁸⁹ Treberis (275) sex annis ¹³⁹⁰ ita latuit in lacu cisternæ supra dictæ, non habentis ¹³⁹¹ aquam et plenæ ossibus sanctorum ¹³⁹² (276), ut solem numquam ¹³⁹³ viderit, et (277) ibi fidem ¹³⁹⁴ catholicam, hoc est ¹³⁹⁵ *Quicumque vult* ¹³⁹⁶, composuit. Sed (278) cum per mulierem, quæ ei latebram ¹³⁹⁷ præbere videbatur, sollicitatus ¹³⁹⁸ fuisset, tamquam spiritu Dei admonente, nocte ipsa qua ad eum comprehendendum cum iudicibus veniebatur ¹³⁹⁹, post tot annos ¹⁴⁰⁰ emigravit ¹⁴⁰¹ ad alium locum. Igitur (279) beatus Maximinus ¹⁴⁰² ad suos revisendos Aquitaniam ¹⁴⁰³ perrexit, ibique Domino se vocante quievit in pace ¹⁴⁰⁴. — Successit ¹⁴⁰⁵ in episcopatum Paulinus (circa an. 350), qui corpus magistri sui per beatum Lubentium ¹⁴⁰⁶ (280) et populum Trevirorum ex Aquitania revexit, et in (281) cimiterio sancti Eucharis ¹⁴⁰⁷ sepelivit. Beatus vero Lubentius** per ¹⁴⁰⁸ revelationem Domini venit in Germaniam ¹⁴⁰⁹, ibi-

VARIE LECTIONES.

¹³⁵³ deest 2. sancte 5. 6. ¹³⁵³ ea 6. ¹³⁵⁴ paganissimi 1. B6. corr. paganissimi 6b. paganissimis 1b. ¹³⁵⁵ honorem 5. 6. B2. ¹³⁵⁶ t. e. 6. B2. ¹³⁵⁷ constituit 5b. B6. ¹³⁵⁸ deest 2. t. urbs iussu 5. ¹³⁵⁹ honore 2? B6. ¹³⁶⁰ dedicata B6. ¹³⁶¹ et in m. 6. m. sancte cr. 5b. ¹³⁶² Ipso—mathilda nomine *desunt* B. C. ¹³⁶³ in castro add. 5. 6. ¹³⁶⁴ honorem 6. ¹³⁶⁵ sancte virginis Marie (m. v. 5b. 6.) constructum 5. 6. constructum *deest* 5b. *qui pergit*: et a. ¹³⁶⁶ nepta 1. 1b. ¹³⁶⁷ eucharium 1b. ¹³⁶⁸ que post add. 1. et sociorum 5. B. C. ¹³⁶⁹ collata 5c 6b. ¹³⁷⁰ tunica — reconditæ sunt *desunt* 5. 6. ¹³⁷¹ que *deest* 5. ¹³⁷² successit 1. ¹³⁷³ i. agricii 5b. ¹³⁷⁴ eufrotan 1b. eufrotanem 5. eufrotanem 6. — coloniensem 1b. ¹³⁷⁵ hereticum corr. hereticum 1. Col. nec dicendum episcopum B. C. — 5b. post hereticum *addit*: cum aliis multis Gallie episcopis tempore sancti Servacii, qui Servacius primam suam sententiam in Eufrotanem promulgavit. ¹³⁷⁶ athanasium corr. athanasiumque C1. et ita C3. sqq. ¹³⁷⁷ 5b. add.: heretici persecutionem. ¹³⁷⁸ *deest* C. ¹³⁷⁹ ne 5a. b. ¹³⁸⁰ ei ad l. 6. ¹³⁸¹ eum inductis i. 6a. ¹³⁸² imp. e corr. 1. imperatoribus 1b. ¹³⁸³ moniti 5. 6. ¹³⁸⁴ totis 4. 1b. ¹³⁸⁵ concertauerunt 1b. ¹³⁸⁶ *deest* 2. ¹³⁸⁷ e. ejus 5. 6. ¹³⁸⁸ adtulissent 5c. detulisset 5a. 6. detulissent corr. detulisset C1. et ita C3. sqq. ¹³⁸⁹ Verumtamen 1b. ¹³⁹⁰ sex continuis a. B. C. ¹³⁹¹ habens 1b. et h. 5b. ¹³⁹² mortuorum 5. 6. ¹³⁹³ *deest* B6. ¹³⁹⁴ ibi psalmum quicumque B. ¹³⁹⁵ i. (id est) 5b. ¹³⁹⁶ salvus esse add. 1b. 5c. salutis esse add. 6b. ¹³⁹⁷ lanternam 5a. lanternam 5b. c. 6. ¹³⁹⁸ proditus 2. 6. ¹³⁹⁹ veniebat 1b. ¹⁴⁰⁰ post annos 6; in 6b. sex post *additum*. ¹⁴⁰¹ migravit 1b. 2. ¹⁴⁰² maximis 1. ¹⁴⁰³ in A. 5a. b. in cisternam porrexit 5c. perrexit in A. 6. ¹⁴⁰⁴ C6. in margine: 4 Kalend. Maii. ¹⁴⁰⁵ S. ei in 5c. S. episcopus p. B6. ¹⁴⁰⁶ iubentium B2. et *infra*. ¹⁴⁰⁷ macharii 5a. ¹⁴⁰⁸ p. r. d. *desunt* 5b. ¹⁴⁰⁹ germanie 1. partes germaniæ 1b.

NOTÆ.

dem mulieris sanctissimæ a beato patriarcha Agricio C in honore principis apostolorum Petri in sedem episcopalem metropolis dicata, et incomparabilis meriti thesauro, clavo videlicet ac ceteris Domini reliquiis, est nobiliter ditata specialiterque honorata, primu nimirum Galliæ ac Germaniæ sedes est et vocatur.

(269) Sequentia unde auctor hauserit, nescio.

(270) Ossa — collocata sunt cf. Vitam S. Agritii p. 778. Ossa — reconditæ sunt in cod. antiquo Sanmathiano deesse, Calmetus monet.

(271) Sepultusque est in ecclesia quæ est constructa in honore sancti Johannis apostoli et evangelistæ, in qua etiam corpore Trevirorum præsul Maximinus quiescit tumulatus juxta corpus ejusdem gloriosi pontificis. Beato itaque Agritio successit, etc., cod. S. Math. ap. Calmetum, cujus narrationem Gestorum auctor mutavit. Vita Agritii p. 780, ubi episcopus sepultus sit non dicit.

(272) Cf. Brower p. 225, et præf. p. 120.

(273) Hæc ex Vita Maximini auctore Lupō e. 5, 4 hausta esse videntur.

(274) Quæ sequitur narratio ex Rufini Hist. eccl. X, c. 18 sumpta est.

(275) Treberis et supra dictæ et plenæ ossibus sanctorum auctor Rufini narrationi immiscuit, Vita S. Agritii auctore, qua in puteo illo, cujus supra c. 17 mentionem facit, Athanasius commemoratus fuisse narratur, p. 775.

(276) Calmetus hoc loco ita dicit: *L'ancien mss. dit que ce puits étoit rempli d'os des martyrs de la légion Thébéenne, qu'on montre encore aujourd'hui ce puits dans l'église souterraine, dédiée à la sainte Vierge dans la basilique de St. Maximin. Utinam ipsa codicis verba edidisset.*

(277) Et — composuit ex Vita Agritii l. 1.

(278) Sed — locum ex Rufino l. 1. Hæc desunt in cod. antiquo S. Mathiano, Calmeto teste.

(279) Sequentia — revexit in Vita S. Maximini c. 7, 8 fusius narratur.

(280) Cf. Vita S. Lubentii, Act. SS. Octob. VI, p. 202.

(281) Et in ecclesia beati Johannis evangelistæ,

que ¹⁴¹⁰ super fluvium qui Longana ¹⁴¹¹ (282) dicitur A ecclesiam ædificavit; in qua et ¹⁴¹² requiescit. Præsul vero et martyr Christi ¹⁴¹³ Paulinus a Constantio i nperatore veræ fidei causa in Frigiam exul destinatur ¹⁴¹⁴ (an. 355-355), ibique pro nomine Christi decollatur et ¹⁴¹⁵ sepelitur (an. 358). Dum enim veram fidem instantius gentilibus ¹⁴¹⁶ prædicaret, accensis in iram paganis ¹⁴¹⁷, capite ¹⁴¹⁸ cæsus est ¹⁴¹⁹ (285). — Post quem ¹⁴²⁰ Bonosius ¹⁴²¹; deinde Brittonius ¹⁴²², de quo ¹⁴²³ in tripertita historia legitur (284) Brittonius ¹⁴²⁴ Romæ fuisse cum Damaso papa: qui (285) ipse ¹⁴²⁵ Mars gentiliter appellatur, in nostro ¹⁴²⁶ sermone sonat virginem dulcem. Horum temporibus (circa an. 380) Greci (286) cum magna manu Treberim ¹⁴²⁷ invasere et cædibus et ¹⁴²⁸ rapinis et incendiis graviter attrivere.

VARIAE LECTIONES.

¹⁴¹⁰ ubique 5^a. ubi 5^b. ¹⁴¹¹ logona 2. logana 5^a.c. 6. B. C. ¹⁴¹² deest 5. quo postea defunctus translatus (tr. deest B2.) r. B. C. ¹⁴¹³ deest 5^b. ¹⁴¹⁴ destinatus 1^b. ¹⁴¹⁵ ac 6. ¹⁴¹⁶ gentilibus corr. gentilibus 1. p. g. 2. 5. 6. ¹⁴¹⁷ deest 5. ¹⁴¹⁸ deest 5. 6. ¹⁴¹⁹ C6. in margine : 2 (5?). Kal. Augusti. ¹⁴²⁰ Post Paulinum Bonosius episcopus Treverorum efficitur. Deinde 5^b. ¹⁴²¹ episc[h]opus add. B. C. ¹⁴²² britonius 2. 5. 6. ¹⁴²³ de quo desunt B. C. ¹⁴²⁴ brittonium 5. 6. brittonium 2. B2. C. ¹⁴²⁵ deest B. C. et ipse 1^b. ¹⁴²⁶ n. vero s. C. ¹⁴²⁷ tiberim 5^a. ¹⁴²⁸ deest B. C. ¹⁴²⁹ c. XXXII. Leibn. II, c. X. C. ¹⁴³⁰ quidam 2? 5. s. q. 6. vir q. s. B. C. cum Orosio. ¹⁴³¹ sacramenta 2. 5^b. c. (s. fidei 5^c.) 6. sacram 5^a. ¹⁴³² brittanni corr. brittania 1. ¹⁴³³ treberi (treveri B6.) B. C. ¹⁴³⁴ hereses 1. ¹⁴³⁵ habile 4. 5^a. c. (corr. abile 5^a.) 6. ¹⁴³⁶ deest 2. 5. 6. ¹⁴³⁷ ita 1. apud degallensem 1^b. burdegallensem alii. ¹⁴³⁸ maximum 6^b.

NOTÆ.

quæ est in suburbio Trevirensi, ubi adhuc corpore B tyrum Trever. præ oculis habuisse videtur, ubi c. 2 (ap. Hontheim Prodr. I, p. 117) Frideburga in monasterio S. Mariæ Horreensi visione monita sororem adisse narratur, quæ custos erat armarii, et inveniens..... eam ad armarium, cumulum discussura scedularum, perduxit; nec multa prius librorum volumina revolverant, quam liber unus ymnorum vetustissimus Scotice scriptus in manus veniebat; quo tandem exposito, occurrebat eis frequentius quidam ymnus de sancto Paulino satis magnus, in quo gesta sanctitatis ipsius præclara, etsi compositionis quandam rusticitatem habebant, rerum tamen non minima urbanitate florebant. Referebat enim, etc.

(282) Lahn. Ecclesiam Dietkirchen intelligit; cf. Brower p. 255. Vita S. Lubentii l. I. rem aliter narrat, non ipsum Lubentium, sed cadaver ejus huc venisse. Ipsa verba exhibere juvat (edita ex cod. Arnstein. a. 1170): Cadaver ejus quia in ecclesia Cabrunensi reponi haud potuit, in navi positum est et per Mosellam in Rhenum devectum. Præteriens autem navicula Confluentiam et duos vicus Rheni prope positos, mox directa in flumen quod Logena est dictum et ab oriente in Rhenum influit, ad villam Loginstein, quæ super idem flumen extenditur, applicuit..... Tendens ergo prædicta navicula cum suo rectore absolute per solitudinem ad locum a Deo prædestinatum, acta felicibus austris, flumen Logenæ ascendit; quod adhuc tum temporis undique silvis et montuosis nemoribus obsitum feris et bestiis erat, hominum vero parva frequentia colebatur. Necdum castella tyrannorum nec dura oppida prædonum nec varios usus negotiatorum illa regio habebat..... Est saxum in altum porrectum eminens contra orientem super littus præscripti fluminis, octo circiter miliaria habens a Rhevo, super quod oraculum vocabulo Dietkirchen positum fuerat, a suo videlicet auctore Dietgero, ut fama est, nuncupatum. Hic dum olim paulo altius in eadem parte amnis in viculo Derna nuncupato dives pecoris habitaret et eundem collem petrosam, nemoribus obsitum, cælesti splendore sæpius illustrari et angelica visitatione terribilem, servorum relationibus immo experimento cognovisset, oratorium fecit ibidem, ibique quoad vixit Christi gratiam implorans feliciter requievit... Huc relatus idem noster patronus in præscripto oraculo humiliter depositus requievit.

(285) Eadem verba I. Pinius affert ex florario ms. (Acta SS. Aug. VI, p. 672). In Vita ibidem edita D hæc non leguntur. Gestorum scriptor historiam mar-

* B. C. add. : per electionem ecclesiæ

** B. C. add. : primo quidem in ecclesia super [supra B4? 6] montem sita secus oppidum Cuberna (287) vocatum, presbiterii honore præditus, Domino in populo ministravit, postmodum.

20 ¹⁴²⁹. Anno dominicæ incarnationis 406 Maximus (288) quidem ¹⁴³⁰ strenuus et Augusto dignus, nisi contra sacramenti ¹⁴³¹ fidem per tyrannidem emersisset, ab exercitu in Britannia ¹⁴³² invitus imperator creatus, Treberim ¹⁴³³ (289) sedem regni constituit. Eodem tempore Priscillianistarum heresis ¹⁴³⁴ exorta est a Priscilliano, Habilæ ¹⁴³⁵ Hispaniæ ¹⁴³⁶ civitatis episcopo (290). Qui (291) mox apud Burdegallensem ¹⁴³⁷ synodum condemnatus, Treberim ad Maximum ¹⁴³⁸ imperatorem confugit. Ubi errore suo propalato, jussu Ma-

tyrum Trever. præ oculis habuisse videtur, ubi c. 2 (ap. Hontheim Prodr. I, p. 117) Frideburga in monasterio S. Mariæ Horreensi visione monita sororem adisse narratur, quæ custos erat armarii, et inveniens..... eam ad armarium, cumulum discussura scedularum, perduxit; nec multa prius librorum volumina revolverant, quam liber unus ymnorum vetustissimus Scotice scriptus in manus veniebat; quo tandem exposito, occurrebat eis frequentius quidam ymnus de sancto Paulino satis magnus, in quo gesta sanctitatis ipsius præclara, etsi compositionis quandam rusticitatem habebant, rerum tamen non minima urbanitate florebant. Referebat enim, etc.

(284) IX, 14, ubi epistola exstat Damaso, Brittonio aliisque episcopis inscripta. Cf. Rettberg I, p. 195.

(285) Quid hæc sibi velint, equidem divinare nequeo.

(286) Cf. infra c. 22. Codices S. Mathiæ et S. Gislens Vitæ S. Eucharrii Valerii et Materni clausulam addunt, ubi hæc leguntur (Hillar. Vind. hist. Trever. p. 57, 159): Igitur omnipotens Deus tres plagas, maxime gladium gentilium venire permisit super (a) regnum christianorum et super (b) civitatem prædictam (Trevirorum) tribus vicibus; prima autem (c) plaga erat Græcorum sub imperatore Constante (d) filio Constantini, qui (e) Arianus effectus est catholicos in toto orbe persequens; secunda quando Wandali et Alemanni Galliarum (f) regiones sub imperatoribus Arcadio et Honorio Romanorum (g) vastaverunt; tertia Hunorum sub Attila (h) rege eorum et sub imperatore Theodosio minore.

(287) Coverna, Kobern, ad Mosellam.

(288) Maximus — creatus ex Orosio VII, 34.

(289) Treberim s. r. c. dicit Gregorius Turon. I, 58.

(290) Cf. Sulpitii Severi Hist. sacram II, 47; neque tamen hanc auctori ad manus fuisse putarim.

(291) Hæc maximam partem ex Prosperi Chron. a. 385 sumpta sunt.

(a) supra S. Math. (b) insuper S. Math. (c) deest S. Math. (d) Constantio S. Math. (e) quia S. Math. (f) Galliæ S. Math. (g) Romanis S. Math. (h) Totila S. Gisl.

ximi ¹⁴³⁸ ab Evodio praefecto praetorii gladio ¹⁴³⁹ addictus est (*an.* 585), cum ¹⁴⁴⁰ Eutrochia Delfidi ¹⁴⁴¹ rectoris conjuge et Latroniano ¹⁴⁴², Felicissimo (292) et Juliano multisque aliis erroris sui ¹⁴⁴³ consortibus. Ad hanc heresim condemnandam ¹⁴⁴⁴ concilium episcoporum famosum jussu Maximi Treberis congregatum est; inter quos erant Martinus Turonensis ¹⁴⁴⁵ et Ambrosius Mediolanensis*. Ambrosius quoque ¹⁴⁴⁶ Mediolanensis cum (293) venisset Treberis ¹⁴⁴⁷, posttridie ¹⁴⁴⁸ accessit ¹⁴⁴⁹ ad palacium. Postea cum videret eum ¹⁴⁵⁰ Maximus abstinere ¹⁴⁵¹ ab episcopis qui communicabant ei, et ¹⁴⁵² qui aliquos ¹⁴⁵³, devios licet a fide, id (294) est Priscillianistas hereticos, ad necem petebant, ubi et Martinus peccavit ¹⁴⁵⁴, commotus ¹⁴⁵⁵ eis, jussit Ambrosium sine mora regredi ¹⁴⁵⁶. Ipse vero libenter, B etsi eum plerique ¹⁴⁵⁷ insidias evasurum non crederent, iter ¹⁴⁵⁸ ingressus ¹⁴⁵⁹ est, hoc solo dolore ¹⁴⁶⁰ percitus ¹⁴⁶¹, quod Iminium ¹⁴⁶² episcopum senem in exilium duci comperit. Maximus** imperator cum nollet flecti a sententia sua, mox (295) percussores [his ¹⁴⁶³] pro quibus ¹⁴⁶⁴ Martinus ¹⁴⁶⁵ rogaverat ad Ispanias ¹⁴⁶⁶ direxit. Quod ubi Martinus ¹⁴⁶⁷ comperit, nocte palacium irrupit ¹⁴⁶⁸, spondet ¹⁴⁶⁹ se communicaturum, si tribuni ad Ispanias ¹⁴⁷⁰ missi revocarentur. Nec mora intercessit; Maximus indulget ¹⁴⁷¹ omnia. Posttridie ¹⁴⁷² Felicis episcopi Treberorum (296) post Brittonem ¹⁴⁷³ ordinatio ¹⁴⁷⁴ parabatur ¹⁴⁷⁵, sanctissimi sane viri et plane digni qui meliori tempore sacerdos ¹⁴⁷⁶ fieret. Hujus ¹⁴⁷⁷ dei communionem ¹⁴⁷⁸ Martinus iniiit, satius ¹⁴⁷⁹ C

A aestimans ad horam cedere, quam perituris non consulere. — Haec ¹⁴⁸⁰ itaque eo ¹⁴⁸¹ tempore apud Treberos gerebantur ¹⁴⁸², et hoc ordine sanctus Felix episcopatum ¹⁴⁸³ suscepit. Erant ¹⁴⁸⁴ etiam eo ¹⁴⁸⁵ tempore apud Treberos multi ¹⁴⁸⁶ nobiles et ecclesiastici viri, ille ¹⁴⁸⁷ videlicet presbiter ¹⁴⁸⁸ Iheronimus de Bethleem ¹⁴⁸⁹ et Ausonius Burdegalensis aliique quam ¹⁴⁹⁰ plurimi. Quorum Iheronimus prolixum (297) valde de synodis ¹⁴⁹¹ librum sancti Hilarii ibidem conscripsit ¹⁴⁹², Ausonius vero libellum ¹⁴⁹³ qui dicitur Mosella metrica composuit, et ¹⁴⁹⁴ postea reversus in ¹⁴⁹⁵ patriam grande volumen composuit ¹⁴⁹⁶ ad honorem hujus patriae (298), quod qui scire voluerit in Burdegala ¹⁴⁹⁷ reperire poterit ¹⁴⁹⁸.

* B. C. *add.*: et Augustinus magnus (299). Quorum Martinus non solum tunc, verum et antea saepius Treberim verbis et signis illustraverat. Puellam ¹⁴⁹⁹ (500) enim paralyticam rogatus a parentibus sanaverat; servum Tetradii consularis a demonio liberaverat, ipsumque Tetradium adhuc gentilitate sordentem Christi servum effecerat; patris cujusdam familias servum a diro demone ¹⁵⁰⁰ mundaverat. Quodam quoque die dum de metu atque impetu barbarorum subita civitatem fama turbasset, demoniacum ad se exhiberi jussit, imperat, ut an verus esset hic nuncius fateretur. Tunc confessus est sedecim demonia fuisse quae rumorem hunc per populum disseminassent ut hoc saltem metu ex illo Martinus oppido fugaretur, barbaros nihilominus ¹⁵⁰¹ irruptionem cogitare. Itaque cum haec immundus spiritus media in ecclesia fateretur, metu et turbatione presenti

VARIAE LECTIONES.

¹⁴³⁸ maximini 5b. 6b. ¹⁴³⁹ deest 5b. ¹⁴⁴⁰ post suppl. 1. ¹⁴⁴¹ perfidi 4. 5. 6. ¹⁴⁴² latiniano 2. latronia 4. 5. 6. — et f. 5. ¹⁴⁴³ erroribus suis 1. 1b. 5. — consortibus 1b. ¹⁴⁴⁴ dampnandam 2. 5. 6. plenius c. B. C. ¹⁴⁴⁵ thur. 2. ¹⁴⁴⁶ ergo cum 6. A. q. m. *desunt* 5b. ¹⁴⁴⁷ trevereros B6. trebereos C. *deest* 6. ¹⁴⁴⁸ ita 1. 2. *alii hic et infra, deest* 1b. ¹⁴⁴⁹ ad p. a. 5. 6. ¹⁴⁵⁰ m. e. 6. ¹⁴⁵¹ ab e. abstinere 2. 5. 6. ¹⁴⁵² *deest* 1b. ¹⁴⁵³ alios 5. 6. — devios 2. ¹⁴⁵⁴ deliquit 6. ¹⁴⁵⁵ communicans e corr. C. 1. *et ita* C. 5 *sqq.* ¹⁴⁵⁶ regredi ipsi corr. regredi ipse 1. ingredi 2. 4. 5. 6. ¹⁴⁵⁷ plurimi 2. 5. 6. ¹⁴⁵⁸ et corr. iter 1. et 1b. intus 4. 5. *deest* 6. ¹⁴⁵⁹ ingressus 1. i. in hoc 5b. ¹⁴⁶⁰ e corr. 1. ¹⁴⁶¹ percussus 6b. ¹⁴⁶² imineum 6. iunium? 5a. *martinum* 5c. ¹⁴⁶³ *deest* 1 1b. 2. 4? 5. 6. ¹⁴⁶⁴ *deest* 5b. ¹⁴⁶⁵ *deest* 5. ¹⁴⁶⁶ isspanias 1. hispanias 1b. 2 *cett.* ad i. *desunt* B. C. ¹⁴⁶⁷ *deest* 1. 1b. ¹⁴⁶⁸ intravit B. C. ¹⁴⁶⁹ c. se s. 6. ¹⁴⁷⁰ hi[y]spaniam 5. ¹⁴⁷¹ et i. B6. ¹⁴⁷² Post tridie 1b. Posttridie B. C. ¹⁴⁷³ britonem 2. 5. B2. 6. britonum corr. britonium 6a. *et ita* 6b-c. ¹⁴⁷⁴ oratio C3. oratio superscr. ordinatio C4. ordinatio vel oratio C6. ¹⁴⁷⁵ peragabatur 1b. ¹⁴⁷⁶ f. s. B. C. ¹⁴⁷⁷ Huius—consulere *desunt* B2. ¹⁴⁷⁸ communicationem 2. 5. ¹⁴⁷⁹ satis 5. ¹⁴⁸⁰ Sic 6. ¹⁴⁸¹ i. a. t. eo t. 2. 5. 6. ¹⁴⁸² *deest* 5. 6. ¹⁴⁸³ e. s. f. 6. ¹⁴⁸⁴ c. XXXIV. *inc. Leibn.* ¹⁴⁸⁵ eo t. *desunt* 6. ¹⁴⁸⁶ nob. m. 1b. ¹⁴⁸⁷ *deest* 1b. ¹⁴⁸⁸ *deest* B6. ¹⁴⁸⁹ bethlehem 5c. C1. ¹⁴⁹⁰ *deest* 5a-b. ¹⁴⁹¹ synodo 1b. ¹⁴⁹² conscripsit 1. ¹⁴⁹³ libellum corr. libellum 1. libellum C5. ¹⁴⁹⁴ et—volumen *desunt* 5a. *et—composuit desunt* 6. ¹⁴⁹⁵ *deest* 2. ¹⁴⁹⁶ v. ad h. h. p. edidit B. C. ¹⁴⁹⁷ b. civitate C. ¹⁴⁹⁸ potuerit B2. corr. poterit C1. burdegala... e p. [re]perire 1b. ¹⁴⁹⁹ puellam—indulget omnia *desunt* B2. *In codice quem sequitur folium deluisse videtur.* ¹⁵⁰⁰ demonio C3. ¹⁵⁰¹ quam postea *add.* B4.

NOTAE.

(292) Felicissimum Sulpitius nominat, Julianum D neque hic neque Prosper.

(293) *Cum venisset—duci comperit* ex epistol. Ambrosii VII, 6. sumpta sunt.

(294) *Id est Pr. her et ubi et M. pecc.* auctor adiecit.

(295) *Mox—non consulere* ex Severi dial. III, c. 12, 15.

(296) *Tr. post Br.* addit auctor.

(297) *Prolixum—conscripsit* ex Hieronymi epistol. ad Florentium, Op. ed. Martianeau IV, 2, p. 6.

(298) Hanc notitiam ex versibus Ausonii male intellectis fluxisse, Wyttenbach putat; v. Mosella v. 594..... *cum facta viritim Belgarum patriosque canam, decora inclyta, mores.* Verbis hujus patriae scriptor Treverensis Galliam Belgicam sive Treverensem intelligere videtur. Cf. Bocking ad Mosellam p. 95.

(299) Augustinum Treverim haud venisse, constat.

(500) Quae sequuntur ex Sulpitii Severi Vita S. Martini c. 16—18 sumpta sunt.

civitas liberata est. Alio (501) die a Maximo A imperatore multis precibus ad convivium invitatus est. Ad medium fere convivium, ut mos est, pateram regi minister obtulit. Ille Martino pateram dari jussit, cupiens ab ejus dextera poculum sumere. Sed episcopus ubi bibit, pateram presbitero suo tradidit, nullum scilicet existimans digniorem qui posset prior libere. Quod factum imperator et sui mirati sunt, celebrequae per palacium sonuit, fecisse Martinum in regis prandio ¹⁵⁰², quod in infirmorum ¹⁵⁰³ judicium convivii episcoporum nemo fecisset. Eundemque Maximum praedixit post aliquot annos in Italia interficiendum; quod et ita contigit. In (502) eadem urbe reginae obsequiis multum honoratus est.

** B. C. ita: Congregati ¹⁵⁰⁴ (505) itaque ¹⁵⁰⁵ apud Trebiros episcopi tenebantur, qui cotidie communicantes Itachio et Achatio communem sibi causam fecerant. Itachius et Achatius episcopi erant, quorum factione Priscillianus ¹⁵⁰⁶ et reliqui occisi fuerant, quorum etiam consilio Maximus tribunos cum summa potestate armatos ad Hispanias ¹⁵⁰⁷ mittere decreverat, ceteros Priscillianistas inquirere, deprehensos bonis et vita privare. His ubi nuntiatum est advenire Martinum, ineunt cum imperatore consilium, ut missis obviam officialibus ¹⁵⁰⁸ urbem illam propius vetaretur ¹⁵⁰⁹ accedere, nisi se cum pace ¹⁵¹⁰ episcoporum ibi consistentium affore fateretur; quos ille callide est frustratus. Proficitur se cum pace Christi venturum. Postremo ingressus nocturno tempore adiit ecclesiam tantum orationis gratia, postpridie palacium petiit. Preter multas, quas evolvere longum est, has principales petitiones habebat, pro Narsefe comite et Leochadio praeside, qui ambo fuerant partium Graciani, quem dux Maximi Andragathius occiderat; et ne tribuni ad Hispanias cum jure gladiatorum mitterentur. Pia enim erat sollicitudo Martino, ut non solum christianos qui sub illa erant occasione vexandi, sed ipsos quoque hereticos liberaret. Sed primo die et altero Maximus distulit ejus preces admittere, cum interim episcopi, quibus Martinus communicare volebat, cum fletibus Maximum implorant, ut uteretur adversum ¹⁵¹¹ hominem vi sua. At ille vim quidem sancto viro noluit inferre, tamen secreto accersitum blande appellat, hereticos jure dampnatos a iudicibus publicis

potius quam a sacerdotibus ¹⁵¹² edicit, non esse causam, quod ¹⁵¹³ Itachii ¹⁵¹⁴ ceterorumque partis ejus communionem vitare deberet. Quibus cum Martinus parum moveretur, rex ira accenditur, ac se de conspectu ejus abripuit, et mox

21. Quadam die ¹⁵¹⁵ Maximus imperator ad spectandos ludos circenses ad amphitheatrum egressus est (504). Tunc quidam ex militantibus palacio ¹⁵¹⁶, nomine Pontianus ¹⁵¹⁷, cum aliis ¹⁵¹⁸ tribus contubernaliis suis exivit ¹⁵¹⁹ deambulatum in hortos ¹⁵²⁰ muri ¹⁵²¹ contiguos. Illic forte uno ¹⁵²² eorum secum ¹⁵²³ subsistente ¹⁵²⁴, alii duo venerunt ad cellam sancti Eucharii, ubi habitabant servi Dei ¹⁵²⁵ pauperes, qualium est regnum caelorum, et invenerunt ibi ¹⁵²⁶ codicem, in quo scripta erat vita Antonii ¹⁵²⁷. Quam unus eorum cepit legere et mirari et accendere ¹⁵²⁸ repletus Spiritu sancto. Et ¹⁵²⁹ mox elevatis oculis ad socium suum, ait illi ¹⁵³⁰: *Dic, quæso te, si non videtur tibi ¹⁵³¹ esse ¹⁵³² melius huic Deo servire, qui talem habet famulum, quam regi mortali inaniter militare.* Dixit ¹⁵³³ et hoc turbidus parturitione novæ vitæ. Reddidit ¹⁵³⁴ et oculos paginis ¹⁵³⁵, et legebat, et mutabatur intus, et exuebatur mundo ¹⁵³⁶ mens ejus. Nam dum ¹⁵³⁷ legeret, infremuit, et ait amico suo: *Ego jam ¹⁵³⁸ abrupti ¹⁵³⁹ me ab illa spe nostra, et Deo servire statui, et hoc ¹⁵⁴⁰ ex hac ¹⁵⁴¹ hora in hoc loco ¹⁵⁴² aggredior; te ¹⁵⁴³ si piget imitari ¹⁵⁴⁴, noli aversari ¹⁵⁴⁵.* Tunc ille respondit: *Adhærebo ¹⁵⁴⁶ et ego tibi, nec ultra te in talem militiam ¹⁵⁴⁷ deseram.* Tunc Pontianus ¹⁵⁴⁸ et qui cum eo erant per ¹⁵⁴⁹ alias horti partes deambulabant, quærentes eos, deveneruntque ¹⁵⁵⁰ in eundem locum, et ammonabant eos ut redirent, quod ¹⁵⁵¹ jam ¹⁵⁵² declinasset dies. At illi narraverunt eis ¹⁵⁵³ qualis eis voluntas ¹⁵⁵⁴ orta esset atque fortuna, ¹⁵⁵⁵ et ¹⁵⁵⁶ petierunt ne eis molesti essent. Tunc ceperunt flere, et ¹⁵⁵⁷ pie illis congratulati ¹⁵⁵⁸ sunt; et commendaverunt se orationibus eorum, et reversi sunt in ¹⁵⁵⁹ palacium; illi autem manserunt in eodem loco. Habebant enim ¹⁵⁶⁰ ambo sponsas, quæ, posteaquam ¹⁵⁶¹ hoc audierunt, etiam ipsæ virginitatem suam Deo dicarunt ¹⁵⁶².

VARIE LECTIONES.

¹⁵⁰² deest B6. *spacio vacuo relicto.* ¹⁵⁰³ inferiorum B4. ¹⁵⁰⁴ c. XXXIII. *Leibn.* II, c. XI. C. ¹⁵⁰⁵ igitur C. ¹⁵⁰⁶ princillianus B6. ¹⁵⁰⁷ hispaniam C. ¹⁵⁰⁸ officialibus B6. ¹⁵⁰⁹ vitaretur B4. 6. *corr.* vetaretur C1. ¹⁵¹⁰ pacem B6. ¹⁵¹¹ adversus C. ¹⁵¹² debere puniri in marg. add. C1. et ita C5. *sqq.* ¹⁵¹³ qua C. ¹⁵¹⁴ itachii B. 6. ¹⁵¹⁵ deest 5b. ¹⁵¹⁶ pacio *corr.* palacio 1. ¹⁵¹⁷ ponticianus 1. ¹⁵¹⁸ tr. a. 2. ¹⁵¹⁹ deest 2. ¹⁵²⁰ hortus *corr.* hortos 1. ortos 5a-b. 6. ¹⁵²¹ muro 5a-c. muros *corr.* muro 6a. et ita 6b-c. muris 5b. B. C. cum Augustino. ¹⁵²² uni B2. Illi fore uno 1b. ¹⁵²³ scū 1b. *deest* 2. 5. 6. ¹⁵²⁴ e *corr.* 1. C1. ¹⁵²⁵ deest 1b. ¹⁵²⁶ deest 5. 6. ¹⁵²⁷ anthonii 5a-b. sancti A. B. C. ¹⁵²⁸ deest 2. 5. 6. accendi B2. accendere *corr.* accendi C1. et ita C5. *sqq.* ¹⁵²⁹ deest 5. 6. ¹⁵³⁰ deest 5c. ¹⁵³¹ e *corr.* 1. ¹⁵³² m. e. B. C. ¹⁵³³ Dixit ergo et 1. 4b. ¹⁵³⁴ reddit 6. ¹⁵³⁵ pagine 1b. 5. 6. ¹⁵³⁶ deest B. C. ¹⁵³⁷ cum B5. ¹⁵³⁸ Eam 2. ¹⁵³⁹ abripui B. C. ¹⁵⁴⁰ deest 5. 6. ¹⁵⁴¹ deest B6. ¹⁵⁴² deest 5a-b. hora hoc ag. 6. —aggrediar 2. ¹⁵⁴³ et si te piget 5b. ¹⁵⁴⁴ imitari 1. ¹⁵⁴⁵ aversari 5. 6. auersari *corr.* adversari C4. et ita C5. *sqq.* ¹⁵⁴⁶ deest 5a. ¹⁵⁴⁷ tali militia 5. 6. talem miliciam *corr.* tali milicia C1 et ita C5. *sqq.* ¹⁵⁴⁸ ponticianus 1. ¹⁵⁴⁹ perambulabant horti (orti 5a-b. 6.) partes q. 2. 5. 6. ¹⁵⁵⁰ veneruntque 5. ¹⁵⁵¹ eo quod 5. 6. ¹⁵⁵² d. i. 6. ¹⁵⁵³ deest 2. 6. ei 5. ¹⁵⁵⁴ eis esset o. v. 2. 5. 6c. o. e. v. 6a-b. ¹⁵⁵⁵ fortuna 1. formata B. C. firmata August., quoa 1. depravasse videtur. ¹⁵⁵⁶ ac 1b. ¹⁵⁵⁷ pie et 1b. ¹⁵⁵⁸ gratulati 1. 1b. 5. ¹⁵⁵⁹ ai 6. ¹⁵⁶⁰ autem 6. ¹⁵⁶¹ postquam 1b. B2. hoc deest 5. ¹⁵⁶² dicarunt 5a-b. dicaverunt B. C.

NOTÆ.

(501) Ibidem c. 20.
(502) Ei. dial. II, 6.
(505) Hæc omnia ex Severi dial. III, c. 11, 12 sumpta sunt.

D (504) Hæc narratio ex Augustini confessionum libr. VIII, c. 6, § 15 hausta est. Sed verba *ad amphitheatrum* et *infra cellam S. Eucharii* auctor dæ suo adjecit, alia paululum mutavit.

22¹⁵⁶³. Maximus¹⁵⁶⁴ (505) imperator de Treberis cum A magno¹⁵⁶⁵ exercitu se¹⁵⁶⁶ movens, Victorem filium suum¹⁵⁶⁷ in infanti ætate imperatorem constituit, eique tutores Quintinum et Namneum¹⁵⁶⁸ principes Trebironum¹⁵⁶⁹ reliquit. Ipse deinde a Theodosio in Italia peremptus est, filius quoque ejus gladio¹⁵⁷⁰ in gratiam Theodosii occisus est. — Jam nunc¹⁵⁷¹ aliquid de sancto Felice dicamus¹⁵⁷². Hic fecit basilicam grandem¹⁵⁷³ in honore¹⁵⁷⁴ Dei genitricis in campo Martio 410¹⁵⁷⁵ pedum longitudinis, 120 latitudinis (506), in qua corpora martirum a Rictiovaro¹⁵⁷⁶ passorum, ad¹⁵⁷⁷ usque sua tempora disjecta et incomposita, honorifice tumulavit. Corpus quoque sancti Paulini¹⁵⁷⁸, quod suo tempore populus¹⁵⁷⁹ Trebironum cum copiis ex toto regno adunatis de Frigia detulerat, facta cripta in eodem monasterio, medio criptæ B cum ferreis catenis suspendit (507). Ipse (508) quoque¹⁵⁸⁰ post annos 12¹⁵⁸¹ sacerdotii sui¹⁵⁸² in dextro¹⁵⁸³ cornu ejusdem¹⁵⁸⁴ ecclesiæ sepultus est¹⁵⁸⁵. — Eodem tempore sub Theodosio majore Franci (509) cum ducibus suis Sunnone et Gundebaudo in Germania¹⁵⁸⁶ prorumpentes pagosque¹⁵⁸⁷ depopulantes, etiam Coloniae metum incussere¹⁵⁸⁸. Quod cum Trebereos¹⁵⁸⁹ perlatum fuisset, Namneus¹⁵⁹⁰ et Quintinus, quos supra diximus, quibus infantiam¹⁵⁹¹ filii et defensionem Galliarum Maximus commiserat, collecto exercitu Francos de Germania¹⁵⁹² eiecerunt¹⁵⁹³, et apud Carbonariam silvam magna

strage eos¹⁵⁹⁴ vicerunt. Hinc ortum est odium Francorum contra Trebiros¹⁵⁹⁵, et ex¹⁵⁹⁶ hoc deinceps Reno¹⁵⁹⁷ transmissio in (510) terra Trebironum hiemare¹⁵⁹⁸ præsumperunt¹⁵⁹⁹. — Post hæc igitur¹⁶⁰⁰ temporibus Honorii imperatoris Crocus¹⁶⁰¹ (511) rex Wandalorum cum Suevis¹⁶⁰² et Alanis¹⁶⁰³ egressus¹⁶⁰⁴ de sedibus suis, Gallias appetens, consilium¹⁶⁰⁵ matris nequissimum utens, dum ei dixisset: *Si novam rem vis¹⁶⁰⁶ facere et nomen adquirere, quæ alii ædificaverunt cuncta destrue, et populum quem superas interfice. Nam nec ædificia meliora ac preciosiora facere potes¹⁶⁰⁷, neque plus rem magnam¹⁶⁰⁸, per quam¹⁶⁰⁹ nomen tuum eleres.* Qui Renum apud Mogonciam¹⁶¹⁰ ponte ingenioso¹⁶¹¹ transiens, primum¹⁶¹² ipsam civitatem cum populo ejus delevit, deinde cunctas¹⁶¹³ quasque¹⁶¹⁴ civitates Germaniæ vallans¹⁶¹⁵, Mettis¹⁶¹⁶ pervenit; ubi murus¹⁶¹⁷ civitatis divino nutu ruens, capta est civitas a Wandalis. Deinde (512) urbem Trebironum, vix jam¹⁶¹⁸ a persecutione Grecorum respirantem, pari obsidione vallatam cepit, et magna ejus ædificia¹⁶¹⁹ ad solum dejecit. Civium¹⁶²⁰ pars aliquanta¹⁶²¹ in arena civitatis, id est in amphiteatro¹⁶²², quam munierant, liberata est. Post hæc cunctas civitates Galliarum Crocus¹⁶²³ pervagans, Arelatum¹⁶²⁴ obsedit, ubi a quodam milite Mario¹⁶²⁵ captus, et in vinculis constrictus, per cunctas civitates¹⁶²⁶ quas vastaverat ductus, impiam vitam digna morte finivit

VARIE LECTIONES.

¹⁵⁶³ c. XXXV. *Leibn.* II, c. XII. C. ¹⁵⁶⁴ e corr. 1. ¹⁵⁶⁵ maximo 5. 6. B. ¹⁵⁶⁶ deest (1?) B. C. se m. desunt 5^b. victorem — tutores desunt 5. ¹⁵⁶⁷ s. f. 6^a. in deest 2. 6. ¹⁵⁶⁸ manneum 5. mammeum 6. ¹⁵⁶⁹ deest 5^c. ¹⁵⁷⁰ in gr. 1. gl. 1^b. ¹⁵⁷¹ nunc ad superiora redeamus et aliquid C. ¹⁵⁷² e corr. 1. ¹⁵⁷³ quandam 5^a. ¹⁵⁷⁴ honorem 2. 5. 6. g. d. 1^b. ¹⁵⁷⁵ CCCX. 6. ¹⁵⁷⁶ rictiovario 5^b. ¹⁵⁷⁷ u. ad 6. tempora deest 5^c. ¹⁵⁷⁸ pauli 6^c. ¹⁵⁷⁹ treberorum .p. 6. ¹⁵⁸⁰ deest 5. 6. ¹⁵⁸¹ XII. a. 6. B. C. ¹⁵⁸² deest B. C. ¹⁵⁸³ c. d. 6. sinistro B. C. — *In cod.* 1^b. gl. sec. man. addita est: i. e. ad aquilonarem plagam chori. ¹⁵⁸⁴ deest 2. ¹⁵⁸⁵ deest 5. s. e. desunt 5^b. est s. 6^c. ¹⁵⁸⁶ germaniam 5. 6. ¹⁵⁸⁷ paganosque 1. 4^b. pagos 5. 6. ¹⁵⁸⁸ incusserunt B. C. ¹⁵⁸⁹ treberis 2. 5. 6. B2. tr. cum. 2. 5. ¹⁵⁹⁰ manneus 5^a b. manneus 5^c. B6. mammeus 6. nammeus B2. ¹⁵⁹¹ in franciam 5^a b. infancia 5^c. in faciem B2. q. maximus comm. i. f. et d. g. collecto C. ¹⁵⁹² de g. desunt B2. ¹⁵⁹³ deiecerunt B2. fr. deiecerunt germ. B6. ¹⁵⁹⁴ eos strage 6. B. C. ¹⁵⁹⁵ treberos 1. hoc loco. ¹⁵⁹⁶ de 5^a. ¹⁵⁹⁷ t. r. B. C. ¹⁵⁹⁸ hiemare 1. hiemantes 1^b. ¹⁵⁹⁹ non p. 5. 6. ceperunt B. C. ¹⁶⁰⁰ Hoc i. tempore 5^b. c. anno domini CCCCXIII. add. 5^a. scilicet anno domini IX^c XIII. post imperatoris add. 5^b. anno Domini CCCCXIII post. sedibus suis add. 5^c. ¹⁶⁰¹ crocius 6^a. ¹⁶⁰² sweuis C. 1. ¹⁶⁰³ lanis corr. alanis 1. alamannis 1^b. 5. C. alemannis 6. ¹⁶⁰⁴ e. est 6. ¹⁶⁰⁵ consilio m. nequissimo 2. 5. 6. consilium m. nequissimum corr. consilio m. nequissimo C1. et ita C5. sqq. ¹⁶⁰⁶ vis post suppl. 1. et ita 1^b. 2. 5. 6. volueris B. C. ¹⁶⁰⁷ poteris 1^b. 5. ¹⁶⁰⁸ m. r. B. C. ¹⁶⁰⁹ e corr. 1. ¹⁶¹⁰ mogontiam 1. magunciam 5^a. b. moguntiam 5^c. 6. — ponto 1^b. ¹⁶¹¹ i. facto B2. ¹⁶¹² primo 5^a. C. ¹⁶¹³ cunctasque c. B6. ¹⁶¹⁴ quascunque 5. deest 6. ¹⁶¹⁵ vallens corr. vallans 1. ¹⁶¹⁶ metis 2. 5 (methis 5^b). B2. metus B6. ¹⁶¹⁷ muro e. n. d. ruente 6. ¹⁶¹⁸ deest 6^b. ¹⁶¹⁹ deest 5. ejus deest 5^b. magna ex parte ad 6. ¹⁶²⁰ Cuius post corr. Civium 1^b. ¹⁶²¹ aliquanto corr. aliquanta 1. ¹⁶²² amphiteatrum 1. amphiteatra q. munere (sed post corr.) 1^b. ¹⁶²³ crocius 6^a. ¹⁶²⁴ arelanum 5^a. 6^b. ¹⁶²⁵ deest 5^c. marcio B6. ¹⁶²⁶ galliarum add. 2. 5. 6.

NOTÆ.

(505) Maximus — occisus est ex Orosio VII, 55 et Gregor. Turon. II, 19 noster conflavit; sed verba principes Trebironum ipsius sunt.

(506) Ita Vita S. Felicis (Acta SS. Mart. III, p. 625): *Ampla satis et magnifica in eadem civitate ecclesia, copiosis ab eo sumptibus in honore sanctæ Dei genitricis martyrumque Thebæ legionis constructa; quadringentos enim et decem pedes in longitudine, centum vero et viginti habere illam fecit in latitudine.*

(507) Quæ hic de S. Felice narrantur ex tabula illa plumbea a. 1071. inventa manarunt, quam etiam Vita S. Felicis secuta est; cf. etiam Vita S. Agritii Jan. I, p. 775, et quæ de hac narratione Hontheim Prodr. I, p. 91 sqq. dixit. — Ecclesia postea S. Paulini nominata est. Aliter vero res in Vita Paulini

narratur (Act. SS. Mai. VI, p. 678): *Exstat ergo non longe ab oratorio beati Maximini basilica in honore sanctæ Dei genitricis dedicata admodum præclara, in qua deponentes corpus sanctissimi pontificis, locum inibi decrevere fieri sepulchri exstruentesque cryptam, ossibus ejus satis habilem, in sarcophago cum catenis ferreis in cryptæ medio pendere fecerunt.*

(508) Hæc ex Vita S. Felicis sumpta esse videntur.

(509) Franci — Quintinus et collecto — vicerunt ex Fredegarii Hist. ep. c. 5.

(510) In — præsumperunt ex Fred. l. l. c. 4.

(511) Hæc ex Fredegarii lib. III, c. 11 (ap. Canisium ed. Basnage II, 1. p. 191).

(512) Deinde — dejecit de suo auctor adjecit, et mov verba: *id est in amph.*

—Paulo (313) post ¹⁶²⁷, regnante ¹⁶²⁸ Theodosio minore ¹⁶²⁹. Attila ¹⁶³⁰ rex Hunorum civitatem Trebirorum bello optinuit, eamque ¹⁶³¹ graviter depopulatus est. Post mortem autem Valentiniani, qui post Theodosium cum Martiano imperavit, Avitus ¹⁶³² suscepit imperium; sub quo civitas Trebirorum ludibrio ¹⁶³³ patuit Francorum. Erat (314) in urbe senator nomine Lucius, qui habuit uxorem pulcherrimam, in quam ¹⁶³⁴ deperit Avitus amore turpi ¹⁶³⁵. Simulans igitur infirmitatem, præcepit ut omnes senatrices urbis cum visitarent. Venit inter alias uxor Lucii, et ab eo stuprata, silenter domum ¹⁶³⁶ revisit mariti. In crastino ¹⁶³⁷ surgens de stratu ¹⁶³⁸ Avitus, dixit ad Lucium ¹⁶³⁹: *Pulchras habes terras* ¹⁶⁴⁰, *set frigido* ¹⁶⁴¹ *lavas*. Hinc Lucius indignatus, urbem prodidit ¹⁶⁴² Francis, a quibus direpta est, multisque necatis et ¹⁶⁴³ incensa. Treberi capta ¹⁶⁴⁴, etiam Coloniam Franci cepere ¹⁶⁴⁵ (315). Sic ¹⁶⁴⁶ finitum est nomen ¹⁶⁴⁷ et regnum Gallorum et Germanorum, et ortum est Francorum.

25 ¹⁶⁴⁸. Post obitum sancti Felicis, ut ad id redeamus a quo ¹⁶⁴⁹ paululum recessimus, Mauricius Trebirorum præsul efficitur (316). Post quem sanctus Legontius ¹⁶⁵⁰; deinde sanctus ¹⁶⁵¹ Auctor (317);

A post quem sanctus ¹⁶⁵² Severus ¹⁶⁵³. Hic (318) apostolicis viris per omnia coæquandus, Germaniæ verbum Dei ¹⁶⁵⁴ prædicavit, et cum beato ¹⁶⁵⁵ Germano Parisiorum episcopo et Lupo Treccassino ¹⁶⁵⁶ in Britannia ¹⁶⁵⁷ Pelagianam heresim destruxit. Cui successit beatus Cirillus. Hic cellam sancti ¹⁶⁵⁸ Eucharii incensam et desertam reparavit, monasteriumque ¹⁶⁵⁹ non longe a priori ¹⁶⁶⁰ loco constituit, et illic ¹⁶⁶¹ corpora sanctorum ¹⁶⁶² Eucharii et successorum ¹⁶⁶³ ejus transtulit (319); juxta quos et ipse requiescit ¹⁶⁶⁴. Cirillum ¹⁶⁶⁵ Jannerius ¹⁶⁶⁶ (320), Jannerium Emerus ¹⁶⁶⁷ subsecutus ¹⁶⁶⁸, Marum post se constituit: qui monasterium sancti Paulini a barbaris cum prædictis urbis ¹⁶⁶⁹ vastationibus desolatum reparavit; ubi et ipse sepultus ¹⁶⁷⁰ requiescit ¹⁶⁷¹ (321). Cui successit Volusianus. Hic ¹⁶⁷² privilegium dudum a papa Silvestro huic urbi per beatum Agricium delegatum, set jam ¹⁶⁷³ suo tempore Romæ deletum, Romano ¹⁶⁷⁴ pontifici ¹⁶⁷⁵ rescribi fecit (322), et honorem priscum suæ civitati renovavit ¹⁶⁷⁶. Post quem Miletus ¹⁶⁷⁷ ecclesiam rexit; post ¹⁶⁷⁸ Modestus; deinde Maximianus; post quem Fibicius ¹⁶⁷⁹, cui successit Abrunculus ¹⁶⁸⁰; deinde Rusticus. Hic primo reprehensibilis, set postea ¹⁶⁸¹ per beatum

VARIÆ LECTIONES.

¹⁶²⁷ anno domini CCCXXVII. *add.* 5^a. *post* Theodosio 5^c. scilicet anno domini IX^cXXVII. *post* minore 5^c. ¹⁶²⁸ imperante 6. ¹⁶²⁹ *deest* 5^b. ¹⁶³⁰ attilla 1. attilia 5^b. attila *superscr.* hezelo B2. — hun. rex 2. 5. 6. ¹⁶³¹ et 5^b. ¹⁶³² proavitus 5. 6. *et ita infra.* ¹⁶³³ p. 1. 6. ¹⁶³⁴ qua *corr.* quam 1^b. ¹⁶³⁵ *e corr.* 1. ¹⁶³⁶ ad d. misit 5. ¹⁶³⁷ crastina *corr.* crastino 1. ¹⁶³⁸ s. suo B. C. de s. *desunt* 2. 5. 6. ¹⁶³⁹ luciam *corr.* lucium 1. ¹⁶⁴⁰ *e corr.* 1. t. (turmas B2.) h. B. C. ¹⁶⁴¹ in f. 5. ¹⁶⁴² f. p. 6^a. b. fr. tradidit 5. ¹⁶⁴³ *e corr.* 1. *deest* B. C. ¹⁶⁴⁴ incensa trebere captamque col. 5. inc. treberi captam etiam 6. captam *ut videtur corr.* capta C1. ¹⁶⁴⁵ diripuerunt 6. ceperunt B. ¹⁶⁴⁶ Sicque 5^b. ¹⁶⁴⁷ nomen et *desunt* 5^a. b. nomen *deest* 5^c. ¹⁶⁴⁸ c. XXXVI. *Leibn.* — Explicit lib. III, *quarto hoc loco incipiente* 6^c. ¹⁶⁴⁹ r. unde 6. ¹⁶⁵⁰ leguntius 5. 6. leoncius B2. ligontius C. — Deinde post Mauricium efficitur presul Treberorum sanctus Legontius. Deinde post illum Auctor. Post illum Severus 5^b. ¹⁶⁵¹ *deest* 2. 5. 6. B. C. ¹⁶⁵² *deest* 2. 5. 6. ¹⁶⁵³ *e corr.* 1. ¹⁶⁵⁴ *deest* 1. ¹⁶⁵⁵ *deest* 5. 6. ¹⁶⁵⁶ treccassano 5^b. treccasseno B2. treccaseno B4. 6. *corr.* treccassino C1. ¹⁶⁵⁷ britanniam 5^a. c. ¹⁶⁵⁸ beati 5^b. ¹⁶⁵⁹ m. quoque B2. ¹⁶⁶⁰ priore 5^a. c. 6. ¹⁶⁶¹ illic B6. ¹⁶⁶² *deest* 5^b. ¹⁶⁶³ successorumque 6. ¹⁶⁶⁴ requieuit 6^b. ¹⁶⁶⁵ Quirillum B2. 4. 6. Post cyrillum C. — Cirillum — requiescit *desunt* 5^c. ¹⁶⁶⁶ *deest* B2. jannerius. jannerium 2. 5^c. jannerius. jannerium 5^a. 6. B6. et post jannerium C. ¹⁶⁶⁷ emerius 2. 5. 6. ¹⁶⁶⁸ est s. 6. qui marum 5. 6. marium 2. ¹⁶⁶⁹ urbem 1. vastatoribus 5. 6. vast. urbis 6. ¹⁶⁷⁰ *deest* 5. ¹⁶⁷¹ quiescit 6. — Huic s. 5^b. ¹⁶⁷² Qui B2. ¹⁶⁷³ suo iam 5. 6. ¹⁶⁷⁴ a. r. 6. ¹⁶⁷⁵ pontifice 5. 6. — describi 5^c. *ubi mox* pristinum. ¹⁶⁷⁶ Post hunc Hildolphus (hildolfus 6.) deinde Severinus *add.* 5. 6. ¹⁶⁷⁷ militus 5^c. *ubi mox* maximinus. ¹⁶⁷⁸ post illum 5^b. post quem B. C. ¹⁶⁷⁹ fibictus B2. ¹⁶⁸⁰ arunculus 5^b. aprunc. 5^c. ¹⁶⁸¹ post 5^a. c. *deest* 2. 5^b.

NOTÆ.

(313) Hæc unde sumpserit scriptor, nescio. Fortasse cum totam Galliam ab Hunis legeret esse ever-
sam, hæc probabili satis conjectura etiam ad Treverensem urbem referebat; cf. Brower p. 288.

(314) Hæc — *incensa* ex Fredeg. hist. ep. c. 7. — Brower p. 296 ita dicit: «venere in manus membranæ provinciarum Romanarum pervetustæ bibliothecæ Cusanæ, quæ hanc Lucii senatoris memoriam et Trevirorum catastrophem ad Hypatii veteris historici fidem relegabant, unde alios sumpsisse credibile est.»

(315) Gesta Francorum, c. 8

(316) Cf. de his nominibus catalogos ab Hontheimio aliisque editos.

(317) S. Auctoris Vita post translationem corporis celeberrimam a. 1115 scripta (Act. SS. Aug. IV, p. 45. Gestorum scriptor uti non potuit.

(318) Hic — *destruxit* fortasse ex Bedæ Hist. eccl. Angl. I, c. 21 sumpta sunt; cf. Vitam S. Germani Antiss. Acta SS. Jul. VII, p. 216.

(319) Brower p. 297 perantiquos affert versus, quibus veteris basilicæ a Cyrillo reparatæ monu-

C menta fuisse illustrata opinatur:

*Quam bene concordēs divina potentia jungit
Membra sacerdotum quæ ornat locus iste duorum,
Eucharium loquitur Valeriumque simul.
Sedem victuris gaudens componere membris,
Fratribus hoc sanctis ponens altare Cyrillus,
Corporis hospitium sanctus metator adornat.*

(320) Fortasse idem ille Jamblichus quem Auspicius carmine laudavit; Hontheim Hist. I, p. 20.

(321) Cf. brevem narrationem de S. Maro ex cod. S. Maximini Act. SS. Jan. I, p. 750 editam, quam tamen Gestis nostris recentiore putarim. — Brower, p. 299 inscriptionem sepulcralem exhibet, qua legitur: *Cuncta ejus Vitæ liber habet*. Sed Gestorum scriptori si Vita talis ad manus fuisset, certe plura ejus facta retulisset.

(322) Cf. diploma supra c. 18. In codice Verdunensi, quem Calmetus et Wilthemius viderunt, legitur: *Privilegium quod Volusianus archiepiscopus conscribi jussit*; v. Calmet Hist. de Lorraine I, p. 41 n. et Hontheim Hist. dipl. I, p. 17 n.

Goarem ¹⁶⁸² correctus, in ecclesia beatæ Mariæ quæ vocatur Litus ad ¹⁶⁸³ martires 7 ¹⁶⁸⁴ annis reclusus ¹⁶⁸⁵ pœnitentiam gessit ¹⁶⁸⁶ (325). Quo decedente, Aponoculus successit; cujus ¹⁶⁸⁷ temporibus Arvernensis ¹⁶⁸⁸ ecclesiæ Illidius sacerdos exstitit ¹⁶⁸⁹. Cujus (324) fama cum per diversos ecclesiæ evehitur ¹⁶⁹⁰ ascensus, etiam vicinarum urbium fines penetravit. Unde factum est ut hæc gloria cum Trebirici imperatoris aures attingeret, cujus filia a ¹⁶⁹¹ spiritu immundo vexabatur, et non inveniebatur a quo posset erui, beatum Illidium fama detexit. Et dicto citius ab imperatore directi pueri sanctum senem Arvernensis ¹⁶⁹² repertum Treberis regi repræsentant ¹⁶⁹³; a quo venerabiliter recipitur ¹⁶⁹⁴. Rex de exitu infelicis conqueritur filiæ. Ille vero confisus in Domino, orationi tota ¹⁶⁹⁵ nocte incumbit ¹⁶⁹⁶, deinde missis in os puellæ digitis, nequam spiritum a ¹⁶⁹⁷ corpore abegit ¹⁶⁹⁸ obsessio. Quod miraculum imperator cernens, immensos auri argentique ¹⁶⁹⁹ cumulos sacro offert ¹⁷⁰⁰ sacerdoti. Quos ille refutans, obtinuit hoc, ut Arverna ¹⁷⁰¹ civitas, quæ ¹⁷⁰² tributaria in specie triticea ac vinaria dependebat, in auro solveret, quia ¹⁷⁰³ cum gravi labore penuri ¹⁷⁰⁴ inferebantur imperiali. Sanctus vero Illidius, impleto vitæ præsentis tempore, in ipso vitæ ¹⁷⁰⁵ curriculo migravit ad Christum, a suisque delatus in urbe sua est sepultus ¹⁷⁰⁶.

A 24 ¹⁷⁰⁷. Eo ¹⁷⁰⁸ (325) tempore Theodericus ¹⁷⁰⁹ rex ex civibus Arvernensis ¹⁷¹⁰ clericos multos adduxit, quos Trebericæ ecclesiæ ad reddendum Domino famulatum jussit assistere. Beatum vero Gallum nequaquam passus est a se separari. Defuncto vero Aponoculo episcopo, congregati clerici ¹⁷¹¹ Treberici ad Theodericum regem, sanctum Gallum petebant ¹⁷¹² episcopum. Quibus ille ait: *Ite et alium requirite, Gallum enim diaconum alibi habeo destinatum.* Tunc eligentes ¹⁷¹³ sanctum Nicetium ¹⁷¹⁴ episcopum statuerunt, abbatem (326) urbis Lemovicinæ (circa ann. 530). — Cui (327) successit Magnericus (circa ann. 570), discipulus ejusdem Nicetii ¹⁷¹⁵. Cujus (328) temporibus in parrochia ¹⁷¹⁶ Trebirorum magnæ sanctitatis viri ¹⁷¹⁷ claruerunt; videlicet B Paulus super montem Cebennam ¹⁷¹⁸, qui ex ¹⁷¹⁹ ejus nomine hactenus Pauli mons ¹⁷²⁰ vocatur (329), Ingobertus, Disibodus ¹⁷²¹, Wandelinus ¹⁷²², Carilelfus ¹⁷²³, et quidam Longobardus ¹⁷²⁴ nomine Vulfilaicus ¹⁷²⁵, et presbiter ¹⁷²⁶ Bantus, ejusque ¹⁷²⁷ germanus nomine et opere Beatus, aliique quam ¹⁷²⁸ plurimi heremiticam vitam ducebant. Hic (330) Magnericus episcopus templa ¹⁷²⁹ antiqua Dei in priscum renovavit honorem, et in honorem ¹⁷³⁰ beati Martini ¹⁷³¹ ecclesiam construxit, unam in monte in pago Vabrensi ¹⁷³² (331), alteram in villa quæ Carta ¹⁷³³ domus dicitur (332), terciam * in ipsa

VARIÆ LECTIONES.

¹⁶⁸² goarum 5^b. 6^a. gainem 5^c. gnarem B2. ¹⁶⁸³ super B6. ¹⁶⁸⁴ III^{or} B6. ¹⁶⁸⁵ clusus corr. reclusus 1. ¹⁶⁸⁶ egit B2. — 5^b. addit: Hæc correctio ita accidit. Cum sanctus Goarus in cellula super littus Reni circa fluvium quæ Wocara dicitur morabatur, multas ibidem reliquias — bona in pace quievit ex vita S. Goaris antiquiore; et ita pergit: Defuncto Rustico Aponoculus. ¹⁶⁸⁷ cuius temporibus — c. 24. a se separari desunt ap. Dach., leguntur vero in 6^a. et 6^b. ¹⁶⁸⁸ arvernensi 2. 5. 6 arvernensi B 2. C 1. ¹⁶⁸⁹ pœnitentiam B 6. C 3. ¹⁶⁸⁹ pœnitentiam 6. sac. ext. ill. 5. ¹⁶⁹⁰ evehitur B 2. ¹⁶⁹¹ ab B 2. ¹⁶⁹² arvernensis 2. 5. 6. ¹⁶⁹³ presentant 6. ¹⁶⁹⁴ excipitur 2? 5. 6. B. C. ¹⁶⁹⁵ in tota B 6. ¹⁶⁹⁶ incubuit 2. 5^c. B 2. ¹⁶⁹⁷ ab B 2. ¹⁶⁹⁸ egit B 2. ¹⁶⁹⁹ et argenti 6. ¹⁷⁰⁰ offert 1. ¹⁷⁰¹ arverna 5^a. b. 6^a. ¹⁷⁰² tributaria que 6. ¹⁷⁰³ que corr. al. manu quia 1. ¹⁷⁰⁴ penurii 1. gravi penuria inferebantur (inferebatur 6.) i. 2. 5. 6. i. curie 6. ¹⁷⁰⁵ v. presentis 1. 2. presentis v. 5^a. b. anni 6. pr. t. in i. v. desunt 5^b. ¹⁷⁰⁶ s. est 5^a. c. B 2. 4. C. del. est in u. s. s. 5^b. ¹⁷⁰⁷ c. XXXVII. Leibn. ¹⁷⁰⁸ Eodem B6. ¹⁷⁰⁹ theodericus 1. 5^a. sapius. ¹⁷¹⁰ aruennensis post corr. 1^b. arvernensis 2. 5. ¹⁷¹¹ tr. cl. 6. ¹⁷¹² pendebat 1. 1^b. e. p. B. C. ¹⁷¹³ eligentes 1. ¹⁷¹⁴ nicetium 1. 1^b (ubi mox lemonicie). nicetium 2. ¹⁷¹⁵ nicetii 1^b. nicetii 2. nicetii 5^b. ¹⁷¹⁶ parrochiam 6^c. ¹⁷¹⁷ deest 5^b. ¹⁷¹⁸ cebennam 1. 1^b. ¹⁷¹⁹ deest 5. 6. ¹⁷²⁰ m. p. 6. B 2. ¹⁷²¹ disibobertus 2. disibobus 5^a. disibobus 5^b. c. disibodus 6^a. b. disibodus 6^c. disibodus B 4. 5. — B 2. vero ita: et sanctus Dysibodus. Cujus nomine et virtutibus nunc mons clarus habetur, in quo isdem Dei famulus heremiticam vitam peregerisse noscitur, ubi et eius felices reliquie recondite sunt. ¹⁷²² wandelinus 1. wandalinus B. C. ¹⁷²³ carilelfus 5^b. carilelfus B (carilestus B 6.). C. ¹⁷²⁴ langobardus 5^c. 6. ¹⁷²⁵ vulfilaicus 2. 5. 6. B. C. ¹⁷²⁶ presbiter 1. et p. desunt 1^b. — Vantus 5^c. ¹⁷²⁷ ejusdemque 2. ¹⁷²⁸ deest B. C. ¹⁷²⁹ a. d. t. 6. ¹⁷³⁰ honore 2? B. C. ¹⁷³¹ marti 1. ¹⁷³² uabrensi 6^c. ¹⁷³³ carta 5. 6.

NOTÆ.

(325) Cf. Vitam S. Goaris c. 11. 12. ap. Mabillon Act. SS. ord. S. Ben. II, ubi Goar septennem pœnitentiam pro episcopo spondisse narratur. De Rustici tempore cf. Rettberg I, p. 465.

(324) Cujus — sepultus ex Gregorii Tur. libro De Vita Patrum, c. 2.

(325) Eo — Nicetium ex Gregor. Tur. De Vita Patrum, c. 6.

(326) Cf. ibid., c. 17.

(327) Hæc ex vita S. Magnerici sumpta sunt, quam Eberwinus s. x. scripsit, Acta SS. Jul. VI, p. 285.

(328) V. Vitam l. l. p. 188 ubi hæc leguntur: Paulum, Ingobertum, Disibodum, Wandalinum, Vosago in ejus episcopio comperimus militasse. Siquidem ipse saltus ab Alpibus et Jurano monte incipiens, ad Trebericæ urbis proximos pene usque fines pertingit, sed per extenta montium juga septemtrionem per decursum Rheni late protenditur.... Sed et in confiniis ejusdem Vosagi quæ Trebericæ adjacent

C civitati aliqui ex ipsa urbe vasta eremi, quæ tunc silvosa et inculta, nunc autem sarta videntur, expectantes. Antea de Carileffo, nunc de Banto et Beato, post de Vulfilaico loquitur.

(329) Intelligentus esse videtur ille mons qui hodie dicitur partim S. Marci (Maresberg), partim vero S. Pauli (Paulusberg, vulgo Pulsberg). Fortasse hæc regio montana a vico Zevene, Cevena (h. Zeven) ad radicem hujus montis sito, nomen suum accepit. WYTT.

(330) Ex Vita l. l. p. 191.

(331) Inter Mosam et Mosellam, pays de Vaire Gallice dictus.

(332) Cardona, Carden ad Mosellam; cf. Vita S. Castoris Act. SS. Febr. II, p. 666: Est enim locus, ut pluribus notum est, admodum angustus supra ripam Mosellæ situs, montibus inclusus; unde, sicut in quibusdam scripturis legimus, Carta-domus quasi coarta appellabatur antiquitus.

urbe (335), in qua et ¹⁷³⁴ ipse post expletum vite A
sue ¹⁷³⁵ cursum tumultatus est ¹⁷³⁶. — Cui successit
Gaugericus, discipulus ejus (334), qui in castro
Trebirorum ** fuerat educatus. Hoc ¹⁷³⁷ quoque
mortuo, Sabaudus ¹⁷³⁸ pontificium ¹⁷³⁹ subiit. Post
quem Severinus ecclesiam rexit ***. — Deinde Mo-
dowaldus ¹⁷⁴⁰ (335) episcopatum suscepit ¹⁷⁴¹ tem-
poribus ¹⁷⁴² Dagoberti ¹⁷⁴³ (circa ann. 620). Qui vi-
delicet Dagobertus ¹⁷⁴⁴ plurima beneficia Trebe-
rensi ¹⁷⁴⁵ ecclesie contulit et beato Modowaldo ¹⁷⁴⁶ (336).
Isdem enim pontifex in palacio ¹⁷⁴⁷ Dagoberti ¹⁷⁴⁸,
quod ¹⁷⁴⁹ vocatur Orreum ¹⁷⁵⁰, ecclesiam ¹⁷⁵¹ in ho-
norem beate Marie virginis construxit (337); ubi
et ¹⁷⁵² congregationem virginum instituit ¹⁷⁵³, qua-
rum ¹⁷⁵⁴ 2 matres fuerunt Irmina (338) et Modesta,
filie ¹⁷⁵⁵ Dagoberti. Itemque ¹⁷⁵⁶ aliam in palacio
antiquo ¹⁷⁵⁷ in suburbio sito (339) congregationem
constituit ¹⁷⁵⁸, quibus matrem ¹⁷⁵⁹ 3 Basilissam præ-
fecit; et ¹⁷⁶⁰ ecclesiam sancti Martini ¹⁷⁶¹ in pago
Megine ¹⁷⁶² (340). Item ¹⁷⁶³ 4 construxit ecclesiam san-
cti Simphoriani ad litus Mosellæ (341), ibique ¹⁷⁶⁴
congregationem virginum constituit ¹⁷⁶⁵, qua-
rum matrem sororem ¹⁷⁶⁶ suam Severam nomine
instituit ¹⁷⁶⁷. Hujus ¹⁷⁶⁸ temporibus Paulus inclusus
supradictus migravit ad Theologiam ¹⁷⁶⁹ (342), quod
præfatus ¹⁷⁷⁰ Dagobertus ¹⁷⁷¹ rex in suo proprio

construxerat, et ibi ¹⁷⁷² aliquantulum mansit; postea
vero ecclesie ¹⁷⁷³ Virdunensis curam suscepit re-
gendam ¹⁷⁷⁴, ibique quievit. Sanctus quoque Modo-
waldus postquam sororem suam beatam Severam,
coelesti sponso eam ¹⁷⁷⁵ vocante obeuntem, in ec-
clesia ¹⁷⁷⁶ sancti Simphoriani ¹⁷⁷⁷ tradidit sepul-
turae ¹⁷⁷⁸, paulo post et ipse migravit ad Domi-
num, et in eadem ecclesia juxta eam ¹⁷⁷⁹ sepultus
est (343). — Huic ¹⁷⁸⁰ successit Numerianus; cui
Basinus ¹⁷⁸¹; post quem ¹⁷⁸² Liutwinus ¹⁷⁸³, Basi-
ni ¹⁷⁸⁴ ex sorore nepos. Hic (344) primo ¹⁷⁸⁵ Bel-
gicæ ¹⁷⁸⁶ Gallie dux, omnia monasteria hujus urbis
largissimis ¹⁷⁸⁷ honoravit donariis et ¹⁷⁸⁸ præ-
diis ¹⁷⁸⁹ auxit. Postea super fluvium Saroam ¹⁷⁹⁰ (345)
in proprio ¹⁷⁹¹ suo congregationem monachorum ¹⁷⁹²
instituit, ubi et ipse monasticæ ¹⁷⁹³ vite habitum
suscepit. Defuncto avunculo suo Basino ¹⁷⁹⁴ episcopo
successit ¹⁷⁹⁵, electus etiam ¹⁷⁹⁶ a ¹⁷⁹⁷ Remensibus
et Laudunensibus præfuit; in quibus duobus uno
die, Deo præstante ¹⁷⁹⁸, sacrorum ¹⁷⁹⁹ ordinum con-
secrationem celebravit. Remis obiit, et a Milone
filio ¹⁸⁰⁰ et Treberensibus relatus, divino dato ¹⁸⁰¹
indicio, ad Mediolacum ¹⁸⁰² sepultus est. Post ¹⁸⁰³ 6 quem
Milo, filius ejus, sacerdotali functus est officio apud
Trebiros et Remos, primo quidem imitator patris,
deinde tyrannus effectus est, nichilque in eodem

VARIÆ LECTIONES.

¹⁷³⁴ deest B 6. ¹⁷³⁵ s. v. B. C. ¹⁷³⁶ C 6. in marg. : VIII. Kal. Julii. ¹⁷³⁷ Mortuo quo-
que Gaugericus 5b. ¹⁷³⁸ sabano 5 (sabario? 5b.) s. quoque p. 5b. ¹⁷³⁹ pontificum 1. pon-
tificatum 5. 6. ¹⁷⁴⁰ modoaldus 6. semper. ¹⁷⁴¹ C 6. in marg. : anno 707. ¹⁷⁴² tempore 2.
5. 6. ¹⁷⁴³ d. regis 2. 5. 6. B 2. regis Francorum C. ¹⁷⁴⁴ d. rex C. ¹⁷⁴⁵ e. t. e. B. C.
¹⁷⁴⁶ placio 1. ¹⁷⁴⁷ d. regis C. ¹⁷⁴⁸ hoc vocabulo incipit codex 6d. ¹⁷⁴⁹ ita 1. horreum rell. ¹⁷⁵⁰ e. con-
struxit in (deest 5b. 6a.) h. (honore 2.) b. marie. ubi 2. 5. 6. honore B. C. ¹⁷⁵¹ et ibi et B 6. ¹⁷⁵² con-
stituit 1b. ¹⁷⁵³ filia 5. — In 5b. Armina et semper Dogob. legitur. ¹⁷⁵⁴ que deest 2. ¹⁷⁵⁵ antiquos sub-
urbio 1. antiquo s. 1b. ¹⁷⁵⁶ instituit 2. 5. i. e. 5b. c. virginum instituit 6. q. m. constituit bas. 1b.
¹⁷⁵⁷ et et 1. ¹⁷⁵⁸ marti 1. martini construxit ecclesiamque sancti symphoriani 1b. ¹⁷⁵⁹ m. construxit C.
m. in meginuelt 5a. b. et c. — meginne desunt 5c. qui pergit : Itemque. ¹⁷⁶⁰ que deest 5b. ¹⁷⁶¹ instituit 5.
6. v. esse c. B. C. ¹⁷⁶² sororem 1. ¹⁷⁶³ instuit 1. constituit 1b. 6. ¹⁷⁶⁴ H. enim B. C. ¹⁷⁶⁵ theolo-
giam 5. theologion 6. ¹⁷⁶⁶ fatus 1. 1b. ¹⁷⁶⁷ r. d. 5. 6. ¹⁷⁶⁸ ibique 2. 5. 6. per addit 6d.
¹⁷⁶⁹ v. e. 6. ¹⁷⁷⁰ deest 2. 5. 6. r. s. B. C. ¹⁷⁷¹ iam eam 5b. etiam B 6. ¹⁷⁷² ecclesiam 4b. 5. ¹⁷⁷³ sin-
phoriani 1. symphoriani B 2. et supra. ¹⁷⁷⁴ s. t. B. C. ¹⁷⁷⁵ ipsam B 2. ¹⁷⁷⁶ c. XXXVIII.
Leibn. ¹⁷⁷⁷ hec 5b. ¹⁷⁷⁸ lutiminus? 5a. liutiminus 5b. liutwinus 5c. lutwinus 6a. b. luthwinus
B 2. et infra. ¹⁷⁷⁹ ipsius b. B. C. ¹⁷⁸⁰ primum 6. primus B 5. ¹⁷⁸¹ begice 1. ¹⁷⁸² dtissimis 5a. ¹⁷⁸³ in
5a. h. muneribus in p. 5b. ¹⁷⁸⁴ diis 1. divitiis 1b. ¹⁷⁸⁵ soroam 1. soroam B 2. corr. saroom 2. saroom 6a.
¹⁷⁸⁶ s. p. 6. ¹⁷⁸⁷ deest 2. 5. 6. ¹⁷⁸⁸ monachicæ B. C. ¹⁷⁸⁹ anno 1. bassino 5b. sancto basino e. ipse
s. 1b. ¹⁷⁹⁰ basinus add. 6b. ¹⁷⁹¹ Electus hinc etiam 5b. c. electus. Hic etiam 6. ¹⁷⁹² deest 2. 5. 6.
¹⁷⁹³ predestinante 1b. ¹⁷⁹⁴ sacrarum B 2. ordinem 5. ¹⁷⁹⁵ f. suo 1b. — et a 5b. ¹⁷⁹⁶ datus 5a. c. ¹⁷⁹⁷ C 6.
in marg. : III. Kal. Septembris.

NOTÆ.

(335) Celebre est monasterium S. Martini Treve-
rense, cujus brevem historiam ex Vita Magnerici
infra edam.

(334) De Gaugericus, Magnerici discipulo, legit in
Vita hujus l. l. p. 188. Sed hic fuit episcopus Ca-
meracensis; Gundericum Treverensem dicunt cata-
logi; cf. Act. SS. Aug. II, p. 671.

(335) Cf. ejus Vita a Stephano Leodiensi paulo
post a. 1107 scripta (Acta SS. Mai. III, p. 51), ubi
Sebaudo episcopo successisse dicitur (p. 56).

(336) Diplomata quæ codices C. textui inserue-
runt, alibi edenda et discutienda, omisimus. Hoc
vide ap. Hontheim Hist. I, p. 76.

(337) Antiquum Romanorum horreum, postea
Francorum regum palatium, tum monasterium mo-
nialium, hodie est Trevirorum ptochotrophium et
nosocomeum. WYTT.

(338) De fide diplomatis, a Dagoberto Horreensi
cenobio dati, quocum hæc conveniunt, cf. Hontheim

C Hist. I, p. 87.

(339) Pfaltzel versus septentrionem urbis Treve-
rensis; v. Hontheim Hist. I, p. 23.

(340) Meinfelt.

(341) Stetit hæc ecclesia infra S. Martinum. WYTT.
Vite S. Modowaldi locum v. infra.

(342) Tholey; cf. Bertarii Gest. epp. Virdun. c. 8
SS. IV, p. 45.

(343) Postea in ecclesiam S. Paulini translatus,
ubi tabula ex Pario marmore facta ejus laudes
celebravit; quam Stephanus affert in Vita p. 56, 60,
et Browerus p. 335.

(344) Hæc procul dubio ex Vita S. Liutwini in-
edita sumpta sunt, quam s. XI. Nithardus sive Nizo
abbas Mediolacensis scripsit; de qua v. Acta SS.
Mart. I, p. 314, 319. De Vita S. Basini v. præfa-
tionem p. 115.

(345) Saar. Monasterium hodie Metlach dictum
est.

de ¹⁷⁹⁸ clericali honore vel vita nisi sola tonsura A
 euituit *7. Eo ¹⁷⁹⁹ enim ¹⁸⁰⁰ tempore (circa an. 720
 sqq.) bella (346) gravia ¹⁸⁰¹ et intestina parricida-
 lia ¹⁸⁰² in hac provincia orta sunt, quando Karo-
 lus ¹⁸⁰³ tyrannus laicis episcopatus donavit ¹⁸⁰⁴,
 et ¹⁸⁰⁵ episcopos nullam potestatem habere permisit.
 Cum hoc Karolo Milo supradictus ad bellum pro-
 fectus est, so'a tonsura jam ¹⁸⁰⁶ clericus, habitu et
 moribus inreligiosus laicus ¹⁸⁰⁷, et post victoriam
 episcopatibus Trebirorum et Remorum ab eodem
 Karolo donatus est. Cujus infelici tempore de his ¹⁸⁰⁸
 ecclesiis multa sunt ablata ¹⁸⁰⁹, et res ab episcopiis
 divisæ, domus religiosorum destructæ, ecclesiastica
 disciplina dispertita ¹⁸¹⁰, adeo ut clerici, sacerdotes
 monachi et ¹⁸¹¹ moniales sine lege ecclesiastica
 viverent et refugia indebita haberent. Patet hujus B
 calamitatis indicium in plurimis ¹⁸¹² Treberensis
 parochiæ ¹⁸¹³ ecclesiis, in quibus singulis singulæ
 fuerant ¹⁸¹⁴ olim congregationes, quæ tam a præfato
 Milone quam ab ¹⁸¹⁵ aliis tyrannis, ne dicam episco-
 pis, rebus spoliata ¹⁸¹⁶, vix unum presbiterum
 possunt sustentare ¹⁸¹⁷, sicut sunt ¹⁸¹⁸ ecclesia
 sancti Medardi quæ sita est prope cellam sancti
 Eucharri (347), ecclesia ¹⁸¹⁹ super Saroam ¹⁸²⁰ quæ
 dicitur ¹⁸²¹ Tavena ¹⁸²² (348), ecclesia sancti Sim-
 phoriani a beato Modowaldo constructa (349), ec-
 clesia ¹⁸²³ in honore ¹⁸²⁴ sanctæ Crucis jussu beatæ
 Helenæ condita ¹⁸²⁵ (350), ecclesia *8 sancti Remigii
 ad litus Mosellæ, [ecclesia ¹⁸²⁶ ad palacium, ecclesia
 super montem sancti Beati ¹⁸²⁷, ecclesia] sancti C
 Stephani extra castrum ¹⁸²⁸ Andernacum ¹⁸²⁹. Forum
 quoque, quod erat ante portam Mediam ¹⁸³⁰ consti-
 tutum et frequentia comprovincialium ¹⁸³¹ satis
 celebre et famosum, orta inter cives et negotiato-
 res ¹⁸³² gravi similitate ¹⁸³³, ex eo loco in Wagasa-
 tiam ¹⁸³⁴ (351) translatum est. Et de his actenus.

VARIÆ LECTIONES.

¹⁷⁹⁸ deest 1. 1^b. eo de 2. 5. 6. ¹⁷⁹⁹ Oeo 1. ¹⁸⁰⁰ deest 5. B 5 ¹⁸⁰¹ graviora 6. ¹⁸⁰² parricidialia 5^b.
 parricidia 6. parricidia 5^c. ¹⁸⁰³ karul. 1. ¹⁸⁰⁴ dedit 5. 6. ¹⁸⁰⁵ deest 1. 1^b. ¹⁸⁰⁶ deest B. C. i. t. 6.
¹⁸⁰⁷ deest 5. 6. ¹⁸⁰⁸ his de 2. bis de 5. b a-b. 6. ¹⁸⁰⁹ a. s. B. ¹⁸¹⁰ disperdia 6 deperdita 6a-c-d dispersa
 B. C. ¹⁸¹¹ deest 6. ¹⁸¹² pluribus 5. 6. ¹⁸¹³ ecclesie parochiis 5. ¹⁸¹⁴ fuerunt 5^c. 6. ol. f. 6.
¹⁸¹⁵ et ab C. ¹⁸¹⁶ exspoliata B 6. ¹⁸¹⁷ s. p. 2. 5. 6. ¹⁸¹⁸ est 1^b. 6 (del. 6a. deest 6^{b-d}). ¹⁸¹⁹ deest 5. 6.
¹⁸²⁰ soroam 6a. ¹⁸²¹ de 5^c. ¹⁸²² traucna 5^b. 6a-b-d. rauenna 5a-c. ¹⁸²³ ecclesiam B 6. (ecclia 1. B 2).
¹⁸²⁴ honorem 2. 6. B. C. ¹⁸²⁵ conditam 1. B 2. 5. 6. ¹⁸²⁶ hæc desunt 1. 1^b. ¹⁸²⁷ beati confessoris in
 Confluentia 5. 6. benedi B 4. 5. ¹⁸²⁸ claustrum 1. 1^b. ¹⁸²⁹ andernachi 5. 6. ¹⁸³⁰ deest 2. ¹⁸³¹ provin-
 cialium 1^b. 5^c. f. et provincialium B 4. 6. corr. comp. C 1. ¹⁸³² negotiatores 1. ¹⁸³³ similitate 1.
¹⁸³⁴ va^oasaciam 2.

NOTÆ.

(346) *Bella*—donatus est ex epistola Hinemari 6. D et 20 fratres præbendarios ibidem constituit.)
 (ed. Busæus) p. 112 sumpta sunt, paucis verbis hinc
 inde additis. Hinemarum etiam auctor Vitæ S. Ri-
 goberti (Acta SS. Jan. I, p. 177) et Flodoardus
 (Hist. Rem. II, 12) secuti sunt. Longiorem hujus
 temporis historiam in codice Treberensi No. XXX.
 legi, monui Archiv. VII, p. 517.

(347) *Sancto Materno*, cujus basilica ad Aquilo-
 nem basilicæ S. Eucharri confessoris prope constructa
 est, charta Egberti archiep. ap. Hontheim Hist. I,
 p. 520.

(348) Taven, locus quatuor passuum millia a
 Saraburgo, ut Browerus inquit p. 565, qui hoc mo-
 nasterium s. xi reedificatum esse monet. (Necrol.
 S. Maximini dicit: 8. *Id. Mai. Wickerus sacerdos
 et abbas nostre congregationis, qui monasterium apud
 Tavana construxit et prædia eidem loco delegavit*

* B. C. add.: in monte Jurano qui ex nomine
 sancti Martini dicitur (352), quartam

** Evosio (355) add. B. C.

*** B. C. add.: divina (354) dignus allocutione;
 cui dictum est a Domino, ut a sede sua Bur-
 degolam [burdegalam B 6. burdegolam corr.
 burdegalam C 1. et ita C 5. sqq.] transmi-
 graret ibique verbum Dei prædicaret. Quo
 tendenti beatus Amandus illius ecclesiæ epi-
 scopus nichilominus a Domino ammonitus
 [monitus B. 6] extra castra obviam venit, ho-
 norificeque introductum suscepit, ipseque loco
 cessit, Severino sede relicta, ibi sepultus re-
 quiescit.

*1 C. add.: sicuti in ejus præceptione potest co-
 gnosci, quod congruum hic duximus sub
 silentio non præterire:

Testamentum Dagoberti regis Francorum.

Dagobertus rex Francorum viris illustribus —
 Pippinus major domus.

*2 B. ita: quibus * præfecit matres primo Mo-
 destam vita et nomine quandam sacratissi-
 mam virginem, alumpnam cœnobii montis
 Romarici, quæ ab aliquibus soror beati Willi-
 brordi fuisse putatur, contemporaneam beatæ
 virginis Gerdrudis [gertrudis B2. gertrudis
 B5.] (355). Deinde nichilominus Deo dilectam
 virginem Yrminam, ipsius Dagoberti regis
 filiam, et post Anastasiam virginem; cui
 successit Basilissa.

*3 C. ita; q. p. m. primo: Deo dilectam — filiam,
 deinde Modestam — Romarici, quæ fuit filia
 sororis beati Modowaldi, contemporanea b.
 v. G. Post Modestam successerunt ei Ana-
 stasia et Basilissa virgines sanctæ.

Predictus igitur pontifex præfato monasterio
 privilegium ab apostolico acquisivit [acqui-
 vit de indempnitate et libertate illius eccle-
 siæ, ipso diplomate omisso C 3.] habens hunc
 modum:

Privilegium Leonis tertii papæ.

Ego Leo vicarius sancti Petri — privilegio. Fiat.
 Fiat. amen. amen.

Cap. XIII. Sepe-memoratus pontifex aliam etc.

*3 B. C. ita: matrem similiter Dagoberti regis
 filiam nomine Adalam [adhelam C.] præ-
 fecit (356).

*4 B. C. *ita* : Item idem venerandus pontifex A Madowaldus construxit

*5 B. C. *add.* : qui fuit abbas cellæ ¹⁸³⁵ sancti Hilarii in territorio Treberensi (557).

*6 Post — effectus est *desunt* B. C. *ubi hæc leguntur* : Quo (558) defuncto, Clodolfo [Clodolfo B 6.] Metensi episcopo, sancti Arnolphi filio, ecclesia Treberensis regenda committitur. Quam dum regeret, Milo, jam dicti Liutwini episcopi filius, non ut quidam aiunt ecclesiastica electione set tyrannica invasione occupavit, in quo nichil de cl.

*7 B. C. *ita pergunt* : Ejus vero invasionis ratio hæc est. Eo enim tempore bella gravia in hac provincia orta sunt inter Karolum et Raginfredum de principatu contendentes, quem ut Karolus bello optineret, laicis ep.

*8 B. C. : ecclesia sancti Salvatoris in capitolio (*loco e. s. r. ad l. m.*)

25 ¹⁸³⁶. Zacharias ¹⁸³⁷ papa beatum Bonifacium ¹⁸³⁸, doctrina et operatione clarum, Treberensi et Remensi ecclesiis ¹⁸³⁹ visitatorem ¹⁸⁴⁰ et spiritualium negotiorum provisorem constituit ¹⁸⁴¹ (559), cum Milo tyrannus res utrarumque teneret. Interea Karolus ecclesiarum destructor moritur (*an.* 741). De (560) quo nocte quadam revelatum est ¹⁸⁴² sancto Eucherio ¹⁸⁴³ Aurelianensi episcopo, quia ¹⁸⁴⁴ esset in ¹⁸⁴⁵ inferno inferiori. Qui accito domno Bonifacio,

A Romanae sedis vicario ¹⁸⁴⁶, aliisque boni testimonii ¹⁸⁴⁷ viris, sepulchrum ¹⁸⁴⁸ Karoli aperuit. Sublato autem lapide, serpens miræ magnitudinis exivit de sarcophago ¹⁸⁴⁹, corpus autem Karoli non est illi inventum ¹⁸⁵⁰. In his diebus dominus Zacharias papa audiens fidem et doctrinam domni Bonifacii, constituit eum archiepiscopum Mogontinæ ecclesiæ (561). Nam antea Mogontini episcopi et Colonienses ¹⁸⁵¹ suffraganei ¹⁸⁵² erant ¹⁸⁵³ Wormaciensium ¹⁸⁵⁴ episcoporum. Milo igitur tyrannus, his ita ¹⁸⁵⁵ peractis, venationi inserviens, ab apro percussus moritur in villa quæ dicitur Arno ¹⁸⁵⁶ (562) primo a Treberimiliario ¹⁸⁵⁷, ubi et sepelitur ¹⁸⁵⁸ (563) (*an.* 753?) post 40 annos suæ tyrannicæ ¹⁸⁵⁹ invasionis ¹⁸⁶⁰. — Pipinus ¹⁸⁶¹ (564) vero rex suggestione cleri et plebis

B Trebericæ Hildolfum ¹⁸⁶², claro Nerviorum ¹⁸⁶³ genere ortum, in Regenesburch ¹⁸⁶⁴ autem enutritum, Trebericæ metropoli ¹⁸⁶⁵ constituit episcopum ¹⁸⁶⁶. Hic construxit ecclesiam ¹⁸⁶⁷ in honore ¹⁸⁶⁸ sancti Johannis ¹⁸⁶⁹ evangelistæ, juxta cellam sancti Hilarii in campo Martio, in quam ¹⁸⁷⁰ corpus sancti Maximini de cella sancti Eucharri transtulit (565) cum (566) aliis 500 ¹⁸⁷¹ martirum corporibus a Rictiovaro ¹⁸⁷² passorum. Quem ¹⁸⁷³ (567) locum et sua ¹⁸⁷⁴ suppellectile et fundis ditatum et cœnobitis ¹⁸⁷⁵ re-

VARIAE LECTIONES.

¹⁸³⁵ ecclesiæ B 6. ¹⁸³⁶ c. XXXIX. *Leibn.* ¹⁸³⁷ Z. igitur B. C. ¹⁸³⁸ bonifacium 1. 1^b. *hoc tantum loco; alii codices sibi non constant, C. 1 vero semper Bonifatium habet.* ¹⁸³⁹ *deest* 2. ecclesie 5. 6. ¹⁸⁴⁰ visitatorem 1. et s. n. p. *desunt* 1^b. ¹⁸⁴¹ c. p. 5. ¹⁸⁴² *deest* 2. ¹⁸⁴³ eucharrio 5 a-c. ¹⁸⁴⁴ quod 5 a-c. C. ¹⁸⁴⁵ *deest* 1. 1^b. — esse 1^b. *ubi mox* accepto. ¹⁸⁴⁶ legato vel vicario B 2. ¹⁸⁴⁷ testimonii 1. ¹⁸⁴⁸ k. s. 6. ¹⁸⁴⁹ sarcophago 1. sarcophago 6. sarcophago B 4. 5. 6. C. ¹⁸⁵⁰ inventum ibi B. C. ¹⁸⁵¹ et Col. *desunt* B. C. ¹⁸⁵² suffraganii 5 a. 6 a-b-d. ¹⁸⁵³ *deest* B 6. ¹⁸⁵⁴ wormaciensium 5. 6. C. ¹⁸⁵⁵ histia 1. ¹⁸⁵⁶ *ita* 1 1^b. irane 2. 6. E. 4. 5. 6. irane 5. yranch B 2. yranc B 3. ierane C. ¹⁸⁵⁷ miliario B 2. a tr. *desunt* 1^b. ¹⁸⁵⁸ sepultus 5. ibi est sepultus 5^b. sepultus est 6. ¹⁸⁵⁹ tirancie 1. ¹⁸⁶⁰ C 5. *rec. manu et* C 6. *in margine* : Anno 748. ¹⁸⁶¹ pippinus 1^b. 6. B 6. ¹⁸⁶² hildulfum 1^b. C. ¹⁸⁶³ nerinorum 5^{b-c}. *rec. manus in* C 1. *superscr.* : i. (id est) ducum Karinthie. ¹⁸⁶⁴ regensburch 2. ratisbona 5^b. ¹⁸⁶⁵ civitati 6. ¹⁸⁶⁶ *deest* 1^b. — C 5. *rec. manu in marg.* : Anno 762. *et scæpius eiusmodi annotationes.* ¹⁸⁶⁷ *deest* 6. monasterium B. C. ¹⁸⁶⁸ honorem 6. ¹⁸⁶⁹ iohannis 1. ¹⁸⁷⁰ qua 5. 6. quod B. C. ¹⁸⁷¹ ecclesiasticorum 5^c. CCC¹¹⁸ 6^c. ¹⁸⁷² rictioario 5^a. b. rictioario 5^c. ¹⁸⁷³ Quo loco — ditato — repleto C 1. *e corr. et ita* C 5. *sqq.* ¹⁸⁷⁴ *deest* 5^b. ¹⁸⁷⁵ cœnobitiis 1^b. 2. 6^c.

NOTÆ.

(557) Cf. infra c. 25. In falso Dagoberti diplomate (ap. Hontheim p. 76) legitur : *cellam S. Hilarii, quæ nunc appellatur S. Maximini*. Sed in Vita S. Basini (Acta SS. Mart. I, p. 316) : « haud procul a Trevericis mœnibus ad S. Joannis evangelistæ monasterium, quod in præurbio fatæ civitatis ad aquilonarem plagam in campo Martio situm et beati Maximini nomine prætitulatum est » ingressus ibique abbas factus esse dicitur.

(558) Cf. Vitam S. Basini l. I. p. 518, ubi hæc iisdem fere verbis leguntur.

(559) Cf. Hinemari epist. l. I.

(560) V. epistolam synodi Carisiacensis ap. Baluzium Capit. ed. Chiniac II, p. 108, ex qua hanc narrationem plerique scriptores acceperunt. Cf. Acta SS. Febr. III, p. 211 sqq., ubi G. Henschenius fusius hac de re disseruit.

(561) Cf. Hinemari epist. l. I. Quæ de primatu Wormatiensium episcoporum addit auctor, dubito an ab alio mutuatus sit.

(562) Hanc lectionem retinui, quamvis Irane sive Yranc a Treverensibus præferatur; de quo loco Wytttenbach ita monet : « Hodie Ehrang, vicus infra Treviros ad viam regiam quæ Witliacum ducit. »

(565) Wytttenbach ex dissertatione quadam Nelleri, a. 1779 Treveris impressa, p. 46 hæc assert :

C « Stat etiamnum in via qua ab officina ferri fusoria quæ Quinta vocatur ascenditur juxta silvam a dextris sitam, quæ hodie dicitur *der Meilenswald* (Milonis silva) columna memorialis, lapidis operisque ruditate vetustatem indicans, ubi Milonem venatum apri dente percussum fuisse tradunt. »

(564) *Pipinus* — episcopum ex Vita S. Hildulfi, Acta SS. Jul. III, p. 222. De Hildulfo episcopo dubie fidei cf. Rettberg I, p. 468.

(565) Hæc cum aliis historię Treverensis monumentis non conveniunt; Vita S. Maximini antiquior (Acta SS. Mai. VI, p. 575) et altera auctore Lupo (ap. Surium III.) c. 10 Maximinum jam a Paulino in ecclesia S. Joannis sepultum esse narrant; adduntque, postea ab Hildulfo aliisque ex crypta ad locum, « ubi nunc adoratur », « ubi nunc sunt sita », esse translata; neque Vita Hildulfi aliter narrare videtur.

(566) Vita S. Hildulfi tertia (Acta SS. Jul. III, p. 251) similia tradit : *In quo pariter imposita sunt trecentorum martyrum Thebæ legionis corpora; quem locum sic nobilitavit suppellectile ac fundis, replevit cœnobitis, ut ex nunc nullatenus inferior videatur episcopio ipsius urbis.*

(567) *Quem* — constituit ex Vita S. Agritii, Acta SS. Jan. I, p. 775, ibique etiam trecenta martyrum corpora translata dicuntur.

pletum ¹⁸⁷⁶ centenum numerum monachorum constituit. Quæ videlicet cella ¹⁸⁷⁷ in fundo sancti Petri ¹⁸⁷⁸ constructa, episcoporum Treberensium multo tempore juri ¹⁸⁷⁹ subjacuit (368), donec unus eorum ¹⁸⁸⁰ adulatione ¹⁸⁸¹ damnabili cuidam reginæ ad nuptias eandem cellam, cum castello quod dicitur Sericum (369), dono ¹⁸⁸² dedit (370), et sic deinceps a regibus ¹⁸⁸³ detenta est. Hic itaque ¹⁸⁸⁴ post aliquod ¹⁸⁸⁵ annos episcopatum suum relinquens, in saltu ¹⁸⁸⁶ Vosagi ¹⁸⁸⁷ cellam ¹⁸⁸⁸ sibi construxit, in qua et requievit ¹⁸⁸⁹. — Cui successit Wiomadus ¹⁸⁹⁰. Hic cellam sancti Goaris ad jus sancti Petri transferre conatus est (circa an. 760 - 791), sed violentia Pipini ¹⁸⁹¹ regis conatus ejus impeditus est (371). Præceptum tamen regie auctoritatis ab eodem Pipino super cellam sancti Maximini et aliis rebus ecclesiæ Treberensis obtinuit, et ¹⁸⁹² a Karolo Magno, Pipini ¹⁸⁹³ filio; quod ¹⁸⁹⁴ qui scire voluerit invenire poterit **. — Eo mortuo ¹⁸⁹⁵ Richbodus ¹⁸⁹⁶ ordinatur episcopus; deinde Wazzo ¹⁸⁹⁷ ***; post quem ¹⁸⁹⁸ Hamularius ¹⁸⁹⁹ Fortunatus cardinalis Romanus ¹⁹⁰⁰ (an. 804-809), qui librum officiorum conscripsit ¹⁹⁰¹ (372). Hic (375) missus est ¹⁹⁰² a Karolo Magno Constantinopolim propter pacem cum Michaele ¹⁹⁰³ imperatore firmandam. Qui etiam ¹⁹⁰⁴ Karolus multum marmor ¹⁹⁰⁵ et museum ¹⁹⁰⁶ plu-

rinam de Treberi ¹⁹⁰⁷ ad ¹⁹⁰⁸ Aquis palacium, vexit, et beato Petro ad vicissitudinem munera ¹⁹⁰⁹ dedit ¹⁹¹⁰ (374). — Post ¹⁹¹¹ Fortunatum Trebirorum ¹⁹¹² ecclesiæ Hetti præfuit (an. 814?), abbas Mediolacensis ¹⁹¹³. Hic (375) ammonitus ¹⁹¹⁴ in visua sancto Materno, in 25° anno Ludowici ¹⁹¹⁵ imperatoris asportavit corpus sancti Castoris de loco qui vocatur ¹⁹¹⁶ Cardena ad Confluentiam ad monasterium quod ipse construxerat, et 5° ¹⁹¹⁷ Idus Decembris consecravit in honore sancti Castoris ¹⁹¹⁸ et omnium confessorum, et post consecrationem sanctum corpus in ecclesia recondidit (376), ibique Ludowicus ¹⁹¹⁹ imperator multa dona præsentavit. Dicunt cum ¹⁹²⁰ aliqui ¹⁹²¹ res ecclesiarum sancti Eucharii et sancti Liutwini ¹⁹²² (377) principibus suis in beneficium tradidisse. Post 50 ¹⁹²³ annos sui sacerdotii obiit, et sepultus est ¹⁹²⁴ in monasterio sancti Eucharii ante altare sancti Johannis baptistæ in absida ¹⁹²⁵ aquilonali ¹⁹²⁶; ad cujus dextram ¹⁹²⁷ in altera absida requiescit vir magne ¹⁹²⁸ in germinis nobilitate ¹⁹²⁹ clarus ****, nomine Ruethgaurus ¹⁹³⁰ (378).

* B. C. : Vosagi Tullensis parrochiæ cellas tres construxit, in quarum media monachus factus, Deo sub abbatis imperio militavit, ubi et requiescit; cui tamen quamdiu vixit alius in episcopatu non successit. Defuncto vero [vero Hildulfo C.] successit Weomadus [wio-

VARIE LECTIONES.

¹⁸⁷⁶ repletis 1. 1^b. 2. B5. repletum corr. repletis B4. ¹⁸⁷⁷ ecclesia 5. deest C3. ¹⁸⁷⁸ deest B 2. 6. ¹⁸⁷⁹ iure 1^b. uiri 6^c. ¹⁸⁸⁰ deest 2. ¹⁸⁸¹ adulatione 5. 6. ¹⁸⁸² dedit dono 2. 5. 6. ¹⁸⁸³ regino 1. ¹⁸⁸⁴ denique 6. ¹⁸⁸⁵ aliquot 2. 5^a. b. 6^a. b. c. B5. 4. 5. 6. aliquod corr. aliquot C1. aliquos 5^c. 6^d. B2. C6. ¹⁸⁸⁶ saltum 5^a. c. ¹⁸⁸⁷ vasogi 5^a. b. 6^a. b. d. vasagi 5^c. vosagi B2. ¹⁸⁸⁸ cellam 1. ¹⁸⁸⁹ requiescit 2. 5. 6^a. b. ¹⁸⁹⁰ wiomadus 5. 6. ¹⁸⁹¹ pipini 5^b. 6. B 2. 6. et infra. — r. p. C. — regis deest 6. conatus eius desunt 1^b. ¹⁸⁹² o. a. k. quoque m. 6^a. b. t. et a. k. m. p. f. obtinuit C. — a karlomanno 1^b. ¹⁸⁹³ pipinis 1. ¹⁸⁹⁴ qd dr (dicitur) qui 1. quod deest 1^b. que B 2. ¹⁸⁹⁵ Defuncto itaque Wiomado C. ¹⁸⁹⁶ richbodo 1^b. richholdus C. 5. 4. ¹⁸⁹⁷ wazo 1^b. 2. wiso 5^a. c. wizo 6. watto B2. ¹⁸⁹⁸ quos B. C. ¹⁸⁹⁹ amularius 5^a. c. 6. alii. amularius 5^b. ¹⁹⁰⁰ deest 5^c. ¹⁹⁰¹ composuit 6. ¹⁹⁰² deest 5. a karlimanno 1^b. ¹⁹⁰³ michaele 1. alii. i. michaele 6. ¹⁹⁰⁴ et 2. 5^a. c. deest 6. ¹⁹⁰⁵ moarmor 2. ¹⁹⁰⁶ mutem B2. deest 4. spatio relicto. ¹⁹⁰⁷ treberis 2. 5^a. b. 6. treueris 5^c. ¹⁹⁰⁸ deest B 4. 5. — pal. a. 6. ¹⁹⁰⁹ numera 1. ¹⁹¹⁰ C 6. in marg. : Obiit autem quartus Idus Junii in sancto Paulino retro summum altare tumulatus. ¹⁹¹¹ Post — Mediolacensis desunt B 2. ¹⁹¹² treb. hecti 2. treb. hetto 5^a. tr. hetti 5^b. c. treberis præfuit hetti (herti) abbas 6. ¹⁹¹³ mediolanensis 1. 5. abba mediol...ensis 1^b. ¹⁹¹⁴ amonitus 1. ¹⁹¹⁵ ludnuuci 1. 1^b. ludowici B 2. ludouici 5^a. c. 6^a. luduwici 5^b. ¹⁹¹⁶ dicitur 2. 5. 6. — caderna 6^c. ¹⁹¹⁷ H. 5. 6. ¹⁹¹⁸ deest B. C. (in C4. spatio vacuo relicto; C 6. in margine habet). ¹⁹¹⁹ lodewicus B 2. loduwicus 5^b. ¹⁹²⁰ enim 1^b. 5^a. c. ¹⁹²¹ quidam 2. 5. 6. ¹⁹²² liutunii 5^a. b. lintunii 5^c. luttuini 6^a. liuttiuni 6^c. luthwini B 2. ¹⁹²³ XXXVII R. C. ¹⁹²⁴ deest 5^b. ¹⁹²⁵ abside 2. 5. (abside 5^b). 6. absidia C. ¹⁹²⁶ aquiloni 1^b. aquilonari 2. 5. 6. ¹⁹²⁷ dextram 1. hoc loco. ¹⁹²⁸ r. magne gravitatis nob. cl. uir. 2. r. magni germinis nob. cl. uir. 5. 6. vir valde magnificus B. C. ¹⁹²⁹ nobilitata 1. ¹⁹³⁰ rotgardus 5^a. rotgadus 5^b. c. 6. ruothgaurus B 2. C.

NOTÆ.

- (368) Cf. Gesta episc. Adalberonis infra edenda. C
 (369) Sirek.
 (370) Cf. Ottonis M. diploma a. 952. datum ap. Nontheim Hist. I, p. 292. et Zyllesii librum defensio S. Maximini.
 (371) Cf. Wandelberti miracula S. Goaris c. 35.
 (372) In codice amularii Treverensi s. IX, Wyttenbachio monente, hæc legitur inscriptio: *Hamelarius Fortunatus cardinalis Romanus Trebirorum metropolitanus, Tungrensensis diocesis Dei gratia archiepiscopus, hoc venerabile compinxit opus, ecclesiasticis utile ordinibus, ut hoc ordine laudetur Dominus, quamdiu viget hoc mortale genus. Sed alii rectius hoc opus Amalario Metensi ascribere videntur v. Rivet Hist. liter. IV, p. 557.*
 (373) Hic — firmandam ex Reginone a. 813 sumpta esse videntur.
 (374) V. diploma ap. Nontheim Hist. I, p. 153.
 (375) Hic — præsentavit ex Thegani appendice

- hausta sunt, quam vide SS. II, p. 605.
 (376) De hac re v. etiam Vitam S. Castoris, Acta SS. Febr. II, p. 666: *Post multum temporis cum Deo placeret amplio rem adhuc honoris gloriam Castori confessori suo tribuere in terris..., inspiravit archiepiscopo temporis illius aliisque terrarum principibus, ut reliquias sancti Castoris dividerent partemque unam apud Karadonum in præfata ecclesia, quæ antiquitus dicebatur sancti Paulini domus, reponerent, aliam vero ad Confluentiam, ubi Mosella fluvius Rheno confluit, unde etiam locus congruum sortitur nomen, transferrent. Ibi sane esset et locus latior et copia rerum uberior et accessus popularis frequentior. Quo in loco fabricata est regulibus impensis miri decoris basilica et omnipotenti Deo ad honorem sancti Castoris confessoris.*
 (377) Id est Mediolacensis canobii.
 (378) Cf. Brower Ann. I, p. 415.

madus C 3.], et hic fuit abbas cellæ [eccl[esi]e B 6.] sancti Maximini. Hic cellam. s. G. quod qui scire v. in præsentī invenire poterit C 1. sed post deleta, desunt C 3 sqq. — C 4. 5. 6. addunt diplomata, quæ in C 3. 4. haud leguntur :
 In nomine Domini Dei... Pippinus — Tulpiaco in Dei nomine feliciter (579).
 In nomine Domini Dei... Karolus — Aristatio palatio in Dei nomine Amen (580).
 *** B. C. add. : qui ambo, alter alteri succedens, abbates extiterunt Mediolacensis [mediolanensis B 6.] cœnobii (581).
 **** B. C. add. : ejusdem Hetti germanus
 26¹⁹³¹. Anno dominicæ incarnationis 851 [847]¹⁹³² (582) cathedram Hetti¹⁹³³ Tietgaudus¹⁹³⁴ obtinuit. Hic (585) simplex seductus est a Lothario¹⁹³⁵ imperatore et¹⁹³⁶ adultero et Guntero¹⁹³⁷ Coloniensi archiepiscopo¹⁹³⁸, et consensit in dejectione¹⁹³⁹ Tietbergæ¹⁹⁴⁰ uxoris¹⁹⁴¹ ejusdem Lotharii falso accusatæ¹⁹⁴²; immo definivit in synodo, quod scilicet¹⁹⁴³ ipsa fuisset confessa¹⁹⁴⁴ semetipsam fratris¹⁹⁴⁵ germani incestuoso pollutam¹⁹⁴⁶ fuisse concubitu. Hanc enim falsam infamiam Lotharius cum his episcopis composuerat, cupiens hoc modo regnam abjicere et Waldradam¹⁹⁴⁷, quam ipse adolescens concubinam habuerat, in regnum assumere. Quod cum iudicio episcoporum adeptus fuisset, Tietgaudus¹⁹⁴⁸ et Gunterus a papa Nicolao¹⁹⁴⁹ Romam¹⁹⁵⁰ pro his causis evocati sunt, ibique omni ecclesiastica dignitate privati¹⁹⁵¹ depositi sunt **. Cumque iterum atque¹⁹⁵² tertio sedem apostolicam restitutionis gratia adissent (584) et non profecissent¹⁹⁵³, novissime Nicolao papa¹⁹⁵⁴ defuncto, Adrianus successit, cujus (585) liberalitate¹⁹⁵⁵ Tiet-

A gaudus in monasterio sancti Gregorii¹⁹⁵⁶ mansionem suscepit. Cui sanctus Gregorius in¹⁹⁵⁷ somnis apparens, monuit semel et iterum, ut recederet et mansionem sancti¹⁹⁵⁸ perturbare¹⁹⁵⁹, quod illicitum esse¹⁹⁶⁰ ipse Gregorius disposuit, desineret; et [cum¹⁹⁶¹] hoc facere Tietgaudus dissimularet. tertio correptus¹⁹⁶² de inobedientia et de¹⁹⁶³ fatigatione apostolica — apparuerat enim sibi¹⁹⁶⁴ iunctu¹⁹⁶⁵ dexteræ manus, levitico¹⁹⁶⁶ Petro præcunte¹⁹⁶⁷ cum lumine, beatus Andreas apostolus — responsum accepit, quod a momentanea quidem¹⁹⁶⁸ morte liberaretur¹⁹⁶⁹, set patria cum suis omnibus¹⁹⁷⁰ privaretur. Quod cum omnibus quibus potuit revelaret, et aliud ospitium¹⁹⁷¹ a pontifice inpetrare non potuisset¹⁹⁷², apud Sabinos concedens¹⁹⁷³, eodem anno cum (586) Guntero et¹⁹⁷⁴ suis omnibus¹⁹⁷⁵ vita privatus est (587). Lotharius¹⁹⁷⁶ imperator apud¹⁹⁷⁷ Placentiam¹⁹⁷⁸ divinitus percussus moritur (an. 869). Cum quo¹⁹⁷⁹ pariter totum regnum, quod ex eius nomine Lotharium¹⁹⁸⁰ appellatur, corrui. Castellum (587*) etiam¹⁹⁸¹ Lotharii non longe a Treberis¹⁹⁸² super Saroam ex illo tempore¹⁹⁸³ desertum est. Anno¹⁹⁸⁴ 6° Tietgaudi Treberis visus est canis sedere¹⁹⁸⁵ super cathedram ejus (588).

* B. C. add. : sororem ejusdem Guntheri Coloniensis archiepiscopi [episcopi B 6.]

** B. C. add. hoc loco : Hujus quoque Tietgaudi episcopi anno 6. Treberis visus est canis sedere super cathedram ejus episcopalem. Desunt in fine cap.

*** B. C. ita : ducens dextera manu Andream apostolum [ap. andream B 2.], cujus nomini ipsa basilica constructa fuit, responsum.

VARIÆ LECTIONES.

¹⁹³¹ c. XLI. Leibn. II, c. XIII. C. De thietgauto add. C 3. ¹⁹³² DCCCCLI. 1. ¹⁹³³ hecti 2. hetii B 4. hetbi B 6. ¹⁹³⁴ tiethgandus 2. thietgandus 5^c. B 2. ruotgandus B 6. thietgandus C. ¹⁹³⁵ deest 5^b. ubi L. rege et imp. adultero. ¹⁹³⁶ deest 6. rege et imp. ad 5. ¹⁹³⁷ gunthero 5. 6. B. C. et infra. ¹⁹³⁸ episcopo 5. B (2. 4. 5.) C. ¹⁹³⁹ deiectione B 5. ¹⁹⁴⁰ tietherge 2. thietbergæ 5^b. thietburge B 2. ¹⁹⁴¹ uoris 1. ¹⁹⁴² accidate immo defniniu 1. testimonio mettis in 1^b. diffiniuit 5^a. 6. diffinitum 5^b. primo definitum 5^c. ¹⁹⁴³ deest 5^b. ¹⁹⁴⁴ consa 1. confessa f. B. C. ¹⁹⁴⁵ g. f. 6. ¹⁹⁴⁶ polluta 1. 1^b. ¹⁹⁴⁷ w. in r. assumere quam — habuerat 5. 6. ¹⁹⁴⁸ tietgandus 5^a. b. sæpius. ¹⁹⁴⁹ nicholao 2. alii. ¹⁹⁵⁰ p. h. c. r. e. s. G. ¹⁹⁵¹ deest 1^b. d. atque p. 2. ¹⁹⁵² et 2. 5. 6. ¹⁹⁵³ et n. p. desunt 1. 1^b. ¹⁹⁵⁴ deest 2. 5. 6. nicholao 1^b. 6. alii. ¹⁹⁵⁵ liberatate 1. liberata 1^b. ¹⁹⁵⁶ georgii 1^b. ¹⁹⁵⁷ a. in s. 5. 6. somnis semel et iterum app. m. ut B. C. ¹⁹⁵⁸ suam 2. ¹⁹⁵⁹ non perturbaret quod cum (quam 6.) i. esset i. g. exposuit ut d. 5. 6. ¹⁹⁶⁰ esset B 5. ¹⁹⁶¹ deest in omnibus quos vidi codd. præter 5. 6. ¹⁹⁶² est c. 5. 6. ¹⁹⁶³ deest B 6. ¹⁹⁶⁴ huic 5. 6^a. b. huc 6^c. d. ¹⁹⁶⁵ ita 2. levitio 1. manus petrus p. c. l. beato andrea apostolo et responsum 5. 6. De B. C. v. supra. ¹⁹⁶⁶ pretereunte 1^b. ¹⁹⁶⁷ deest 2. 5. 6. ¹⁹⁶⁸ leberaretur 1. libaretur 1^b. liberarentur — privarentur 2. ¹⁹⁶⁹ deest B. C. o. s. 5^b. ¹⁹⁷⁰ ita 1 a. p. desunt 2. ¹⁹⁷¹ posset B. C. ¹⁹⁷² secedens 2. 5. ¹⁹⁷³ cum 5^b. G. et desunt B. C. ¹⁹⁷⁴ deest C. ¹⁹⁷⁵ l. quoque 6. ¹⁹⁷⁶ ad B. 5. ¹⁹⁷⁷ pl. vel blesenze B 2. ¹⁹⁷⁸ Cumque 1. 1^b. ¹⁹⁷⁹ lotharingium 5^a. 6. B2. 4. 5. C. lothringia 5^b. lotharingia 5^c. lotaringum B 6. ¹⁹⁸⁰ et 5^a. ¹⁹⁸¹ treberis corr. treberi C 1 et ita C 3 sqq. ¹⁹⁸² t. sedere d. 1. ¹⁹⁸³ Anno — ejus desunt B. C. ¹⁹⁸⁴ c. super c. e. sedere 2. 5. 6.

NOTÆ.

(579) Diploma editum [est ap. Hontheim I, p. D 120.

(580) Ap. Hontheim, I, p. 152.

(581) Richbodum abbatem fuisse Laurishamensem, Chron. Laurish. ostendit (ed. Lemay I, p. 26), ubi annos decem menses octo ecclesiæ præsedisse dicitur.

(582) Ita ex quibusdam Reginonis codicibus; v. SS. I, p. 568 n. o.

(585) Hæc Reginonis auctoritate (a. 864. 865.) scripta sunt.

(584) Hucusque ex Reginone.

(585) Cujus — privatus est ex Johannis vitæ Gregorii M. IV, 94, sermone hinc inde mutato.

(586) Cum Guntero ex Regin. a. 855. Quæ sequuntur ex eodem a. 869.

(587) Ipsum obiisse veteris memoriæ membranæ Cardonensis Ecclesiæ diserte testabantur a. D. 870 Brower., p. 425.

(587*) Fortasse Heribodesheim (Herbizheim), quod in divisione regni Lotharii (Legg. I, p. 517) nominatur.

(588) V. Ann. Corbei. a. 857 et cf. Ann. Bertin., qui eodem anno simile narrant prodigium.

27¹⁹⁸⁸. Anno dominicæ incarnationis¹⁹⁸⁶ 868,¹⁹⁸⁷ Bertolfus¹⁹⁸⁸ abbas Mediolacensis¹⁹⁸⁹ fit episcopus¹⁹⁹⁰ Treberis¹⁹⁹¹ consanguineus Adventu¹⁹⁹², tunc temporis Mettensis¹⁹⁹³ episcopi. Qui (389) Adventus cum Lotharium regem in Placentia¹⁹⁹⁴ mortuum cognovisset, Karolum fratrem ejus, qui in Provincia regnabat, Mettis¹⁹⁹⁵ evocatum, adjuncto sibi cum aliis episcopis¹⁹⁹⁶ Hincmaro Remensi archiepiscopo, regem Lotharingiæ et¹⁹⁹⁷ Provinciæ consecravit¹⁹⁹⁸ (an. 869) cognatoque suo Bertolfo¹⁹⁹⁹ ut daret archiepiscopatum²⁰⁰⁰ obtinuit. Hic villam quæ Martia²⁰⁰¹ dicitur (390) de manu regia comparavit. Anno 5 Bertolfi²⁰⁰² moritur Adventus Mettensis²⁰⁰³ episcopus. Walo²⁰⁰⁴ ei substituitur²⁰⁰⁵; cui ordinationis suæ²⁰⁰⁶ anno 2 transmissum²⁰⁰⁷ est pallium a Johanne papa cum litteris docentibus quibus hoc festis foret usus (391). Bertolfus vero metropolitanus²⁰⁰⁸ audiens Walonem in die²⁰⁰⁹ sancto paschæ cum pallio procedere, missis litteris Treberis²⁰¹⁰ evocatum percunctatus est, quando vel quomodo vel a quo procedere cum pallio sibi²⁰¹¹ fuerit concessum. Walo lecto in auribus²⁰¹² omnium qui²⁰¹³ aderant quod²⁰¹⁴ sibi a papa transmissum²⁰¹⁵ fuerit²⁰¹⁶ de usu pallii privilegium, asseruit (392), non se primum set quintum fuisse, quem apostolica²⁰¹⁷ sedes hoc²⁰¹⁸ honore dignata sit sublimare, salva tamen in²⁰¹⁹ omnibus metropolitano²⁰²⁰ subjectione, primum²⁰²¹ Urbitium, secundum Pipini regis ex sorore nepotem Crodegangum²⁰²² tertium Angelramnum, quartum Druogonem²⁰²³, Karoli²⁰²⁴

A Magni²⁰²⁵ imperatoris filium. Bertolfus²⁰²⁶ his assertionibus non satisfactus²⁰²⁷, capitulo²⁰²⁸ canonum lecto, quo asseritur²⁰²⁹ nulli suffraganeorum novum et²⁰³⁰ quod non ab omnibus in ecclesia sua prædecessoribus²⁰³¹ non²⁰³² habebatur²⁰³³, absque²⁰³⁴ metropolitani²⁰³⁵ sui consilio et licentiâ præsumendum, interdixit ei, per sanctam²⁰³⁶ quam²⁰³⁷ in omnibus ecclesiasticis negotiis sibi²⁰³⁸ deberet obedientiam, ne²⁰³⁹ ulterius, nisi ab eo petita et concessa licentiâ, pallio uteretur. Cumque Walo²⁰⁴⁰ apostolicam auctoritatem prætenderet, archiepiscopus²⁰⁴¹ metropolitanorum privilegia²⁰⁴² defenderet, grandis utrimque conflata²⁰⁴³ est inimicitia. Hincmarus²⁰⁴⁴ igitur reverentissimus Remorum archiepiscopus et eloquentia clarus²⁰⁴⁵, audiens dissidentiam hanc²⁰⁴⁶, epistolam Waloni transmisit (393) sapientiæ ac sani²⁰⁴⁷ consilii sale²⁰⁴⁸ conditam, per quam eum²⁰⁴⁹ ad metropolitani sui instruxit obedientiam, et sic restituit concordiam. Fuit enim²⁰⁵⁰ iste Bertolfus²⁰⁵¹ multum acer et impatiens in²⁰⁵² talibus suffraganeorum suorum præsumptionibus, et suæ ecclesiæ privilegium²⁰⁵³ non passus est in aliquo temerari²⁰⁵⁴. Nam litteras Romani pontificis pro eadem Walonis²⁰⁵⁵ præsumptione necnon²⁰⁵⁶ pro episcopi Viridunensis²⁰⁵⁷ contra suam voluntatem ordinatione²⁰⁵⁸ sibi²⁰⁵⁹ transmissas suscipere noluit²⁰⁶⁰. — Anno episcopatus ejus 12²⁰⁶¹ cælestis vindicta venit super Lotharingiam²⁰⁶², regnum Lotharii²⁰⁶³ supradicti regis adulteri et excommunicati. Denique Nortmanni²⁰⁶⁴, qui ante complure

VARIAE LECTIONES.

¹⁹⁸⁵ c. XLII. *Leibn.* II, c. XV. C. De bertolfo archiepiscopo *add.* C 3. ¹⁹⁸⁶ A. Domini 5b. ¹⁹⁸⁷ DCCCLXVI. 1b. DCCCLXXIII. 5. DCCCLXIII. B. C. ¹⁹⁸⁸ bertholfus 6. B 2. *semper fere.* ¹⁹⁸⁹ mediolanensis 5b.c. medolacensis B 2. ¹⁹⁹⁰ deest 6c. ¹⁹⁹¹ Treberis 1. — cons. eius adv. 1b. ¹⁹⁹² adventicii 2. *et infra* adventicius. ¹⁹⁹³ metensis 1. 2. *alii hoc loco.* ¹⁹⁹⁴ placia 1. 1b. r. placentie 6. ¹⁹⁹⁵ methtis B 2. metis (methis 5b.) advocatum 5. 6. ¹⁹⁹⁶ deest 5. — Hincmaro 5a.b. ¹⁹⁹⁷ deest B 4. 5. C. ¹⁹⁹⁸ consecratum 1b. ¹⁹⁹⁹ bertolfo 1. bertolpho 5.c. *hoc loco.* barcolpho 5b. ²⁰⁰⁰ treberensem *add.* B (treberense B 2.). C. ²⁰⁰¹ mariao 1. maritio 1b. dicitur marcia (martia) B. C. ²⁰⁰² bertolfo mortuo 1b. bartolfi episcopi 5b. ²⁰⁰³ remensis B 6. ²⁰⁰⁴ et Walo C. ²⁰⁰⁵ substituitur 1. ²⁰⁰⁶ deest C. ²⁰⁰⁷ transmissus 1. ²⁰⁰⁸ metopolitanus 1. ²⁰⁰⁹ secundo die p. 5. 6. ²⁰¹⁰ et t. 6. ²⁰¹¹ deest 2. 5. 6. ²⁰¹² o. a. 5. ²⁰¹³ que 1. audierant 2. 5. ²⁰¹⁴ qui 1. que 1b. ²⁰¹⁵ transmissum 1. ²⁰¹⁶ fuerat 5c. 6. ²⁰¹⁷ apostolicus 1. ²⁰¹⁸ deest 6c. ²⁰¹⁹ deest 1b. ²⁰²⁰ metropolitani 1. 1b. metropolitani 5. 6. *e corr.* C 1. metropolitana 2. B 2. ²⁰²¹ Xriogū? 1. *deest* 1b. ²⁰²² crodegandum B 5. 6. trodegangum 2. chrodegangum C. ²⁰²³ drugonem 1b. 2. 5. 6. C. ²⁰²⁴ caroli 1. ²⁰²⁵ deest 6. ²⁰²⁶ bertolfus 1. *hoc loco.* ²⁰²⁷ flexus 6. satisfaciens B 2. ²⁰²⁸ capitula 1. ²⁰²⁹ asseritur 1. asserunt 1b. ²⁰³⁰ deest B 3. ²⁰³¹ prædecessoribus 1. ²⁰³² deest 6. *delevit* C 1. *et ideo deest C 3 seqq.* ²⁰³³ habeatur 5. ²⁰³⁴ absque 1. atque 5c. ²⁰³⁵ metropoli 1. 1b. 2. 5a.b. ²⁰³⁶ s. obedientiam B 2. *vocabulo infra omisso.* ²⁰³⁷ qua 1. 1b. ²⁰³⁸ deest B 6. ²⁰³⁹ n̄ 1. ²⁰⁴⁰ wallo B 5. ²⁰⁴¹ a. vero B. C. ²⁰⁴² iura 6. ²⁰⁴³ grandes u. conflate sunt inimicitie 6. g. utrorumque est c. i. 5b. ²⁰⁴⁴ Hincmarus 5a.b. ²⁰⁴⁵ clarissimus B. C. ²⁰⁴⁶ deest 2. 5. 6. hanc d. B. C. ²⁰⁴⁷ salu *corr.* sani 1. salute 1b. ²⁰⁴⁸ sole B 2. ²⁰⁴⁹ deest 1. 1b. ²⁰⁵⁰ deest 2. 5. 6. ²⁰⁵¹ bertoldus 1b. *hoc loco.* ²⁰⁵² cum 1. 1b. ²⁰⁵³ privilegiis 5a. privilegia 5c. ²⁰⁵⁴ temperari 1b. ²⁰⁵⁵ waloni 2. ²⁰⁵⁶ nec 5. p. vel episcopi 6. ²⁰⁵⁷ viridunensis B 2. ²⁰⁵⁸ deest 2. 5. 6. ordinationes B 2. ordinationi B 3. ²⁰⁵⁹ sub 1. 1b. ²⁰⁶⁰ n. s. B. C. ²⁰⁶¹ XIV. 1. 1b. ²⁰⁶² lotharingam 1. 1b. lothringiam 5b. *sapius.* ²⁰⁶³ lotharis 1. 1b. ²⁰⁶⁴ normanni 5. 6. northmanni B 2. C.

NOTE.

(389) Reginonem sequitur, qui hæc a. 869 narrat neque tamen Hincmarum nominat, a quo Carolus coronatum esse ex aliis libris et actis Mon. Legg. I, v. 512 editis satis constat.

(390) Marcetum juxta Saram, hodie Merzig. WYTT. Diploma deperditum esse videtur.

(391) Quam vide ap. Hontheim Hist. I, p. 217.

(392) Similia apud Sigebertum in Vita Theoderici Metensis legi, Hirsch De Vita Sigeb. p. 250 jam monuit; Gesta Sigeberti opere recentiora sunt, sed alium sequuntur auctorem.

(393) Hujus epistolæ meminit etiam Flodoardus Hist. Rem. III, 25, quam Gestorum scriptori ad manus fuisse putarim.

annos exierant et civitatem Namnetis ²⁰⁶⁵ combusserant ²⁰⁶⁶, (394) episcopumque ejus sabbato ²⁰⁶⁷ sancto paschæ, dum fontes benediceret, cum clero ²⁰⁶⁸ suo trucidaverant, Andegavis, Turonis, Pictavis, Leodium (395), Trajectum ²⁰⁶⁹, Tungrim ²⁰⁷⁰, Coloniam, Bunnam ²⁰⁷¹, Tulpiacum ²⁰⁷², Juliacum ²⁰⁷³, Niusa ²⁰⁷⁴, Aquis, Hindam ²⁰⁷⁵, Malmundarium ²⁰⁷⁶, Stabulaus, Prumiam, Numago ²⁰⁷⁷, regium castrum, igne et ferro adnichilaverunt. Treberici (396) ergo ²⁰⁷⁸ inuito cum sapientioribus consilio, quicquid in civitate ecclesiastici census vel ornatus fuerat, in subterraneis occulunt ²⁰⁷⁹ specubus, sarcophaga ²⁰⁸⁰ etiam sanctorum altius terræ immergunt ²⁰⁸¹, ne sanctorum ²⁰⁸² reliquæ ludibrio essent barbarorum vesaniæ. Erat (397) itaque in monasterio sancti Paulini cripta, ubi circa ipsius sancti sarcophagum ²⁰⁸³ B ferreis catenis suspensum ²⁰⁸⁴ 13 jacebant corpora martirum, quorum nomina ²⁰⁸⁵ aureis litteris in ejusdem criptæ parietibus erant descripta. Religiosi igitur ²⁰⁸⁶ qui tunc erant Christiani, timentes, ne per hujus scripturæ indicium ludibrio, ut dictum est, fierent hostibus sarcophaga ²⁰⁸⁷ vel ipsa ²⁰⁸⁸ ossa martirum, salubre iniere ²⁰⁸⁹ consilium, ut scilicet ablatis de parietibus litteris nomina eorundem martyrum, insuper qui fuerint, unde venerint, quando ²⁰⁹⁰ quomodo a quo occisi sunt ²⁰⁹¹, in plumbea scriberetur tabula, ubi quandoque possent inveniri ²⁰⁹², et horum nominum ²⁰⁹³ translationis causam ²⁰⁹⁴ et martirum nomina et merita. Taliter autem scripserunt in tabula ²⁰⁹⁵ plumbea (398) : In hac cripta ja-

cent * corpora sanctorum quorum nomina hæc sunt, C
Palmacius, Maxentius, Constantius ²⁰⁹⁶, *Crescentius, Justinus, Leander, Alexander, Sother, Hormisdu* ²⁰⁹⁷, *Papirius, Constans, Jovianus*. Corpus quoque sancti Eucharrii et reliquorum ²⁰⁹⁸ ibidem sepulcorum alius terræ infoderunt. Idem fecerunt ²⁰⁹⁹ de aliis circa urbem sepultis ²¹⁰⁰.

* B 2. 4. 5. ita : jacent et reliqua. B 3. vero et C. integram tabulam exhibent : « In hac cripta jacent corpora sanctorum secundum seculi dignitatem nobilissimorum, secundum Dei autem voluntatem martyrum preciosorum.

Nam Rictiovarus Maximiani imperatoris [*deest C.*] præfectus legionem Thebeam jussu ipsius circumquaque persecutus, hanc etiam urbem propter ipsos est ingressus. Quorum innumeros cum hic occidisset, hos quoque hujus civitatis [c. h. C 6] principes fidei Christianæ confessores cum ipsis occidit; quorum hic corpora [corp. hic C.] circumcirca [circumquaque B 3.] sunt collocata [c. et reliqua B 3.]. In medio vero ipsorum sancti Paulini clarissimi Trevirorum episcopi [archiepiscopi C.] corpus est ferreis catenis suspensum, quod ibi sanctus Felix hujus sedis episcopus [archiepiscopus C.] a Phrigia totius regni viribus translatus 3 Idus Maii honorifice suspendit. Qui et istud [hoc C.] monasterium [manasterium C 3.] in honore sanctæ Dei genitricis nec non eorundem martyrum construxit. Nam præter horum principum corpora innumera-bilia ejusdem multitudinis corpora in hoc monasterio sunt comprehensa, quorum nomina sicut innumerabilis populi et peregrini non potuerunt reperiri, excepto uno ducis vocabulo, qui Thirsus vocabatur. Hujus itaque et eorum martyrum vocabula, quorum hic videri possunt sarcophaga, aureis litteris in hujus criptæ pariete conscripta fuerunt. Quæ inde devoti qui tunc erant Christiani huc translulerunt, quando Northmannos [h. u. n. C] hanc urbem sicut ceteras undique urbes depopulatos esse præciverunt. Is ergo qui in dextro sancti Paulini latere est repositus, Palmacius vocabatur, qui consul et patritius toti huic civitati principabatur. In sinistro autem latere ipsius qui jacet Thirsus vocatur [vocabatur C.] cujus nomen solius de tanta multitudine ideo est notatum, quia ipse ejusdem legionis gerebat ducatum. Ad caput autem hujus sancti Paulini septem jacent hujus urbis senatores nobilissimi, martirio [martyres C] cum ipsis Thebeis coronati; quorum medicus vocatur [vocabatur C] Maxentius, juxta quem dextrorsum qui jacet proximus nomen habet Constantius, post quem est Crescentius, postea Justinus. In latere autem sinistro Maxentii qui jacent tres erant fratres germani, quorum major natu proxime Maxentium Leander, juxta quem Alexander, postea Sother. Ad pedes vero sancti Paulini altrinsecus positi sunt quatuor viri, genere et virtute clarissimi, qui, licet tempore pacis occulte Christum colebant, tempore tamen persecutionis aperte adeo et constanter fidem christianorum defendebant, adeo ipsi Rictiovaro in faciem [fa-

VARIÆ LECTIONES.

²⁰⁶⁵ mettis corr. namnetis 1. mettensis 1^b. nā metis 5^a. B 3. mammetis 5^c. namethis 5^b. nāmmetis B 6. nā mettis e corr. C 1. et ita C 3. nāmmetis C 4. ²⁰⁶⁶ succenderant. episcopum 5. 6. ²⁰⁶⁷ deest 1^b. ²⁰⁶⁸ cum omni c. 5. ²⁰⁶⁹ trairectum 1. ²⁰⁷⁰ tungrensem 1^b. tungerim 5^b. tungrum C. ²⁰⁷¹ deest B 6. ²⁰⁷² tulpaicam 5^a. tuspaicum 5^c. tulpaicum 6. *deest* 2. 5^b. ²⁰⁷³ uibacum B2. ²⁰⁷⁴ hiusa 2. nussam 6. ²⁰⁷⁵ indam 5. 6. ²⁰⁷⁶ malmundarium 1. st. m. 6. 'st. pr. numago *desunt* 5^a. ²⁰⁷⁷ prum inaumago 1. prumnuam 1^b. niunago 5^b. c. neomagum regum 6. numagen C. ²⁰⁷⁸ vere B 6. ²⁰⁷⁹ subternenis sp. occult 1^b. occultant 5^a. occultant 5^b. occultare 5^c. ²⁰⁸⁰ sarcophaga 1. ²⁰⁸¹ itere mergunt 1. altius mergunt 1^b ²⁰⁸² r. s. 5. 6. v. barb. 6. ²⁰⁸³ sacrofagum 6^c. ²⁰⁸⁴ suspensi 1^b. — et in qua *add.* 2. in qua *add.* 5. in aqua jacebant XII c. m. 6. ²⁰⁸⁵ q. n. eorundem 5. ²⁰⁸⁶ deest 1^b. viri B 6. ²⁰⁸⁷ sarcophago 1. ²⁰⁸⁸ i. etiam B. C. ²⁰⁸⁹ uere 1. 1^b. ²⁰⁹⁰ quomodo quando 5. 6. quando *deest* 5^b. ²⁰⁹¹ sint simul in 5^a. sunt simul in 5^b. o. simul in 5^c. ²⁰⁹² invenire 1. 1^b. ²⁰⁹³ nomina vel translationes 1^b. ²⁰⁹⁴ causa 6. causam corr. causa C 1. et ita C 3 *sqq.* ²⁰⁹⁵ p. t. 5. 6. ²⁰⁹⁶ constantinus 5. 6. ²⁰⁹⁷ ormista papirus 1^b. ²⁰⁹⁸ reliqui quorum 1^b. reliquiorum 2. ²⁰⁹⁹ fecere B 2. ²¹⁰⁰ Explicit lib. IV. *add.* 6^c.

NOTÆ.

(394) Hæc ex Reginone a. 853.

(295) Pergit ex Reginone a. 881, 882.

(396) De vastatione Treverensi a Northmannis facta quædam monumentorum Treverensium testimonia in præfatione collegi. Cf. etiam Sigehardi mir. S. Maximini SS. IV, p. 234.

(397) Hæc narratio tabulæ nititur plumbeæ, quam ipse auctor affert.

(398) Legitur in Hist. martyrum Treverensium c. 2, p. 119, in Vita S. Felicis; Acta SS. Mart. III, p. 623; edita est etiam ap. Hontheim Hist. I, p. 221. — Vide ejusdem Prodr. Hist. Trev. I, p. 92.

tie C.] resistebant, quod eos quasi ad exemplum aliorum diversis tormentorum generibus multum afflictos, tandem in praesentia sua fecit decollari. Alter ergo duorum versus austrum positus, interior scilicet, Hormisda, exterior autem Papirius vocatur. Alter [alter — Jovianus vocatur *infra suppl.* C1., *desunt* C6] autem eorum, quorum latera aquilonem respiciunt, interior item Constans, exterior Jovianus vocatur. Ingressus est autem Treberim Rictiovarus 4 Nonas Octobris, et eadem die occidit Thirsum cum sociis, sequenti autem die Palmatium cum aliis principibus civitatis. Tercia vero die cedem exercuit in plebem sexus utriusque.

B. 3. *et Leibnitiis addunt*: Cum autem terra de crypta, ubi haec jacent sanctorum corpora, potaretur [portarentur *Leibn.*], os quoddam incaute projectum sanguinem fudit non modicum. Quod mox in praesentia abbatum, clericorum et laicorum in vasculum delatum, quoties effundebatur, toties cum magna cruoris inundatione replebatur. In hac autem inundatione a nona hora sabbati usque ad primam secundae feriae horam permansit. Et adhuc permanet sanguinolentum.

28 ²¹⁰¹. Anno Dominicæ incarnationis 880 [882] ²¹⁰² (399) defuncto Ludowico ²¹⁰³ imperatore, Nortmanni ²¹⁰⁴ (400), audita ejus morte, cum omnibus viribus ²¹⁰⁵ exeuntes, urbem Trebirorum Non. ²¹⁰⁶ Aprilis, die sacratissimo ²¹⁰⁷ cœnæ Domini, occupaverunt, Bertolfo episcopo cum quibusdam civibus fuga lapso ²¹⁰⁸. In (401) qua usque an sanctum ²¹⁰⁹ diem Paschæ fessa ab itinere corpora recreantes, omne territorium urbis circumquaque usque ad solum demoliti sunt, omnes quoque ²¹¹⁰ quos intra et ²¹¹¹ extra urbem reperierunt ²¹¹² gladio occiderunt, ipsamque urbem et monasteria ²¹¹³ omnia igne suc-

A cenderunt ²¹¹⁴. Cumque (402) etiam ²¹¹⁵ monasterio sancti Paulini ignem multotiens iniecissent, sed divinitus extingueretur, catenas ferreas quibus sarcophagum ²¹¹⁶ ejus pendebat ²¹¹⁷ confregerunt; set tamen sarcophagum catenis confractis ²¹¹⁸ nequam altius terræ insedit, set in aere pendens remansit, donec post multos annos a quibusdam infidelibus depressum subsedit, non sine vindicta in eos transfusa. Quicumque enim huic sacrilegio manibus ²¹¹⁹ deservierunt, singulas infirmitatum plagas susceperunt. Igitur Nortmanni, civitate ²¹²⁰ omni exusta et desolata, Mettim ²¹²¹ (403) properare disponunt. Quod cum ²¹²² comperisset ²¹²³ ejusdem ²¹²⁴ urbis antistes Walo, adjuncto ²¹²⁵ sibi Bertolfo ²¹²⁶ episcopo Treberensi ²¹²⁷ et Adalardo ²¹²⁸ comite, ad ²¹²⁹ Remiche (404) ultro illis obviam ad pugnam procedit ²¹³⁰. Inito certamine, Nortmanni ²¹³¹ vicerunt, Walo episcopus ²¹³² ibi cecidit, Bertolfus ²¹³³ cum ceteris fugit. Eodem anno (883) Bertolfus archiepiscopus ²¹³⁴ migravit ²¹³⁵ ad Dominum. — Cui successit ²¹³⁶ Radbodus ²¹³⁷, abbas ²¹³⁸ de Mediolaco ²¹³⁹, venerabilis antistes ²¹⁴⁰ (405), et ²¹⁴¹ eodem anno Robertum ²¹⁴² in ²¹⁴³ Mettis ²¹⁴⁴ episcopum consecravit. (*An.* 889†917.) Hic adquisivit abbatiam sancti Servatii quæ dicitur Mastreth ²¹⁴⁵ ab Arnolfo imperatore *, deinde etiam ²¹⁴⁶ a Ludowico ²¹⁴⁷ imperatore hæc castella obtinuit ²¹⁴⁸, Sericum et Orkesvels ²¹⁴⁹ (406) cum villis sibi subjacentibus ²¹⁵⁰.

* 1 C. *addit*: et præceptum de eadem abbacia ab eodem imperatore obtinuit habens hunc modum:

Testamentum Arnolphi regis de abbacia sancti Servatii confessoris Christi (407).

VARIE LECTIONES.

²¹⁰¹ c. XLIII. *Leibn.* II, c. XVI. C. ²¹⁰² LXXXII. *e corr.* C 1. *et ita sqq.* ²¹⁰³ lodowico 1. lodowico 5^b. ludowico 5^{a,c}. lothewico B 2. i. 1. B 2. 4. 5. C. ²¹⁰⁴ nomanni 1. 5^{a,b}. alii. northmanni 5^c. B 2. C. *sæpius.* ²¹⁰⁵ deest 5^b. ²¹⁰⁶ nono B 6. treveris VII nonas 5^b. ²¹⁰⁷ sacratissime 2. sacratissima 5. 6. ²¹⁰⁸ elapso 2. ²¹⁰⁹ d. s. 6. sanct. *deest* 5. sanctam B 6. ²¹¹⁰ omnesque quoque 1. omnesque 5^{a,b}. ²¹¹¹ vel B 6. ²¹¹² ita 1. 1^b. 2. repererunt *vel* reppererunt *rell.* ²¹¹³ o. m. 5^{a,b}. *In* 5^a. ipsumque — succ. *in margine suppleta sunt.* *Hæc desunt* 1^b. ²¹¹⁴ s. igne (igni B 2. C.) B. C. ²¹¹⁵ m. e. 6. ²¹¹⁶ sacroph. 1. sarcophagus 2. *hoc loco*, 5. 6^{c,d}. sarcophagus 6^a. *et ita infra.* ²¹¹⁷ pendebant B 5. ²¹¹⁸ s. cadens n. 2. ²¹¹⁹ deest 5. — et sing. 5^b. ²¹²⁰ civitate 1. ²¹²¹ metim 2. metis 5^{a,c}. methis 5^b. methum B 2. metum B 4. ²¹²² dum 1? C. ²¹²³ comperasset 1. compresset B 6. ²¹²⁴ ejus 5. 6^a. ²¹²⁵ adjuncto 1. ²¹²⁶ deest 5^c. ²¹²⁷ treberorum 2. treberis 5^{a,b}. 6. treveris 5^c. tr. e. B. tr. archiepiscopo C. ²¹²⁸ adelhardo 1^b. C. adalardo 2. B 4. 5. adalardo 5^b. adalrado B 2. ²¹²⁹ de? 2. ²¹³⁰ procedunt 5. 6. ²¹³¹ northmanni 2. *hoc loco.* ²¹³² epō 1. ²¹³³ b. archiepiscopus C. ²¹³⁴ episcopus 5^b. B 2. *deest* C & ²¹³⁵ migrat 5^{a,c}. ²¹³⁶ succedit 6. ²¹³⁷ rabodus 1. 1^b. raphodus 2. rathbodus 5^a. C. rathbodo 5^{b,c}. ratbodo 6. katbodus B 5. ²¹³⁸ deest 5. ²¹³⁹ medio-lacu 2. 5. 6. ²¹⁴⁰ abbas 6. ²¹⁴¹ qui B. C. ²¹⁴² rubertum 2. rubertum 5^a. 6^{c,d}. ruothpertum B 2. ruotpertum B 4. ruothbertum C. ruthbertum C 6. ²¹⁴³ deest 6. ²¹⁴⁴ metis 2. 5^{a,c}. methis 5^b. B 2. ²¹⁴⁵ masetricht 2. masetreh 4. 6. maserch 5^{a,b}. maserth. 5^c. mastreiz B 2. mastretz B 6. mastreit B 4. 5. C. ²¹⁴⁶ deest 2. 5. 6. ²¹⁴⁷ alii? dowico 1. alio ludowico 1^b. a lothewico B 2. ²¹⁴⁸ id est *add.* B 2. ²¹⁴⁹ orkegiels? 2. horceshinvelt 4. orceshinvelt 6^{a,b,d}. orcesbinvelt 6^c. orcesbruvelt 5. orkesveld B 2. orxvels C. ²¹⁵⁰ adjacentibus 6. C.

NOTÆ.

(399) A. 882. Regino. Ita etiam, Wytttenbachio teste, in codice Hamelarii Treverensi s. ix ad marginem notatum est: Anno 882, indictione 15, Nortmannorum gens Treverim incendio cremavit.

(400) Nortmannorum—occupaverunt ex Reginone a. 882.

(401) *In qua* — demoliti sunt ex Regino. l. l.

(402) Cf. Vitam S. Paulini, Acta SS. Aug. VI, p. 678, ubi hæc aliter narrantur. Alteram fortasse Vitam Gestorum auctor adhibuit, de qua cf. *ibid.*, p. 675.

(403) *Mettim* — fugit ex Regino. l. l.; sed verba ad *Remiche* Gesta adjiciunt. Qua de re cf. Mir. S. Glodesindis c. 29, SS. IV, p. 237

(404) Remich ad Mosellam.

(405) Hæc ex Regino. a. 883.

(406) Sick et Orsvels inter Mosam et Mosellam.

Hoc diploma deperditum esse videtur.

(407) Diploma editum ap. Hontheim *Hist.* I, p. 229.

In nomine sanctæ et inividuæ Trinitatis Arnulfus — in Dei nomine, amen.

Testamentum ²⁵¹ Zvendeboldi regis de abbazia sancti Servatii (408).

In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis Zvendeboldus — in ipso Trajecto.

Item aliud testamentum Zvendeboldi regis de abbazia sancti Servatii (409).

In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis Zvendeboldus — Dei nomine amen.

Præfatus etiam episcopus a Ludowico imp. ⁴¹⁰ B. C. addunt: Post ¹ quem Ruotgerus ²¹⁵² episcopus præceptum regis auctoritatis super eandem abbaziam obtinuit. Iste bonæ conversationis existens, habito Treberi cum suffraganeis episcopis ac reliquo clero generali concilio, librum canonicorum decretorum sua industria compositum, in medium protulit atque firmavit ².

¹ C. ita De cedente vero Rabadone successit Ruthkerus episcopus, qui præceptum regis auctoritatis super eandem abbaziam obtinuit; cujus exemplar hic inserere non videtur ab re:

Testamentum Karoli regis Francorum de abbazia sancti Servatii (409).

In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis Karolus — villa Theodonis.

Testamentum Karoli regis Francorum de abbazia sancti Servatii (411).

In nomine sanctæ et individuæ Trinitatis Karolus — Eristail palatio.

Iste præfatus pontifex bonæ c.

² C. ita: confirmavit ac non multo post ad feliciorum vitam migravit.

²⁹ ²¹⁵³. Deinde Rutpertus ²¹⁵⁴ (412) extitit ¹ (an. 951); qui ² corpus sancti Severi, de quo in libro ²¹⁵⁵ dialogorum (413) legitur, de Italia transtulit, quod per Mosellæ fluminis alveum, divino famulante nauclero, transvectum ²¹⁵⁶, in loco qui Hattonis ²¹⁵⁷ portus (414) dicitur appulit, ubi a fratribus a ²¹⁵⁸ monasterio ²¹⁵⁹ sancti Martini de pago nomine Me-

Agine (415) susceptus et in eodem monasterio honorifice ²¹⁶⁰ conditus est. — Post Rutpertum ²¹⁶¹ Henricus ²¹⁶² ecclesiæ præfuit (an. 956); qui regulares officinas ²¹⁶³ et claustrum circa majorem ecclesiam construxit, et vigorem ²¹⁶⁴ regularis conversationis ibidem exercere ²¹⁶⁵ decrevit, forum in ²¹⁶⁶ loco quo nunc ²¹⁶⁷ esse videtur instituit (416). Affuit Romæ cum Ottone ²¹⁶⁸ (an. 963) in damnando magum, non papam Johannem ²¹⁶⁹. Item ²¹⁷⁰ Otto abbaziam supradictam potestate ²¹⁷¹ de hac ecclesia tulit, et aliam ²¹⁷² quæ dicitur Horrea, quasi ²¹⁷³ sua, esset, pro Mastreth ²¹⁷⁴ huic ecclesiæ delegavit (417), cum ²¹⁷⁵ ad eum nichil pertinuerit. Henricus ³ episcopus in Italia obiit ²¹⁷⁶ (an. 964, Jul. 2). — Cui Theodericus ²¹⁷⁷ successit ⁴; qui corpus decessoris ²¹⁷⁸ sui Treberim relatum in cimiterio majoris ecclesiæ sepelivit; privilegia ²¹⁷⁹ suæ ecclesiæ renovavit et auxit ²¹⁸⁰ ⁵. ⁶. Romæ cellam ²¹⁸¹ quatuor Coronatorum cum omnibus appendiciis suis sibi suisque successoribus in perpetuum acquisivit ²¹⁸² ⁷. Sub eo regulares canonici in ecclesia sancti Petri esse desierunt. Sepultus ⁸ est ²¹⁸³ in cimiterio sancti Eucharis (an. 977, Jun. 5). — Cui successit æternæ memoriæ Ekebertus ²¹⁸⁴ ⁹, nobilitate et virtute insignis ²¹⁸⁵. Hic ecclesiam suam, paganorum et ²¹⁸⁶ Christianorum rapina ²¹⁸⁷ exinanitam, largissima liberalitate ²¹⁸⁸ ditavit, aureis et argenteis crucibus, plenariis ²¹⁸⁹, casulis, damaticis ²¹⁹⁰, tunicis, palliis, cappis, velis cortinisque ²¹⁹¹ et possessionibus auxit; monasteria ²¹⁹² urbis, rapina comprovincialium ²¹⁹³ prædiis exhaustas ²¹⁹⁴, recollectis ubique manu potestativa possessionibus, reparavit (418); abbaziam ²¹⁹⁵ sancti Servatii dono ²¹⁹⁶ secundi (419) Ottonis ²¹⁹⁷ recepit. Jejunium ¹⁰ in sua parrochia ²¹⁹⁸

VARIÆ LECTIONES.

²¹⁵¹ *Sequentia duo diplomata desunt* C 5. 4. ²¹⁵² rogerus B 2. rubertus B 6. ²¹⁵³ c. XLIV. *Leibn.* rupertus 2. ruothpertus 4. rubertus 5^a. 6^{c-d}. B 5. 6. robertus 5^{b-c}. ruobertus 6^a. rothbertus B 2. rutpertus B 4. 5. — Post hunc rupertus C. — episcopus *add.* 4. B. C. *et post* extitit 5^b. — extitit *deest* 2. ²¹⁵⁴ rupertus 1^b. ²¹⁵⁵ primo l. 4. 5. leg. in l. d. 6. ²¹⁵⁶ transvexit 1^b. ²¹⁵⁷ hartonis 5. — applicuit 5^b. ²¹⁵⁸ de 6. B. C. *deest* 1^b. 5^a. ²¹⁵⁹ monasterii 1. f. monasterii 1^b. ²¹⁶⁰ *deest* 5. ²¹⁶¹ rutbertum 1. rubertum 1^b. C. robertum 2. 5. 6. ruothpertum 4. rothbertum B 2. ruopertum B 4. ruobertum B 6. ²¹⁶² henricus 2. *hoc loco.* 5. 6. *semper.* ²¹⁶³ *deest* 1^b. ²¹⁶⁴ rigorem 4. 5. 6. ²¹⁶⁵ d. e. 2. 4. 5. 6. exerceri 6^{a-b-d}. B. C. ²¹⁶⁶ *deest* 2. ²¹⁶⁷ non 1^b. v. e. 2. 5. ²¹⁶⁸ otthone 6^a. *sapius.* o. primo B. C. ²¹⁶⁹ Joh. XII. 5^{a-c}. XIII. 5^b. ²¹⁷⁰ idem 5. 6. *item superscr.* vel idem C 1. *et ita* C 3. ²¹⁷¹ potestative 5. p. regia B. C. ²¹⁷² liam 1. ²¹⁷³ quæ B 4. 5. C. quæ *superscr.* vel quasi C 1. *et ita* C 3. *ubi deest* sua. ²¹⁷⁴ masetricht 2. masetrech 4. 5^b. masetreh 5^a. masetreht 5^c. masethre 6. mastreht B 5. mastreith C 1. mastreit C 3. mastret C 4. maestrich C 6. ²¹⁷⁵ cum — *pert. desunt* 5^a. ²¹⁷⁶ moritur 4. ²¹⁷⁷ theodricus 5^a. s. t. B 2. ²¹⁷⁸ predecessoris 2. 4. 5^b. c. *e corr.* 1^b. *ubi mox* treberis. ²¹⁷⁹ privilegium 5. 6. e. s. 6. ²¹⁸⁰ exauxit 1. ²¹⁸¹ etiam cellam C. ²¹⁸² acquesivit 1. 5^b. acquisivit in p. 6. ²¹⁸³ *deest* 5^b. ²¹⁸⁴ eck ekebertus 1. eketherus 5. eketbertus eterne memorie 6. ekeberdus B 5. ekebertus C. ²¹⁸⁵ insignitus 2. ²¹⁸⁶ et chr. *desunt* 5^a. ²¹⁸⁷ rapinis 6^c. ²¹⁸⁸ leberalitate 1. ²¹⁸⁹ planetis 6. ²¹⁹⁰ dalmaciis 2. ²¹⁹¹ cortinis 4. 5. 6. ²¹⁹² monasterio B 5. m. urbes 1^b. ²¹⁹³ provincialium 5^c. et provincialium B. C. ²¹⁹⁴ *ita codd.*, *quos vidi omnes fere*; exhaustas C. exhausta 2. 5. 6. ²¹⁹⁵ p. abb. rep. 5. abbaziam — *recepit desunt* C. ²¹⁹⁶ *deest* 5^c. ²¹⁹⁷ O. s. B. ²¹⁹⁸ porrochia 1.

NOTÆ

(408) ap. Hontheim p. 257.
 (409) ap. Hontheim non legitur.
 (410) De hac collectione cf. Wasserscheleben ap. Richter Kritische Jahrbucher 1858, p. 485 et Beitrage p. 50. Albericus a. 905 addit: ad episcopum Virdunensem Dadonem.
 (411) ap. Hontheim p. 281.
 (412) Rotgero successit a. 951. v. Ann. S. Maximini SS. III, p. 6.
 (413) Greg. M. dial. I, 12.
 (414) Hatzeport; cf. Brower., p. 459, qui etiam Translationem S. Severi affert.

D (415) Meinfelt.
 (416) In codice C 3. alia manu in marg. additur: *In quo fecit erigere crucem, in cujus summitate reperitur hodie sculptum: « Ob memoriam signorum crucis que celitus super homines venerant anno dominice incarnationis 968, anno vero episcopatus nostri secundo, Henricus archiepiscopus me erexit. »*
 (417) Diploma v. ap. Gunther, cod. dipl. Rheno-Mosell. I, p. 74.
 (418) V. diplomata ejus ap. Hontheim p. 320, 321 et translationem S. Celsi infra editam.
 (419) Tert.; v. dipl. infra col. 1167, n. 1. ex C. allat.

tercia post pascha ebdomada fieri præcepit (420), A corpus ²¹⁹⁹ sancti Celsi confessoris in cimiterio sancti Eucharri ²²⁰⁰ repperit (421) *11. Adveniente quondam ²²⁰¹ festivitate ²²⁰² sancti Eucharri, ipse pro celebrando ibidem divino officio ad ejus monasterium perrexit. Cumque post ²²⁰³ expleta missarum ²²⁰⁴ sollempnia a fratribus obnixè ²²⁰⁵ peteretur cibi potusque ²²⁰⁶ karitatem sumere, ne eis onerosum fortasse existeret si tanta comitatus ambitione ibidem reficeretur ²²⁰⁷, cœpit oblatam ²²⁰⁸ a fratribus karitatem omnino ²²⁰⁹ refutare et reditum suum in ²²¹⁰ urbem maturare. Cumque venisset ad fluvium ²²¹¹ Oleviam ²²¹², cœpit infirmitate gravi deficere, nec mora ad suam sedem ²²¹³ veniens ²²¹⁴, diem clausit extremum ²²¹⁵. (an. 993, Dec. 9) Sepultus est ibidem in ²²¹⁶ parva ecclesia (422), quam ipse construxerat ²²¹⁷ in honore sancti Andreae ²²¹⁸ *12. B

*1 C. addit : qui privilegium ab Ottone primo super abbatiam sancti Servatii obtinuit habens hunc modum :

Testamentum Ottonis regis Francorum de abbatia sancti Servatii (423).

In nomine sanctæ et individue Trinitatis Otto — in Thalahem.

*2 B. C. omittunt qui — conditus est, et eorum loco hæc ponunt : Iste [Rubertus archiepiscopus add. C.] primus, ut ferunt ²²¹⁹, Treberensem ecclesiam regno quod Lotharingium vocatur adjecit, pro eo quod soror ejus imperatori in matrimonio juncta fuit (424), cum usque ad ejus tempora Francorum regno, quod ²²²⁰ a Karolo nomen habet, subjecta multis fuisset honoribus illustra Sancto Martino ²²²¹ quædam bona abstulit Treberi. C

*3 B. C. ita pergunt : Ipse vero Henricus 80 mansos ²²²² de Sancto Martino tulit, et postea in Italia obiit.

*4 B. C. pergunt : vir nobilis et maguæ aucto-

ritatis, præpositus Mogonciæ majoris ecclesiæ, qui privilegia, etc.

*5 C. add. . quorum exempla hic ponere curavimus :

C. 17. Privilegium Benedicti papæ quod dedit Theoderico episcopo Tr. (425).

Benedictus episcopus — indictione supradicta prima.

C. 18. ²²²³ Item privilegium Benedicti papæ quod dedit Theoderico episcopo Treverensi (425).

Benedictus episcopus — indictione suprascripta tertia.

C. 19. [De ²²²⁴ eodem Johannes¹ XIII papa (426).

Johannes episcopus — indictione 12. Bene valete.

Memoratus ²²²⁵ pontifex Theodericus ecclesiis, etc., ut cod. B.

*6 B. C. add. : ecclesiis sancti Martini, ubi sanctus Magnericus requiescit, et beati Paulini donaria ²²²⁶ multa dedit et collapsa ²²²⁷ vetustate renovavit (427).

*7 C. pergunt : et privilegium a Benedicto papa super hanc obtinuit habens hunc modum.

C. 20. Privilegium Benedicti papæ quod dedit episcopo Theoderico Tr. ²²²⁸ (428).

Benedictus episcopus — indictione suprascripta tertia.

Sub eodem pontifice regulares, etc.

*8 B. C. pergunt : Mogontia defunctus sepultus est in basilica sancti Gangulfi ²²²⁹ martyris, quam ipse de proprio suo construxit ac 12 fratres ²²³⁰ ibi Deo famulaturos datis necessariis ²²³¹ instituit.

*9 B. C. pergunt : Ekebertus episcopus ²²³² (a). Hic de Britannia ortus, patre Theoderico comite (429) et matre Hildegarda nomine, divitiis et nobilitate Anglorum primoribus, divinitus, ut credimus, huic sedi est prædestinatus. Nam ut primum, Christo Treberensibus consulente, hanc sedem conscendit, multifariam ejus inopiam karitate et mise-

VARIE LECTIONES.

²¹⁹⁹ Corpus insuper C. ²²⁰⁰ r. e. 6c. ²²⁰¹ quadam 4. quodam 5c. 6c. quodam die B2. ²²⁰² festo 5a. c. 6. festum 5b. ²²⁰³ deest 6c. ²²⁰⁴ missarum 1. ²²⁰⁵ p. o. B. C. ²²⁰⁶ cibi et potus B. C. ²²⁰⁷ ita 2. 4. 5. 6. reficeret 1. B. C. ²²⁰⁸ deest 2. 4. 5. 6. ²²⁰⁹ deest 5b. omnino caritatem 6. ²²¹⁰ deest 1. ²²¹¹ flumen B. C. ²²¹² olevia 4. 5. oliviam B2. 6. C. olivam B5. obliviam C 6. ²²¹³ sedem suam 5. ²²¹⁴ perveniens B. C. ²²¹⁵ C6. in marg. : 5. Idus Decembris. ²²¹⁶ deest 2. ²²¹⁷ ipse in hs. s. A. construxerat B. C. ²²¹⁸ a. apostoli. ²²¹⁹ fertur B 2. ²²²⁰ quod a desunt B 6. ²²²¹ materno B 2. ²²²² mansas B2. ²²²³ Sequentia duo dipl. des. C3. 4. ²²²⁴ ita W.; desunt C1. 6. ²²²⁵ cap. XVIII. inc. C3. ²²²⁶ donario B5. ²²²⁷ collapsa B5. ²²²⁸ rubra deest C1. ubi non nisi VI pp legitur. ²²²⁹ gyngulfi B2. ²²³⁰ fratribus i. d. famulantibus necessaria vitæ instituit C. ²²³¹ necessaria B5. ²²³² archiepiscopus C.

NOTÆ.

(420) Jejunium postea bannitum dictum esse, D Brower, p. 486 adnotat. — Cf. Hist. mart. Trev., c. 4. (Hontheim Prodr. I, p. 124), ubi hæc leguntur : *Postea quinto Kal. Maii, qua die juxta inductum Ekberti archiepiscopi plurimæ circumambientium villarum turbæ cum crucibus Treviros solent venire et monasteria civitatis illius omnia circumire.*

(421) Ex cujus translationis Historia a Theoderico scripta quædam infra edidi.

(422) Ecclesiæ metropolitanæ versus orientem. — Cod. Par. (C. 6.) ejus epitaphium addidit, quod Browero monente (p. 493) jam ejus temporibus, loculi modo vestigiis apparentibus, excidit. Hoc est :

Epitavium Erberti (ita cod.).

*Pontificum decus, ecclesiæ clarissima lampas,
Pax et amor populi, totius gratia cleri,
Hic jacet, Egbertus lucis regione repertus,
Præsul Trevericus, sed et aulæ conditor hujus,
Rexit et ecclesiam senos denosque per annos*

. *novenis atque diebus.*
Omnes dilectum prece commendate patronum.

423) ap. Hontheim p. 264.

(424) Qua de re cf. quæ dixi Jahrbucher I, 1, p. 60. Rotbertum regum Saxonorum fuisse propinquum, fratres Ballerini ex loco quodam Ratherii docere volunt, ubi dicere videtur, suæ consecrationis die Rotbertum nepotem Brunonem archiepiscopum ordinasse; v. Opera Ratherii p. 208, n. 22.

(425) apud Hontheim non legitur.

(426) ap. Hontheim p. 305.

(427) Cf. diploma Theoderici in Hist. et comm. acad. Pal. III, p. 40, et Benedicti papæ ap. Hontheim p. 316, et quæ de hoc monasterio infra edidimus.

(428) ap. Hontheim. p. 314.

(429) Hollandiæ; cf. Adalberti diaconi Vitam, Egberti jussu, scriptam, Acta SS. Jun. V, p. 102;

ricordia, quæ in eo habundavit, sic in perpetuum relevavit, ut quamdiu hic mundus voluitur ejus memoria digne celebranda ²²³³ judicaretur. Mox etenim omnibus suis secundum carnem et spiritum in Britannia propinquus mandavit, ut ad se invisendum suæque generositatis indicium declarandum se præpararent ²²³⁴, et proximo natali Domini cum omni pompa et ambitione Treberim properarent. Quod cum ²²³⁵ ipsi studiose et strenue implesent, ipse, karitate mediante, omnes eis quas ²²³⁶ detulerunt rebus et pecunia spoliavit, eisdemque ²²³⁷ in patriam ²²³⁸ reversis, multoque plura remittentibus et preciosa adjicientibus, ecclesiam suam p.

(a) C. *add.* : Hic præceptum de abbacia sancti Servatii ab Ottone imperatore secundo obtinuit hujusmodi ²²³⁹.

Testamentum Ottonis regis de abbacia sancti Servatii (430).

In nomine sanctæ et individue Trinitatis Otto — Actum Ingilenheim feliciter. Amen.
Igitur ²²⁴⁰ præfatus pontifex de Britannia, etc.

*10 B. C. *ita pergunt* : Jejunium ²²⁴¹ pro siccitate terræ imminente et rogationes cruciumque et sanctarum ²²⁴² reliquiarum gestaciones per circuitum vallis Treberici ²²⁴³ ab omnibus qui sunt in sua p.

*11 B. C. *add.* : Iste (431) namque Ekebertus ²²⁴⁴ et Theodericus Metensis ²²⁴⁵ episcopus anno Dominicæ incarnationis 970, cum Ottone magno et gloriosissimo imperatore augusto, cujus conjunx Theophanii (432) in ²²⁴⁶ Italia per triennium fere constituti, multa sanctorum corpora collegerunt, quæ ad sedes suas transmiserunt. Ekebertus (433) sanctum ²²⁴⁷ Severum presbiterum in Terentina valle sepultum, de quo sanctus Gregorius in libro dialogorum ²²⁴⁸, adjutorio regis supra nominati ²²⁴⁹ acquisivit, qui ²²⁵⁰ per Mosellæ fluminis alveum transvectus est ²²⁵¹. Acquisivit ²²⁵² in Spoletino ²²⁵³ civitate ossa Gregorii martyris (434) et Ponciani martyris, in castro Turegum reliquias Felicis et Regulæ (435). Episcopus autem Corfinii Theoderico episcopo Metensi dedit corpus sanctæ Lucie virginis, testificans, manu sua evangelio superposita,

hanc ipsam esse Siracusanam, de qua responsoria ²²⁵⁴ et antiphonæ cum missa cantantur ubique, et eo loci per Foroardum quendam ducem Spoletinum ²²⁵⁵ translata. Quod (436) dimidium idem Theodericus Ekeberto episcopo ²²⁵⁶ devotissime petenti tradidit. Hujus ²²⁵⁷ industria Treberensis ecclesia baculum sancti Petri jam diu amissum recepit. Quem qualiter amiserit ²²⁵⁸, breviter dicemus (437). Temporibus sancti Maximini Hunis Renum ²²⁵⁹ transire et Gallias invadere meditantibus, sanctus Servacius Trajectensis episcopus prævidens in spiritu cædes et incendia tocusque ²²⁶⁰ Gallie futurum excidium, Romam causa orationis adiit, ut suffragio apostolici patrocinii mitigaret iram Domini. Ubi dum triduo precibus et lacrimis insisteret, responso didicit apostolico, nullo modo vindictam Domini præterituram, nilque in Gallia civitatum vel ecclesiarum inustum relinqui, nisi solum in Meti ²²⁶¹ monasterium sancti Stephani (438). Inde ergo reversus Treberim, sancto Maximino quod audierat retulit, nec multo post apud Trajectum obiit. Quicquid igitur in civitate Treberica ²²⁶² erat reliquiarum mobilium ²²⁶³ prædictæ hostilitatis metu ad Metim ²²⁶⁴ deferendum consilio sapientium ²²⁶⁵ est decretum. Porro ante ²²⁶⁶ Hunorum irruptionem Treberi Grecorum pertulerunt invasionem (439). Nec multo post ille omnium fama celebris Attila, rex Hunorum, miseriarum gurges et malorum, a Reno Aurelianis usque omnem Galliam captivavit, incendit et vastavit. Exin ²²⁶⁷ cum pace redita cepissent urbes et vici secundum pristinum inhabitari, Treberi res suas a ²²⁶⁸ Metensibus repetentes, in vanum fuere laborantes. Placuit ergo ²²⁶⁹ tributum de civitate Treberi ²²⁷⁰ sancto Stephano Metensium patrono annuatim persolvi, quo per hanc exhibitam venerationem mererentur aliquam rerum suarum restitutionem. Quibus cum præter baculum alia ²²⁷¹ redderentur, essetque pudor Treberorum ²²⁷², victores quondam gentium tributarios esse Metensium, rupto fœdere altare in honore ²²⁷³ sancti Stephani super quatuor columnas in curia erexerunt Treberica ²²⁷⁴, et prædictum censum annis

VARIÆ LECTIONES.

²²³³ celebranda *corr.* celebrando B2. celebrando B3. 6. celebranda *e corr.* C1. ²²³⁴ præparent B5. ²²³⁵ *deest* B2. ²²³⁶ o. quos B4. 5. eis *deest* B 3. C. ²²³⁷ isdemque B2. 6. C6. isdem *corr.* hisdemque C1. *et ita* C3 *sqq.* ²²³⁸ patria B5. 6. ²²³⁹ h. *et ipsum* dipl. *deest* C3. 4. ²²⁴⁰ c. 19. *inc.* C5. ²²⁴¹ i. *etiam* C. ²²⁴² sanctorum B2. ²²⁴³ treberici *corr.* treberice C1. *et ita* C3 *sqq.* ²²⁴⁴ ekebertus B2. ek. archiepiscopus C. ²²⁴⁵ methensis B4. ²²⁴⁶ *deest* B5. C. ²²⁴⁷ sanctum—transvectus est *desunt* B6. ²²⁴⁸ in dialogo B2. *meminit post add.* C1. *et ita* C3 *sqq.* ²²⁴⁹ prenominati B2. ²²⁵⁰ qui — transvectus est *desunt* C. ²²⁵¹ *deest* B4. 5. ²²⁵² Obtinuit *etiam* in C. ²²⁵³ poletino B6. ²²⁵⁴ responsorio B5. ²²⁵⁵ poletinum B6. ²²⁵⁶ archiepiscopo C. ²²⁵⁷ c. XLV. *Leibn.* Hujus *etiam* C. ²²⁵⁸ amiserint B2. ²²⁵⁹ rhenum C1. *semper.* ²²⁶⁰ tocus B2. 6. ²²⁶¹ methi B2. metti B3. C. meto B4. 5. ²²⁶² treberi B2. ²²⁶³ nobilium B6. ²²⁶⁴ mehtthi B2. mett. B4. ²²⁶⁵ sapientum C. ²²⁶⁶ autem B4. ²²⁶⁷ exin *corr.* exinde C5. *et ita* C4. 6. ²²⁶⁸ jam B5. ²²⁶⁹ igitur B2. ²²⁷⁰ treveri C1. ²²⁷¹ *deest* B2. ²²⁷² trebirorum *corr.* trebiros C1. *et ita* C3 *sqq.* ²²⁷³ in h. *desunt* B6. ²²⁷⁴ treberici B2.

NOTÆ.

v. *etiam* Hontheim Prodr. I, p. 84. *et* Kluit Hist. D

Tullo Mettim sæc. x pervenisse narratur. De ipso Metti asservato v. Brower. I, p. 483. Cf. vero Vitam S. Agritii p. 778 : *Baculum quoque apostolorum principis Petri de manu ipsius in fraternæ mortis consolatione nec non apostolicæ dignitatis honore susceptum, huic loco beatus Eucharis intulisse non ignoratur. Quapropter, sicut privilegium in Romano armario repositum testatur, quod omnis ejusdem apostolorum principis in Romana sede successor baculi sustentatione non utitur.*

(430) ap. Hontheim. p. 531.

(431) Hæc ex narratione illa de sanctis a Theoderico reportatis, quam v. SS. IV, p. 473 hausta sunt; sed narratio nullam Ekberti facit mentionem.

(432) I. I. rectius Adelheida nominatur..

(433) Cf. quæ supra in textu antiquo leguntur; scriptor fortasse translationis historiam vidit.

(434) Hæc narratio Theoderico tribuit.

(435) Hæc in narratione non leguntur, ex qua sequentia sumpta sunt.

(436) Addit hæc scriptor Treverensis.

(437) In Gestis epp. Tullensium baculus S. Petri

(438) Hucusque Herigerum c. 22, 23, SS. VII, p. 173 sequi videtur. Nunc addit narrationem valde fabulosam, ex libro nescio quo descriptam.

(439) V. supra c. 19, 22.

singulis illuc persolverunt. Deinde a Metensibus in curia regis orta querimonia, et dicentibus annum tributum a Treberensibus sibi debitum aliquod ²²⁷⁵ jam annis sibi negatum, istis quoque negantibus umquam se alicui ²²⁷⁶ tributarios fuisse, Metenses in fidei et querelæ suæ testimonium rogant mitti et inspicere, quod super columnas erat in curia altare locatum. Quod cum utrorumque arbitrio definitum foret fieri debere, Treberici occulte celerrimum nuntium miserunt, et altare columnis depositum in monasterio sancti Petri collocaverunt. Sic ergo cum res mota querimoniis probari non posset testimoniis, Treberenses hac potiti victoria, baculi tamen carnere præsentia, donec post supradictas et trium adhuc gentium gravissimas irruptiones, Wandalorum, Francorum et Nortmannorum, Ottone regnante, frater ejus ²²⁷⁷, potentissimus Coloniensis episcopus, hac etiam civitate donatus, a Treberensibus rogatus, baculum huic ecclesiæ restituendum a Metensibus extorsit, sed eum ²²⁷⁸, eadem qua clavum Domini perfidia subtrahere voluit (440), Coloniensi ecclesiæ dono dedit. Paucis hinc annis transeuntibus, Ekeberti episcopi ²²⁷⁹ instantia Warinus Coloniensis episcopus partem baculi cum apice secans, superiorem partem sibi ²²⁸⁰ retinuit, reliquam huc ²²⁸¹ transmisit. — Feruntur hirundines ab hoc viro, scilicet Ekeberto episcopo, maledictæ, templum sancti Petri non involare, aut ²²⁸² si involaverint, exanimari, quod ²²⁸³ sibi quodam ²²⁸⁴ die super altare sacra celebranti ex una earum caput contigisset fœdari.

*12 B. C. *add.* : in latere ecclesiæ ²²⁸⁸ dextro. Sinistrorsum vero depositus jacet Henricus supra nominatus, hujus tercius antecessor ²²⁸⁶, quem in Italia defunctum huc relatum illic sepelivit.

30. ²²⁸⁷ Huic successit Liudoifus ²²⁸⁸ *. Eo ²²⁸⁹ pontificante, præfuit in monasterio ²²⁹⁰ sancti Paulini præpositus nomine Adelbero, de Lucelenburch ²²⁹¹ ortus, vir potens et dives, habens castella

A ²²⁹² hæc : Sarburch ²²⁹³, Berencastel ²²⁹⁴ et ²²⁹⁵ Rutiche ²²⁹⁶ (441); qui inito ²²⁹⁷ cum Liudolfo archiepiscopo ²²⁹⁸ pravo consilio, ecclesiam ²²⁹⁹ sancti Simphoriani, quæ abbatibus sancti Martini subiacebat, partim vi, partim dolo ²³⁰⁰ sibi vendicavit, episcopo, proh dolor! sibi ²³⁰¹ consentiente, et deinceps ²³⁰² eam Sancto ²³⁰³ Paulino retinuit. Liudolfo ²³⁰⁴ autem defuncto ²³⁰⁵ (an. 1008, Apr. 7), ea fiducia qua ²³⁰⁶ sua ²³⁰⁷ soror Heinrico Claudio ²³⁰⁸ imperatori nupta fuerat, episcopatum invasit ²³⁰⁹, milites ²³¹⁰ in sua sacramenta jurare coegit, palatium quod situm est in eadem ²³¹¹ urbe occupavit, pontem quoque Mosellæ turribus munivit. Henricus ²³¹² autem imperator Meingaudus ²³¹³ episcopatum ²³¹⁴ dedit, præposito ecclesiæ ²³¹⁵ Mogontinæ; B qui cum pararet ²³¹⁶ potentia Adelberonis resistere, 80 ²³¹⁷ mansos de rebus Sancti Martini Ravengero ²³¹⁸ de Madelberch ²³¹⁹ (442) et ²³²⁰ Udelberto ²³²¹ de Stalle ²³²² in beneficium dedit, nec tamen prævaluit. Tunc (443) Henricus ²³²³ imperator cum exercitu Treberim venit et palatium obsedit a Dominica post Albas usque ad Kal. Septembris (an. 1008, Apr. 4, Sept. 1). Qua obsidione non solum regio in circuitu urbis undique vastata est ²³²⁴ [set ²³²⁵] ipsa quoque ²³²⁶ civitas, quæ jam ²³²⁷ post vastationem Nortmannicam ædibus exornata ²³²⁸ et ²³²⁹ aliquatenus fuerat inhabitata, in pristinam solitudinem est ²³³⁰ redacta. Non solum denique obsessores, set ²³³¹ et ipsi palatini obsessi frequentibus eruptionibus ²³³² ipsos obsessores et ²³³³ finitima palatii ²³³⁴ populabantur. Una die de vertice Jurani ²³³⁵ montis multitudo boum ²³³⁶ et ovium ad servitium imperatoris adducta ²³³⁷ cum præsidio militum ²³³⁸ descendit. Quod palatini ex ²³³⁹ arce prospicientes, eruptione ²³⁴⁰ subito facta, boves et ²³⁴¹ oves præsidio ²³⁴² eorum fugato, ante se in

VARIÆ LECTIONES.

²²⁷⁸ aliquot C1. *et ita seqq.* ²²⁷⁶ a. se B2. ²²⁷⁷ B4. *in margine* : Bruno ²²⁷⁸ cum B2. ²²⁷⁹ archiepiscopi C. ²²⁸⁰ deest C3. 4. ²²⁸¹ huic B2. hunc B5. ²²⁸² vel C. ²²⁸³ eo quod B2. ²²⁸⁴ quadam B 6 C. ²²⁸⁵ deest B6. ²²⁸⁶ antecessori B2. ²²⁸⁷ c. XLVI. *Leibn.* ²²⁸⁸ luitoldus B4 5. hildolfus B6. ²²⁸⁹ Quo B. C. ²²⁹⁰ ecclesia 5. 6. ²²⁹¹ lenburch 1^b. lutzelenburch 2. luzelēborch 5^b. lizelebruch 6^c. luzelenburch B4. 5. lutzelenburch C1. lutzlenburg *e corr.* C5 *et ita* C6. ²²⁹² castra 5. 6. ²²⁹³ sareburch 2. sareburch 4. 5. saremburch 6^a saren (m) bruch 6^{c,d}. ²²⁹⁴ herencastel 5^{a,b}. herencastell 5^c. berencastell 6. beronoasdel B2. ²²⁹⁵ deest 5^b. ²²⁹⁶ ruteche 1. ruteche 1^b. rutchiche 5^a. C6. rutchice 5^c. rustiche 6^c. rudiche B2. rnothiche C1. ²²⁹⁷ i consilio B4. 5. ²²⁹⁸ archipreshitero 2. episcopo B2. *deest* 5^c. 6^a. episcopo L. 6^c. ²²⁹⁹ et e. 6. ²³⁰⁰ dono v. 5. 6. ²³⁰¹ deest 5^b. ²³⁰² deinceps 1. ²³⁰³ eam obtinuit s. p. 2. 5^c 6. eam obtinuit 5^{a,b}. ²³⁰⁴ liudolfo 2. autem *deest* 5^b. ²³⁰⁵ d. adelbero ea 5. ²³⁰⁶ quia 5^c. quod 2? 6. ²³⁰⁷ deest B2. soror sua 2. 5. 6. ²³⁰⁸ deest 2. 4. 5. 6. henrici 1^b. ²³⁰⁹ invaserat B6. ²³¹⁰ militesque 1. ²³¹¹ deest B. C. ²³¹² Henricus 1. autem *deest* 5^c. ²³¹³ meingaudus B. C. meingādo 5^b. meningaudus 5^c. mangaudus 6^a. ²³¹⁴ ep. m. p. e. m. d. 5^{a,c}. 6. m. p. e. m. ep. d. 5^b. dedit *deest* 2. ²³¹⁵ deest 1. 1^b. 2. mogontinæ 2. ²³¹⁶ pot. ad. r. pararet B. C. ²³¹⁷ LX. B. C. ²³¹⁸ ravengero 5. 6. reuengero B2. ravengero C3. ²³¹⁹ madelburch 2. maldeberch 4. madelberg 5^{a,c}. 6. madelberch B4. 5. mailberch B6. ²³²⁰ deest 5. 6. ²³²¹ oldeberto 4. adelberto 1^b. 5^c. adalberto B2. uodelberto B4. 5. 6. C1. ²³²² stale 5. 6. ²³²³ henricus 1. henricus 2. *hoc loco*, 5. B6. *semper*; i. henricus 6. ²³²⁴ deest B. C. ²³²⁵ deest 1. 1^b. 2. 5. ²³²⁶ et ipsa 6. ²³²⁷ deest 2. 4. 5. 6. ²³²⁸ exornatam C3. 4. ²³²⁹ deest 5^a. ²³³⁰ pene est B. C. ²³³¹ sed — obsessores *post suppletum* 1. sed ipsi 5. ²³³² irruptionibus 5. B2. ²³³³ deest 1^b. ²³³⁴ palacia populabant 2. ²³³⁵ urani B2. C6. ²³³⁶ bovum et avium 1^b. ²³³⁷ deducta 4. adducto B5. ²³³⁸ multum 1. multo 1^b. ²³³⁹ ex arce *desunt* 2. ²³⁴⁰ s. f. c. 6. ²³⁴¹ deest 1^b. ²³⁴² fugato p. ante 6.

NOTÆ.

(440) Qua de re v. Vitam S. Agritii, Acta SS. Jan. I, pag. 777; cujus locum infra exhibendum duxi.

(441) Sarburg, Berncastel et Roussy.

(442) Malberg.

(443) Cf. Ann. Quedlimb. h. a. et Thietmarum VI, 25.

palatium compulerunt. Quos Cæsariani milites persecuti, apertis portis simul cum illis ²³⁴³ palatium irruerunt. Nec mora, palatini ex abdito portas clausurunt, ²³⁴⁴, omnesque qui irruerant, missis ex ²³⁴⁵ arce lapidibus, alios occiderunt, alios graviter sauciaverunt, reliquos ceperunt. Tunc imperator ex materia domorum urbanarum machinas circa palatium usque ad arces præcepit erigi, quo facilius posset palatinos ex ipsa machinarum æqua palatio altitudine angustare ²³⁴⁶. Hæ ²³⁴⁷ quoque, palatinis fortiter ²³⁴⁸ repugnantibus, igne ²³⁴⁹ immisso vel succensæ vel dirutæ ²³⁵⁰ sunt. Cæsar ergo ²³⁵¹ cum nequaquam proficeret in ejus expugnatione, ad ²³⁵² Kal. Septemb. ²³⁵³ profectus, pontem dejici jussit, quem custodiæ ²³⁵⁴ Adelberonis optinuerant, et Megingaudo ²³⁵⁵ episcopatum confirmavit. Qui usque ad finem vitæ suæ in castello Confluentia episcopatum administravit. Adelberone supradicto ²³⁵⁶ invasore maximam episcopii familiam retinente. Tandem circa finem Megingaudi ²³⁵⁷, gravi infirmitate depressus, omnia Megingaudo ²³⁵⁸ reddidit ²³⁵⁹, sed palatium sibi ²³⁶⁰ retinuit. — Obeunte Megingaudo ²³⁶¹ (an. 1015, Dec. 23), Henricus imperator Popponem ²³⁶² in Babenberch ²³⁶³ educatum ad offensam Adelberonis præsulem constituit ²³⁶⁴, ita dicens: *Talem virum debeo dirigere, qui tuæ vesaniæ sufficiat resistere.* Igitur Adelbero ²³⁶⁵ tandem sera ²³⁶⁶ pœnitentia tactus, nec valens vires Popponis sufferre, suplex eidem factus, palatium et sua castella et omnia sua contradidit (444), **C** et deinde in monasterio sancti Paulini usque ad ²³⁶⁷ finem vitæ ²³⁶⁸ permausit. Henricus ²³⁶⁹ vero imperator ob ea ²³⁷⁰ quæ civitati patravit incommoda tabulam ex auro et argento et lapidibus preciosis metallizatam ²³⁷¹ equalis ²³⁷² secundum aitare ²³⁷³

A sancti Petri magnitudinis ²³⁷⁴ ad satisfaciendum Sancto Petro direxit ²³⁷⁵.

* B. C. *add.*: natione Saxo. Hic muris ecclesiam sancti Petri ac fratrum habitacula [tabernacula C 6] circumcinxit, et ut ea quæ [deest B 4. 5. 6. post suppl. C 1] intra sunt usui canonicorum cedant, exceptis quæ ad episcopum [episcopium B 2.] pertinent, instituit, quatinus, quomodo religione, ita et [deest B 2] mansione (445) a plebe sequestrentur.

** Henricus — direxit *desunt* B. C.

31. ²³⁷⁶ Anno Dominicæ incarnationis 1015 ²³⁷⁷ Poppo ²³⁷⁸ archiepiscopus ²³⁷⁹ Trebirorum ordinatur. Hic sæpius occupatus in expeditione et pro-cinctu militum, quædam de Sancto Paulino tulit ²³⁸⁰, de palatio etiam 60 monialium præbendas militibus ²³⁸¹ in beneficium distribuit ²³⁸², Berencastel ²³⁸³ quondam Adelberonis prædonibus defensum destruxit, aliud quoque castellum Adelberti cujusdam tyranni ²³⁸⁴, quod ²³⁸⁵ dicebatur Skiva ²³⁸⁶ (446) ad terram dejecit. Qui videlicet Adelbertus castellum Treberis quondam in honore ²³⁸⁷ sanctæ ²³⁸⁸ crucis constructum ²³⁸⁹ (447) possidebat. Inde ²³⁹⁰ frequenter cum multitudine militum erumpens ad curiam ²³⁹¹ episcopi, quidquid ibi ad ejus obsequium parabatur ²³⁹² violenter aufere abducebat. Cujus rei ignominia confusus episcopus, videlicet quod ²³⁹³ hostem cottidianum sibi tam proximum ob munitionem castelli non posse debellare, multis ²³⁹⁴ ad amicos suos habitis querimoniis, ad hujusmodi ²³⁹⁵ infamiam depellendam ²³⁹⁶ consilium et auxilium cœpit inquirere. Erat ²³⁹⁷ in exercitu ²³⁹⁸ ejus vir potens divitiis et viribus ²³⁹⁹ fortis, nomine Sicko ²⁴⁰⁰, qui promisit se temptaturum, si quo modo ²⁴⁰¹ posset ²⁴⁰²

VARIE LECTIONES.

²³⁴³ ipsis 6. ²³⁴⁴ hic desinit cod. B6. ²³⁴⁵ ab 2. 4. 5. 6. ²³⁴⁶ deest 5c. facilius palat. — angustaret (deest posset) 2. ²³⁴⁷ hec B2. ²³⁴⁸ fortibus 1. 5a. b. foribus pugn. 1b. ²³⁴⁹ i. succense immisso vel d. 6. ²³⁵⁰ diruptæ 1b. domite 2. 4. 5a. c. 6. deruite 5b. ubi sunt deest. ²³⁵¹ vero 1b. ²³⁵² deest 1b. ²³⁵³ semt̄b B2. — prof. deest 5. ²³⁵⁴ custodia — obtinuerat 5b. custodiæ corr. custodia a. obtinuerat C4. et ita C3. sqq. ²³⁵⁵ megingaudo 1. meingaudo 1b. 5a. c. 6. semper. meingādo 5b. semper. ²³⁵⁶ supradicta 1. ²³⁵⁷ magengaudi 2. et ita postea; deest 5. 6. vitæ 4. ²³⁵⁸ meingādo 5a. menigando 5c. hoc loco et infra. ²³⁵⁹ restituit C. ²³⁶⁰ deest 5. 6. ²³⁶¹ minegando 5b. hoc loco. ²³⁶² hopponem 2. B4. 5. et ita deinceps. popponem 5. B2. ²³⁶³ habenbure 2. haberich 5b. habenberg 6. habenberch 4. al. m. suppl., i. B. desunt B2. Regenesbure B4. 5. regenesburch C. ²³⁶⁴ instituit 6. c. p. B2. ²³⁶⁵ albero 1b. ²³⁶⁶ sero C. ²³⁶⁷ in 6. ²³⁶⁸ v. suæ 4. 5. 6. ²³⁶⁹ Hic 2? ²³⁷⁰ ea incommoda q. c. p. 6. ²³⁷¹ metalli 2. deest 4. 5. 6. ²³⁷² equalem 4. 5. 6. ²³⁷³ altaris 6. ²³⁷⁴ magnitudine 4. 5. magnitudinem 6. ²³⁷⁵ deest 1b. ²³⁷⁶ c. XLVII. Leibn. II, c. XXI. C1. — C3. *add. rubram*: De archiepiscopo Popone; *deinceps vero capita haud numerantur.* ²³⁷⁷ mill. XVI. 2. B1. C. MXX. 5. mill. XV. desunt B2. 4. 5. ²³⁷⁸ poppo 2. ²³⁷⁹ t. a. 6. ²³⁸⁰ retulit B1. deest 5. ²³⁸¹ deest 2. 5. 6. ²³⁸² tradidit 2. ²³⁸³ berencastel B2. ²³⁸⁴ c. t. adelb. B. C. ²³⁸⁵ qui 5. 6. ²³⁸⁶ scriua (vel seruia) 2. siura 5a? 6. suira 4c. suura 5b. skiva B1. 4? 5? C. sisiva B 2. deest C6. ²³⁸⁷ honorem 6. B2. 4? 5. C. ²³⁸⁸ deest 1. ²³⁸⁹ deest 2. ²³⁹⁰ unde 6c. d. B1. ²³⁹¹ curam 1. ibi deest 1b. ²³⁹² pertinebat 1b. ²³⁹³ qui 4. 5. 6. ²³⁹⁴ multos 1b. ²³⁹⁵ hujusmodi 5. B1. C3. ²³⁹⁶ debellandam 2. ²³⁹⁷ E enim 5c. e. autem B1. C. ²³⁹⁸ ejus exercitu 6. ²³⁹⁹ f. v. 6. ²⁴⁰⁰ sikko B1. siko 6. C. semper. sicho 5. semper. ²⁴⁰¹ q. h. m. inveniret 4. ²⁴⁰² i. p. h. m. m. 6.

NOTÆ.

(444) Apud Hontheim I, p. 368 et 371 asservantur duo diplomata (a. 1036 et 1037), quibus varia donat monasterio S. Mathiæ. Possidet bibliotheca Trev. aliam chartam de a. 1037, nondum impressam, in qua et variis aliis ecclesiis (S. Martini, Prumiensi, S. Mariæ ad Martyres, etc.) iste Albero donationes villarum suarum fecit. WYTT.

(445) Cujus ruinas s. XVIII. ex. superfuisse, imo

D adhuc retro dnos vulgo auf dem Graben videri, Wytembach, adnotat.

(446) Wytembach ex recentiore quoam cod. Trever. affert verba: *Skiva quod Munclerum dicebat*. Hodie Monclair.

(447) Nullæ amplius hodierno tempore hujus castri, olim prope Treverim siti supersunt, ruinae. WYTT.

hujus mali invenire medicamentum. Episcopo ²⁴⁰³ A tuos crudeliter mactant, castellum in solitudinem sibi satis congratulante ²⁴⁰⁴, egreditur ille ²⁴⁰⁵ cupiens quæ sponderat adtemptare ²⁴⁰⁶. Quadam die pergit ²⁴⁰⁷ ad portam castelli, pulsans ²⁴⁰⁸ fores ²⁴⁰⁹, rogat ²⁴¹⁰ sibi ab ²⁴¹¹ Adelberto ²⁴¹² ad refocilandum poculum ²⁴¹³ (448) mitti; quod cum ²⁴¹⁴ celeriter allatum fuisset et ebibisset ²⁴¹⁵, nuncium ²⁴¹⁶ alloquitur ²⁴¹⁷: *Domino tuo, ait* ²⁴¹⁸, *ex ista parte magnas gratias* ²⁴¹⁹ *nunciato, pariter et hæc verba narrare curato, quod vita sospite hoc sibi* ²⁴²⁰ *poculum grata voluntate citissime* ²⁴²¹ *rependere studebo. Et his dictis abiit. Captato* ²⁴²² *deinde oportuno* ²⁴²³ tempore, 30 hamas ²⁴²⁴ præparat, in quibus singulis singulos milites electos loricatedos ²⁴²⁵ et ²⁴²⁶ galeatos ensibusque præcinctos ²⁴²⁷ collocat, et ²⁴²⁸ desuper lintheis opertas ²⁴²⁹ funes ²⁴³⁰, quibus vectes ²⁴³¹ ad portandum ²⁴³² eas insererentur ²⁴³³, componit. Deinde 60 ²⁴³⁴ viros nichilominus electos et plebeia veste ²⁴³⁵ amictos, ensibusque ²⁴³⁶ eorum in hamas ²⁴³⁷ reconditis ²⁴³⁸, gestatores constituit, nulloque ²⁴³⁹ hominum hujus fraudis præter ²⁴⁴⁰ prædictos viros ²⁴⁴¹ conscio, ipse Sicko ²⁴⁴² cum his et aliis paucis militibus vallatus ad castellum tendit ²⁴⁴³; fores ²⁴⁴⁴ pulsavit. Servo sciscitante quis sit et quid velit: *Dic, ait, domino tuo, me sibi vinum magnæ* ²⁴⁴⁵ *dilectionis gratia olim promissum deferre, quando ipsum non piguit mihi sitienti* ²⁴⁴⁶ *poculum dirigere. Servo renuntiante* ²⁴⁴⁷, Adelbertus jussit viros intro-mitti. Quibus ingressis et hamas coram Adelberto ²⁴⁴⁸ in terram simul ponentibus ²⁴⁴⁹, post eos Sicko sub- C intrat ²⁴⁵⁰, jubet auferri lintheorum ²⁴⁵¹ velamina, ro- gat ²⁴⁵² Adelbertum suscipere dilectionis munera. Portitores ²⁴⁵³, sicut erant docti, uno momento pa- riter omnia ²⁴⁵⁴ hamarum velamina dejiciunt, gladios suos ²⁴⁵⁵ diripiunt ²⁴⁵⁶; insidiæ de hamis exiliunt ²⁴⁵⁷, gladios ²⁴⁵⁸ stringunt, fortiter undique feriunt, ipsumque ²⁴⁵⁹ Adelbertum obtruncant, ceteros ædi-

redigunt ²⁴⁶⁰. Sicko a Poppone pro victoria ²⁴⁶¹ be- neficiis illustratus est ²⁴⁶² *1.—Hic Poppo ecclesiam sancti Petri jam collapsam reparavit, et in honore sancti Martini ²⁴⁶³, translatis in eam ²⁴⁶⁴ partim ²⁴⁶⁵ reliquiis ejus, dedicavit, turrinque ²⁴⁶⁶ ibidem con- struxit (449); Sancto ²⁴⁶⁷ Euchario quædam bona delegavit, quædam ablata restituit. Sanctus Symeon ²⁴⁶⁸ solitarius super ²⁴⁶⁹ nigram portam Tre- beris claruit; ubi et requievit ²⁴⁷⁰. Popo archiepi- scopus ibi congregationem [clericorum ²⁴⁷¹] insti- tuit (450); ubi et ipse ad pedes scilicet ²⁴⁷² [sancti Symeonis postmodum requievit (*an.* 1047).

*1 B. C. *pergunt*: Simili modo per alios prin- cipes suos multa ²⁴⁷³ castella partim vi, partim dolo cepit, tyrannorumque insaniam diu in- pune bachantem ex parte maxima refrenavit. Monasteriis sane eorum violentia pene ex- haustis prout potuit misericorditer succurrit, quibusdam non habita dando, quibusdam ab- lata restituendo, exceptis dumtaxat, ut supra diximus, duabus congregationibus, sancti Paulini videlicet et sanctæ Mariæ de Palacio, ex quibus alteri propter Adalberonis insolentiam quædam subtrahendo minime pepercit, alteri propter maliciam ibidem habitantium, de quibus postea dicemus (451), cuncta quæ habuerant abstulit, ipsasque de loco eodem exterminavit. Hic (452) rogatus a quodam Danorum comite Ottone Daxiam ²⁴⁷⁴ venit, gentemque Danorum adhuc idolis servientem ad Christum convertit; ubi incredulis re- pugnantibus cyrothecam ferream fieri præ- cepit eamque igniri. Qua manu sua vestita nec læsa, lineoque panno cera infuso ad carnem indutus, fornacem candentem ²⁴⁷⁵ in- travit, indeque panno combusto illæsus exiens, Christum ²⁴⁷⁶ Dei Filium Deum esse verum, hoc indicio declaravit. Hoc usque hodie apud Danos celebri fama vulgatur, a quibus et Ausgarius ²⁴⁷⁷ vocatur. Quo nomine ejus ²⁴⁷⁸ memoria ab eis 5 Idus Septembr. celebratur. Sepulchrum ²⁴⁷⁹ ejus ²⁴⁸⁰ Treberi a Danis fre- quentatur. Sed quia tantisper ejus mentio-

VARIÆ LECTIONES.

²⁴⁰³ deest 5. ²⁴⁰⁴ congratulanti B2. ²⁴⁰⁵ deest 5b. ²⁴⁰⁶ adimplere C. ²⁴⁰⁷ perrexit 1b. ²⁴⁰⁸ pulsans- que 6. B2. ²⁴⁰⁹ foras 1. 1b. C 5. foris C4. ²⁴¹⁰ rogans 5. ²⁴¹¹ deest 1. 1b. ²⁴¹² adelbertum 1b. alberto B1. ²⁴¹³ m. p. 1b. ²⁴¹⁴ dum B1. ²⁴¹⁵ obedisset 6c. ²⁴¹⁶ pincernam (pincernum B5.) n. B. C. ²⁴¹⁷ alloquuntur 6c. ²⁴¹⁸ inquit 6a. ²⁴¹⁹ grates 2. 4. 5a.c. 6. ²⁴²⁰ scilicet 5a.c. ²⁴²¹ deest 2. 4. 5. 6. ²⁴²² deest 1b. ²⁴²³ oportuna 1. d. consilio oportuno (opportune 4.) XXX. 4. 5. 6. ²⁴²⁴ amas 5. *sem- per* ²⁴²⁵ loricatedos 1. ²⁴²⁶ deest 6. ²⁴²⁷ præcinctos 1. præcinctis 5b. collocati 1. 1b. ²⁴²⁸ et — componit *desunt* 6. ²⁴²⁹ opertos B2. apertas, funus 5c. ²⁴³⁰ fines 1. ²⁴³¹ deest 5a. confectes 5c. ²⁴³² portandas 4. 5a.c. ²⁴³³ inserantur 2. ²⁴³⁴ LXX. 1b. ²⁴³⁵ deest 1. plebeta a. 1b. ²⁴³⁶ ensibus 5b. 6. B2. 4. 5. ²⁴³⁷ ha- mis 2. 6. B2. amis 5. ²⁴³⁸ reconditas 1. 1b. ²⁴³⁹ nullosque (nulloque 5.) — conscios fecit 4. 5. 6. nullo B 1. ²⁴⁴⁰ nisi prædictis viris 2. ²⁴⁴¹ deest B. C. ²⁴⁴² Ille Sicko 5. ²⁴⁴³ tetendit 6. ad pallacium tendit 5b. ²⁴⁴⁴ foresque 4. 5. 6. ²⁴⁴⁵ deest 2. ²⁴⁴⁶ sciente 2. sciscienti 4. ²⁴⁴⁷ nunciante 2. pronuntiante 4. ²⁴⁴⁸ ad delberto 1. *duabus lineis.* ²⁴⁴⁹ potentibus 1. ²⁴⁵⁰ subintravit 2. simul s. B 2. ²⁴⁵¹ lintheorum 2. lintheo- rum 4. 6. B1 lintheum velamen 5c. ²⁴⁵² rega 1. adelberum rogat 1b. ²⁴⁵³ portatores B1. *e corr.* C3. *et ita* C4. ²⁴⁵⁴ onera h. deponunt v. B1. ²⁴⁵⁵ deest 5. 6. ²⁴⁵⁶ eripiunt 5a. arripiunt (*corr.* accipiunt 6a.) 6c. ²⁴⁵⁷ prosiliunt 6. ²⁴⁵⁸ g. suos B1. ²⁴⁵⁹ ipsum B. C. ²⁴⁶⁰ dirigitur 1b. ²⁴⁶¹ pro vict. *desunt* 1b. ²⁴⁶² ilu- stratus 1. illustratur 1b. c. 5. 6. ²⁴⁶³ materni 4. ²⁴⁶⁴ ea 4. 5. 6. ²⁴⁶⁵ parum 5. ²⁴⁶⁶ turremque 1? ²⁴⁶⁷ deest 1. qui eucharior—restituit *post supplevit.* ²⁴⁶⁸ simon 1. ²⁴⁶⁹ supra 5. 6. ²⁴⁷⁰ requiescit 4. 5c. 6. ²⁴⁷¹ deest 2. 4. 5. 6. ²⁴⁷² deest 5. 6. et ipse postm. ad p. s. r. 5b. ²⁴⁷³ permulta C3. ²⁴⁷⁴ danā B1. *daxiam corr.* daciā B2. 3. daciā *e corr.* C1. 6. datiam C3. ²⁴⁷⁵ candentem B2. ²⁴⁷⁶ xpictum B2. ²⁴⁷⁷ ansgerius B1. ²⁴⁷⁸ deest B1. ²⁴⁷⁹ cap. XLVIII. *inc. Leibn.* ²⁴⁸⁰ deest B2. 5. C.

NOTÆ.

(448) I. e. dolia vinaria, germanice *Ohm*.
(449) V. infra Additamentum, c. 8.
(450) Ex portæ ruinis ecclesia facta est S. Simco-

nis, quæ usque ad nostra tempora stetit.
(451) V. infra Additamentum.
(452) Nimio sane errore Trevirensis archiepisco-

nem fecimus, libet a principio quædam gestorum ejus breviter narrando ²⁴⁸¹ commemorare.

Hujus textus continuationem additamenti nomine inscriptam infra edidi.

32. Cui Eberhardus ²⁴⁸² successit. Hic privilegia ²⁴⁸³ suæ ecclesiæ apud papam renovavit (453), ipsum papam ²⁴⁸⁴ Treberis cum honore suscepit (*an.* 1049), multa prædia acquisivit, pro quibus redimendis amplius quam mille talenta de sacrario tulit. Hic aliquando dum dioceses ²⁴⁸⁵ circuiret, a Cunrado ²⁴⁸⁶ comite de Lucelenburch ²⁴⁸⁷ captus est, vestimenta sacerdotalia ²⁴⁸⁸ a militibus direpta, pallium discissum, corpus Dominicum violatum et in terram ²⁴⁸⁹ projectum, crisma unctionis effusum est, episcopus ad ²⁴⁹⁰ Lucelenburch ²⁴⁹¹ in ²⁴⁹² custodiam delatus est ²⁴⁹³. Treberi nichil eorum quæ ad divinum officium pertinent ²⁴⁹⁴ celebrare voluerunt, donec Romanum pontificem de hac re per internuncios ²⁴⁹⁵ interpellarent. Interim Cunradus ²⁴⁹⁶ comes compulsus a plurimis episcopum dimisit ²⁴⁹⁷. Romanus pontifex Cunradum excommunicavit et Eberhardo ²⁴⁹⁸ absolvendum ²⁴⁹⁹ commisit ²⁵⁰⁰. Qui tandem penitens Treberim venit, et humiliter a summo ²⁵⁰¹ pontifice absolutionem petiit et inpetavit, et ad satisfactionem quædam bona Sancto Petro contradidit ²⁵⁰². Eo ²⁵⁰³ tempore (*an.* 1053) Henricus ²⁵⁰⁴ imperator corpus sancti Valerii de Treberis transtulit ²⁵⁰⁵ ad Goslar, et ²⁵⁰⁶ e contra ²⁵⁰⁷ curiam ²⁵⁰⁸ Vilmar ²⁵⁰⁹ Sancto Euchario tradidit ²⁵¹⁰ (454). Eberhardus ²⁵¹¹ [episcopus ²⁵¹²] turrinam a Poppone inceptam perfecit ²⁵¹³. Sabbato sancto ²⁵¹⁴ Paschæ (*Apr.* 15, *an.* 1066) post expletum divinum ²⁵¹⁵ officium in sacrario ²⁵¹⁶, sicut paratus ²⁵¹⁷ erat, obiit.

VARIÆ LECTIONES.

²⁴⁸¹ narrandum cummemore *corr. ut ed.* C 1. ²⁴⁸² heberhardus 4. heberardus 5^{b.c.} heberadus 5^{a.} eberardus 6. *semper.* ²⁴⁸³ privilegio 1. e. s. 4. 6. ²⁴⁸⁴ deest 4. 5. 6. ²⁴⁸⁵ dioceseos 1. 1^{b.} dioceseo 2? ²⁴⁸⁶ conrado 4. 5. 6. *semper.* ²⁴⁸⁷ luzcelenburch 1^{b.} luzelenburch 2. 5^{a.c.} 6. luzelēborch 5^{b.} luzelemburch 4. ²⁴⁸⁸ s. v. 4. sac. dirupta 5^{b.} ²⁴⁸⁹ terra 2. 4. 5. ²⁴⁹⁰ in 6. ²⁴⁹¹ lucelenburch 1. luzelenburch 1^{b.} luzelenburch 2. luzelemburch 4. luzelenburch 5^{a.c.} 6^{a.} luzelenburch 5^{b.} luzelenburch 6^{c.} ²⁴⁹² ad 6. ²⁴⁹³ deest 2. 4. 6. ²⁴⁹⁴ pertinet 1. 1^{b.} ²⁴⁹⁵ internuncios 1. ²⁴⁹⁶ comes c. 6. ²⁴⁹⁷ di. .istiti 1. ²⁴⁹⁸ heberado 5^{b.} heberardo 5^{a.c.} *hoc loco.* ²⁴⁹⁹ ad solvendum 5. 6. ²⁵⁰⁰ dimisit 5. ²⁵⁰¹ deest 6. ²⁵⁰² contradidit 1. c. dono 1^{b.} tradidit 5^{a.c.} ²⁵⁰³ Eodem 5^{c.} ²⁵⁰⁴ heinericus 2. ²⁵⁰⁵ tansstulit 1. ²⁵⁰⁶ qui 4. *deest* 6^{c.} ²⁵⁰⁷ contra 2. ²⁵⁰⁸ curiam quæ dicitur 1^{b.} ²⁵⁰⁹ wilmar *al. manu* 1. uillimar 1^{b.} ²⁵¹⁰ contradidit 5^{b.} ²⁵¹¹ Eberardus 5^{a.c.} *hoc loco.* ²⁵¹² deest 2. 4. 5. 6. ²⁵¹³ perfecit *alia manu* 1. perficit 2. ²⁵¹⁴ sancte 1. ²⁵¹⁵ sollempne *alia manu* 1. *et ita* 1^{b.} ²⁵¹⁶ i. s. *alia manu sed loco vacuo* 1. *deest* 2. in s. unctus erat oleo et mortuo sepultus 1^{b.} ²⁵¹⁷ e. p. 6. ²⁵¹⁸ sepultusque in 4. est *deest* 5^{b.} ²⁵¹⁹ *Quæ sequuntur ex codd.* 1. 1^{b.} 2. — 4. 5. 6. *jam cum B. C. conveniunt, quorum textum v. infra.* ²⁵²⁰ deest 2. ²⁵²¹ cunonem 1^{b.} 2. ²⁵²² comes 1^{b.} ²⁵²³ n. th. 2. ²⁵²⁴ bidenburch 2. ²⁵²⁵ Quius 1. ²⁵²⁶ Is 1. 1^{b.} ²⁵²⁷ pactis 1. ²⁵²⁸ suevs 1. ²⁵²⁹ egilbertus 2. ²⁵³⁰ deest 2. ²⁵³¹ dirotas *corr.* dirutas 1. ²⁵³² Hac 1 2. ²⁵³³ 1^{b.} *eadem manu* pergil.

NOTÆ.

pum Popponem eum habet qui sæculo x Danis prædicavit. Ex Ottone rege fama comitem Danorum Ottonem fecit, denique ut errores cumulare etiam Ansgarium huc traxit.

(453) Cf. l. l. c. 9, et quæ ibi codex C. adjecit.

(454) Wilmar ad fluvium Lahn; v. Henrici diploma ap. Hontheim I, p. 394.

(455) Quam vide infra editam.

(456) V. infra Additamentum.

ADDITAMENTUM ET CONTINUATIO PRIMA.

1. ²⁵³⁴ Regnante serenissimo Henrico, rege quidem secundo, imperatore autem primo, anno regni D ejus 14mo Megingaudo ²⁵³⁵ Trevericæ civitatis archiepiscopo de medio facto, domnus Poppo in gaudium

VARIÆ LECTIONES.

²⁵³⁴ II, c. XXII. C 1. 6. ²⁵³⁵ meingaudo B 2.

et læticiam ²⁵³⁶ universæ civitatis cathedram episcopalem suscepit (an. 1015), vere, inquam, in gaudium, quia ut in ipsum scolastici cujusdam verbis utar :

Almum tutorem secum tulit huc Symeonem;

unde in sequentibus plenius, Deo largiente, tractabo. Primum autem quibus parentibus, quibus etiam partibus extiterit oriundus, quantum ad meam noticiam seniorum relatione devenit, referre curabo. Patri ejus Luopaldi ²⁵³⁷ nomen erat, qui regionis Austriæ marcam tenebat, mater autem ejus Richeza cujusdam ducis Germaniæ Franciæ (457) filia fuit, sed et frater ejus patris æquivocus (458), patre eorum defuncto, eandem marcam strenue gubernabat. Hii itaque filium suum, Popponem ²⁵³⁸ dico, ætate proficientem disciplina litterali erudiendum in Regensburc ²⁵³⁹ civitate viris doctioribus tradiderunt, et post in processu temporis sciencia litterarum satis imbutum et in virile jam robur adultum noticiæ supradicti regis exhibuerunt. Cui in brevi tam dilectus factus tamque idoneus visus est, ut, sicut dixi, Megingaudo episcopo Trevericæ metropolis de medio facto, rex ipse Treberim festinato venerit — erat enim in Confluentia positus —, et impetrato tam cleri quam populi consensu, ipsum pontificali cathedra sublimaverit. Proinde ibidem ab episcopis, qui causa regis advenerant, consecratus est sub die Kal. Januar., anno Dominicæ incarnationis 1016. Consecratorum autem ejus ²⁵⁴⁰ unus erat Theodorus (459) secundus Metensis episcopus. Deinde diebus non multis interpositis, Romam oracionis causa profectus est, et ut quod sancta Romana mater ecclesia filix suæ, Treberensi videlicet ecclesiæ, ex institutione sanctorum apostolicorum honoris et gratiæ debuisset impendere, fieri sibi postularet ²⁵⁴¹. Quem dominus Benedictus ²⁵⁴² VIII sacratissimæ apostolicæ sedi præsidens, magno cum honore suscepit, moramque ibi facienti omnem ²⁵⁴³ reverentiam et dilectionem exhibuit, ita ut ²⁵⁴⁴ pro eo missas faceret et cum ipso sæpius cibum caperet, volentemque inde transmigrare summopere de ejus quæ in Deum est fidei conservacione ²⁵⁴⁵, et de subditorum sibi eruditione atque de peccantium non furiosa sed paterna castigatione, sed et de mundicia animæ et corporis sollerter admonebat; et ²⁵⁴⁶ ut ipsa hæc ²⁵⁴⁷ ejus præcepta memoriæ ipsius non exciderent, dedit cyrographum hunc habentem modum : *Benedictus* ²⁵⁴⁸ *episcopus, servus servorum Dei, beatissimo confratri et*

A *episcopo Popponi, sanctæ Trevericæ sedis archiepiscopo venerabili, æternam in Domino salutem et apostolicam benedictionem. Apostolicæ sollicitudini convenit benignum erga fratres semper prebere affectum eorumque petitionibus quæ ratæ rationabilesque esse videntur commodare assensum* ²⁵⁴⁹. *Proinde, dulcissime frater, quia postulasti a me uti juxta] morem prædecessorum tuorum usum tibi pallii concederemus, libenter voto tuo annuimus, sollerter tuam commonentes fraternitatem, ut exterioris indumenti habitum morum probitate exornes, talemque te* ²⁵⁵⁰ *in omnibus exhibeas, ut creditæ dispensationis officium pastoralis cura semper administrare studeas. Tunc enim veluti lucerna quæ in domo domini lucet cunctis, apparebis conspicuus, si uti exteriori habitu, ita et interiori fueris adornatus, crucem Christi, quam sub pallii specie gestas in corpore, intus decreveris portare, in mente clamans cum Apostolo : « Mihi mundus crucifixus est, et ego mundo (Gal. vi, 14), » desideranter quoque et addens* ²⁵⁵¹ *illud prophetæ : « Confige clavis* ²⁵⁵² *a timore tuo carnes meas (Psal. cxviii, 20). » Debita igitur karitate te admonentes, ab apostolica sede pallium tibi transmittimus, hujus privilegii nostri auctoritate statuentes, ut in celebratione missarum his tantummodo sollempnitatibus eo adornatus incedas, videlicet in Natale Domini, in Epiphania Domini, in Cæna Domini, in Pascha et* ²⁵⁵³ *Pentecosten, et* ²⁵⁵⁴ *in Ascensione Domini et in festivitibus sanctæ Dei genitricis et perpetuæ virginis Mariæ, et in Nativitate* ²⁵⁵⁵ *sancti Johannis baptistæ, et in sollempnitatibus omnium apostolorum, et in sollempnitate* ²⁵⁵⁶ *Omnium Sanctorum, in festis quoque illorum sanctorum quorum corpora et reliquiæ in tuo episcopatu habentur, et in dedicatione tuæ ecclesiæ, et in die annuæ ordinationis tuæ, et si quando sacros ordines competenter facere decreveris. Concedimus etiam tibi* ²⁵⁵⁷ *, karissime fili, [licentiam* ²⁵⁵⁸ *] crucem ante te gestandi* ²⁵⁵⁹. *Omnipotens Dominus fraternitatem tuam, dulcissime frater, hic et in futuro custodiat, sicque mentes nostras in servitio suo corroboret, ut pro bene administratæ pastoralis curæ officio in æterna beatitudine laborem nostrum remuneret. Bene valete* ²⁵⁶⁰. *Data 6 Idus Aprilis mensis, per manus Benedicti episcopi apostolicæ sedis legati, anno Heinrici invictissimi regis Romanorum 14, imperii* ²⁵⁶¹ *vero* ²⁵⁶² *ejus 3°, indictione 14 (an. 1016).*

D 2. ²⁵⁶³ *Inde vero annis aliquot transactis, cum sat-*

VARIÆ LECTIONES.

²⁵³⁶ *ci pro ti ex B. 2. plerumque retinui.* ²⁵³⁷ *liupaldi B. 2. liupaldi C. 1. 3. 4.* ²⁵³⁸ *popponem B. 4. 5. semper. popponem C.* ²⁵³⁹ *regensburch B. 2. genesburch post corr. regensburch C. 1. 3.* ²⁵⁴⁰ *deest C. 3. 4.* ²⁵⁴¹ *postulasset B. 1.* ²⁵⁴² *b. papa B. 1.* ²⁵⁴³ *omnemque C. 3. 4.* ²⁵⁴⁴ *deest B. 1.* ²⁵⁴⁵ *conversacione B. 2.* ²⁵⁴⁶ *et ut — modum totaque Benedicti constitutio desunt C. 3. 4.* ²⁵⁴⁷ *deest B. 1.* ²⁵⁴⁸ *c. XLIX. Leibn., c. XXIII. C. 1. 6.* ²⁵⁴⁹ *deest B. 1. vocabulo videntur iterum scripto sed deleto.* ²⁵⁵⁰ *deest B. 1. in o. te C. 6.* ²⁵⁵¹ *addens et B. 2. 3? 4?* ²⁵⁵² *c. a. desunt B. 1. claves B. 5.* ²⁵⁵³ *In B. 4. 5. C. 1.* ²⁵⁵⁴ *deest B. 4. 5.* ²⁵⁵⁵ *nativitate B. 2. natale C. 1.* ²⁵⁵⁶ *solempnitatibus C. 6.* ²⁵⁵⁷ *t. e. B. 2.* ²⁵⁵⁸ *deest B. 2. 4. 5. C. 1.* ²⁵⁵⁹ *gestandi superscr. vel (gesta)ri C. 1.* ²⁵⁶⁰ *vale C.* ²⁵⁶¹ *imperio B. 2. 4. 5.* ²⁵⁶² *deest B. 1.* ²⁵⁶³ *c. L. Leibn.*

NOTÆ.

(457) Cujus fuerit nondum constat; cf. Moritz Hist. com. Sulzbac. I, p. 11.

(458) Fratres Popponis Henricus et Albertus marchiones fuerunt, Luitpoldus II filius fuit Alberti, ne-

pos Popponis.

(459) Theodericus. Cf. de hac re Thietmarum VII, 19.

ageret, ut iuxta Dei voluntatem et secundum supra-scriptam Romani pontificis commonicionem animam suam immaculatam Deo offerret (*Lev. III, 1*), ecce diabolus, qui, ut Scriptura ²⁵⁶⁴ dicit, seducit universum orbem (*Apoc. XII, 9*), sicut arte sua nequissima per mulierem Adam prothoplastum nosque omnes per eum immortalitatis veste nudavit, ita quoque et hujus animum fraudis suæ in ²⁵⁶⁵ tegumentis a proposito castitatis subvertere laboravit, ne posset cum Apostolo dicere: *Gloria nostrahæc est, testimonium²⁵⁶⁶ bonæ conscientiæ (II Cor. I, 12)*, etc. Verbi causa. Est in suburbio Treverensi oppidum quoddam, quod vocatur *Aula Palatii* (460), ubi ex institutione unius filiarum Dagoberti regis preciosæ virginis Athalæ ²⁵⁶⁷ nubi quiescentis congregatio ²⁵⁶⁸ erat puellarum canonicam vitam profitentium. Accidit itaque ut episcopus uni earum commissuram pallii mitteret, ut ipse ei exinde caligas ²⁵⁶⁹ quibus, cum ad missarum sollempnia celebranda procederet, indueretur, aptaret. Quas illa suscipiens, et in pudicitia suæ participem fieri concupiscens, arte sua nescio qua venifica infecit, sutas remisit. Quibus mox episcopus ²⁵⁷⁰ indutis, mirum dictu, non visum est ei ultra id ²⁵⁷¹ debere sospite vita procedere, nisi ad præsens haberet rem cum muliere. Attonitus de tam subita mentis mutacione tamque inopinata carnis titillacione, quippe qui disposuerat carnalibus desideriis non consentire, cum festinacione exiit, ac uni, ut ita dicam, de principibus sacerdotum, qui forte illic aderat, indutum dedit; qui mox ut induit, et ipse festinanter exiit, secum mirans, nichil tamen dicens. Tunc reliqui qui astabant, quid id miraculi esset admirati, unus post unum easdem caligas secreto capientes induerunt, et similia passi sunt; nullus tamen quid pateretur audebat pro ²⁵⁷² pudore fateri. Novissime ventum est ad urbis præfectum; qui ut ab episcopo jussum induit, furore incredibili infremuit, et se incantatum esse proclamavit ²⁵⁷³, seiscitantique quis iniquitatis hujus auctor extiterit, episcopus aperuit. Tunc omnes in unum sententias suas proferentes dicebant maximum hoc esse dedecus ecclesiæ, quod qui canonica vel etiam ²⁵⁷⁴ ecclesiastica censerentur professione tali polleret ²⁵⁷⁵ iniquitate; eam quidem quæ rem hanc fecisset ab ordine sanctimoniam projici dignum esse, ceteras vero ibi manentium, ne ab eis quodammodo tam infame ²⁵⁷⁶ procederet, mutatis

A vestibus ac pro albis nigris indutis, artiori vitæ debere operam dare; quod si perpeti noluissent, melius esse ut locus ille careret in habitacione, quam ibi tales degerent personæ, quæ hujusmodi nequiciam gestarent sub religionis specie. Et ita factum est. Illa ejecta est; sed et ceteræ nolentes nec habitum nec conversationem ²⁵⁷⁷ mutare, similiter sunt ejectæ, et aliæ in monasterium puellarum quod *Horreum* dicitur, aliæ autem ad alia sui habitus migraverunt loca, vacavitque locus ²⁵⁷⁸ aliquamdiu a divinis laudibus. Cujus rei gratia episcopus postea summa ductus penitentia, veritus ne hujus causa injuriæ extrema divini ²⁵⁷⁹ judicii ultione dampnaretur, annuente domno Johanne tunc Romano pontifice, commissa sub ipsius testimonio comprovincialibus episcopis, suis videlicet suffraganeis, Treverensi ecclesia, Jerusalem ²⁵⁸⁰ ire disposuit; unde rediens in loco supradicto ad laudes Dei celebrandas clericos religiosos mancipavit. Euntis itaque Jerusalem quamque efficax quamque Deo exstitit penitentia grata, prudens quisque liquido potest advertere, cum didicerit quod divina respectus clementia virum sanctum beatum ²⁵⁸¹ Symeonem sibi conjunxerit secumque adduxerit. Cujus quia mentio se intulit, licet de illo prolixior tractatus habeatur (461), et me libet vel ad modicum, ut si memoria ejus in benedictione qui adduxit eum ²⁵⁸², Domino adjuvante, sanctitatem ejus perstringere.

3. ²⁵⁸³ Interea domnus Poppo, de quo sermo est, Trevericæ hujus metropolis strenuus provisor, Jerosolimam tendens (*an. 1028*), ibi loci quo Symeon morabatur applicuit, eumque ut secum venire vellet exoravit. Qui annuens, cum Antiochiam ²⁵⁸⁴ simul devenissent, Symeon ²⁵⁸⁵ a primoribus, quibus pridem ibi se notum fecerat, remoratus substitit, donec Poppo Jerosolima rediens secus eam ²⁵⁸⁶ civitatem ²⁵⁸⁷ iter reflexit. Tunc admonitus in sompnis, præfato se præsuli commendavit, et secum Treverim venit (462), ubi prout ipse petiit ²⁵⁸⁸ in turri quadam deserta a Poppone reclusus, sicut quondam in vertice montis Synai, ita nunc hic quoque graves malignorum spirituum insidias perpetiit ²⁵⁸⁹, quos Domino auxiliante superavit. Postremo cum ibi reclusus transegisset septem annos, ei qui dedit animam reddidit Kal. Junii anno Dominicæ incarnationis 1055 ²⁵⁹⁰. Deus autem eum ²⁵⁹¹ multis virtutum

VARIÆ LECTIONES.

²⁵⁶⁴ sacra s. C (sacra e corr. C1.). ²⁵⁶⁵ deest B1. ²⁵⁶⁶ deest C6. ²⁵⁶⁷ athele B2. 5. C. ²⁵⁶⁸ congregationis B2. 4. 5. corr. ut videtur congregatio C1. et ita C 3 sqq. ²⁵⁶⁹ c. exinde C3. ²⁵⁷⁰ epō B2. 4. 5. corr. eps C1. et ita C3. sqq. ²⁵⁷¹ id deest B1. ²⁵⁷² pro post corr. pre C1. ²⁵⁷³ p. esse C. ²⁵⁷⁴ deest 4. C3. ²⁵⁷⁵ ita omnes codices B. polleret corr. pollerent C1. pollerent post corr. pollueretur C3. et ita C4. ²⁵⁷⁶ infamie B1. ²⁵⁷⁷ conversionem B1. ²⁵⁷⁸ locus iste B1. ²⁵⁷⁹ deest B1. ²⁵⁸⁰ iherusalem C. sapius. ²⁵⁸¹ deest C3. ²⁵⁸² cum B2. 5. ²⁵⁸³ c. LI. Leibn.; II, c. XXIII. C1. 6. ²⁵⁸⁴ anthiochiam C1. ²⁵⁸⁵ simeon B1. ²⁵⁸⁶ deest C. ²⁵⁸⁷ deest B1. ²⁵⁸⁸ petiit B2. sapius, et ita etiam, frequencius, sententia et alia hujusmodi, sed non omnibus locis. ²⁵⁸⁹ perpetiit quos corr. perpeusus est quas C1. et ita C3. sqq. ²⁵⁹⁰ XXXV. corr. XXXVI. C3. ²⁵⁹¹ cum B2. deest C.

NOTÆ.

(460) Palatiolum sive Pfalzel; v. supra c. 24.
(461) Ex hac Vita ab Eberwino infra in Append.

fragmenta quædam exhibui.
(462) Aliter Eberwinus hæc narrat, v. infra.

indiciis magnificavit, ita ut erectis manibus nostris sursum ad Deum ac²⁵⁹² cordibus nostris, evangelicum illud exultantes decantare possimus, quia *visitavit Deus plebem suam* (Luc. I, 68). Itaque pro miraculorum frequenti ostensione populus totius hujus provinciæ sæpe dictum Popponem deprecabantur episcopum, uti ad honorem Dei et sancti illius viri vel per se vel per epistolam suam Romanum pontificem consuleret, et eventum rei nunciaret, peteretque quatinus auctoritatis²⁵⁹⁸ præcepto, quem Deus evidentibus miraculis commendaret, hunc²⁵⁹⁴ etiam fidelium populus digno sanctis obsequio frequentaret, et annuam depositionis ejus diem sollempnitate²⁵⁹⁵ celebraret. Super cujus rei negotio archiepiscopus habito conprovincialium episcoporum consilio, quod subditus sibi populus pie petiit implere decrevit (463).

4. ²⁵⁹⁶ Verum ut ad²⁵⁹⁷ ordinem narrationis accedam, libet ad superiora parumper respicere. Poppone in prælibati itineris negotio occupato necdum reverso, Giselbertus²⁵⁹⁸ quidam comes de castello Lucelenbure²⁵⁹⁹ nominato cum filio suo Cuonrado²⁶⁰⁰, non sic²⁶⁰¹ aliter quam solet lupo in oves insanire si quando contigerit pastorem deesse, alius hoc, alius illud sibi vendicare, ille quoscumque capere, iste²⁶⁰² autem deprædari, sicque mala inenarrabilia non cessabant perpetrare. Quod episcopus reversus conversus conperiens — nec enim ipso præsentate a malicia sua se poterant continere, — cum non potuisset ullo modo illis resistere, quippe quibus totius hujus provinciæ valentiores, qui hanc in eos debuissent injuriam²⁶⁰³ vindicare, confœderati erant hominii²⁶⁰⁴ conjunctione, persæpe apud imperatorem Cuonradum²⁶⁰⁵ se proclamavit de illorum tyrannide, nichilque potuit proficere, sicut subscripta ejus epistola commemorat. Unde quam plures et regi et papæ mittebat²⁶⁰⁶ epistolas, quas quia pro multitudine tædiosum erat singulas ponere²⁶⁰⁷, verum etiam quia non omnes contigit ad meam noticiam devenire, unam hanc tantum sufficiat pro omnibus posuisse.

EPISTOLA POPPONIS EPISCOPI²⁶⁰⁸.

Reverentissimo patri patrum gratia et nomine Benedicto, Poppo, licet indignus, divina tamen largiente clementia, sanctæ Treverensis ecclesiæ minister, cum totius affectus dilectione debitam subjectionem. Superiori anno cum annuente venerandæ memoriæ domno

A Johanne in hac sancta sede apostolica prædecessore vestro amore visionis sepulcri Dei hominis Jhesu Christi Jerusalem peregre profectus fuissen, in regione nostra pravorum hominum supercrevit iniquitas, ita ut nec adhuc manus ab incepta possint retrahere nequicia²⁶⁰⁹, omnia per circuitum diripientes et devastantes. Super quo sæpissime deprecatus faciem domini mei regis, quatinus manum michi porrigeret suæ²⁶¹⁰ animadversionis, nichilque²⁶¹¹ profeci, sæpe etiam supra nominato prædecessori vestro pro eodem supplicavi, nec quicquam usque adhuc consolationis impetravi. Quamobrem desidero ut vel nunc solacietur michi Deo amabilis paternitas vestra, mittatque virum de honoratioribus vestris ac prudentioribus, qui michi in necessitatibus meis consilio simul et auxilio suffragetur, auxilietur dico de adversis, consilietur autem de his quæ latere non credo aures vestræ sanctitatis. At vero si hactenus vos latuerunt, jam nunc obsecro uti benignum litteris meis accommodare velitis auditum. Vir quidam vitæ sanctitate laudabilis apud nos diebus istis ex hac luce migravit, quem si signis et virtutibus quæ per eum Dominus operatur credere debeamus, procul dubio eum cum sanctis æternæ beatitudinis habere consorcium non dubitamus. Sed non tam signa quæ fidelibus et infidelibus communia sunt, quam fidei virtus, qua fideles ab infidelibus sequestrati sunt, qua ipse dum adhuc in corpore maneret plurimum vixit, de ejus nos sanctitate certos reddit²⁶¹². Proinde accersivit nos tam clerus quam populus ecclesiæ nostræ, obsecrantes, uti litteris nostris ad hanc apostolicam sedem, cui vos auctore Deo præsidetis, cum illius viri sancti vita²⁶¹³ et miraculis missis peteremus, quod petitione dignum credimus, quatinus, si ita vobis cautum videatur, dato nobis vestri apostolatus decreto, nomen ejus liceat cum sanctorum nominibus conscribi ceteraque honoris sanctis debiti ipsi impendi. Itaque quid solacii, quid consilii super allevatione angustiarum nostrarum hinc et inde obortarum prudentia vestra michi incundum²⁶¹⁴ decreverit, sine longa temporis dilatione dignemini insinuare. Honor vester et meritum apud Deum semper et homines augeatur.

Sed quid papa ad hæc responderit, quamque benigne litteras ejus super decursas acceperit, mea non est opus præfatione. Ipsum audi, quid dicat.

EPISTOLA DOMNI PAPÆ²⁶¹⁵ (464).

Benedictus episcopus, servus servorum Dei, Pop-

VARIÆ LECTIONES.

2592 a B5. 2593 a. ejus B1. ejus ante auct. post add. C1. et ita C3. sqq. 2594 et hunc etiam C. (deleto t C1.). 2595 deest B1. 2596 c. LII. Leibn.; II, c. XXV. C1. 6. 2597 deest B4. 5. 2598 giselbertus B4. 5. 2599 lucelenburch B2. luzelenbure B4. 5. luzelenburch C. 2600 cunrado C. semper. 2601 sicut B2. sicut del. C1. deest C3. sqq. 2602 ipse B1. 2603 deest B1. 2604 homini B2. 3. homines B4. 5. hominii e corr. C1. et ita sqq. 2605 cunradum C. 2606 mittebant B2. C6. corr. mittebat C1. 2607 nere verum — intermissa sunt (infra c. 8) desunt B3, foliis tribus excisis. 2608 deest rubra B2. 4. 5. C3. Popponis ad papam C1. 6, ubi incipit c. XXVI. 2609 nequicia B2. 2610 deest B1. 2611 nichilque corr. nichil C1. et ita C3. sqq. 2612 reddidit B4. reddidit B5. 2613 deest B1. 2614 in eundem B2. 5. C6. 2615 deest rubra B2. 4. 5. C3. Benedictus papa Popponi C1. 6. In C5. in margine alia manu scriptum legitur: canonizatio sancti Symeonis. — c. LIII. inc. Leibn. c. XXVII. C1. 6.

NOTÆ.

(463) V. epistolam c. 4.

(464) Ex codice quodam ecclesiæ S. Simeonis

edita est Acta SS. Jun. I, p. 96, cujus lectiones hinc inde attuli.

port²⁶¹⁶ tam suis meritis quam divino karismate Tre-
verorum²⁶¹⁷ archiepiscopo²⁶¹⁸ salutem²⁶¹⁹ karissi-
mam cum apostolica benedictione. Sumptis reverentiæ
vestræ litteris et lectis²⁶²⁰ atque relectis, in imo cordis
arum vim reposuimus, ut vobis petentibus desiderata
concederemus. Nam illius regulam magistri nos
oportet²⁶²¹ in quantum possumus imitari, qui se bene
petentibus non est obstinatus, se in veritate quærenti-
bus non est prolongatus, nec ad fores suas perseverante:
vulsantibus ad aperiendum retardatur. At nos,
licet ardius quam cupivimus²⁶²², ad sonum tamen
paginæ vestræ, ut debemus, pro affectu respondemus.
Neque enim facimus quod volumus, cum²⁶²³ volumus,
sed cum divinitus ut faciamus accipimus, quæque suis
temporibus superna dispositio coaptavit. Quod igitur
meministis, sedem apostolicam, cui ex divina digna-
tione præsidemus, totius ecclesiasticæ pastoralitatis
esse refugium, ut votis vestris ad eam confugientibus
annueremus, meritis amplexibus hæc ipsa verba don-
navimus; quippe cum sit origo et fundamentum eccle-
siarum, Domino confessionem Petri taliter compen-
sante: « Tu es Petrus, et super hanc petram ædifi-
cabo ecclesiam meam (Matth. xvi, 18) »: dignum
plane videtur, ut omnis christiana fidelitas ad eam
concursum habeat, et ipsa omnibus manum solacii
porrigat²⁶²⁴. Vobis vero in congressu positis, ad ini-
quitates pravorum hominum debellandas ac spiri-
tuali²⁶²⁵ gladio puniendas, quoniam in rebus divini-
tus vobis commissæ vicis coadjutorem præselem a
nobis poposcistis, en²⁶²⁶ dirigimus. Quem (465) qui-
dem et honestas morum, sicut nomine indicat, et sa-
gax animi pulchritudo decorat; quem huic negotio
aptissimum censuimus, quia Dei fidelem servum et
prudentem cognovimus; cui²⁶²⁷ et astucia serpentis est
et columbæ simplicitas; de cuius quodammodo labiis
fluunt mella pro captu audientium cælestis ambrosiæ
plena; quem²⁶²⁸ a corpore nostro velud dextrum se-
paravimus brachium, imprecantes ei salutem et gau-
dium. Dirigimus ergo illum, ut solacietur vobis in
necessitatibus vestris, tam scilicet in opere consecra-
tionis, quam et in unctione confirmationis, et si quid
in necessitatibus aliis, Deo favente, valebit pro libitu
sanctæ²⁶²⁹ vestræ fraternitatis. Ut²⁶³⁰ illum tra-
ctare²⁶³¹ uti decet non detractetis²⁶³² vel dissimuletis,

A nulla credimus admonitione indigetis, cum vestra
benignitas inde sit²⁶³³ profusior, unde est sanctor.
De cetero ad virum illum Symeonem veniendum,
quem numerosis²⁶³⁴ choruscantem miraculis, divinis
præfulgentem virtutibus ostenditis. Ex quo liquet
eum in fragili corpore thesaurum bajulasse spiritua-
lis gratiæ, ut non solum sibi providerit ad salutem,
sed aliis quoque atque aliis ad multiplicem sanitatem.
Quia igitur ad illam æternam beatitudinem illamque
summæ felicitatis perpetuitatem ac cæleste consortium
pervenisse creditur, sicut opere signorum frequentius
panditur, nostræ apostolicæ auctoritatis sententia,
judicium divini arbitrii secuta et²⁶³⁵ [consensu²⁶³⁶]
complurium fratrum nostrorum suffulta, decernit,
eundem virum Dei Symeonem posthac semper et ubi-
que sanctum debere nominari, ejusque natalem sicut
aliorum sanctorum reverentissime singulis annis cele-
brari. Non enim qui se ipsum commendat ille proba-
tus est, sed quem Deus commendat (II Cor. x, 18),
dicit apostolus, gloriatur²⁶³⁷, laudetur, vigeat, pla-
ceat, celebretur, ametur et colatur, nomenque illius
martyrologio inseratur. Ipse intercedat pro peccatis
et negligenciis nostris et commissorum nobis apud
clementissimam divini numinis majestatem, ut mira-
bilis, quæ visibiliter exhibet circa infirmorum
corpora, in animabus nostris occulta virtute dignan-
ter exhibeat²⁶³⁸. Benedicti (466) VIII pape (an.
1042?).

B
C
5. ²⁶³⁹ Congruum duxi rem quandam dignam valde
memoria, quam circa tempora illa ²⁶⁴⁰ accidisse
comperi, sub silentio non præterire. Sicut, inquam,
supra significatum est, ipso Poppone videlicet Jeru-
salem profecto, et per tres fere annos demorato —
Babiloniam enim usque videndi ²⁶⁴¹ nominatissimæ
illius civitatis gratia processerat, ubi et ²⁶⁴² tentus
aliquamdiu in captivitate laborabat —, si recte me-
mini, quidam Mettensium episcopus vice quadam
in jejunio Junii mensis Treverim pro eo ordines
facere veniebat. Hoc enim ipse priusquam de pro-
vincia exiret deprecatus fuerat, ut cui conprovin-
cialium²⁶⁴³, suorum videlicet suffraganeorum, episco-
porum demandatum fuisset, Treverim veniret et
vicem ejus adimpleret. Hic autem quo Treveri ce-
teris vicinior, eo ibi in hoc opus ²⁶⁴⁴ frequentior.

VARIÆ LECTIONES.

²⁶¹⁶ poponi 2.—p. patri Act. ²⁶¹⁷ trevirorum C. ²⁶¹⁸ episcopo B2. ²⁶¹⁹ s. et apostolicam benedictionem
C. ²⁶²⁰ et l. desunt B1. ²⁶²¹ m. r. op. nos B1. ²⁶²² concupivimus B2. ²⁶²³ c. v. desunt Act. ²⁶²⁴ o. p. m.
s. B1. ²⁶²⁵ spiritali C. ²⁶²⁶ deest Act. Fortasse N. pro ipsius nomine scriptum erat. ²⁶²⁷ ut cui Act.
²⁶²⁸ quare et eum Act. ²⁶²⁹ deest B1. ²⁶³⁰ ut autem Act. ²⁶³¹ tractetis B2. tractaretis B4. 5. ²⁶³² de-
tractetis B1. Act. ²⁶³³ fit B2. 4. 5. Act. ²⁶³⁴ innumeris B1. ²⁶³⁵ deest C 5. ²⁶³⁶ ita ex Act. recepi;
assensus infra post nostrorum alia manu add. C. 1. quod C 3 sqq. receperunt. Codd. B. hoc vocabulum omi-
serunt. ²⁶³⁷ ergo Act. ²⁶³⁸ e. Vale Benedictus IX papa C. (Ben. VIII. papa alia manu post addita sunt
C 1). ²⁶³⁹ c. LIV. Leibn.; II, c. XXVIII. C 1. 6. In C 5. rubra legitur: De clavo domini. ²⁶⁴⁰ deest B 2.
4. 5. ejus post add. C. 1. et ita C 3 sqq. ²⁶⁴¹ videndi corr. vidende C 1. et ita C 3 sqq. ²⁶⁴² deest C.
²⁶⁴³ provincialium B 1. ²⁶⁴⁴ erat post add. C 1. et ita C 3 sqq.

NOTÆ.

(465) Gratianum intelligit Papebroch., Act. SS. Jun. I, p. 97.

(466) Papebroch. Act. SS. l. l. p. 97 hæc monet: In ographo nostro appensum representatur sigillum, cui altera quidem facie, alias vacua, circumductum in orbem fuerit nomen † BENEDICTI, al-

tera impressum caput S. Petri, cui semper † incum-
bat, unde in orbem circumductæ tres litteræ P P E
idem valent quod PAPÆ. Unde hæc verba a Gestorum
scriptore sumpta esse patet. Ibidem ejusdem
papæ bulla canonizationis edita est.

Verum (467) ut dixi ordines facturus sub die 15 Kal. Julii petiit, sicut assidue faciebat, mitti coram eo in altari clavum Domini, qui ibi loci ex collatione domnæ Helenæ augustæ habetur, quique, si dæmonis testimonio credi debebat ²⁶⁴⁵, cum (468) quidam a dæmone vexaretur, et clavus hic ad effugandum illum cum aliis sanctorum reliquiis illo ²⁶⁴⁶ delatus fuisset ²⁶⁴⁷, a maligno illo perhibitus est, ipse esse ²⁶⁴⁸, qui pendentis in cruce Domini pro salute generis humani fuisset ²⁶⁴⁹ in dextro pede confixus; cujus nimia virtute compelli se exire. Ante enim nulla certitudo, sed tantum opinio erat, quantæ virtutis idem clavus haberetur. Porro misso eo in altari, astitit ille ²⁶⁵⁰ prælibatus episcopus, clam circumspiciens et quærens locum, si forte ea sibi oportunitas accidere potuisset, quo corriperet et in sinum suum deponeret, alium ²⁶⁵¹ autem, quem ²⁶⁵² hujus gratia fieri jusserat et sub ascella sua occultaverat, hoc erepto ²⁶⁵³ inpingeret. Quid multa? ut concupierat correptum in sinu suo recondidit et actionem cui institit lætus peregit. Proinde cum post confecta misteria exutum duceretur, sicut Domino placuit, clavus ille sanguinem habundantius fudit, qui guttatim de sinu ejus in terram emanare cœpit. Quod videntes ministri ejus, qui circumdabant eum, ut velocius incederet et exui festinaret, urgebant eum, cujuspiam mali causam accidisse ei arbitrati. Denique cum cœpisset sacerdotalia vestimenta deponere, totumque vidisset sinum albæ repletum sanguine, dirigit primum; et ultra quam credi potest, quid secum ageretur, admirans, tandem cum redisset in se, delictum quod patrarat confessus, veniam impetravit, et post exutas vestes convolvit in unum, deditque consilium ut summa cum veneratione servarentur; quod et factum est.

6. ²⁶⁵⁴ Illo itaque ²⁶⁵⁵ tempore cum adhuc famulus Dei Symeon supra nominatus vitales carperet auras ²⁶⁵⁶ (cf. VIRG. *Æn.* 1, 388), Popponem sæpe dictum

archiepiscopum ducem suum ²⁶⁵⁷ et hospitem idem vir sanctus ²⁶⁵⁸ secreta frequenter colloquutione dignos futuræ vitæ actus agere persuasit, quatinus in hac luce positus cum Dei adjutorio hoc elaborare niteretur, ut post obitum in consorcium beatitudinis eorum transiret, quorum nunc vicem gerere videretur ²⁶⁵⁹. Fuit autem fames valida in omni terra ista, ita ut multi morerentur inedia; hiemalium pluviarum enim inundantia, sed et fluminis secus civitatem decurrentis verno tempore inæstimabilis ²⁶⁶⁰ superhabundantia diutina stacione et nimia sui limositate omnes fere segetes absorbuerat ²⁶⁶¹. Cujus causam mali insipiens vulgus Simeoni, sicut in Vita ipsius ²⁶⁶² legitur (469), imputabat. Tunc episcopus multam egentibus exhibebat humanitatem, illud sæpius ante mentis suæ oculos ²⁶⁶³ ducens, quod dicit sermo divinus: *Qui viderit fratrem suum necessitatem patientem et clausit viscera sua ab eo, karitas Dei non manet in eo (I Joan. III, 17)*. Etenim die quadam in albis paschalibus cum ad unam ecclesiarum in civitate ²⁶⁶⁴ consistentium, divinum celebraturus officium ²⁶⁶⁵, equo nobili vectus incederet, obviam habuit in campo pauperum multitudinem copiosam, qui deprecabantur eum ut solita ²⁶⁶⁶ miseratione aliquid ²⁶⁶⁷ ipsis inpenderet vitæ subsidium. Qui accito mox ad se ²⁶⁶⁸ cubiculario suo, jussit exhiberi ²⁶⁶⁹ sibi festinato thesauri non modicam quantitatem ad dispertiendum illis. Omnibus ergo ²⁶⁷⁰ qui secum erant eum impellentibus et dicentibus, ut primum cujus gratia venerat adimpleret indeque revertens expeditus quantam voluisset pauperibus misericordiam inpenderet, ipse respondit: *Nolite, karissimi, hoc persuadere michi, quia sicut illud, ita et hoc Deo est obsequium. Nempe sic oratio nostra apud majestatem Dei acceptior erit, si, antequam eo veniamus, karitas ista præcesserit. Credo nimirum et securus sum quod sine ambiguitate sacrificium nostrum divinis conspectibus præsentabitur, si tantæ*

VARIÆ LECTIONES.

²⁶⁴⁵ debat B 4. 5. debebat corr. debeat C 1. et ita C 3 sqq. verus Domini clavus esse comprobatur C 1. in marg. post add., ex quo C 3 sqq. receperunt. ²⁶⁴⁶ deest B 2. ²⁶⁴⁷ fuisse B 1. ²⁶⁴⁸ deest B 5. ²⁶⁴⁹ deest B 1. ²⁶⁵⁰ deest B 1. ²⁶⁵¹ et alium a. C 6. ²⁶⁵² a. q. desunt B 1. ²⁶⁵³ erepta B 5. ²⁶⁵⁴ c. LV. Leibn. II, c. XXIX. C 1. 6. ubi additur rubra: De compassione popponis erga pauperes. ²⁶⁵⁵ Itaque illo B 1. ²⁶⁵⁶ aures B 1. ²⁶⁵⁷ deest B 1. ²⁶⁵⁸ dei B 4? 5? ²⁶⁵⁹ videtur B 2. 5. C 6. corr. videretur C 1. ²⁶⁶⁰ inæstimabili B 1. 2. 4. 5. ²⁶⁶¹ absorbuerat B 4. ²⁶⁶² sua B 1? ²⁶⁶³ o. s. m. B 2. ²⁶⁶⁴ civitatem B 5. in c. e corr. C 1. ²⁶⁶⁵ post suppl. C 1. ²⁶⁶⁶ solito B 5. ²⁶⁶⁷ aliquid corr. aliquid C 1. et ita C 3 sqq. ²⁶⁶⁸ ad se desunt B 4. 5. ²⁶⁶⁹ exhibere B 2. ²⁶⁷⁰ igitur B 1? 4? 5?

NOTÆ.

(467) Eadem rem de Brunone archiepiscopo Vita S. Agritii narrat; cujus locum hoc exhibere juvat: *Unum tamen quod dedit idem clavus Domini suæ pretiositatis insigne silentio nolumus præterire. Nam cum frater imperatoris Ottonis—tres enim fuerunt—Bruno vocatus, meliores Lotharingiæ episcopatus, Treverensem scilicet et Coloniensem, nec non maximam regni hujus partem in sua haberet potestate, non bono ut patet spiritu instinctus, hunc ipsum de quo loquimur festivæ memoriæ ac salutis nostræ clavum, quo nescitur transferre clam, ne dicam furtim, volebat. Corrupto siquidem hujus Dominici thesauri custode, alium huic tam simillimum fecit parari, ut vix aut minime verus a falso per aliquam ambiguitatem diligentiam valeat separari. Hunc ergo dum pretio ductus custos de manu episcopi prænominati*

D suscepisset, dumque opportunum nefando furto tempus se invenisse putaret, machinatum diu dolum tandem perficere frustra conatur..... Dies quoque ipsa, in qua hæc miserationum Dei nobiscum sunt divinitus celebrata, in martyrologiis statim est notata, 12 videlicet Kal. Julii. Huic autem inaudito licet Domini miraculo si quis, quod absit, aurem credulitatis dubitat præbere, potest adhuc et eundem sanguinis notas habentem pannum et eundem adulterinum clavum in domo sancti Petri, si permittitur, videre.

(468) Etiam hanc rem Vita S. Agritii (Acta SS. Jan. 1, p. 777) narrat, sed Winibergam, de civitate oriundam quæ vulgo Reginsburch vocatur, hæc expertam esse dicit.

(469) Cujus locum v. nira.

multitudinis fusa prece commendetur. Interea cubicularius postulatū obtulit censum, quem acceptum ut ²⁶⁷¹ cœpit in pauperes expendere, una omnes cœperunt voce clamare, nummis sibi opus non esse; de nummo enim aut nichil aut parum quisque sibi valentis comparare posse, quia, sicut ipse nosset, modius unus frumenti appenderetur solidis 25. Quibus ille respondit, aliud quid sibi præ ²⁶⁷² manibus non esse, quo potuisset illorum ²⁶⁷³ necessitatibus communicare. Quo contra illi: *Si, inquam, ad præsens aliud quid dare nobis non habes* ²⁶⁷⁴, *da saltem de pinguibus equis tuis, ut vel ad modicum compescatur esuries nostra edulio carnis.* At ille, licet invitus, recordatus tamen verbi illius quod vulgo in proverbium vertitur:

Carum quisque dabit, qui cara recipere quærit ²⁶⁷⁵, primum dedit suum, deinde aliorum non equidem omnium, sed eorum tantum quos ad hoc pietatis opus sua potuit exhortatione instigare; et laniati atque devorati sunt in ²⁶⁷⁶ momento coram eo. Post hæc ad locum destinatum processit.

7. ²⁶⁷⁷ Denique inerat ei permaxima sollicitudo aut de ²⁶⁷⁸ construendis ecclesiis aut de reparandis ²⁶⁷⁹ dirutarum vetustate ruinis, quorum alteri evidens perhibet testimonium ecclesia beati Petri apostoli quæ domus et episcopalis sedes dicitur. Hæc, ut ferunt ²⁶⁸⁰ (470), antiquitus fuit domus domnæ Helenæ, cujus rogatu a beato Agricio primitus dedicata est in honorem principis apostolorum, quattuor marmoreis magnæ altitudinis fulta columnis, in quibus tota illa structura novem arcibus hac et illac distortis consistebat. Sed (471) superioribus annis non paucis una columnarum illarum longitudine sui fatigata et oneris magnitudine prægravata, in præceps ceciderat, ita ut nullus timore ruinæ divinum ibi celebraret officium. Nullus quoque qui tecta reficeret audebat ascendere, propter quod diutino neglectu ²⁶⁸¹ ad id rerum devenerat, ut jam domus oracionis non diceretur, sed a pastoribus pecus ibi pastum minaretur. Hanc ipse labore magno et impensa, eisdem columnis quasi circumamictis ²⁶⁸² basibus, quas usualis locutio pilares (472) nuncupat ²⁶⁸³, itemque arcibus prioribus laudabili

A arte substratis novis aliis, resolidavit, ita ut non inconvenienter in ejus laude libri ²⁶⁸⁴ Sapientiæ illud debeat personare: *Ecce sacerdos magnus, qui in vita sua suffulsit* ²⁶⁸⁵ *domum, et in diebus suis corroboravit templum* (Eccli. L, 1), etc. ²⁶⁸⁶ Resolidatam itaque et ²⁶⁸⁷ in pristinum reformatam statum, preciosis beati Materni ²⁶⁸⁸ reliquiis a loco sepulchri, cum conprovincialium episcoporum coram positorum ac totius diocesis suæ cleri et populi, utpote sinodus ²⁶⁸⁹ gratia, jam ²⁶⁹⁰, ut ita dicam, perendie heri et hodie celebratæ (473), ibi, id ²⁶⁹¹ est Treveri ²⁶⁹², congregatorum, annisu, 12 Kal. Novembris translatis ²⁶⁹³, illustravit atque dedicavit, dedicatam donativis pluribus, quibus ab imperatoribus, videlicet Heinrico secundo et Conrado ²⁶⁹⁴ similiter secundo itemque B Heinrico rege quidem tercio imperatore autem secundo, sicut in præceptis illorum de Treverim ²⁶⁹⁵ continetur, honoratus fuerat, magnifice ditavit. Postmodum autem placuit ei eandem ecclesiam ampliorem reddere, fecitque ut nunc tertia tantum quantum prius ambitus ejus parte sit major. Cujus structuræ, ut audivi, tantam fundamenti jussit fieri ²⁶⁹⁶ profunditatem, quantam nunc vides terræ supereminentem. Huic etenim operi cum studiosius insisteret, opusque jam ad hastæ longitudinem super terram eductum fuisset, die quadam cum sederet ubi fiebat, sol, ut erat solito ferventior, refulsit in caput ejus — erat enim calvus — et incanduit cerebrum ejus, et sicut solet febre correptus, de die in diem ingravescente eadem valitudine, fortiter ægro-
C tare cœpit; nec multo post ad ultima ductus spiritum reddidit sub die ²⁶⁹⁷ 16 Kal. Julii anno Dominicæ incarnationis 1067 ²⁶⁹⁸ (474). Cujus exequias Treverici digne procurantes, deposuerunt eum in porta civitatis quæ cognomento Nigra vocabatur, in qua et ipse beatum Symeonem, cujus supra mentio ²⁶⁹⁹ est, terræ commendaverat ²⁷⁰⁰; ubi a religiosiis clericis, in eodem loco ab ipso ob honorem Dei et beati illius viri mancipatis (475), pro ejus requie die ac nocte preces funduntur ad Deum, cui est honor et gloria in secula seculorum ²⁷⁰¹. Sedit autem in episcopatu annos 30, menses 5, dies 10.

8 ²⁷⁰². Cui defuncto successit in sacerdotali mini-

VARIÆ LECTIONES.

²⁶⁷¹ deest C 6. ²⁶⁷² post suppl. C 1. ²⁶⁷³ illo C 3. 4. ²⁶⁷⁴ n. h. desunt B 2. potes B 4? 5. ²⁶⁷⁵ velit B 1. ²⁶⁷⁶ in—eo desunt B 4. 5. C. ²⁶⁷⁷ c. LVI. Leibn.; II, c. XXX. C 1. 6. — C 1. add. rubr.: De Popp. episcopo. ²⁶⁷⁸ deest B 2. 4. 5. post add. C 1. ²⁶⁷⁹ reparandis corr. reparandis C 1. ²⁶⁸⁰ fertur B 5. ²⁶⁸¹ neglecto B 5. ²⁶⁸² circumactis B1. ²⁶⁸³ vocat B1. ²⁶⁸⁴ libris B5. ²⁶⁸⁵ suffulcivit B1. ²⁶⁸⁶ etc. deest C6. ²⁶⁸⁷ in marg. suppl. C1. ²⁶⁸⁸ e corr. C1. ²⁶⁸⁹ synodus corr. synodi C1. et ita C3 sqq. ²⁶⁹⁰ deest B1. ²⁶⁹¹ ibidem Tr. B4. 5. C. ²⁶⁹² treueri B2. corr. treueri C1. ²⁶⁹³ translato B2. 4. 5. ²⁶⁹⁴ cunrado s. s. in marg. suppl. C1. ²⁶⁹⁵ treueri B1? 4? treuerim corr. treueri C1. et ita C3 sqq. ²⁶⁹⁶ facere B1? ²⁶⁹⁷ s. d. desunt B1 ²⁶⁹⁸ MVII. postea corr. MXLVII. B1. LXVII. corr. XLVII. C1. 3. 4. ²⁶⁹⁹ m. facta B1? 3? ²⁷⁰⁰ commendavit C. ²⁷⁰¹ s. Amen B2. ²⁷⁰² c. LVII. Leibn. In C3. rubra legitur: de Everhardo archiepiscopo; in C1. nulla distinctio.

NOTÆ.

(470) V. supra c. 19.

(471) Cf. de hoc loco Steininger, Bemerkungen zur Geschichte des Domes zu Trier 1839. 4. p. 1.

(472) Pfeiler.

(473) De synodo quadam a Poppone mense Junio 1036 celebrata v. Hontheim Prodr. I, p. 318, Cf.

Brower. I, p. 518.

(474) Ita auctorem scripsisse puto pro 1047.

(475) Qua de re v. Popponis chartam a. 1042 datam ap. Hontheim Hist. I, p. 379: *In portu quæ apud gentiles Marti consecrata memoratur, ecclesiam ædificantes in honore Domini nostri Jesu Christi et*

sterio cum ²⁷⁰³ cleri plebisque consensu Everhardus A
episcopus ²⁷⁰⁴. Iste natus patre Hizelino comite Ala-
manniæ ²⁷⁰⁵ (476), cum in virum fuisset adultus, pro
ingenuitate sui, quam magna morum probitas con-
siliū atque ²⁷⁰⁶ prudentia decorabat, præpositus
majoris ²⁷⁰⁷ ecclesiæ Wormaciensis ²⁷⁰⁸ sub præ-
sule N. (477), qui subditos suos salis idonee guber-
nabat. Dedit autem Deus ei invenire gratiam in
oculis supra nominati Heinrici imperatoris et prin-
cipum ejus, ita ut in regiis et aliis quibusque ma-
gnis ²⁷⁰⁹ consiliis non ultimus nec ²⁷¹⁰ spernendus
auctor haberetur. Unde contigit ut, Treveri ²⁷¹¹ or-
bata ²⁷¹² suo antistite, eis ad quos electio pertine-
bat petitioni regis coniventibus ²⁷¹³, jam dictæ me-
tropolī subrogaretur episcopus. Hic vir magnificus
et ecclesiæ Treberensis prudentissimus rector fuit, B
cujus et possessiones auxit et privilegia renovavit ¹.
Cujus etiam tam studiosus provisor fuit, ut ²⁷¹⁴ ab-
bacias sancti Servacii et sancti Maximini decesso-
ribus ²⁷¹⁵ suis ablatas dono Heinrici imperatoris re-
ceperit ²⁷¹⁶ (478). Romam ad apostolorum limina
visitanda frequenter adiit; unde cum honore magno
reversus Leonem papam, qui et Bruno ²⁷¹⁷, in sede
suscepit (479). Hic dum quadam vice dioceses cir-
cuiet, a comite Cuonrado de Lucelenburch ²⁷¹⁸ cap-
tus est, vestimenta sacerdotalia direpta, pallium
discissum, crisma ²⁷¹⁹ unctionis effusum, magnum-
que nefas a perversis hominibus patratum est. Quo
nuncio Treberi perlato, omnia ²⁷²⁰ divini misterii ²⁷²¹
jura celebrari intermissa sunt, donec ²⁷²² Romanus
papa quid de hoc diffiniret ²⁷²³ interrogaretur. Qui C
eundem Cuonradum omnesque ejus complices facto
generali concilio excommunicavit, sed ejus absolu-
tionem penitentis ²⁷²⁴ episcopo commisit, palliumque
illi pro eo quod hostes conciderant misit. Interim
vero episcopus a captivitate datis obsidibus rediit,
nec multo post comitem penitentem suscepit, cui
pro penitentia peregrinationem Jerosolimitanam in-
junxit; in qua et obiit. — Dein ²⁷²⁵ Judæis persecu-
tionem indixit, eosque, nisi proximo sabbato pas-
schæ ²⁷²⁶ Christiani efficerentur, civitate pellendos

esse decrevit. Hinc igitur ejusdem nefandæ gentis
quidam ad similitudinem episcopi ceream imaginem
licnis ²⁷²⁷ interpositam facientes, quendam clericum
de cœnobio sancti Paulini, Christianum nomine non
opere, ut eam baptizaret, pecunia corruperunt;
quam ipso sabbato, episcopo jam ad baptismi sol-
lemnia celebranda præparato, accenderunt. Qua ex
parte jam media ²⁷²⁸ consumpta, episcopus super
fontem ²⁷²⁹ sacris instans officiis cœpit graviter in-
firmari, et secedens in sacrarium ²⁷³⁰ cum adiutorio
ministorum genibusque ²⁷³¹ ² in ²⁷³² oratione flexis,
in sacris vestibibus obiit 17 ²⁷³³ Kal. Maii (an. 1006),
et sepultus est in basilica sancti Paulini ²⁷³⁴.

*1 C. add. : Quæ si quis scire voluerit in præ-
senti invenire poterit.

31. Privilegium Leonis pape Eberhardo archi-
episcopo T. [rubra deest C3 sqq.] (480)

Leo [Sequentia duo diplomata desunt C5. 4.]
episcopus servus — Data XV. Kal. Maias —
Leo episcopus servus — Data Idibus Aprilis —
indictione secunda.

32. De L.

indictione secunda.

33. De Victore papa (481).

Victor episcopus servus — die vicesimo quinto.
[C1. ad rubram: Alia ratio hoc in loco. C3: De
scissura palii.] Præfatus etiam pontifex tam
studiosus, etc.

*2 B 4. 5. et C. add. : ante crucem que ibi picta
est.

9. ²⁷³⁵ Quo mortuo ²⁷³⁶, Anno ²⁷³⁷ Coloniensis epi-
scopus, quem provisorum regni et tutorem filii
sui ²⁷³⁸ Heinrici Heinricus imperator moriens reli-
querat, spreto Treberorum ²⁷³⁹ consilio et electione,
adhibita regis adhuc pueri investitura et confirma-
tione, nepotem suum Cuononem ²⁷⁴⁰ cum magna
ambitione et manu militari, si sic necesse foret,
versus ²⁷⁴¹ Treberim direxit ²⁷⁴². Quæ inconsiderata
profectio sicut illi beato ²⁷⁴³ mortis occasio mar-
tyrii ²⁷⁴⁴ fuit, sic Treberensibus ²⁷⁴⁵ exercendæ ²⁷⁴⁶
crudelitatis audaciam et materiam præbuit ²⁷⁴⁷ (482).
Nec mora, denique ²⁷⁴⁸ præsidem suum Theoderi-
cum ²⁷⁴⁹ cum aliis principibus ²⁷⁵⁰ evocatum ad ul-
ciscendam tanti contemptus injuriam clamoris voci-
bus ²⁷⁵¹ instigant : si Colonienses hac molitione ²⁷⁵²

VARIÆ LECTIONES.

²⁷⁰³ deest B1. ²⁷⁰⁴ Hic desinit cod. Auræ vallis. ²⁷⁰⁵ alamanniæ a. rec manu superscr. id est swevie
C1. et ita C6. ²⁷⁰⁶ et C6. ²⁷⁰⁷ fuit post add. C1. et ita C3 sqq. ²⁷⁰⁸ e. w. ecclesiæ B4. ²⁷⁰⁹ q. ne-
gotiis magnisque B1. ²⁷¹⁰ n. sp. e corr. C1. ²⁷¹¹ treverici C3. ²⁷¹² orbate B1. 2. 4. (5?) corr. orbata
C1. et ita C3 sqq. ²⁷¹³ conuentibus B2. conuentibus e corr. C1. ²⁷¹⁴ et B1. ²⁷¹⁵ prædecessoribus C6.
²⁷¹⁶ recepit B1. ²⁷¹⁷ vocabatur B1. ²⁷¹⁸ lucelenburch B1. C. luzelenburch B 4. 5. ²⁷¹⁹ krisma B4. 5.
²⁷²⁰ deest C6. ²⁷²¹ ministerii C6. ²⁷²² pergit B3. ²⁷²³ fieret B1. definiret B4. 5. C. ²⁷²⁴ et penitentiam
B1. ²⁷²⁵ deinde i. C1. 6. deindeis C3. de judeis C4. ²⁷²⁶ pasce C1. ²⁷²⁷ lignis corr. licnis B4. licinis
B5. ²⁷²⁸ medio B5. media jam - C. ²⁷²⁹ altare B2. ²⁷³⁰ sacrario C. ²⁷³¹ flexis hoc loco add.
C. ²⁷³² in or. desunt B3. ²⁷³³ VII 2. ²⁷³⁴ paulini de canone C6. ²⁷³⁵ c. LVIII. Leibn. Inde ab
hoc loco etiam codices 4. 5. 6. cum B. C. conveniunt. ²⁷³⁶ defuncto 4. 5a. c. 6. ²⁷³⁷ Suno 5c. c. archiepi-
scopus 5b. ²⁷³⁸ deest 5. 6. ²⁷³⁹ treberi B. C. quod fortasse recipiendum erat. ²⁷⁴⁰ cononem 5. 6. semper.
²⁷⁴¹ intronizandum v. B4. 5. C. ²⁷⁴² misit 6. ²⁷⁴³ beatæ 4. C6. ²⁷⁴⁴ et m. B4. 5. C. ²⁷⁴⁵ trebirensibus;
C. ²⁷⁴⁶ exerendæ 4. ²⁷⁴⁷ dedit 4. 5. 6. ²⁷⁴⁸ Nam sine mora p. 6. ²⁷⁴⁹ theodricum 5a. semper. ²⁷⁵⁰ p.
suis 4. 5. 6. ²⁷⁵¹ i. v. 5. 6. ²⁷⁵² violacione 5.

NOTÆ.

matris ejus gloriosæ et perpetuæ virginis Mariæ, et
beati Simeonis, qui ibidem requiescens innumeras
virtutes et miracula in medium nostrum operatur,
omniamque sanctorum consecravimus.

(476) Browerus, p. 524, hæc ex Necrologio Tre-
verensi affert : 18 Kal. Maii obiit Heinricus pater
Eberhardi archiep. Trevir. Comitum genus adhuc
ignotum esse videtur.

(477) Arnolde.

(478) Diplomata hæc de re data frustra quæsi-
vi, neque Browerus ea vidit (v. Ann., p. 539).

(479) Hæc et quæ sequuntur ex antiquiore Gesto-
rum textu c. 32, supra col. 1177 descripta sunt.

(480) Ap. Hontheim I, p. 386.

(481) Ap. Gunther I, p. 134.

(482) Cf. Vitam Conradi infra in Append.)

prævaleant, actum hoc omnium successorum²⁷⁵³ A suorum esse²⁷⁵⁴ dedecus et²⁷⁵⁵ infamiam. Quid multa? coactio²⁷⁵⁶ quippe exercitu, frondesque²⁷⁵⁸ arborum, ne arma proderentur²⁷⁵⁷, præferentes²⁷⁵⁸, nocte clara^{*} obviam pergunt, eosque in pago Bedonico quiescentes nichilque tale suspicantes subito²⁷⁵⁹ circumveniunt. Qui conturbati advenientis sonitu multitudinis, postquam hostes adesse²⁷⁶⁰ senserunt, fugam in pedum celeritate saltuumque densitate prout quisque potuit sibi elegit. Sic eos discurrentes hostes invaserunt, multisque captis, compluribus sauciatis, omnibus eorum rebus ingentique²⁷⁶¹ præda potiti sunt. Ipse²⁷⁶² dominus Cuono incidit in manus hominum impiorum, qui²⁷⁶³ eum nequioribus custodiendum, donec viderent quo res vergeret, commiserunt; qui eum paulo post, ne videlicet²⁷⁶⁴ B regis adhuc juvenis temerarium prævaleret arbitrium, de rupe præcipitantes, in Kal. Junii²⁷⁶⁵ miserabili morte peremerunt. Qua de causa rege valde commoto civitatemque²⁷⁶⁶ Trebericam se desolaturum comminante, tandem Deo donante a sapientibus²⁷⁶⁷⁻⁷⁷ ejus²⁷⁷⁸ furore sedato, electione cleri et populi Uodo²⁷⁷⁹ intronizatur episcopus. Hic ex Alamannorum²⁷⁸⁰ prosapia oriundus²⁷⁸¹, patre Everhardo²⁷⁸² comite (483), matre²⁷⁸³ Ita²⁷⁸⁴, eisdemque²⁷⁸⁵ cœnobii²⁷⁸⁶ quod dicitur Scafuse²⁷⁸⁷ constructoribus²⁷⁸⁸, vir valde venerabilis fuit, facie venustus, ore facundus, statura procerus, cujus merito humeris²⁷⁸⁹ sustentari posset tanti²⁷⁹⁰ moles regiminis. Hic opera a decessoribus suis²⁷⁹¹ incepta, scilicet monasterii sancti Petri amplificationem, perfecit²⁷⁹², conprovincialium militum audaciam et²⁷⁹³ tyrannidem compescuit. Hic²⁷⁹⁴ in expeditione regis in obsidione castri Alamannorum²⁷⁹⁵ quod Tuingia²⁷⁹⁶ (484) vocatur²⁷⁹⁷ obiit (an. 1078 Nov. 13), relatusque a Treberensibus, in monasterio²⁷⁹⁸ sancti Petri sepultus est²⁷⁹⁹. Cui successit Egilbertus²⁸⁰⁰; de cujus electionis occasione libet altius parumper edicere.

* Mai mensis add. B 4. 5. C.

10²⁸⁰¹. Tempore illo cum²⁸⁰² Gregorius, qui et

A Hildebrand²⁸⁰³, Romani pontificatus jura disponeret, hoc decretum antiquitus quidem promulgatum, nunc autem innovatum est, ut videlicet omnes in sacris ordinibus constituti, presbiteri²⁸⁰⁴ scilicet et diaconi, a cohabitationibus feminarum se ut decet coliberent²⁸⁰⁵, aut ab²⁸⁰⁶ officio cessarent²⁸⁰⁷. Simul etiam²⁸⁰⁸ ne quis cujuscumque ordinis, laicus videlicet sive²⁸⁰⁹ clericus, episcopatus, abbas seu alias quaslibet spiritualium donorum dignitates, vel²⁸¹⁰ per se vel per²⁸¹¹ interpositam personam, emere sive²⁸¹² vendere præsumeret; quodque²⁸¹³ si quis infringeret, honorem quemcumque haberet amitteret. Ubi hoc verbum palam factum est, in cordibus eorum qui non secundum Deum incedebant magnam suscitavit invidiam. Propterea inter regnum et sacerdotium partes exortæ sunt, et hinc inde permaximæ inimicitiae²⁸¹⁴ succrevcrunt²⁸¹⁵, et eo usque dissensionis hujus et inimicitiarum in invicem fomes invaluit, ut si cui cesarianorum occurrisset quispiam ecclesiasticorum, qui forsitan pro amore patriæ cælestis seculum reliquisset, carnem macerasset, quemque aliqua²⁸¹⁶ corporis molestia attenuasset, sive qui, ut tunc moris erat, barbam quasi in signum religionis enutrisset, quasi regii honoris²⁸¹⁷ proditores contumeliis afficiebant, insultanter eos ecclesianos appellantes. Nullus enim tunc in subrogandis pontificibus vel aliis ecclesiasticis dignitatibus canonicæ sanctionis ordo servabatur, sed qui tantum regis²⁸¹⁸ vel principis manum implesset seu aliud qualecumque obsequium sibi placitum impendisset, regia præficiabatur violentia ubi voluisset. At vero ubi²⁸¹⁹ rex ejusque consentanei principes non eo minus omittebant, sed vetitam venditionem magis et²⁸²⁰ magis instituebant, præfatus papa non veritus sententiâ anathematis omnes conclusit²⁸²¹, et quicumque voluisset in catholicorum consortio numerari, faciebat sibi hujusmodi verba conscribi: *Anathematizo omnem heresim Heinrici dicti regis et omnium²⁸²² complicitum²⁸²³ ejus et omnem qui eum regio nomine vel²⁸²⁴ honore²⁸²⁵ veneratur, Heinricum inquam nominis²⁸²⁶ hujus quartum²⁸²⁷*

VARIAE LECTIONES.

²⁷⁵³ deest 5b. ²⁷⁵⁴ deest 5b. 6. ²⁷⁵⁵ et ad i. 4. 5. 6. ²⁷⁵⁶ que deest 6. ²⁷⁵⁷ viderentur 6c. d. ²⁷⁵⁸ ferentes 4. præ se ferentes B2. 4. 5. C. ²⁷⁵⁹ deest 5b. ²⁷⁶⁰ adesse — hostes desunt 5a. ²⁷⁶¹ que deest 5. 6c. ²⁷⁶² i. vero B4. 5. C. ²⁷⁶³ qui — commiserunt desunt B1. ²⁷⁶⁴ deest 4. 5. 6. ²⁷⁶⁵ julii 5a. ²⁷⁶⁶ que deest 5b. ²⁷⁶⁷⁻⁷⁷ a. s. desunt B1. 3. ²⁷⁷⁸ furore ejus 5. ²⁷⁷⁹ udo 5. 6. B1 ? 5. ²⁷⁸⁰ rec. manu in C1. superscr. : i. (id est) swevorum. ²⁷⁸¹ ortus 5. ²⁷⁸² hebrardo 5a. heberardo 5c. heberardo 5b. eberardo 6. ²⁷⁸³ superscr. C1. ²⁷⁸⁴ ita 4. 6. B1. 2. yda 5a. b. vda 5c. ²⁷⁸⁵ ejusdem 6. B1. 3. ejusdemque 5. B2. ²⁷⁸⁶ monasterii 5. 6. ²⁷⁸⁷ sca-phuse B1. scaphusen B4. 5. scaphuse C. schafhuse C6. ²⁷⁸⁸ fundatoribus 4. 5. 6. ²⁷⁸⁹ deest 5b. ²⁷⁹⁰ deest 6. ²⁷⁹¹ a suis predec. 5b. ²⁷⁹² fecit 4. 5. 6. ²⁷⁹³ et t. desunt 4. 5. 6. ²⁷⁹⁴ deest 5. 6. ²⁷⁹⁵ alia manu corr. swevorum 5a. rec. manu in C1. superscr. : i. swevorum. ²⁷⁹⁶ turingia 4. tuingia corr. tuvingia 5a. Mingia 5c. tumgia 6c. tuingia B4. 5. twingia C. ²⁷⁹⁷ dicitur 5. 6. quod deest 5b. ²⁷⁹⁸ monasterium 5a. c. ²⁷⁹⁹ deest 5b. ²⁸⁰⁰ engilbertus 5. engelbertus B1. et ita deinceps, egelbertus B2. 3. e. s. 5. 6. ²⁸⁰¹ c. LIX. *Leibn. In C1. 6. rubra legitur* : Item alia ratio notab. ; in C5 : de electione egilberti. *Cap. 10-14. desunt B5.* ²⁸⁰² quo 5. ²⁸⁰³ hildebranth 4. ²⁸⁰⁴ deest B1. ²⁸⁰⁵ distribuere corr. abstinerent 6a. et ita 6b. c. abstinerent 6b. ²⁸⁰⁶ deest 4. 5. 6. ²⁸⁰⁷ vacarent 6. ²⁸⁰⁸ Similiter ne 5a. ²⁸⁰⁹ deest 5c. ²⁸¹⁰ deest 5a. ²⁸¹¹ deest 6c. ²⁸¹² vel 4. 5. 6. ²⁸¹³ quod 5. 6. ²⁸¹⁴ invidiæ 5. 6. ²⁸¹⁵ succreverint 6c. succurrerunt B1. ²⁸¹⁶ alia C. ²⁸¹⁷ h. r. C3. ²⁸¹⁸ regis — sibi desunt B2. ²⁸¹⁹ deest 4. ²⁸²⁰ ac 6. ²⁸²¹ concludit 5. 6. ²⁸²² deest 6. ²⁸²³ complicitum 5. ²⁸²⁴ et 6. ²⁸²⁵ v. h. desunt B1. ²⁸²⁶ h. n. 5. B4. ²⁸²⁷ r. q. 6.

NOTÆ.

(483) De Nellenburg, cf. Stalin Hist. Wirtemb. I, p. 555; diploma ib., p. 554. n. 41 allatum, et Ann. Scafhusenses SS. V, p. 388.

(484) Tubingen; cf. Bruno De bello Sax. c. 61, 103, Ekkeh. a. 1077 et Stenzel. I, p. 457 n.

regem. Quam excommunicationem ubi fama ²⁸²⁸ ad A aures imperatoris ²⁸²⁹ detulit, ægre admodum ferens et peccatum peccato superadjiciens, convocato suæ partis episcoporum abbatum et aliorum graduum concilio, statuit, ut Gregorius ²⁸³⁰ nulli eorum deinceps apostolicus esset, nec decreta ejus quisquam reciperet. Et hoc facto, ipse ²⁸³¹ sub omni celeritate Italiam adiit, Wichbertum ²⁸³² quendam ²⁸³³ Ravennæ civitatis episcopum in una civitatum ²⁸³⁴ Italiæ (485) pro Gregorio papam fecit (*an.* 1080); quem et Clementem nōminavit. Porro si quando Gregorius causa cujuslibet rei agendæ Romam ²⁸³⁵ fuisset egressus, iste ²⁸³⁶ subintrabat; illo revertente, iste fugiebat. Illi ecclesiastica ²⁸³⁷, major videlicet ²⁸³⁸ pars, isti ²⁸³⁹ cæsariana pars ²⁸⁴⁰ præsidio erat. Sed quid ad nos ista pertinent? potius ²⁸⁴¹ in sua loca ²⁸⁴² abeant. Nos autem propositi nostri seriem prosequamur.

11 ²⁸⁴³. Per idem tempus fuit in civitate Batavia ²⁸⁴⁴ (486) de optimatibus Bajoariæ ²⁸⁴⁵ ex clero quidam præpositus majoris ecclesiæ et scholasticus nomine Egilbertus ²⁸⁴⁶, qui vice quadam, cum episcopus loci illius, sicut et aliarum civitatum episcopi, ex præcepto Romani pontificis supra memoratum decretum in ecclesia sua pronunciaret ²⁸⁴⁷, ausu temerario illi in faciem restitit, palam dans cunctis intelligere ²⁸⁴⁸, quoniam ²⁸⁴⁹ et ipse cum Heinricianis vinculo teneretur anathematis. Constat enim ²⁸⁵⁰, testimonium ²⁸⁵¹ perhibente apostolo, de malefactoribus ²⁸⁵², quia facientes et consentientes una sunt sententia plectendi (*Rom.* 1, 32). Ille vero ²⁸⁵³ consentit, qui etsi rennuere non valeat, favendo tamen, quantum in ipso est, malefactoris operibus communicat. Dicebat autem imperatori licere, nec ideo ecclesiæ ²⁸⁵⁴ consorcium amittere ²⁸⁵⁵, si non spiritualia sed regalia sua gratis preciove cui voluerit inpendat. Quæ utique non sua, sed juxta Romanam consuetudinem regalia beati Petri vel ecclesiæ potiori jure possunt appellari. Sed utinam qui ad ecclesiasticæ dignitatis culmen ²⁸⁵⁶ venire desiderant, non ambiciose, quod minime decet, se ingerant, neque artificiosi colore commenti symoniacæ hereseos sibi machinamenta confingant ²⁸⁵⁷, asserentes se non spiritualia sed terrena terrenis acquirere, cum sicut tem-

pore, sic et in eorum mente primum sit animale, deinde quod ²⁸⁵⁸ spirituale, et non [tam ²⁸⁵⁹] appetant curam pastoralem quam honorem temporalem! Multis itaque sermonibus pro ²⁸⁶⁰ hujusmodi ad invicem collatis, cum vidisset ²⁸⁶¹ eum episcopus incorrigibiliter symoniacæ parti et nil penitus ecclesiasticæ assentire, jussit eum a communione ecclesiæ alienum existere, usque dum universali papæ præsentatus, unitati ecclesiæ per ipsum meruerit sociari. Proinde cum diutius intra se hæsitasset, demum voluntas ²⁸⁶² ei Romam proficiscendi incidit, verumptamen rege inconsulto ire illo noluit; a quo rege, inquam ²⁸⁶³, accepta ad eum, quem superpositum ²⁸⁶⁴ papæ diximus, mandata detulit, et ab universali penitus declinavit. Et factum est, dum rediret adimpletis negociis pro quibus a rege missus fuerat, in redeundo audivit Uodonem, fideli dignum memoria Treverensem ²⁸⁶⁵ archiepiscopum ²⁸⁶⁶, vita decessisse, et ob hoc ²⁸⁶⁷ regem Treverim adivisse ²⁸⁶⁸, ut alium in locum ²⁸⁶⁹ ejus debuisset substituere. Et hac ²⁸⁷⁰ fama comperta, quam plurimum iter ²⁸⁷¹ acceleravit, intra se cogitans, si forte eo maturius potuisset ²⁸⁷² pervenire, pro impensa sæpius regi servitute hunc ei honorem posse succedere ²⁸⁷³; quod et ²⁸⁷⁴ factum est. Sed qualiter ad id ventum fuerit ²⁸⁷⁵, ignaros docebimus. Porro cum imperator jussisset ut quem sibi placere cognoscerent hunc episcopum eligerent, et clerus unum post unum ex ipso eorum collegio ²⁸⁷⁶, hoc utique honore dignissimos, exhiberent, rex autem, quotquot nominassent, nullum eorum ²⁸⁷⁷ sibi placere dixisset ²⁸⁷⁸ — nullus enim eorum ²⁸⁷⁹ benivolentiam ejus digna taxatione prævenerat, — jamque ²⁸⁸⁰ in eligendo tribus diebus transactis ²⁸⁸¹, et quarto nichilominus die iterum ²⁸⁸² ad idem congregatis omnibus: tamquam a Deo missus — si tamen dici potest a Deo dirigi via ²⁸⁸³ hominis 'qui culpa sui ²⁸⁸⁴ meruit ²⁸⁸⁵ ab ²⁸⁸⁶ ecclesiæ communione suspendi — venit, et facta oratione sua ²⁸⁸⁷, locutus est regi de his quæ habebat in mandatis. Quibus finitis dixit rex: *Quia ²⁸⁸⁸ jam diu in eligendo episcopo concordare non possumus ²⁸⁸⁹, saltem in hunc conveniamus.* Et sensit ei ex episcopis qui electionis ²⁸⁹⁰ causa advenerant solus Theodericus ²⁸⁹¹ Viridunensis ²⁸⁹²

VARIAE LECTIONES.

²⁸²⁸ deest 4. 5. ²⁸²⁹ d. i. 5. 6. ²⁸³⁰ n. e. g. 6. ²⁸³¹ deest B4? ²⁸³² wichbertum 5. et w. B1. ²⁸³³ deest 5c. ²⁸³⁴ civitate B4. C3. ²⁸³⁵ roma 5c. romam f. ingressus corr. roma f. egressus 6a. ingressus 6c. ²⁸³⁶ ille 4. ²⁸³⁷ deest B1. ²⁸³⁸ deest C. ²⁸³⁹ i. vero 6. ²⁸⁴⁰ deest 6. B1. ²⁸⁴¹ potius — prosequamur desunt C6. ²⁸⁴² habeant B2. 3. ²⁸⁴³ c. LX. Leibn. ²⁸⁴⁴ barama 5b. post corr. battavia 5a. baramia 5c. batana B1. 3. bathanya B2. batava corr. batavia C1. ²⁸⁴⁵ bajoariæ 4. 5. B3. 4. bawoariæ B2. ²⁸⁴⁶ engelbertus B1. *semper.* ²⁸⁴⁷ recitaret 6. ²⁸⁴⁸ intelligere C1. ²⁸⁴⁹ quam B1. ²⁸⁵⁰ deest C6. ²⁸⁵¹ testimonio 5a. ²⁸⁵² fautoribus 4. ²⁸⁵³ deest C6. ²⁸⁵⁴ c. c. 6. ²⁸⁵⁵ c. non a. B1. ²⁸⁵⁶ deest 6. honorem superscr. 6a. ²⁸⁵⁷ confingant B2. ²⁸⁵⁸ deest B2. ²⁸⁵⁹ deest in omnibus fere codicibus; nescio an in 4. et B4. legatur. ²⁸⁶⁰ deest 5a. ²⁸⁶¹ videret 6c. ²⁸⁶² ei v. 6. ²⁸⁶³ deest 6. ²⁸⁶⁴ superpositi 4. suppositum 6a. subpositum B2. ²⁸⁶⁵ treberensium 6. ²⁸⁶⁶ episcopum B2. ²⁸⁶⁷ deest 6. ²⁸⁶⁸ treberim advenisse 5. 6. ²⁸⁶⁹ loco 5. ²⁸⁷⁰ Hec f. 5b. ²⁸⁷¹ tunc 5. ²⁸⁷² posset 5. ²⁸⁷³ subsistere 6. ²⁸⁷⁴ deest 5. ²⁸⁷⁵ est 5. ²⁸⁷⁶ consortio 4. 5. 6. ²⁸⁷⁷ deest 5. C6. ²⁸⁷⁸ dixit 5. ²⁸⁷⁹ deest 6. ²⁸⁸⁰ jam 6. ²⁸⁸¹ exactis 6. ²⁸⁸² deest 6. B1. ²⁸⁸³ viam B1. ²⁸⁸⁴ sua 5. 6. ²⁸⁸⁵ meruerit B1. 2. 4. ²⁸⁸⁶ ab ecclesia et ecclesie c. 5a. ²⁸⁸⁷ deest 6. ²⁸⁸⁸ O 5a. quamdiu 5b. c. B2. 3. 4. C. quoniam 6. ²⁸⁸⁹ possumus 6c. ²⁸⁹⁰ c. e. 5 6. devotionis c. C. ²⁸⁹¹ theodricus 5a. b. ²⁸⁹² viridunensis B2.

NOTÆ.

(485) Brixia.

(486) Passau.

episcopus, qui cognomento Magnus vocabatur, et pars aliqua ²⁸⁹³ populi Treverensis. Rex ergo ²⁸⁹⁴ nil moratus investivit eum, dans ei anulum et baculum sub die octavo ²⁸⁹⁵ Idus Januarii anno ²⁸⁹⁶ dominicæ incarnationis 1078 (487). Pontifices vero Herimannus ²⁸⁹⁷ Mettensis et Bibo ²⁸⁹⁸ Tullensis et residuus clerus et populus, quantum in ipsis erat, non assenserunt, quoniam ipsi tam idoneas ²⁸⁹⁹ personas exhibuerunt ²⁹⁰⁰; resistere tamen regis voluntati non potuerunt. Verumptamen clerus et populus ²⁹⁰¹ multum moleste ferentes irrogari ²⁹⁰² sibi violentiam, deprecabantur eos qui præsto erant episcopos, et cum interminacione auctoritatis apostolicæ interdixerunt, ne ipsum consecrarent antistitem ²⁹⁰³, commonentes eos canonici illius decreti, quo præcipitur ut nullus in episcopum nisi canonicè electus consecratur. Quocirca episcopis in sua redeuntibus, Egilbertus benedictione non percepta remansit, et erat cupiens ²⁹⁰⁴ consecrari, nec potuit ab aliquo episcoporum ecclesiasticorum ²⁹⁰⁵, qui ingressum ejus audisset ²⁹⁰⁶, diebus quam plurimis impetrare (488). Tribus (489) igitur annis fere ²⁹⁰⁷ transactis, cum res regi innotuisset, qui sub ipso tempore Roma ²⁹⁰⁸ rediens, multa ²⁹⁰⁹ ibi cæde patrata et papa Gregorio fugato, quo certe nichil in ²⁹¹⁰ diebus illis ²⁹¹¹ (ap. 1084) celebriori fama ora omnium adimplebat, secus Alpes moram ²⁹¹² faciebat, directis epistolis ²⁹¹³ ad supradictum Virdunensem episcopum, qui ei summa familiaritate adhærebat, petivit ²⁹¹⁴, quatinus Treverensem metropolitanum ²⁹¹⁵ quantocius consecrare studeret. Quarum epistolarum exemplar ²⁹¹⁶ hic inserere non videtur ²⁹¹⁷ ab re, quæ habent hunc modum :

12 ²⁹¹⁸. *Rex Henricus Dei gratia Romanorum imperator et ²⁹¹⁹ augustus ²⁹²⁰ Theoderico episcopo dilectionem nulli majorem. Inprimis te scire volumus, quia nulli melius quam tibi confidimus, nec episcopum Trajectensem fidei monitorem, sed ad ²⁹²¹ honorem regni tractandum tibi misisse cooperatorem. Deinde ad singula quæ mandasti negocia singula damus responsa, sed brevissima, quia infinita tibi reservamus*

ore ad os dicenda. Siquidem hoc quod in margine epistolæ tuæ de Romano negocio nobis mandasti, inprimis dicimus tibi ²⁹²². Romam in die sancti Benedicti intravimus; qualiter ²⁹²³ autem a Romanis recepti simus ²⁹²⁴, qualiter cum Romanis steterimus, qualiter a Romanis recesserimus, ab aliis multis te audisse credimus, tum etiam litteris nostris tibi indicavimus ²⁹²⁵, quas te nondum vidisse putamus ²⁹²⁶, sed et malleus alio quam nostro ore te ²⁹²⁷ rescisse quæ nobis fecit Dominus. Incredibile enim videtur, quod verissimum probatur, quod factum ²⁹²⁸ est in Roma ²⁹²⁹; ut ita dicam, cum decem hominibus in nobis ²⁹³⁰ operatus est Dominus, quod ²⁹³¹ antecessores nostri si fecissent cum decem milibus, miraculum esset omnibus. Nam cum in Theutonicas partes, de acquirenda Roma jam ²⁹³² desperantes, redire vellemus, ecce Romani missis legatis ut Romam intraremus rogaverunt, sequæ ²⁹³³ in omnibus nobis obedituros promiserunt; quod et fecerunt. Summo namque gaudio nos intrantes receperunt ²⁹³⁴, summo studio secum manentes adjuverunt, summo triumpho et fide ab eis recedentes prosecuti sunt nos ²⁹³⁵, in tantum ut ²⁹³⁶ in Domino fiducialiter dicamus quia tota Roma in manu nostra ²⁹³⁷ est, excepto illo castello ²⁹³⁸, in quo inclusus est ²⁹³⁹ Hildebrant ²⁹⁴⁰, scilicet in domo Crescentii. Quem Hildebrandum legati omnium cardinalium ac totius populi Romani ²⁹⁴¹ iudicio scias abjectum, et electum papam ²⁹⁴² nostrum Clementem in sede apostolica sublimatum omnium Romanorum acclamatione, nosque a papa Clemente ordinatum et ²⁹⁴³ consensu omnium Romanorum consecratum in die sancto ²⁹⁴⁴ paschæ in ²⁹⁴⁵ imperatorem totius populi Romani exultatione ²⁹⁴⁶. His ita ²⁹⁴⁷ factis benedictione Dei et sancti Petri omnium gaudio a Roma recessimus, et quanto citius ²⁹⁴⁸ possumus ²⁹⁴⁹ ad has partes ²⁹⁵⁰ properamus ²⁹⁵¹, et in via reditus invenit nos tuus nuntius. Gaudeant qui velint ²⁹⁵², doleant qui velint, nos Deo propicio assumus. Dominus ille quid agat, scire non curamus, sed quod tu monuisti ²⁹⁵³, libenter ne nobis dampnum ²⁹⁵⁴ faciat providebinus. De Saxonibus vero, de Salzburgense ²⁹⁵⁵ ar-

VARIAE LECTIONES.

²⁸⁹³ deest C. ²⁸⁹⁴ igitur B2. vero 5. 6. ²⁸⁹⁵ deest C. ²⁸⁹⁶ deest B2. ²⁸⁹⁷ hermannus 5. B1. C6. here-
mannus B2. ²⁸⁹⁸ bybo B2. ²⁸⁹⁹ idoneos corr. idoneas C1. ²⁹⁰⁰ exhibuerant 5. ²⁹⁰¹ et p. desunt B1. 2.
²⁹⁰² tantum sibi i. v. 6. ²⁹⁰³ episcopum B4? ²⁹⁰⁴ deest 5b. ²⁹⁰⁵ catholicorum 5. 6. ²⁹⁰⁶ audissent 4. 5. 6.
²⁹⁰⁷ deest C6. ²⁹⁰⁸ romam 5. B2. C. ²⁹⁰⁹ multa — si ita sumus ex (infra c. 17.) desunt B3, tribus foliis amissis.
²⁹¹⁰ deest 5. 6. certe d. i. n. c. f. omnium ora 6. ²⁹¹¹ deest C6. ²⁹¹² moras B2. ²⁹¹³ epis 6. ²⁹¹⁴ petiit
quo 6. ²⁹¹⁵ episcopum m. B1. ²⁹¹⁶ deest C6. ²⁹¹⁷ ab re v. 6. ²⁹¹⁸ c. LX. Leibn. In C1. 6. legitur rubra :
Incipiunt litteræ quas imperator Henricus misit T. ²⁹¹⁹ deest 6. ²⁹²⁰ semper augustus B1. ²⁹²¹ ad hoc
honorem 5b. ²⁹²² t d. B1. ²⁹²³ qualiter — simus desunt C6. ²⁹²⁴ sumus 6a. ²⁹²⁵ indicamus B1. 2. 4. C.
²⁹²⁶ credimus 5. 6. ²⁹²⁷ deest C6. ²⁹²⁸ deest 5b. ²⁹²⁹ est rome 6. urbe r. B4? ²⁹³⁰ in nobis desunt C6.
²⁹³¹ quæ C6. ²⁹³² deest 6. ²⁹³³ se quoque 6. ²⁹³⁴ susceperunt 6a. ²⁹³⁵ deest 6. B1. ²⁹³⁶ deest C6. ²⁹³⁷
n. manu C3. ²⁹³⁸ deest 5. ²⁹³⁹ est deest 5. reclusus habitat h. 6. conclusus C. ²⁹⁴⁰ hildebranth 4. ²⁹⁴¹
deest B1. ²⁹⁴² n. p. 6. ²⁹⁴³ et in B2. ²⁹⁴⁴ sancte 5a. c. ²⁹⁴⁵ deest 5a. B1. 2. ²⁹⁴⁶ in e. C. ²⁹⁴⁷ itaque 5a. b.
B1. ²⁹⁴⁸ quantocius 5c. B1. 2. C. ²⁹⁴⁹ possumus B2. ²⁹⁵⁰ deest 5ab. prop. partes 5c. ²⁹⁵¹ properantes B2.
²⁹⁵² gaude autem C6. ²⁹⁵³ innotuisti C6. ²⁹⁵⁴ dampnum n. f. 6. ²⁹⁵⁵ Salebergensi 5a. Saleburgensi 5b.
Saleburgense 5c.

NOTÆ.

(487) Annus 1079 intelligendus videtur, cum certe anni 22, menses 8, dies 5, quos (c. 17) Egilberti regimini attributos legimus, ab a. 1079 octavo Id. Jan. ad Non. Sept. expleantur. Antiquus Trevirorum mos scribendi annum a 25 Martii inchoabat. V. dissertationem a. 1815 Treviris impressam s. t. Chrono-

logisch-diplomatische Bemerkungen uer die Zeitrechnung der Trierer im Mittelalter. WYTT. Cf. etiam Stenzel. I, p. 437 n. Stalin Hist. Wirtemb. I, p. 510.

(488) Cf. Theoderici episcopi Vird. epistolam Egilberto scriptam ex cod. Udalrico ap. Hontheim I, p. 426.

(489) Sex dicere debebat.

chiepiscopo, de comite Adalberto, et de aliis ad nos redire volentibus id tibi respondemus, quia consiliis tuis libenter acquiescimus, ut tantummodo pax vera ²⁹⁶⁰ fiat in nostris temporibus ²⁹⁵⁷, videlicet ut fideles sint, cum ad nos redierint. Tu autem si non gravaris facere quod volumus, Augustam ad nos venire post festum apostolorum Petri et Pauli rogamus ²⁹⁶³, quia, ²⁹⁶⁰ Deo favente, in festivitate ²⁹⁶⁰ eorum Radisponæ ²⁹⁶¹ erimus. Studeas ergo ad nos venire, ut tuo nos adventu possis ²⁹⁶² lætificare. Insuper mandat tibi ²⁹⁶³ apostolicus Clemens et imperator ²⁹⁶⁴ Henricus, ut sicut nos diligas ²⁹⁶⁵, ita archiepiscopum Treverensem velociter consecrare properes ²⁹⁶⁶. Vale ²⁹⁶⁷.

15. ²⁹⁶⁸ Has igitur epistolas ²⁹⁶⁹ cum præfatus Theodericus acceptas legisset, noluit ²⁹⁷⁰ quidem quod petebatur libenter adimplere, sed attonitus rerum magnitudinæ, non posuit ²⁹⁷¹ in corde suo credere, ita se omnia habere sicut scriptura referente ²⁹⁷² cognoverat. Sed et recordatus, quod a clero Treverensi ne id faceret apostolica auctoritate sibi interdictum fuisset, ne forte adversus ²⁹⁷³ eum exinde potuissent quandoque idoneæ ²⁹⁷⁴ accusationes consurgere, congruum duxit super hoc litteras mittere Romano pontifici, in quibus et meminit depulsionis ab episcopatu Herimanni ²⁹⁷⁵ supradicti Mettensis ²⁹⁷⁶ ac sibi injunctæ reconciliationis, ut videlicet ipsius interventione Herimannus loco suo restitueretur; quod, licet satis laboraverit, non tamen tunc sed postea obtinere potuit ²⁹⁷⁷. Litterarum autem ²⁹⁷⁸ quas mittebat hic erat modus ²⁹⁷⁹ (490).

(An. 1080?) Gregorio summo pontifici karissimo domino reverentissimo ²⁹⁸⁰ patri Theodericus Viridunensis episcopus qualiscumque tamen suus, dilectionem quam patri filius, subjectionem quam prælato subditus, servitutem quam domino servus. Posse tibi obedire maxima est ²⁹⁸¹ michi jocunditas, posse servire non parva hilaritas; in quo exim venerabor te, in eo beatum Petrum ²⁹⁸²; in quo obediendo serviendo te michi conciliabo ²⁹⁸³, in eo beatum apostolum ²⁹⁸⁴. Monitus a te suscepti confratrem meum Mettensem ut te ipsum, attendens illud dominicum: « Qui vos recipit, me recipit (Matth. x, 40) », causam ejus meam

A feci, negocium ²⁹⁸⁵ meum existimavi, eadem nobis adversitas ²⁹⁸⁶, eadem fuit prosperitas. Ad hoc me invitavit mutua fraternitas, debita caritas, sed præcipue jussio tua, benivolentia tua et habita in me fiducia. Præterea ²⁹⁸⁷ Treverensis ecclesia cum gravi dolore pedibus paternis ²⁹⁸⁸ advolvitur ²⁹⁸⁹, filia dominum pulsata, inconsolabile ²⁹⁹⁰ sui detrimentum his ²⁹⁹¹ temporibus me mediante deplorat. Vidua per ²⁹⁹² biennium fere quanta passa est et patitur! quantum afflicta est et affligitur! Foris pugne ²⁹⁹³, intus timores. Elegit virum de plebe dignum sacerdotem, idoneum patrem, communi assensu, teste conscientia mea coram Deo et coram te, quod nichil symoniacum contra ejus ecclesiasticum intercurrerit, quod nichil symoniacum etiam petitione remota intervenerit. Consecrationem ejus miramur differri ²⁹⁹⁴, dilationem ²⁹⁹⁵ tam gravem miramur potuisse tibi inculcari ²⁹⁹⁶, illud maxime, quod pateris hac desolatione nos adeo gravari. Gravissimum onus est michi, solum ²⁹⁹⁷ esse in medio nationis prave et ²⁹⁹⁸ perversæ; solum, patre ²⁹⁹⁹ et fratre illo expulso, alio non consecrato. Si ecclesiam, si statum christianitatis curas ³⁰⁰⁰, locum nostrum respicias, et cum vita ³⁰⁰¹ patris in omni us spectata ordinationem mereatur, Mettensem ³⁰⁰² et me tuo exaudito, nullius detractatione ulterius remoretur ³⁰⁰³. Persolvat ³⁰⁰⁴ tibi quod patri filius, quod prælato subditus. Deinde quibusdam interpositis, in fine ita concludit: Quomodo rex sit ³⁰⁰⁵ tecum et tu ³⁰⁰⁶ cum rege, modo ³⁰⁰⁷ michi rescribas tuo.

C 14 ³⁰⁰⁸. (An. 1084) Denique his quæ decursa sunt Romam directis, appropinquante tempore ³⁰⁰⁹ quo se rex venturum per epistolam superscriptam ipsi mandaverat, sicut jussus fuerat ³⁰¹⁰, venire ei obviam parabat, veniensque Mogontiam ³⁰¹¹, ibi forte ³⁰¹² complures episcoporum in occursum regis evantium repperit; ad quos facta oratione, quoniam confratres sui, suffraganei videlicet ecclesiæ ³⁰¹³ Treverensis, supra nominati episcopi Herimannus Mettensis et Bibo ³⁰¹⁴ Tullensis, ob invidiam regis metropolitani sui consecrationi noluisse interesse, petiit ex ³⁰¹⁵ ipsis causa karitatis sibi ³⁰¹⁶ cooperatores fieri, et obtinuit. Itaque ³⁰¹⁷ assumptis secum ³⁰¹⁸ qui plus cete-

VARIAE LECTIONES.

²⁹⁶⁶ deest 6a. ²⁹⁶⁷ partibus C6. ²⁹⁶⁸ te r. 6. ²⁹⁶⁹ q. erimus d. f. i. f. e. r. 5. ²⁹⁶⁰ festo 5. 6. ²⁹⁶¹ radisponæ B2. r. villa 5. ²⁹⁶² t. a. p. no3 5. C. ²⁹⁶³ t. m. 6a. ²⁹⁶⁴ h. i. 6. ²⁹⁶⁵ diligas corr. diligis 6a. diligis 6b. ²⁹⁶⁶ festines 5. 6. ²⁹⁶⁷ valete 5. ²⁹⁶⁸ c. LXII. Leibn. ²⁹⁶⁹ litteras 6. ²⁹⁷⁰ voluit 5. C. ²⁹⁷¹ non potuit 5c. 6. B5. n. posuit in corde s. non credere B1. ²⁹⁷² ref. s. 5. ²⁹⁷³ adversum 5a. b. ²⁹⁷⁴ a. ydonee 5. ²⁹⁷⁵ heremanni B2. et ita deinceps; hermanni 5. C. ²⁹⁷⁶ m. episcopi 4. metensis C. sapius. ²⁹⁷⁷ obtinuit 6. ²⁹⁷⁸ deest 5bc. ²⁹⁷⁹ C1. 6. add. rubram: Littere Theoderici Viridunensis episcopi quas misit Gregorio pape. ²⁹⁸⁰ ac r. C. ²⁹⁸¹ mihi e. 6. ²⁹⁸² p. apostolum C6. ²⁹⁸³ reconciliabo C6. ²⁹⁸⁴ b. petrum a. 5b. C. ²⁹⁸⁵ n. ejus 6d. ejus C1. in marg. add. et ita C5 sqq. ²⁹⁸⁶ prosperitas e. f. adversitas 6. ²⁹⁸⁷ Propterea 6c. ²⁹⁸⁸ vestris 4. 5. 6. ²⁹⁸⁹ provolvitur 6. ²⁹⁹⁰ p. in consolatione 4. 5. 6. ²⁹⁹¹ in hiis 5b. ²⁹⁹² deest 5. fere biennio 6. ²⁹⁹³ deest 5b. ²⁹⁹⁴ differri — miramur desunt 5c. ²⁹⁹⁵ desolationem 5ab. ²⁹⁹⁶ intorculari C. ²⁹⁹⁷ deest 5c. ²⁹⁹⁸ atque 6. ²⁹⁹⁹ R. post add. 6a. et ita 6b. patre ex 6c. ³⁰⁰⁰ cures 5. ³⁰⁰¹ et cura p. 4. 5. 6. ³⁰⁰² ita 5. B1. 2. 3. mettense 6. metensem corr. metense C1. et ita C5. sqq. metensem — remoretur desunt C6. ³⁰⁰³ rememoretur 6. demoretur B1. ³⁰⁰⁴ persolvit 4. 5. 6. ³⁰⁰⁵ deest B1. ³⁰⁰⁶ tui 6c. ³⁰⁰⁷ deest 5. 6. ³⁰⁰⁸ c. LXIII. Leibn. ³⁰⁰⁹ termino 5. 6. ³⁰¹⁰ i. ei f. 5b. ³⁰¹¹ in m. B2. ³⁰¹² deest B4? ³⁰¹³ deest C. tr. ec. 5. ³⁰¹⁴ bybo B2. et deest 5b. ³⁰¹⁵ ab 5. 6. ³⁰¹⁶ s. eos 6. ³⁰¹⁷ Ita 5a. ³⁰¹⁸ s. his 6.

NOTÆ.

(490) Hanc epistolam pluribus annis ante Henrici litteras scriptam esse inde patet, quod dicit, per

biennium fere Ecclesiam Treverensem esse viduam.

ris erga ipsum benigni³⁰¹⁹ videbantur, conivente³⁰²⁰ A
 eju demse dis archipresule, Egilbertum³⁰²¹ consecravit
³⁰²² episcopum. Porro cum fuisset ordinatus, paucis in-
 terjectis diebus, Treverim venit, et cœpit cum his
 qui, ut ita dicam, ipsum³⁰²³ noluerunt³⁰²⁴ regnare
 super se, tyrannico more agere, ut deinceps ab
 ejus impugnatione desisterent; majoribus, quibus
 plus nocere non potuit, ex rege timorem incutere;
 invalidæ vero plebis, quæ se adversus ipsum³⁰²⁵
 defendere non potuit, bona quacumque occasione
 diripere. Tunc hii qui plus ceteris ei ausi³⁰²⁶ sunt
 resistere, dixerunt: *Quoniam ad hunc³⁰²⁷ pontifica-*
tus honorem³⁰²⁸ et tunc et nunc ingratis³⁰²⁹ nobis
accessisti, sed et quia ab homine excommunicato et
Laico episcopalia suscepisti, episcopalia inquam anulum
et baculum, præsertim cum³⁰³⁰ in canonibus decre-
tis³⁰³¹ laicis quantumvis religiosis nulla³⁰³² de eccle-
siasticis rebus aliquid³⁰³³ disponendi sit tributa fa-
cultas, idcirco non poteris episcopari³⁰³⁴, nec nos
tibi communicare. At vero si insuper debes in gra-
du³⁰³⁵ suscepti honoris consistere³⁰³⁶, oportet te
Gregorio catholicæ ecclesiæ³⁰³⁷ summo pontifici obse-
qui et obedire, et heretico³⁰³⁸ illi superposito penitus
abrenunciare, heretico inquam juxta illud quod
beatus³⁰³⁹ Gelusius papa et martyr in epistola qua-
dam, universis orientalibus episcopis directa, de
hujusmodi superpositis scribens ait: « Quid ergo
facimus de³⁰⁴⁰ tantis totque civitatibus, ex quibus
catholici pontifices rejecti sunt? si catholici subrogati
sunt³⁰⁴¹, cur catholici sunt rejecti³⁰⁴²? Sed eviden-
ter apparet quia³⁰⁴³, cum catholici sunt rejecti, non
catholici fuerunt qui subrogati sunt³⁰⁴⁴. Restat³⁰⁴⁵
igitur ut³⁰⁴⁶ non sint catholici sed heretici quicum-
que successerunt. » Item: « Quis non videat, illos
esse catholicos et ab omni heretica peste prorsus alie-
nos, qui a propriis urbibus detrusi³⁰⁴⁷ et in exiliis
sunt redacti, et eos qui superstitionibus catholicis suc-
cessores fieri ausi sunt, catholicos omnino non esse³⁰⁴⁸.
His³⁰⁴⁹ adde et illos³⁰⁵⁰ qui se prius talium com-
munioni junxerunt. » Quo contra Egilbertus respon-
 dit, velle se prius vitam dare, quam illi qui eum ad
 hunc honorem provexisset³⁰⁵¹ infidelis existere.

A nunquam velle Gregorio obedire, quamdiu ipse³⁰⁵²
 nollet amicitiam regis inire³⁰⁵³. Interea dum hæc
 et his similia inter se contententes tractarent, appro-
 pinquabat jejunium quattuor temporum, quo con-
 suetudo est ecclesiæ, promoveri eos in ordinem
 clericatus qui sunt promovendi³⁰⁵⁴; et hoc³⁰⁵⁵ iste
 omni nisu³⁰⁵⁶ affectabat facere, non amore justiciæ,
 sed ut potuisset majorum quempiam sibi advin-
 cire³⁰⁵⁷, ut videlicet ab ipso consecrati postea ipsi
 essent obnoxii, et quomodo suam ab ordine suspen-
 sionem, ita pertimescerent ejus ab episcopatu de-
 positionem. Cujus intentionem cum rescissent, di-
 xerunt: *Quia pallium³⁰⁵⁸, quod³⁰⁵⁹ a Romana*
ecclesia metropoli nostræ debetur, nondum es adeptus,
impositionem manus a te percipere³⁰⁶⁰ nolimus,
maxime cum in canonibus decretum sit³⁰⁶¹: « Si quis
episcopus³⁰⁶² metropolitanus sine pallio consecrare
præsumpserit, et consecrator et consecratus gravi
ordinis sui periculo subjacebit. » Quid utique si de-
bes acquirere, necessarium³⁰⁶³ habes erga papam³⁰⁶⁴
quem adeo despicias, Gregorium te³⁰⁶⁵ humiliare, ut
merearis accipere. Quid³⁰⁶⁶ multa? Expositis ei³⁰⁶⁷
idoneis causis pro quibus non debuerit³⁰⁶⁸ ordines
facere³⁰⁶⁹, abstinuit, et paucis diebus interpositis,
 quendam* consecratorum suum nomine Theoderi-
 cum, arte nigromanticum³⁰⁷⁰, professione mona-
 chum, scientia litterarum valde præditum, misit
 quesitum Clementem³⁰⁷¹ suum apostolicum³⁰⁷²,
 et³⁰⁷³ inventum transmittere³⁰⁷⁴ sibi expeteret³⁰⁷⁵
 pallium. At ille Clemens inquam³⁰⁷⁶ gavisus quod
 aliquis³⁰⁷⁷ ipsum pro accipienda benedictione re-
 spiceret, quod petebat transmisit, cum litteris do-
 centibus³⁰⁷⁸ quibus temporibus hoc foret³⁰⁷⁹ usu-
 rus; quas quia auctor³⁰⁸⁰ non roborat, magis vero
 infirmat — hereticorum enim³⁰⁸¹ et excommunica-
 torum decreta fidelis quisque non recipit —, idcirco
 commendare³⁰⁸² memoriæ non curavimus (491).
 Hic³⁰⁸³ autem quem jam nominavimus³⁰⁸⁴ Theode-
 ricus de saepe dicto³⁰⁸⁵ Gregorio papa libros duos
 edidit (492), in quibus mendaciis³⁰⁸⁶ multis compi-
 latis, quæ non ipso melius concinnare³⁰⁸⁷ quis no-
 vit, Gregorium infamem fecit, regis vero et sui papæ

VARIAE LECTIONES.

³⁰¹⁹ b. esse 6. ³⁰²⁰ connivente archipresulem B1. 4. annuente — archipresule C. convenit e. s. archi-
 præsullem 4. 5. 6. ³⁰²¹ et e. 5a. b. d. ³⁰²² c. eum 4. ³⁰²³ his, ut i. d. qui eum 4. ³⁰²⁴ r. n. 6. ³⁰²⁵ eum
 B.4. C. ³⁰²⁶ a. s. ei r. 6. ³⁰²⁷ adhuc 6. ³⁰²⁸ ordinem 5. 6c. ³⁰²⁹ ingratus B2. 4. C. ³⁰³⁰ deest 5c.
³⁰³¹ et d. 6. ³⁰³² et 5. deest 6. de e. r. a. d. nulla 5. 6. ³⁰³³ aliqua B2. ³⁰³⁴ episcopare B1. 2. C.
³⁰³⁵ gradum 5a. b. ³⁰³⁶ persistere 6. ³⁰³⁷ apostolicæ C3. 4. ³⁰³⁸ heretico illi — abrenunciare desunt 5a. 6.
³⁰³⁹ deest 5. ³⁰⁴⁰ de tot tantisque 6. de tantis — c. 40. jus libere transirent desunt 6a. folio deficiente
 quod nunc codici Vaticano Christ No. 1283. f. 70. insertum esse supra dixi. ³⁰⁴¹ deest B4? sunt s. sunt
 5a. b. (cur — qui subrogati desunt 5a.). subrogati deest 5c. sunt subr. 6. ³⁰⁴² r. s. B2. ³⁰⁴³ deest 5b. c.
³⁰⁴⁴ sunt subr. 5b. ³⁰⁴⁵ Restat — successerunt desunt hoc loco 6. ³⁰⁴⁶ cum C6. ³⁰⁴⁷ extrusi 4. 5. 6.
³⁰⁴⁸ Restat igitur quod non — successerunt hoc loco add. 6. ³⁰⁴⁹ deest B1. has C3. 4. ³⁰⁵⁰ eos 4.
³⁰⁵¹ provexit B 2. ³⁰⁵² deest 5c. ³⁰⁵³ preire 5. 6. ³⁰⁵⁴ promovendi B1. 2. ³⁰⁵⁵ deest 5b. ³⁰⁵⁶ visu 6b. c.
³⁰⁵⁷ advincere 6c. advi. . . . 5b. ³⁰⁵⁸ paululum 6c. ³⁰⁵⁹ deest B 2. ³⁰⁶⁰ recipere 5. suscipere 6.
³⁰⁶¹ est 5. ³⁰⁶² deest 5. 6c. ³⁰⁶³ n. h. desunt 6. ³⁰⁶⁴ pape — Gregorio B2. ³⁰⁶⁵ te convenit 6. ³⁰⁶⁶ Quid
 multa desunt 4. 5. 6. ³⁰⁶⁷ deest 5b. ³⁰⁶⁸ deberet 4. ³⁰⁶⁹ ministrare 5b. ³⁰⁷⁰ nigromanticum 6b. c. nigro-
 manticum 6a. d. B2. ³⁰⁷¹ s. c. 4. ³⁰⁷² papam suum B1. ³⁰⁷³ ut 4. C? ³⁰⁷⁴ s. tr. 6. transmitteret c. 6b.
 transmitti 5b. ³⁰⁷⁵ peteret 5a. 6c. ³⁰⁷⁶ deest 5. 6. ³⁰⁷⁷ aliquid 6b. ipsum deest 5b. ³⁰⁷⁸ dicentibus C.
³⁰⁷⁹ f. h. 4. ³⁰⁸⁰ auctoritas auctor 6b. ³⁰⁸¹ vero 5. et deest 5b. ³⁰⁸² m. c. 6. ³⁰⁸³ c. LXIV. inc. Leibn.
³⁰⁸⁴ corr. C1. ³⁰⁸⁵ deest B2. ³⁰⁸⁶ multis m. 5. 6. ³⁰⁸⁷ continuare 5.

NOTE.

(491) Neque alibi exstant.

(492) Hontheim et Wyttenbach putant eum esse

innocentiam et sanctitatem commendavit. Pro quibus editis iste de quo loquimur Egilbertus³⁰⁸⁸ abbaciam sancti Martini³⁰⁸⁹ super litus Mosellæ, defuncto beatæ memoriæ Sigiberto³⁰⁹⁰ abbate, eadem³⁰⁹¹ die illi retributionem³⁰⁹² dedit; ** quo utique malo si majus non fecisset, ad perpetuam sui³⁰⁹³ dampnationem sufficere potuisset. Nam ipsa abbacia prius quidem³⁰⁹⁴ erat admodum in rebus sufficiens, at nunc ab³⁰⁹⁵ hoc est adeo adnichilata, ut monachi quoque qui divinis ibidem erant³⁰⁹⁶ mancipati serviciis, nisi aliunde conquirent, nec necessaria vitæ haberent.

* q. subditorum suorum nomine Theodericum virum probum scolasticum monachum B 4. C.

** B 4. C. ita pergunt: quam ipse felix abbas quantum potuit rexit, et ecclesiam ipsam reparavit. Nam ipsa — sufficiens; sed peccatis exigentibus ejus temporibus ita est destituta, quod monachi qui ibi Deo serviebant, nisi etc.

15. Est³⁰⁹⁷ et aliud quiddam³⁰⁹⁸ gestorum ejusdem³⁰⁹⁹ Egilberti, quod * pro facti similitudine istie libet inserere³¹⁰⁰. In monasterio puellarum Horrei defuncta Imiza³¹⁰¹, summæ strennuitatis ancilia Dei, matre cœnobii, renitentibus³¹⁰² omnibus ibi loci³¹⁰³ Deo famulantibus, præposuit quandam neptem suam³¹⁰⁴ fratris filiam nomine Liucardam³¹⁰⁵ ** — quod cum pace salvo honore professionis sanctimoniam dixerim; Deus scit³¹⁰⁶ quia non mentior — arte magam³¹⁰⁷, veneficam, incantatricem, blasphemam³¹⁰⁸. De qua cum episcopus modis omnibus³¹⁰⁹ niteretur ut ibi eam præficeret, sanctimonialibus omnibus pusillis et³¹¹⁰ C majoribus sine cessatione tam die quam nocte Deum et sanctam ejus³¹¹¹ genitricem cui serviunt ne hoc fieret orantibus, cuidam ex earum collegio, quæ ceteris frequentior oracioni incumbere, inter verba oracionis, ut divinæ erat voluntatis, obdormienti, talis ostensa est³¹¹² visio. Vidit sanctam Dei genitricem³¹¹³ in medio angelorum³¹¹⁴ stantem et beatas virgines Irminam³¹¹⁵, Modestam, Anastasiam, quæ in diebus suis ipsi loco præerant³¹¹⁶, coram ea³¹¹⁷ consistentes et vultus quasi mœstos

exhibentes, et sanctam Dei matrem ita³¹¹⁸ se alloquentem: *Ausculata*, inquit³¹¹⁹, *filia*, cum³¹²⁰ *illuxerit dies*, — erat³¹²¹ enim hora matutina, — *indica sororibus tuis ex me, quia peccatis vestris exigentibus³¹²² decrevit Deus, ut ipsa, de qua petitis absolvi, flagelli vobis loco proveniat, et tamdiu maneat³¹²³, quousque pro afflictionibus ab³¹²⁴ ipsa vobis irrogandis de³¹²⁵ diurnitate³¹²⁶ vitæ ipsius vos pigeat. Verumptamen noveritis, noveritis, ipsam³¹²⁷ ex prælatione iram Dei in se provocare, vobis vero³¹²⁸ non plus officere, nisi quod super destitutione hujus³¹²⁹ loci nostri videbimini sufferendo laborare. Itaque cum fuisset intronizata, cœpit *** de³¹³⁰ bonis ecclesiæ juxta illud libri Machabeorum diabolium³¹³¹ magnum exercere (I Macch. 1, 58), et ut veram fatear³¹³², licet impudenter³¹³³ loquar, alia concubitoribus suis distribuere, alia vendere, postremo, ut breviter concludam, paucis ecclesiæ derelictis, omnia in usus suos convertere, ut posses liquido pendere veridicam Dei genitricis supradictam sententiam³¹³⁴ existere, ipsam ex prælatione iram Dei in se provocare.*

* quod successoribus nostris volumus narrare. B 4. 5. C.

** B 5. 4. C. pergunt: L. corpore quidem valde juvenulam et speciosam et secundum suam etatem litteris eruditam, moribus honestam. De qua etc.

*** B. 4. 5. C. ita pergunt: cœpit Deo servire, sorores ecclesiæ procurare, et rexit locum illum annis usque ad tempora domni archiepiscopi Adelberonis, qui primo Metensis primicerius, postea Trevirorum [fuit post add. C 1. et ita C 5 sqq.] archiepiscopus et Romanæ sedis legatus. Hujus [Cujus C.] temporibus abbatissa Liugardis [liutearcis C 5.] felicis memoriæ obiit, et ante ecclesiam [e. ipsam C.] in pace quiescit.

16. Denique³¹³⁵ aliquantis transactis annis³¹³⁶, Egilbertus cœpit se³¹³⁷ satis admodum officio dignum exhibere³¹³⁸, nisi solum quod³¹³⁹ ab³¹⁴⁰ excommunicatorum, regis videlicet et Clementis, se noluit communionem sequestrare. Propter quod³¹⁴¹ Bruno³¹⁴², qui ei in episcopatu proximo³¹⁴³ loco

VARIÆ LECTIONES.

³⁰⁸⁸ engilbertus B 4. ³⁰⁸⁹ dees 5^a. b. sanctæ Mariæ 4. 5^c. ³⁰⁹⁰ sigiberto 6. sigiberno B 2. C. sigiberno B 4. ³⁰⁹¹ eodem 6^b. ³⁰⁹² regendam B 4. C. ³⁰⁹³ sibi 6^b. ³⁰⁹⁴ deest 5^b. ³⁰⁹⁵ adeo est ab hoc adn. 5. ³⁰⁹⁶ m. e. 6. ³⁰⁹⁷ pergit B 5. ³⁰⁹⁸ quoddam 5. 6. ³⁰⁹⁹ eg. o. 5. ³¹⁰⁰ inferre 5^b. B 1. 2. ³¹⁰¹ uniza 4. imaza B 2. ³¹⁰² renitentibus — famulantibus desunt C. ³¹⁰³ deest 6. ³¹⁰⁴ deest C 6. q. n. s. preposuit f. sui filiam 6. ³¹⁰⁵ liutgardem 4. liugardam B 1. liuchardam B 2. liugardam B 4. ³¹⁰⁶ quia s. 5^a. qui s. 5^c. ³¹⁰⁷ magicam 5. ³¹⁰⁸ et bl. 6^c. ³¹⁰⁹ deest B 1. 2. o. m. s B 4. 5. C. ³¹¹⁰ cum 6. ³¹¹¹ g. e. 5. f. s. dei g. e. 5^b. ³¹¹² est o. B 4. 5. ³¹¹³ g. Mariam 6. ³¹¹⁴ sanctorum a. B 1. ³¹¹⁵ hiriminam 4. ³¹¹⁶ præfuerant 6. ³¹¹⁷ ei 6^b. ea e corr. C 1. ³¹¹⁸ deest 5^b. m. sic all. 5^a. c. ³¹¹⁹ f. inquit 6. ³¹²⁰ eras cum C. ³¹²¹ e. e. desunt 5. 6. ³¹²² deest C 6. ³¹²³ manet 5^b. corr. maneat 5^a. ³¹²⁴ vobis ab ea 6. ³¹²⁵ deest C 6. ³¹²⁶ de d. desunt 6. diurnitate C 5. corr. diurnitate B 2. ³¹²⁷ eam 6^b. ³¹²⁸ deest 5^b. ³¹²⁹ deest B 1. l. n. h. B 2. h. vestri l. C. ³¹³⁰ deest 5^a. ³¹³¹ diabolicum 6. dyabolicum 5^a. b. diabolicam magiam 5^b. ³¹³² fuerat 5. ³¹³³ imprudenter B 1. ³¹³⁴ e. s. 5. 6. ³¹³⁵ Deinde C. *Quæ sequuntur* — et similibus perseveraret desunt B 5. ³¹³⁶ deest 5^b. ³¹³⁷ d. gerere 4 5 exhibere 5^c. ³¹³⁸ deest 5^a. ³¹³⁹ deest B 1. C 6. ³¹⁴⁰ deest 5^b. ³¹⁴¹ et b. 6^a. b. ³¹⁴² proximus 5. 6.

NOTÆ.

librum, quem Henrico Sigebertus tribuit, de SS. eccl., c. 160. *Henricus*, inquit, *ex scholastico Treverensi episcopus Vercellensis scripsit librum sub persona Theoderici Viridunensis episcopi ad Hildebrandum sive Gregorium papam de discordia regni et sacerdotii. Sed addit: Non eum increpans, sed ut se-*

norem obsecrans et patrem, et amabili inductione quasi affectu dolentis suggerens ei omnia quæ contra ius legum et fas religionis cum fecisset et dasset divulgabat loquax famo. Neque liber: Martenio editus cum his dictis convenit. Cf. Stenzel. I, p. 510, n.

successit, omnes quos ille ordinavit, iste ab officio suspendit, nec remotos ad pristinum gradum admisit, nisi qui se legitimo Romanæ ³¹⁴³ ecclesiæ pontifici obediturum super sanctum ³¹⁴⁴ evangelium fidem fecit. Complura memoria ³¹⁴⁵ digna de hujus Egilberti probis actibus ³¹⁴⁶, quæ per ipsum vel sub ipsius temporibus gesta sunt, seniorum relatione ad nostram noticiam devenerunt ³¹⁴⁷, quorum aliqua, siquidem ³¹⁴⁸ vel aliquam ejus memoriam cum pace ecclesiæ ³¹⁴⁹ fieri liceat in benedictione, curabimus ³¹⁵⁰ insinuare. Quædam ³¹⁵¹ præpotens ³¹⁵² matrona comitissa (493) de castello ³¹⁵³ quod Aralunæ (494) dicitur, mater videlicet comitum Walramni ³¹⁵⁴ et Folconis ³¹⁵⁵, marito suo ³¹⁵⁶ (495) defuncto, astipulantibus filiis ³¹⁵⁷ et filiabus suis, bona proprietatis suæ in ecclesia Treveris ³¹⁵⁸ beato Petro tradidit, et amplius recepit sub conditione quam precariam nominant, ita ³¹⁵⁹ videlicet, ut cum ipsa de hac luce migraret, utraque data simul ³¹⁶⁰ et accepta in beati Petri et episcopi jus libere transirent, et ³¹⁶¹ quod episcopo ex his facere ³¹⁶² placuisset, liberam potestatem haberet. Hujus comitissæ neptem, filii filiam, Henricus quidam dux ³¹⁶³, cujus ditionis ³¹⁶⁴ erat castellum quod vulgo Lempurch ³¹⁶⁵ nominatur, duxit in matrimonium; qui decurso aliquanti temporis spacio, eadem bona ecclesiæ tollere et in suos usus vendicare [nitebatur ³¹⁶⁶]. Propter quod cum fuisset sæpius ab episcopo ad satisfactionem vocatus et nollet desistere, sequesteratus est a communione ecclesiæ; cumque nec ille manus suas ab incepta malicia ³¹⁶⁷ contineret, immo magis et alia episcopatus bona devastaret, episcopus maledixit ei anathemate maranatha. Cui nec sic quidem ab impugnatione desistenti, sed et ³¹⁶⁸ adversus ipsam civitatem Treverim cum magna armatorum manu venienti, episcopus, convocata ad se liberorum et ministerialium ecclesiæ ³¹⁶⁹ multitudinē ³¹⁷⁰ gravi, statuto die occurrit, et adjutorio Dei et ³¹⁷¹ beati Petri, istius partis ³¹⁷² satis admodum modico ³¹⁷³, illius vero permaximo detrimento et confusione ³¹⁷⁴, ad ³¹⁷⁵ propria redire coegit. Post multum

A vero temporis cum idem dux inflictum sibi anathema parvipenderet, et in malis supradictis ³¹⁷⁶ et similibus perseveraret, accidit ³¹⁷⁷ ut quidam de militibus ejus die quadam in domum ejus advenisset, et facta hora prandii apposita mensa coram ipso panem comedere ³¹⁷⁸ debuisset, et ³¹⁷⁹ dux illi illudens ³¹⁸⁰: *Surge, ait, et foras egredere, coram me comessurus* ³¹⁸¹ non es; *excommunicatus enim es. Et ille: Ubi, inquit, et quis me præter eum qui et* ³¹⁸² *te excommunicavit?* Cui dux ait: *Ecce nunc vide, jam parebit* ³¹⁸³, *si ita sumus excommunicati* ³¹⁸⁴, *ut* ³¹⁸⁵ *aliquid nobis* ³¹⁸⁶ *exinde molestiæ possit accidere. Si hic canis — qui forte illis edentibus aderat — buccellam* ³¹⁸⁷ *quam* ³¹⁸⁸ *illi dederò comederit, non pertimesco, sin autem, timenda est nobis* ³¹⁸⁹ *excommunicatio et petenda reconciliatio. Et hoc dicto, misit buccellam; quam canis ut naribus adhibuit, ultra contingere non curavit. Et ne quis hoc canis saturitati* ³¹⁹⁰ *potuerit* ³¹⁹¹ *inputare, cum alius illi* ³¹⁹² *buccellam mitteret, festinus arripuit* ³¹⁹³. Unde omnes qui aderant summa admiratione ducti ³¹⁹⁴, una voce dixerunt oportere eos ad satisfactionem venire. Et ita fecerunt. Sit ergo nomen Domini benedictum in secula (*Ps. cxii, 2*), qui sacerdotum licet peccatorum tamen in multitudine clementiæ suæ preces exaudit, et quod nostra parvitas in terris ligat, apud ipsum quoque ligatum ³¹⁹⁵ esse confirmat, juxta quod ipse ³¹⁹⁶ beato Petro et per ipsum ecclesiæ ³¹⁹⁷ promisit, dicens: *Quodcumque ligaveris super terram erit ligatum et in cælis* (*Matth. xvi, 19*), et reliqua ³¹⁹⁸.

17. ³¹⁹⁹ Ea tempestate (*an. 1096*) populus multus utriusque sexus ex ³²⁰⁰ omni terra et natione Jerusalem ire intenderunt ³²⁰¹, et totis desideriis anhelabant ³²⁰² pro Dei et fidei ³²⁰³ amore aut ipsi mortem suscipere aut incredulorum colla fidei subjugare, et hac mentis intentione incitati decreverunt primum ³²⁰⁴ Judæos in civitatibus et castellis ubicumque habitarent persequi, et cogere illos ³²⁰⁵ aut ³²⁰⁶ dominum Jhesum Christum Deum credere, aut sub ipsa hora vitæ ³²⁰⁷ periculis subjacere (496). Cumque

VARIÆ LECTIONES.

³¹⁴³ romano 5^a b. ³¹⁴⁴ deest 5. 6. ³¹⁴⁵ memoriæ B2. C. ³¹⁴⁶ rebus C3. 4. ³¹⁴⁷ pervenerunt 6^c. ³¹⁴⁸ deest B1. ³¹⁴⁹ e. p. 6^b. ³¹⁵⁰ posteritati alia manu add. B1. ³¹⁵¹ c. LXV. *Leibn.* ³¹⁵² m. p. 6. ³¹⁵³ comitissa de castello B2. ³¹⁵⁴ walrammi B1. waleranni 4. 6. ³¹⁵⁵ fulconis 6^b. ³¹⁵⁶ deest 4. ³¹⁵⁷ f. suis et filiabus 6. ³¹⁵⁸ treberis 5. treverensi 6. ³¹⁵⁹ deest C. ³¹⁶⁰ sit 5^a. scilicet 5^c. s. d. 5. 6. ³¹⁶¹ pergit 6^a. ³¹⁶² deest 5^b. fieri B1. ³¹⁶³ deest 5. ³¹⁶⁴ condicionis B1. ³¹⁶⁵ lemburch 4. 5. 6. limpurch B4? C. (*in C1. super p. al. manu b. scriptum est*).—vocatur l. 6. ³¹⁶⁶ ita C. conatus est vendicare 4. studuit tollere et in s. usus convertere 6. v. studebat B4? *Leibn.* ³¹⁶⁷ manus malicia B2. ³¹⁶⁸ deest 5. 6. C. ³¹⁶⁹ deest 5^c. ³¹⁷⁰ non adeo m. B1. 2. ³¹⁷¹ ac 6. — petri deest 5^b. ³¹⁷² parti 5. p. i. 6. satis deest 6^c. ³¹⁷³ parvo 5. 6. ³¹⁷⁴ d. confusioneque 5^a. ³¹⁷⁵ eum ad 6. ³¹⁷⁶ predictis 5^a. ³¹⁷⁷ pergit codd. B5. ³¹⁷⁸ comedere C1. et ita infra. ³¹⁷⁹ deest C. ³¹⁸⁰ illudens illi B2. C. ³¹⁸¹ comessurus B2. C1. ³¹⁸² deest 5^a. ³¹⁸³ parebit corr. patebit 5^a. apparebit B2. patebit C6. ³¹⁸⁴ excommunicavit pergit B5. ³¹⁸⁵ aut 5^a. c. ³¹⁸⁶ e. n. B1. 2. ³¹⁸⁷ buccellam 6. et alii fortasse. ³¹⁸⁸ deest 5^a. b. ³¹⁸⁹ vobis 6^a. ³¹⁹⁰ saturitati canis 6. C. quis cani saturato 5^c. ³¹⁹¹ possit 5^c. posset 6. ³¹⁹² sibi C6. ³¹⁹³ apparuit B1. ³¹⁹⁴ deest B1. ³¹⁹⁵ ligata B2. 5. C. ³¹⁹⁶ deest 4. 5. 6. ³¹⁹⁷ universe e. 6. ³¹⁹⁸ et rel desunt 5^b. cetera B4. 5. et quodcumque s. s. l. e. s. et in celis 6. a. b. d. ³¹⁹⁹ c. LXVI. *Leibn.*, totum caput deest B5. De nece Judeorum add. B1. ³²⁰⁰ deest 5^c. ³²⁰¹ contenderunt B1. ³²⁰² hanelabant 6^a. b. ³²⁰³ dei fideique 5^b. ³²⁰⁴ deest C. ³²⁰⁵ eos 4. ³²⁰⁶ ad 6^a. ³²⁰⁷ mortis periculo 6.

NOTÆ.

(495) Adelheidis sive Adela.

(494) Arlon.

(495) Walramno; cf. diplomata Eberhardi a.

1052 data apud Hontheim Hist. I, p. 352, 354.

496) Cf. Ekkehardum a. 1096.

eodem fervore ³²⁰⁸ civitati Treverorum appropin-
quassent ³²⁰⁹, Judæi qui ibi habitabant similia sibi
arbitrantes fieri, quidam ex eis accipientes parvulos
suos, defixerunt cultros in ventribus eorum, dicentes,
ne forte christianorum vesaniæ ludibrio fierent,
debere eos ³²¹⁰ in sinum Habrahæ transmittere.
Quædam autem ³²¹¹ ex mulieribus eorum, ascen-
dentes super pontem fluminis et adimpletis ³²¹²
sinibus earum ³²¹³ et manicis lapidibus, præcipita-
verunt se in profundum. Reliqui vero, quibus adhuc
vivere ³²¹⁴ cordi erat, assumptis secum rebus suis
et liberis, in palacium (497), quod est asyle ³²¹⁵
Treverorum, ubi ipsa hora Egilbertus manebat, con-
fugerunt, et cœperunt lacrymis flagitare suffragium.
Ille vero nacta oportunitate, super conversione ³²¹⁶
eos admonens, ita exorsus est: *Miseri, nunc vene-
runt super vos peccata vestra quæ operati estis, filium
Dei blasphemando et sanctissimæ genitrici ejus detra-
hendo, ipsum quidem in carne venisse negando, et ³²¹⁷
matri ejus superfluitatibus verborum vestrorum dero-
gando. Ecce jam hujus rei causa ad summam vitæ
³²¹⁸ vestræ desperationem devenistis; et vobis ³²¹⁹
ego dico, si in hac infidelitate vestra perseveraveritis
³²²⁰, corpore simul et anima peribitis. Vos pro ³²¹⁸
similitudine patrum vestrorum, qui ³²²¹ ante Christi
adventum ipsum venturum ³²²² in carne crediderunt,
vobismet ipsos blandientes promittitis ³²²³. Profecto
³²²⁴ nisi jam ipsum venisse, et quæ redemptionis ³²²⁵
humani generis ipsum acturum scripturæ ³²²⁶ referunt,
adimpleta esse cognoveritis ³²²⁷, ipsi vos fallitis. Quæ
vos stulticia vel magis duricia coartat, ut, cum pro-
phetica scripta legatis, non retractetis, vobiscum
cogitantes, quam brevis temporis spacium adventus
ejus in carne ³²²⁸ Daniel ³²²⁹ propheta commemorat,
et quot ³²³⁰ exinde anni defluerunt ³²³¹? « Septua-
ginta, inquit, ebdomadæ abbreviatæ sunt super
populum tuum, et super urbem sanctam ³²³² tuam,
ut consummetur ³²³³ prævaricatio, et finem accipiat
peccatum, et deleatur iniquitas, et adducatur justitia
sempiterna, et impleatur visio prophetæ ³²³⁴, et unga-
tur sanctus sanctorum (Dan. ix, 24). » Nonne scien-
tiam litterarum vestrarum ³²³⁵ bonam habetis? Utique*

A magnum vobis posset existere gaudium et fidei
incitamentum de assumptione generis vestri in ³²³⁶
Deum. Hoc autem dicebat ³²³⁷, quia, ut quidam
sanctorum ³²³⁸ dicit, *Infidelibus est ³²³⁹ blandiendum,
ut ad fidem convertantur, et ipsi ³²⁴⁰ de generis sui
nobilitate gloriantur. Et adjunxit: Nunc itaque
acquiescite petitionibus meis et consiliis, et ³²⁴¹ con-
vertimini et baptizemini ³²⁴², et ego restituum vos cum
pace et salute possessionibus ³²⁴³ vestris, et deinceps
ab adversantibus tuebor vos. Cum hæc et his ³²⁴⁴
similia ad illos diceret, unus ex illis legis doctor,
cui ³²⁴⁵ nomen erat Micheas, cœpit dicere: Vere,
sicut dixisti, necessarium est ³²⁴⁶ nobis, magis ³²⁴⁷
christianorum fidei nos jungere, quam de die in diem
taliter ³²⁴⁸ vitæ nostræ et possessionum periculis ³²⁴⁹
B subjacere. Age ergo, quomodo credere debeamus edis-
sere et adjuva quatinus liberemur de manibus eorum
qui foris ³²⁵⁰ sunt, quærentium nos perdere ³²⁵¹. Et
ait episcopus: Hæc est fides catholica, sine qua
nemo salvari ³²⁵² potest: ut creletis ³²⁵³ in Deum
patrem omnipotentem creatorem omnium creaturarum,
et in ³²⁵⁴ Jhesum Christum filium ejus, qui cum patre
unius est substantiæ, quem Deus pater ante omnia tem-
pora ³²⁵⁵ genuit nativitate illa ineffabili, de ³²⁵⁶ qua
dicit Esayas ³²⁵⁷ propheta: « Generationem ejus quis
enarrabit? ³²⁵⁸ (Isai. lxxiii, 8.) » Qui quidem cum
homines per multimoda vicia incedentes ad tan-
tam devenissent insipientiam, ut neglecto crea-
tore suo debitum Deo idolis manu factis honorem
inpenderent, sicut ³²⁵⁹ est infinitæ misericordiæ, con-
doluit perdicioni eorum, et ³²⁶⁰ ut eos ab errore et
perdicionem, quæ de hac vita decedentes ³²⁶¹ excipiebat,
liberaret: manens quod erat, suscepit quod non erat,
ex voluntate Patris, cooperante Spiritu ³²⁶² sancto,
homo verus per immaculatæ virginis uterum sine vi-
ri ³²⁶³ semine natus est; quem, quia filium Dei se esse
dicebat ³²⁶⁴, patres vestri crucifixerunt et vos ipso-
rum ³²⁶⁵ maledicto devinxerunt dicentes: « Sanguis
ejus super nos et super filios nostros (Matth. xxv,
25) ». Verumptamen vos hoc maledictum ³²⁶⁶ evadere
potestis, si in ³²⁶⁷ ipsum firmo corde credideritis et de
peccatis vestris ipsum vobis propiciam ³²⁶⁸ fieri ro-*

VARIÆ LECTIONES.

³²⁰⁸ f. incitati c. 4. 5. 6. B4? ³²⁰⁹ appropinquarent 6. ³²¹⁰ se eos 4. se post add. C1. et ita C5.
sq. ³²¹¹ etiam C6. ³²¹² fl. impletis 4. ³²¹³ eorum 5b. suis 6. ³²¹⁴ a viv. desunt B1. ubi alia manu
aliquid cordis corr. est. ³²¹⁵ asylum 6. asile corr. asilium 5a. asilum 5b. ³²¹⁶ c. eorum eos C. ³²¹⁷ matri
vero e. superfluitate 6. ³²¹⁸ deest 5b. ³²¹⁹ et e. v. 6. ³²²⁰ perseveratis C. ³²²¹ deest B2. ³²²² in c. v. 4?
6. B1? 3? ³²²³ promitto 5. ³²²⁴ p. (profecto 6a. b. d.) ipsum jam v. 6. ³²²⁵ ad redemptionem 6. quem
pro r. 4. ipsum venturum in carne C6. ³²²⁶ r. s. 6. ³²²⁷ noveritis 4. cognoscitis 6. ³²²⁸ in c. desunt 4.
³²²⁹ dd. corr. daniel 5a. david corr. daniel 5b. david 5c. B. C5. propheta deest 4. 5. 6. ³²³⁰ quod B2. corr.
quot 6a. ³²³¹ fluxerunt 4. 5. 6. ³²³² sanctam civitatem B4? ³²³³ consumatur 5. B1. consumatur B2.
4. corr. consummetur C1. ³²³⁴ et prophetiæ 4. ³²³⁵ deest 5. ³²³⁶ deest C5. 4. ³²³⁷ deest 5. a. ideo dixit
6. ³²³⁸ deest 5. ³²³⁹ esse B1. ³²⁴⁰ judei 6a. ipsi judei 6c. d. ³²⁴¹ deest B2. ³²⁴² baptizemini 6. bapti-
zemini corr. baptizemini C1. et ita C5. sq. baptizabimini C6. ³²⁴³ et p. 5b. ³²⁴⁴ deest 5b. ³²⁴⁵ micheas
nomine 6. ³²⁴⁶ deest 6. ³²⁴⁷ deest 5. 6. ³²⁴⁸ deest 5. B1. ³²⁴⁹ periculo C. ³²⁵⁰ pro foribus B1. 4? q.
pro foris corr. q. p. foribus C1. qui foribus C5. 4. præ foribus C6. ³²⁵¹ deest 4. 5. 6. ³²⁵² s. n. C. ³²⁵³
credamus 4. ³²⁵⁴ et chr. jhesum 5. ³²⁵⁵ secula 4. ³²⁵⁶ deest C5. ³²⁵⁷ ysai 5a. ysayas 5b. ysaias 6. C.
³²⁵⁸ enarravit 5a. corr. enarrabit 5c. ³²⁵⁹ sicut C. ³²⁶⁰ deest 5b. ³²⁶¹ discedentes 4. 5. 6. ³²⁶² sancto
sp. 6. ³²⁶³ virili C. ³²⁶⁴ esse se d. B. se d. esse C. ³²⁶⁵ suo 6. ³²⁶⁶ h. m. vos C. ³²⁶⁷ deest 5a. ³²⁶⁸ f. p. 6.

NOTÆ.

(497) Palatium, prius grande Romanorum monu-
mentum, postea regum Francorum palatium, tractu
temporis archiepiscoporum Trevirensium habitatio,

nostro tempore in mansionem militum transfor-
matum est. WYTT.

gaveritis ³²⁶⁸; qui post passionem suam effracto inferno, et his ³²⁶⁹ qui in adventu ³²⁷⁰ ejus crediderunt inde erutis, die tertia Deus ³²⁷¹ verus et homo resurgens a mortuis, abhinc die 40, videntibus ³²⁷² qui digni erant, ad ³²⁷³ cœlos ascendit, ubi sedet in dextera Dei patris sui, æqualis ei ³²⁷⁴ et cœternus in divinitate ³²⁷⁵, inde venturus ad ³²⁷⁶ iudicium in novissimo dierum, Deus verus et homo, reddere unicuique prout gessit in corpore sive bonum sive malum. Nec minus credendum est in ³²⁷⁷ Spiritum sanctum, qui ex Patre et Filio procedens, universa condita vivificat, æqualis et consubstantialis per omnia in divinitate ³²⁷⁸ Deo Patri et Filio, propter ³²⁷⁹ quod et fides christiana ³²⁸⁰ trium deitatem ³²⁸¹ personarum unam ³²⁸² prædicat esse ³²⁸³ essentiam, æqualem majestatem. Hanc fidem catholicam per ³²⁸⁴ orbem confitetur ecclesia, in qua unum ³²⁸⁵ datur baptismum in remissionem peccatorum credentibus, in qua juste et pie viventes post hujus vitæ decursum, corporibus nostris hisdem quibus nunc paremus immortalitate vestitis, speramus communionem sanctorum percipere et fructuros ³²⁸⁶ æterna beatitudine, male vero operantes, non confessos et inemendatos in æterno arduos incendio. Tunc Micheas, his ³²⁸⁷ videlicet quo hortante ³²⁸⁸ hanc ³²⁸⁹ fidei edicionem episcopus exorsus est, ait: Testificor tibi per Deum, quia quæ locutus es credo, et ecce jam judaismo abrenuncio, et quæ nunc michi non satis plene ³²⁹⁰ sunt intellecta, cum nobis tempus pacis et tranquillitatis ³²⁹¹ adveniet ³²⁹², perquirere curabo. Tantum nunc ³²⁹³ accelera ³²⁹⁴ nos baptizare ³²⁹⁵, ut possimus manus querentium nos evadere. Similiter et alii ³²⁹⁶ omnes dixerunt. Tunc episcopus baptizavit illum ³²⁹⁷, nomen suum inponens ei, alios autem presbiteri qui aderant baptizabant. Sed ut de cetero ³²⁹⁸ taceam, aliis omnibus in sequenti anno apostatantibus ³²⁹⁹, iste ³³⁰⁰ adhærens episcopo in fide permansit. Non ergo audebo nunc dicere, quod istius conversio ³³⁰¹ sit anime convertentis salvatio, cum scriptum sit, quia *qui converti fecerit peccatorem ab errore viæ suæ, salvabit animam ejus* ³³⁰² a morte (Jac. v, 20), ejus

A inquam, id est suam et conversi. Cum ad Ezechielem ³³⁰³ Dominus dixerit, quod ³³⁰⁴ si annuntiaverit impio viam suam malam et ille conversus non fuerit, ipse tamen mercedem suam ³³⁰⁵ non amiserit. Sic enim dicit: *Si autem tu annuntiaveris impio et ille non fuerit conversus* ³³⁰⁶ a via sua mala, ipse ³³⁰⁷ quidem in iniquitate sua morietur, tu autem animam tuam liberasti (Ezech. iii, 19).— Præterea ³³⁰⁸ multa alia bona ³³⁰⁹ operatus est, quæ enumerare longum est. Hoc tantum ³³¹⁰ sciendum, quod elemosinas pauperibus largas faciebat et ecclesiis bona plurima conferebat, sed et ³³¹¹ ab antecessoribus suis aliquibus ³³¹² ablata reassignavit ³³¹³, quorum testamenta in ejus memoriam in bibliothecis usque hodie ³³¹⁴ sunt recondita ³³¹⁵; quæ omnia ego pusillus qui hæc scribo ad redemptionem animæ ejus profutura sperarem, sed sententiæ beati Augustini non audeo præjudicare. Dicit enim: *Omni homini, qui ecclesiæ catholicæ non tenet unitatem, neque baptismus neque elemosina quamlibet copiosa neque mors pro Christi nomine suscepta proficere poterit ad salutem, quando in eo vel heretica vel scismatica pravitas perseverat* ³³¹⁶, quæ ducit ad mortem. — Mortuus est autem anno dominicæ incarnationis 1101, die Nonarum Septembrium (497*), et sepultus est in ecclesia majori, domo videlicet sancti Petri apostoli ³³¹⁷. Sedit in episcopatu annos ³³¹⁸ viginti duos, menses octo ³³¹⁹, dies tres, et vacavit episcopatus fere ³³²⁰ menses quattuor.

C 18 ³³²¹. In diebus illis fuerunt ³³²² ex copioso Trevericæ civitatis clero quam plures hæc ³³²³ sacerdotii successione dignissimi; inter quos erat quidam Bruno nomine ³³²⁴, Francus natione, insignis nobilitate, utpote quem pater Arnoldus comes (498) ex nobilissima Adeleyda ³³²⁵ matre genuerat, forma præstantissimus, litteris satis ³³²⁶ eruditus, consilio cautus, plus quam dici potest munificus ³³²⁷. Quibus rebus ita ³³²⁸ erga se principes devinxerat, ut non solam præposituris ³³²⁹ majorum ecclesiarum in Treveri et Spira, verum etiam beati Florini ³³³⁰ in Confluentia et ³³³¹ archidiaconatus cum dignita-

VARIÆ LECTIONES.

³²⁶⁸ postulaveritis 4. 5. 6. ³²⁶⁹ deest C6. ³²⁷⁰ adventum B2. ³²⁷¹ v. d. et verus h. 6. ³²⁷² v. his 6. ³²⁷³ ascendit ad c. 6^a. ³²⁷⁴ deest 5c. ³²⁷⁵ deitate 5b. ³²⁷⁶ ad i. desunt 5b. ³²⁷⁷ in deest 5b. et in B2. 4. C. ³²⁷⁸ deitate 5a.c. ³²⁷⁹ propter — majestatem desunt 6a. et propterea fides 5a propter et fides 5b. propter hoc fides 6c.d. ³²⁸⁰ christianorum 4. 5. 6.c.d. ³²⁸¹ deitates 5a. divinitates 5b. deitate B1. deitatis B2. 4. C. ³²⁸² eandem 6c.d. ³²⁸³ deest 4. 5. 6c.d. ³²⁸⁴ c. sancta per 6. ³²⁸⁵ mundatur in r. credentibus 5. ³²⁸⁶ f. nos 6. ³²⁸⁷ his corr. is C1. is 5. 6. ³²⁸⁸ v. cohortante B1. ³²⁸⁹ deest 5. ³²⁹⁰ plane 5a.b. 6. ³²⁹¹ tranquillitas B2. ³²⁹² advenerit 4. 5. 6. ³²⁹³ deest 4. 5. 6. ³²⁹⁴ festina 4. ³²⁹⁵ baptizare B2. ³²⁹⁶ o. alii 5. ³²⁹⁷ eos 5a. eum 5b.c. 6. ³²⁹⁸ ceteris 5b de c. de his t. 6. ³²⁹⁹ apostatantibus 6a. ³³⁰⁰ i. solus C. ³³⁰¹ anime c. sit c. s. 6. ³³⁰² suam C3. 4. ³³⁰³ ihezehielem 6. ihezehielem C. ³³⁰⁴ deest 5c. ³³⁰⁵ deest 5. 6. ³³⁰⁶ c. n. f. C. ³³⁰⁷ non 5a. ³³⁰⁸ Novum caput incipit C. ³³⁰⁹ b. idem Egilbertus C. ³³¹⁰ autem 6a. etiam 6c. tamen B 4. ³³¹¹ deest 5a. ³³¹² ablata al. restituebat 6. ³³¹³ resignavit q. in ejus m. test. in b. 5. ³³¹⁴ deest C6. ³³¹⁵ reposita 6. ³³¹⁶ pers. pr. C. ³³¹⁷ deest C5. 4. ³³¹⁸ annis XXII. 5b. annis v. duobus 6a. ³³¹⁹ VII. 5. ³³²⁰ deest 5c. C. quasi 5b. ³³²¹ c. LXVII. Leitn. ³³²² deest hoc loco 5. ³³²³ h. d. successione fuerunt 5a.b. d. fuerunt 5c. ³³²⁴ n. br. 5. ³³²⁵ adelleida 5a.b. m. adeleida 5c. 6. adeleida B1. adelheida B 4. 5. C. ³³²⁶ sacris C. ³³²⁷ magnificus 6. ³³²⁸ deest 5b.c. ergo p. ita se d. 5. ³³²⁹ prepositus C. ³³³⁰ floZ corr. florini 5a. florum 5b. flori 5c. Lorenzii 6. ³³³¹ sub post add. 6a.

NOTÆ.

(497*) 3. Non. Sept. Necrol. S. Maximini.

(498) A. Bretten et Laufen. Witt.

te ³³³² sublimassent. De hoc suggestum ³³³³ imperatori, ut eum Trevericæ præficeret ecclesiæ. Eo siquidem anno Henricus rex quartus, imperator ³³³⁴ tertius, habita curia natalem ³³³⁵ Domini celebravit in Mogontia (499), ubi eum adeuntes cives Treverici ³³³⁶ petierunt sibi episcopum dari. Quibus mox petentibus, principibus et civibus ³³³⁷ consentientibus, Brunonem eis ³³³⁸ consecrari jussit. Denique ibidem ordinatus est ³³³⁹ Idus Januarii (an. 1102) ab ³³⁴⁰ Adalberone ³³⁴¹ Mettensis ecclesiæ episcopo, oleum sacræ benedictionis inponente, Johanne Spirensi, Richero Viridunensi ³³⁴² cooperantibus, assistentibus quoque ³³⁴³ archiepiscopis Ruothardo ³³⁴⁴ Mogontiensi et Frederico ³³⁴⁵ Coloniensi et aliis quam pluribus ³³⁴⁶ episcopis. Itaque ordinatus venit Treverim die ³³⁴⁷ purificationis sanctæ ³³⁴⁸ Dei genitricis, et cum magno populi ³³⁴⁹ gaudio susceptus est. Anno ³³⁵⁰ igitur ³³⁵¹ ordinationis suæ ³³⁵² tercio mense Marcio Romam profectus ³³⁵³ (500) apostolorum gratia et percipiendæ ³³⁵⁴ benedictionis magistri sui ³³⁵⁵ causa, invenit domnum Pascalem ³³⁵⁶ universali sinodo præsidem, papatus ³³⁵⁷ sui jam annum octavum ³³⁵⁸ agentem. A quo honorifice susceptus ³³⁵⁹ — utpote Belgicæ Gallicæ primæ metropolis præsul magnificus; ad cujus præsulatum ex ³³⁶⁰ permissione beati Petri apostoli ³³⁶¹ suorumque successorum apostolicorum, quos enumerare longum est, inviolabilium testamentorum roboratione totius Gallicæ atque Germanicæ pertinet primatus; ita enim sanctus Silvester beato Agricio quarto episcoporum Treberensium ³³⁶², quorum nomina cognita habemus, scribit ³³⁶³ inter cetera dicens (501)

*Sume prioratum post Alpes Trebir ³³⁶⁴ ubique,
Quem tibi lege nova Roma dat et veteri; —*

honorifice inquam susceptus ³³⁶⁵, sed quoniam episcopalia, anulum videlicet et baculum, per manum laicam suscepisset, atque quia ³³⁶⁶ ecclesias dedicasset et clericos necdum pallium consecutus promovisset, multum asperè correptus ³³⁶⁷ est, et decernente episcoporum ibi congregatorum concilio,

A pontificatus officium deposuit, quod ³³⁶⁸ tamen eisdem ³³⁶⁹ intervenientibus, quia ³³⁷⁰ discretio ejus et prudentia officio et tempori conveniens ³³⁷¹ erat, post triduum non sine admissorum penitentia recuperavit. Injuncta est autem ³³⁷² ei penitentia, ut quociens in spacio trium proximorum ³³⁷³ annorum missarum sollempnia celebraret, dalmatica non uteretur; quod ipse humiliter inplevit ³³⁷⁴. Deinde accepta tam apostolici ³³⁷⁵ quam totius sinodi benedictione, pallii honore donatus, atque de regula fidei firmiter ³³⁷⁶ observanda instructus, atque ³³⁷⁷ de instructione commissi sibi ³³⁷⁸ gregis diligenter admonitus, in sua cum gaudio remeavit ³³⁷⁹. Tum ³³⁸⁰ vero juxta magistri institutionem ³³⁸¹ magis quam ante operibus justiciæ cœpit ³³⁸² insistere et verbum sacræ exhortationis quasi mensuram ³³⁸³ evangelici tritici dominicæ familiæ fideliter ³³⁸⁴ erogare, et quod prædicavit ore, studuit operum executione confirmare, attentius illud ³³⁸⁵ beati Gregorii mente ³³⁸⁶ pertractans: *Cujus vita despicitur, restat ut et ³³⁸⁷ prædicatio ejus ³³⁸⁸ contempnatur.* Fuit enim constans in oratione, devotus in elemosinarum largitione, pius in viduarum et pupillorum defensione, excidia domorum Dei nulla sumptus ³³⁸⁹ magnitudine motus reparabat, et si quispiam Deo famulantibus aliquid intulisset injuriæ, impune præterire non sinebat. Verum, ut breviter concludam, talem se omnimodis exhibebat, ut in ³³⁹⁰ administrandis quoque regni negociis ex omnibus principibus consilio ³³⁹¹ et sapientia et auctoritate nullus eo sublimior haberetur, adeo ut imperator patrem suum eum vocaverit et majorem ceteris ei ³³⁹² honorem impenderit ³³⁹³. Sed et ³³⁹⁴ ab omnibus episcopis, quacumque se conventui eorum ³³⁹⁵ ingessisset, ut parquidem diligebatur, sed ut ³³⁹⁶ major venerabatur.

19. Igitur quoniam ³³⁹⁷ in rebus sibi ³³⁹⁸ commissis strenuissimus exstitit ³³⁹⁹, defuncto imperatore (an. 1106), communi consilio principum vicedominus ³⁴⁰⁰ regicæ curiæ effectus est, et regnum regni-que heres, Henricus videlicet nominis ³⁴⁰¹ hujus

VARIAE LECTIONES.

³³³² honore 6. ³³³³ gestum est 6. s. est B1? C. ³³³⁴ imperio 4. 5. ³³³⁵ natale C. ³³³⁶ tr. c. 5. ³³³⁷ cons. civibus 6. ³³³⁸ deest 6. ³³³⁹ C6. in margine: a. d. i. 1101. ³³⁴⁰ deest B 4. 5. C. ³³⁴¹ adelberone 4. edelberone 5^{b,c}. 6. C. edelbrione 5^a. ³³⁴² v. episcopis 4. ³³⁴³ et a. 5^b. 6. assistentibusque B 5. ³³⁴⁴ ruthardo 4. 6. rurardo 5^{a,b}. rurardi 5^c. ruothardo B. 1. ruothardo corr. rothardo B 2. ruothardo C1. rurtardo C. 6. ³³⁴⁵ fritherico B 2. friderico C1. ³³⁴⁶ plurimis 5. 6^a. C. ³³⁴⁷ in die 5^b. ³³⁴⁸ beatæ ac sanctæ C6. sanctæ Mariæ 4? B 1. 4. 5? ³³⁴⁹ deest B 1. g. p. C. ³³⁵⁰ Novum incipit caput C. ³³⁵¹ autem 6. ³³⁵² ejus 4. ³³⁵³ p. est 5^b. ³³⁵⁴ perceptionis percipiendæ C6. ³³⁵⁵ deest 4. 5. 6. m. s. c. desunt 5^b. ³³⁵⁶ pascalem papam 6. ³³⁵⁷ papæ 4. ³³⁵⁸ nonum B 1. ³³⁵⁹ s. est 4. 6. C. ³³⁶⁰ deest 4. ³³⁶¹ deest 5^c. ³³⁶² trever. 5. ³³⁶³ scripsit 5. 6. B5, qui hoc loco Silvestri diploma addit (v. Gesta c. 18.). ³³⁶⁴ trevir 5^c. trebur 5^b. ³³⁶⁵ s. est 4. 5. ³³⁶⁶ ita 4. ³³⁶⁷ correctus 5. ³³⁶⁸ et quod 5^{a,b}. et quia 5^c. ³³⁶⁹ ipsis 4. 5. 6. ³³⁷⁰ et 5. ³³⁷¹ congruens 6. ³³⁷² deest 4. 5. 6. ei deest C. ³³⁷³ deest B1. a. p. 5. 6. ³³⁷⁴ adimplevit 4. ³³⁷⁵ apostolice B2. ³³⁷⁶ deest 5. ³³⁷⁷ sive 6. ³³⁷⁸ deest B 4. 5. g. s. c. 5. 6. ³³⁷⁹ Hic, paucis lineis infra ex c. 25. additis, desinit B 5. ³³⁸⁰ tunc 5^c. B1. ³³⁸¹ preceptionem C. ³³⁸² deest C. ³³⁸³ e. m. 6. ³³⁸⁴ deest B1. f. et prudenter 6. ³³⁸⁵ deest 5^c. ³³⁸⁶ deest 5^b. ³³⁸⁷ deest 5. B 1. C6. ³³⁸⁸ deest 6. ³³⁸⁹ sumptuum motus magn. 6. ³³⁹⁰ deest B1. ³³⁹¹ consiliis 5. 6. ³³⁹² c. h. ei 6. ei c. h. 5^b. B2. ³³⁹³ impendit 5. ³³⁹⁴ deest 5^{b,c}. C6. ³³⁹⁵ deest 5^b. ³³⁹⁶ sed et ut C6. ³³⁹⁷ quia 4. ³³⁹⁸ c. s. 6^a. ³³⁹⁹ erat 6. ³⁴⁰⁰ v. c. r. 5. c. r. vicedominus 6. ³⁴⁰¹ h. n. 5^b. 6^c.

NOTÆ.

(499) Cf. Ekkehardum h. a.
(500) Nescio an errorem scriptoris notem. Certe Bruno a. 1106 ab Henrico V ad papam missus est, quem concilio Guastallensi præsidem invenit; cf.

Ekkehardum a. 1106 et Translationem S. Modoaldi, Act. SS. Mai III, p. 67. Huic anno convenit annus Paschalis octavus, quippe qui a. 1099 sit electus. (501) Cf. Gesta c. 18.

quintus rex, adhuc ³⁴⁰² adolescens circiter ³⁴⁰³ annos 20; ei committitur, ut et ³⁴⁰⁴ regnum sua prudentia ³⁴⁰⁵ disponeret et heredem regni morum suorum honestate et disciplina, qua ipse prae omnibus pollebat, informaret, quousque in virum perfectum aetate et sapientia educatus succrevisset ³⁴⁰⁶. Quem susceptum tam diu educavit ³⁴⁰⁷, usque dum Adalberti ³⁴⁰⁸, tunc cancellarii postea ³⁴⁰⁹ vero Mogontiensis ³⁴¹⁰ episcopi, detractionibus exasperatus, regni et heredis providentiam proceribus reassignavit. Quantae autem pietatis exstiterit, exinde quis ³⁴¹¹ colligere poterit, qui noverit quod, quantumlibet ei ³⁴¹² quispiam molestiae ³⁴¹³ irrogasset, si revertens veniam postulavit ³⁴¹⁴, facillime ad misericordiam motus indulgit. Unde factum est ut, cum ³⁴¹⁵ idem Adalbertus, cujus supra ³⁴¹⁶ memini, Mogontium ³⁴¹⁷ jam ³⁴¹⁸ novus electus, ob illatas regi molestias ³⁴¹⁹, a rege captus et in carcerem retrusus, non inde prius exire ³⁴²⁰ potuisset, quam iste, Bruno inquam, fidem faciendo, numquam illum regi ³⁴²¹ nociturum, pro ipso se obsidem regiae custodiae dedit. Quid multis moror ³⁴²²? Denique cum tanta sollertia ac sapientia ab ipso res acta est, ut cum in diebus illis de venalitate sanctae ecclesiae ³⁴²³, scilicet de contradictione venditionis episcopatuam abbaciarum et aliarum quarumcumque ³⁴²⁴ ecclesiasticarum dignitatum, inter regnum et sacerdotium, sicut superiori sermone ³⁴²⁵ decursus est (502), ageretur ³⁴²⁶ invidiosa dissensio, ita catholicorum ³⁴²⁷ amplexus est ³⁴²⁸ consorcium, ut imperatori debitum non denegaret ³⁴²⁹ obsequium, neque ita se caesarianorum communione contaminaverit, ut ³⁴³⁰ catholicorum offensas ³⁴³¹ incurreret ³⁴³². Propter quod contigit ut novissime ³⁴³³ sua prudenti mediatione ³⁴³⁴ imperator ³⁴³⁵ apostolico obtemperaret, et deinceps desinerent ³⁴³⁶ esse discordes. Quod ut facere non omitteret, quoniam omnibus praeminebat ³⁴³⁷ auctoritate, multorum episcoporum exhortatione ³⁴³⁸ ad ipsum ³⁴³⁹ directae sunt epistolae. Nunc ³⁴⁴⁰ autem superest ut gestorum ejus ³⁴⁴¹

A quoddam memorabile, cui me ³⁴⁴² contigit interesse ³⁴⁴³, debeam declarare.

20. Ivodii ³⁴⁴⁴, quod Trevericæ diocesis appendicium est, fuerunt eo tempore heretici, qui substantiam panis et vini, quæ in altari per sacerdotes benedicuntur, in corpus Christi et sanguinem ³⁴⁴⁵ veraciter transmutari negabant, nec baptismi sacramentum parvulis ad salvacionem proficere dicebant, et alia perplura varii ³⁴⁴⁶ profitebantur erroris ³⁴⁴⁷, quæ memoriæ tradere nefas duxi. De his quattuor oblatis sunt ei, quorum duo presbyteri, reliqui vero duo erant laici. Presbyterorum ³⁴⁴⁸ unus Fredericus ³⁴⁴⁹, alter duobus vocabatur nominibus Dominicus Guillelmus ³⁴⁵⁰, laicorum vero alter Durandus, alter dicebatur Hamelricus ³⁴⁵¹. Quos ³⁴⁵² dum ³⁴⁵³ discuteret et regula christiani dogmatis imbueret, Hamelricus ³⁴⁵⁴ fuga lapsus est, Durandus vero hactenus quidem se sceleris hujus assentatorem ³⁴⁵⁵ esse ultro confessus est, sed deinceps in ea assentatione nolle persistere, adhibitis sibi ³⁴⁵⁶ sanctorum reliquiis juramento verbis fidem fecit. Vocatus autem ³⁴⁵⁷ alter presbyterorum Fredericus ³⁴⁵⁸ ad audientiam, non solum non negavit, verum etiam bene et recte se credere id profitendo asseruit. Cui Bruno episcopus ait : *Oportebat, ut tu, qui doctor fidelium esse ³⁴⁵⁹ debuisti, sanam doctrinam cunctis evangelizares, omittens infidelitatis asserciones, in ³⁴⁶⁰ quibus mentiri te cunctis credentibus ³⁴⁶¹ luce clarius constat ³⁴⁶², cum beatus Augustinus dicat : « Quoniam Christum ³⁴⁶³ vorari fas dentibus non est, voluit ipse ³⁴⁶⁴ Christus hunc panem et hoc vinum in ³⁴⁶⁵ misterio ³⁴⁶⁶ carnem vere ³⁴⁶⁷ suam et sanguinem consecratione Spiritus sancti potentialiter creari et cottidie pro mundi vita mystice immolari, ut sicut de virgine per Spiritum sanctum vera caro sine coitu creabatur, ita per eundem ex substantia panis et vini mystice idem ³⁴⁶⁸ Christi corpus consecratur ³⁴⁶⁹. » In epistola quoque ³⁴⁷⁰ de fide catholica item beatus Augustinus dicit : « Firmissime tene et nullatenus dubites, parvulos ³⁴⁷¹, qui*

VARIÆ LECTIONES.

³⁴⁰² deest B1. ³⁴⁰³ circa 5. 6. C. ³⁴⁰⁴ deest C6. ³⁴⁰⁵ providentia 5c. 6a. ³⁴⁰⁶ s. succresceret educavit B1. educ. deest B4. C. ³⁴⁰⁷ deest B1. 2. ³⁴⁰⁸ u. ad alberti B. 1. ³⁴⁰⁹ post 5. vero deest 5b. ³⁴¹⁰ mogociensis C1. ³⁴¹¹ deest 6. ³⁴¹² quispiam ei 6. ³⁴¹³ deest B1. ³⁴¹⁴ postulaverit 5b. postulasset B1. ³⁴¹⁵ deest 5b. ³⁴¹⁶ ante 6. ³⁴¹⁷ moguntiacensium 4. ³⁴¹⁸ deest C6. ³⁴¹⁹ injurias vel molestias B1. ³⁴²⁰ exire pr. 5b.c. ³⁴²¹ n. r. 5. ³⁴²² immoror 5. morer B1. ³⁴²³ s. dei e. C. ³⁴²⁴ quarumque C5. ³⁴²⁵ deest B1. ³⁴²⁶ post add. 6a. i. d. desunt 6. ³⁴²⁷ ita in c. 6a. ³⁴²⁸ sit 6. ³⁴²⁹ denegarit B1. negarit B4. negaret C5. ³⁴³⁰ deest C6. ³⁴³¹ offensus B2. ³⁴³² incurrerit 5. 6c. ³⁴³³ deest 6. ³⁴³⁴ meditatione 4. 5. B2. C. consilio add. secunda manus B1. ³⁴³⁵ imperatori 6c. persuasus add. secunda manus B1. ³⁴³⁶ sinerent 6c. ³⁴³⁷ preeminebat 5. supereminebat 6. ³⁴³⁸ exhortarie B1. ³⁴³⁹ ad. i. desunt 4. ³⁴⁴⁰ c. LXVIII Leibn. ³⁴⁴¹ e. 5a. est 5b. ubi mox mirabile. ³⁴⁴² deest 6c. ³⁴⁴³ interfuisse 6. ³⁴⁴⁴ yodii B2. ³⁴⁴⁵ e. et s. Christi B2. C. ³⁴⁴⁶ deest 5. 6. ³⁴⁴⁷ erronea 6. ³⁴⁴⁸ quorum C. ³⁴⁴⁹ frithericus B2. fridericus C1. ³⁴⁵⁰ guilhelmus 5b. evilhelmus 6a. guilelmus 6c. wuilelmus 4. willehelmus B1. guillehelmus B4. guuilhelmus C1. 5. ³⁴⁵¹ amelricus 6a. ³⁴⁵² quos — Hamelricus desunt B2. ³⁴⁵³ cum 5a. ³⁴⁵⁴ assentatorem C5. 4. assertorem C6. ³⁴⁵⁵ scilicet 5a. ³⁴⁵⁶ est 5b. ³⁴⁵⁷ fridericus B2. C. semper. ³⁴⁵⁸ deest B2. ³⁴⁵⁹ in q. desunt 5b. ³⁴⁶⁰ fidelibus 5. 6. ³⁴⁶¹ patet 6. lucet clarius 5. ³⁴⁶² c. n. e. f. v. d. voluit 6. ³⁴⁶³ deest C6. ³⁴⁶⁴ post suppl. C1. ³⁴⁶⁵ v. ministerio B2. ³⁴⁶⁶ vero 5a.b. ³⁴⁶⁷ deest 4. ³⁴⁶⁸ consecratur C3. 4. ³⁴⁶⁹ deest 5b.c. ³⁴⁷⁰ post corr. parvulis C1. c. v. n. e. f. d. oluit 5.

NOTÆ.

nec ³⁴⁷¹ propria voluntate credere nec penitentiam pro peccato, quod originaliter trahunt, agere possunt, sacramentum fidei et penitentiae, quod sanctum est ³⁴⁷² baptisma, quamdiu rationis eorum aetas capax esse non potest, sufficere ad salutem. In ³⁴⁷³ capitulo epistolae 27. His atque aliis hujuscemodi ³⁴⁷⁵ scripturae sacrae eulogiis ³⁴⁷⁵ in medium prolatis, cumque ³⁴⁷⁶ ab astantibus fidelibus nunc singulariter nunc communiter increpatus atque ad christianam veritatem ³⁴⁷⁷ incitatus nollet aquiescere, sed magis in infidelitate delegisset ³⁴⁷⁸ obstinata mente persistere, acclamabatur ³⁴⁷⁹ ab omnibus dominicae vocis sententia: *Quoniam ecclesiam non audit, sit tibi sicut ethnicus et publicanus (Matth. XVIII, 17)*, adjecteruntque: *Gradu moveatur atque dampnetur*. Quod ut fieret omnibus accurantibus ³⁴⁸⁰, ille nacta fugiendi oportunitate se inter astantes subduxit, sicque evasit. Proinde cum requisitus non esset inventus ³⁴⁸¹, juxta canonum sanctiones, *qui noluerit ad audientiam venire vocatus, eadem paciatur* ³⁴⁸² *absens*, ut breviter comprehendam, dampnatus est. Inquisitus autem et ³⁴⁸³ alter, ille videlicet qui ob hujus nequiciae infamiam obumbrandam duobus vocabatur nominibus, an et ipse praelibatae ³⁴⁸⁴ heresis assertor existeret ³⁴⁸⁵, testificatus est numquam se professum esse vel profiteri velle; delatoribus econtra ³⁴⁸⁶ affirmantibus et dicentibus, se quadam vice insperato conventiculis ³⁴⁸⁷ eorumdem hereticorum supervenisse, ipsumque illis communicantem ³⁴⁸⁸; quocontra ille timens, ne forte ³⁴⁸⁹ convictus presbiterii ³⁴⁹⁰ privaretur honore, respondit, se ³⁴⁹¹ ob hujus suspicionis [culpam ³⁴⁹²] abolendam libenter velle summæ examinationis subire sententiam ³⁴⁹³. Quod dictum cum ³⁴⁹⁴ placuisset omnibus, jussus est missam celebrare et sacrum canonem, qui secreta vel actio dicitur (503), sicut cetera excelsa voce decantare, ut qui misterio preciosi corporis et sanguinis Christi praesumpsisset detrudere, ipsius probaretur virtute. Missa itaque decursa, ubi ad communicandum perventum est, episcopus verba inprecationis hujusmodi ³⁴⁹⁵ intulit dicens: *Si vivificum hoc salutis nostrae sacramentum, quod manibus tenes, non vere corpus Christi* ³⁴⁹⁶ *et sanguinem esse* ³⁴⁹⁷ *ausus es impio ore garrere, cum ipsius misterii contestatione interdico ne quo-*

A modo praesumas accipere; si vero non ita sed catholice profiteris, accipe; et accepit. Verumptamen qualiter idem redemptionis munus ad dampnationem sui in os ejus intraverit, referre supervacuum non ³⁴⁹⁸ *judicavi. Cum enim esset in examinationis anxietate constitutus, omnipotenti Deo de admissis penitentiam, de futuris custodiam pollicens, corde contrito supplicavit, et obtinuit ab instanti confusione liberari. Inde vero* ³⁴⁹⁹ *ubi in sua rediit, pollicita fallere non exavit, et abdicatam heresim majori quam antea pertinacia roboravit, non recolens quod, cum* ³⁵⁰⁰ *sit Deus iudex justus* ³⁵⁰¹ *fortis et paciens, tanto delinquentium culpas districtius judicat, quanto æquanimitè* ³⁵⁰² *portat. Contigit ergo, ut de vicio in vicium corrueret, sicut scriptum est: Qui sordidus* ³⁵⁰³ *est, sordescat adhuc (Apoc. XXII, 11), et spiritu fornicationis seductus, non multo post in adulterio deprehensus est et digna iniquitatis suae morte peremptus*

21. Sæpeditus etiam pontifex crebris infirmitatibus, nunc pedum dolore quod podagram Graeci ³⁵⁰⁴ vocant, nunc ventris fluxu quod cyliacam nuncupant ³⁵⁰⁵, vexabatur; propter ³⁵⁰⁶ quod exquisitissimos ³⁵⁰⁷ semper ³⁵⁰⁸ secum solebat ³⁵⁰⁹ habere medicos. Habebat autem inter eos Judæum quendam Josuæ nomine, phisicæ artis eruditissimum, compotistam ³⁵¹⁰ peroptimum, Hebraicarum litterarum et totius judaismi scientia perfectissimum, quem circumdabat militaris habitus. Hunc majori præ ³⁵¹¹ ceteris familiaritate et dilectione idem ³⁵¹² Bruno sibi annectebat ³⁵¹³, satagens ut ³⁵¹⁴, quomodo ille ipsum carnaliter medicaretur, ita ipse illi salutem animæ operaretur. Cum hoc sapissime de divinis disputabat voluminibus ³⁵¹⁵, semper illum ad conversionem deprecans et exhortans; in quo tandem, Domino largiente, optatum tenuit effectum. Nam consiliis ejus acquievit et ab ipso baptizatus est. Cui Bruno suum nomen ³⁵¹⁶ inposuit, et in cunctis bonis adjavit, cunctis fidelibus suis ³⁵¹⁷ ipsum commendans, et petens, quia genus illud hominum multum ³⁵¹⁸ est in fide instabile semperque desiderat in ³⁵¹⁹ vitæ necessariis habundare, quatinus ubicumque ³⁵²⁰ ille ipsis manentibus superveniret, providerent ei necessaria cum caritate.

22 ³⁵²¹. Nunc ³⁵²² iterum ad ordinem, unde digres-

VARIAE LECTIONES.

³⁴⁷¹ superscr. C 4. ³⁴⁷² e. s. 6. C. ³⁴⁷³ Hoc continetur in 4. In — XXVII. *desunt* C. ³⁴⁷⁴ hujuscemodi B 4. ³⁴⁷⁵ elogiis 6a. ³⁴⁷⁶ cum 4. 5a. c. 6. et cum 5b. ³⁴⁷⁷ fidem vel veritatem B1. ³⁴⁷⁸ destinasset 6. ³⁴⁷⁹ acclamatur C. ³⁴⁸⁰ acclamantibus 6. accurrentibus 5b. C. ³⁴⁸¹ reinventus 4. 5. 6. ³⁴⁸² paciatur B 2. ³⁴⁸³ *deest* 4. 5b. et alter *desunt* C6. ³⁴⁸⁴ publicatae 4. 5. 6. ³⁴⁸⁵ extiterit 4. *deest* B 2. ³⁴⁸⁶ contra 5c. ³⁴⁸⁷ conventiculo 5a. b. quæstionculis 5c. ³⁴⁸⁸ c. invenisse 6. ³⁴⁸⁹ f. c. *desunt* 5. 6. ³⁴⁹⁰ pbri B 2. ³⁴⁹¹ *deest* 6. ³⁴⁹² ita B 1. notam 6. *deest* B2. susp. abolende 4. 5a. b. B 4. C1. *ubi post gratiam additum est, quod C3 sqq. receperunt.* — ob hanc suspicionem abolendam 5c. ³⁴⁹³ sententia B2. ³⁴⁹⁴ ut cum C6. ³⁴⁹⁵ hujuscemodi 5. 6. ³⁴⁹⁶ *deest* 5a. ³⁴⁹⁷ etiam 5a. *deest* C6. ³⁴⁹⁸ n. s. B1. ³⁴⁹⁹ *deest* 4. 5. 6. ³⁵⁰⁰ *deest* 5b. ³⁵⁰¹ *deest* 5. ³⁵⁰² equanimis 5a. b. equanimius 6. ³⁵⁰³ qui in sordibus 4. 5. 6. ³⁵⁰⁴ g. p. 4. ³⁵⁰⁵ vocant C. ³⁵⁰⁶ *deest* 6a. ³⁵⁰⁷ exquisitos C. ³⁵⁰⁸ *deest* 4. ³⁵⁰⁹ habere solitus erat 6. ³⁵¹⁰ et totius c. 5. 6. ³⁵¹¹ præ c. *desunt* 5b. ³⁵¹² B. i. 6a. ³⁵¹³ adnectabat 5a. b. annectabat B 1. ³⁵¹⁴ *deest* 5b. ubi q. illum c. ³⁵¹⁵ voluminibus C1. ³⁵¹⁶ *deest* B1. n. s. 5. 6. C. ³⁵¹⁷ *deest* 5b. s. eum 7. ³⁵¹⁸ est m. i. in fide 5a. ³⁵¹⁹ *deest* C. ³⁵²⁰ i. u. 6. ³⁵²¹ c. LXIX *Leibn.* ³⁵²² Tunc 6 5. Nunc ordine i. ad o 5.

NOTE.

(505) V. Ducangii glossarium s. v., ed. Henschel I, p. 62, VI, p. 148.

sus sum ³⁵²³, oracionis verba convertam. Cum ³⁵²⁴, A ut dictum est, Bruno omni ³⁵²⁵ probitatis actione ³⁵²⁶ 12 annis serenus exstitisset, auctoris omnium prævaricationum diaboli, qui ³⁵²⁷ felicibus ejus actibus invidebat, instigatione retro ³⁵²⁸ conversus, religiosi itineris limitem excessit; et incentivis viciorum, avaritiæ videlicet ³⁵²⁹ et cenodoxiæ, plus justo inbia- vit. Ut enim militum ³⁵³⁰ interminatæ habendi ³⁵³¹ cupidini muneribus et ³⁵³² beneficiis potuisset satisfacere, non solum clericorum et laicorum bona diripiebat, verum etiam ecclesiarum villas et curtes Deo et sanctis ejus vespere et ³⁵³³ mane et meridie famulantium victui deputatas, sed et ornamenta preciosa ³⁵³⁴ et vasa concupiscibilia tam aurea quam argentea in suos usus redigebat, et exinde expensas faciens, humanos in se favores concitabat. Nichil enim laude ³⁵³⁵ fuit ei in vita dulcius. Inde est quod villæ duæ, una Dei genitrici loci qui Orgium ³⁵³⁶ dicitur nuncupata ³⁵³⁷ Machara ³⁵³⁸ (504), distansia Treveri versus aquilonem circiter tria miliaria, altera beato Paulino dicta Lesura ³⁵³⁹ (505), et aliæ quam plures, quas omnes enumerare ³⁵⁴⁰ propter multitudinem distuli ³⁵⁴¹, a prioribus quoque pontificibus ³⁵⁴² ad tempus ³⁵⁴³ quidem ³⁵⁴⁴ sublatae, sed frequenter ab omnibus reassignatae ³⁵⁴⁵, nunc autem ab hoc subtractæ nec restitutæ, episcopalibus sunt addictæ redditibus. Quarum priorem Dagobertus rex Francorum inter cetera quæ ecclesiis Dei legitur contulisse ³⁵⁴⁶ beneficia, sanctæ Dei genitrici ob amorem sanctissimæ virginis Irminæ ³⁵⁴⁷ filia suæ, tunc ibi degentis, nunc vero quiescentis, cum aliis ³⁵⁴⁸ quam pluribus contulit (506); alteram autem ³⁵⁴⁹ quam diximus Lesuram beato ³⁵⁵⁰ Paulino Liudulfus ³⁵⁵¹ Treverorum archiepiscopus perdonavit ³⁵⁵² et sacerdotii sui auctoritate obsignavit, imprecans ut si quis Lesuram in succedentibus annis usui fratrum in beati Paulini basilica ministrantium sustollere ³⁵⁵³ conaretur, disperderet ³⁵⁵⁴ eum Deus ³⁵⁵⁵ de terra viventium (507). Ubi vero in hunc ejusdem pontificatus ³⁵⁵⁶ auctoritas collata est, iniquorum seductus consilio, ut diximus, eam

cum aliis aliquibus in usus ³⁵⁵⁷ suos redigebat, dicens, non licere cuiquam episcoporum quicquam episcopalium reddituum ³⁵⁵⁸ alicui sanctorum loco assignare, et quoniam prænominatus Liudulfus ³⁵⁵⁹ hoc ³⁵⁶⁰ fecerit, ratum non esse. Quod utrumne ³⁵⁶¹ illi licuerit, vos ³⁵⁶² discernite ³⁵⁶³. Æstimo namque, quoniam ³⁵⁶⁴ episcoporum est, summam Deo famulantibus diligentiam adhibere necessaria ministrando, ne, dum pro necessariis conquirendis negociantur, a sancto proposito discedere ³⁵⁶⁵ compellantur — ad hoc enim ³⁵⁶⁶ deputati sunt ecclesiastici redditus, ut ex eis subveniatur Christi pauperibus —, quod ille exsequens melius usui ministrorum Dei ³⁵⁶⁷ assignaverit, quam iste in usum superbæ gloriacionis ³⁵⁶⁸ absumpserit ³⁵⁶⁹. B Hac accedit quod cum Egilbertus ³⁵⁷⁰, proximus hujus Brunonis antecessor, adhuc viveret, inito consilio cum optimatibus suis, ex quibus ³⁵⁷¹ iste Bruno unus erat, hujusmodi verbis eos compellebat ³⁵⁷²: *Obsecro vos per misericordiam Dei, dilectissimi filii mei ³⁵⁷³ et fratres, quicquid ego et antecessores mei episcopi sanctorum locis injuria violentia magis quam ratione irrogavimus ³⁵⁷⁴, vos me commonefacite et ego restituum, ut et ³⁵⁷⁵ meam et eorum animas ab inferis redimam.* Quod cura placuisset omnibus, discretis cuique loco redditibus, banni constrictione ³⁵⁷⁶ firmavit ³⁵⁷⁷ ut qui deinceps inde ³⁵⁷⁸ subtraheret, Deum præsumptionis suæ ultorem ³⁵⁷⁹ sentiret. Et responderant omnes: *Amen.* Ubi vero Egilbertus spiritum reddidit et C Bruno ei in episcopatu ³⁵⁸⁰ successit, universa ³⁵⁸¹ quæ ille reassignavit, iste resumpsit, dicens, nichil exinde ratum esse, quod ille ³⁵⁸² infirmus et jam ³⁵⁸³ suimet inpotens in novissima vitæ suæ ³⁵⁸⁴ hora constitutus ³⁵⁸⁵ fecerit; cum beatus Gregorius dicat, ultimam ³⁵⁸⁶ penitentiam nulli negandam, beatus vero Augustinus dicat, se non diffinire ³⁵⁸⁷, quod qui seram tantum egerit penitentiam, liberetur per eam ³⁵⁸⁸. Ego equidem ³⁵⁸⁹ puto, si audeam dicere, quod qui ³⁵⁹⁰ utrum ³⁵⁹¹ temporanea sive ³⁵⁹² serotina penitentia male tantum parta ³⁵⁹³ restituerit,

VARIÆ LECTIONES.

³⁵²³ deest C6. ³⁵²⁴ Cum igitur 6. ³⁵²⁵ omnis 5^a.c. omnia 5^b. B2. 4. ³⁵²⁶ actu 6. auctor 5. ³⁵²⁷ q. videlicet f. a. e. i. 6. ³⁵²⁸ r. c. desunt 5^b. ³⁵²⁹ scilicet 6. ³⁵³⁰ multum 5. 6^c. ³⁵³¹ deest 4. ³⁵³² et b. desunt 5^b. ³⁵³³ deest 6^a. mane et vespere 5. ³⁵³⁴ deest 4. 5. 6. ³⁵³⁵ l. in vita f. ei d. 5. 6. ³⁵³⁶ orgium superser. vel horreum C1. et ita C3. horreorgium C4. quæ horreum C6. ³⁵³⁷ nuncupata B2. ³⁵³⁸ machra 6^c. ³⁵³⁹ lisura C 3. 4. ³⁵⁴⁰ e. longum est a B1. ³⁵⁴¹ principibus C 3. ³⁵⁴² episcopus C6. ³⁵⁴³ quoque 5. ³⁵⁴⁴ restitute vel reassignate B1. ³⁵⁴⁵ deest 6^c. beneficia c. ben. 6. ³⁵⁴⁶ yrmine B2. ³⁵⁴⁷ vero 6. ³⁵⁴⁸ beato — lesuram desunt 5. ³⁵⁴⁹ ita B2. liudolfus alii. ³⁵⁵⁰ donavit 6^a. ³⁵⁵¹ tollere 6. ³⁵⁵² disperdet C. ³⁵⁵³ dominus 5. 6. ³⁵⁵⁴ episcopatus 6. ³⁵⁵⁵ s. u. 6. ³⁵⁵⁶ reddituum 5. alii. ³⁵⁵⁷ ita B 2. liutoldus B4. liudolfus C. liudolfus alii. ³⁵⁵⁸ id. 6. ³⁵⁵⁹ utrum 4. ³⁵⁶⁰ deest C. ³⁵⁶¹ discernite 5^b.c. 6. B 1. 4. C. ³⁵⁶² quod 6. ³⁵⁶³ discernere B4. recederet C. ³⁵⁶⁴ deest 4. ³⁵⁶⁵ deo 4. ³⁵⁶⁶ cionis absumpserit — in ecclesia ad (infra c. 24.) desunt 6^a. folio deficiente, quod in cod. Vatic. Christ. N. 1285. f. 71. exstat. ³⁵⁶⁷ assumpserit 4. 5. 6. ³⁵⁶⁸ egilbertus B 2. ³⁵⁶⁹ deest 5^b. s. quorum 6. ³⁵⁷⁰ compellabat 4? B1? 4? compellebat corr. compellabat C. ³⁵⁷¹ deest 6^c. ³⁵⁷² irrogamus B2. ³⁵⁷³ deest 4. et ut B1. 2. ³⁵⁷⁴ constrictione 4. districtione 5. ³⁵⁷⁵ ligavit B4? ³⁵⁷⁶ deest C6. ³⁵⁷⁷ vindicem 6. ³⁵⁷⁸ episcopatum 4. 5^a. ³⁵⁷⁹ deest 5^b. ³⁵⁸⁰ deest 6^b. ³⁵⁸¹ s. v. 5. C. ³⁵⁸² deest 6. ³⁵⁸³ ultimam — dicat desunt B2. ³⁵⁸⁴ se diffinire B2. ³⁵⁸⁵ pen. libenter ego per eam equidem C. ³⁵⁸⁶ siquidem 5^a. quidem 5^b.c. ³⁵⁸⁷ si C. ³⁵⁸⁸ deest B1? ³⁵⁸⁹ vel 5^b. et C5. ³⁵⁹⁰ parte B 2.

NOTÆ.

(504) Macheren.

(505) Liser ad Mosellam.

(506) Cf. Dagoberti dipl. ap. Honthelm Hist. 1, p. 86.
(507) Hæc charta deperdita esse videtur.

etsi propterea non liberabitur, qui ea postmodum A
in ³⁵⁹¹ indebitos usus ³⁵⁹² usurpaverit, non minus
iudicium sustinebit.

23 ³⁵⁹³. Anno igitur ³⁵⁹⁴ ordinationis suæ ³⁵⁹⁵
19 (1119) ³⁵⁹⁶ placuit ei ³⁵⁹⁷ Romam tendere, ut
renovaret privilegia sedis suæ, indignatus super
protervia præfati Adalberti Mogontiensis ³⁵⁹⁸ epi-
scopi, de legatione Romanæ sedis sibi concessa
superbe ³⁵⁹⁹ se efferentis, maxime cum ex conces-
sione priorum apostolicorum episcopus Treverorum
nulli nisi soli apostolico vel a latere ejus ad præ-
scens ³⁶⁰⁰ misso debeat obedire, sicut Hincmarus ³⁶⁰¹
Remorum archiepiscopus in epistola sua Nicholao
papæ ³⁶⁰² directa commemorat (508), dicens: *Re-*
mensis ecclesia numquam, excepto Romano pontifice
primatem ³⁶⁰³ *habuit, nisi quamdiu, ejecto* ³⁶⁰⁴ *ab*
ea ³⁶⁰⁵ *sine ullo crimine suo pontifice violentia* ³⁶⁰⁶
tyranni Milonis tempore Karoli principis, pastore
vacans, Bonifacio apostolicæ sedis legato aliquamdiu
sicut et Treverensis ecclesia ³⁶⁰⁷ *commissa fuit. Sed*
et in tempore illo præfuit ecclesiæ Mettensi qui-
dam ³⁶⁰⁸ Stephanus, Calixti ³⁶⁰⁹ papæ ex sorore
nepos, cui ³⁶¹⁰ jam dictus avunculus ejus concesser-
at in celebrationibus missarum pallio indutum
procedere ³⁶¹¹, integra Trevericæ metropolis po-
testate ³⁶¹². Qui de pallii honore exhilaratus, velut
confidens gratiæ consanguinitatis supra memoratæ,
ultra quam oportuit se extulit, omnimodis nitens,
si quomodo potuisset, Trebericam ³⁶¹³ ecclesiam
deprimeret, suam autem anteferet ³⁶¹⁴ et ³⁶¹⁵ me-
tropolim faceret, sperans quod quicumque ³⁶¹⁶ C
inchoasset Calixtus ³⁶¹⁷ assentiret. Quod exinde per-
pendimus, quia ³⁶¹⁸ quotiescumque a metropolitano
vocatus fuisset, ut, sicut consuetudo est suffraga-
neis episcopis, metropoli obedientiam et subjectio-
nem subscriberet, venire contempsit, dicens ³⁶¹⁹
suos quoque antecessores quandoque ³⁶²⁰ fuisse
archiepiscopos ³⁶²¹; quod nullarum scripturarum
auctoritas firmat et ³⁶²² pronunciat. Solummodo
quippe ³⁶²³ Mettensium episcoporum quinque ³⁶²⁴
numero pallio usi referuntur (509), quibus iste
sexus ascribitur, servata tamen in omnibus me-

tropolitano subjectione. Sed non omnes qui pal-
liis ³⁶²⁵ utuntur archiepiscopi sunt, nisi quorum
sedes metropolis subjectis sibi aliis civitatibus et
episcopis principatur. Cum igitur propter supra
memoratas ³⁶²⁶ causas sæpeditus Bruno Romam ³⁶²⁷
versus iter faceret et Augustidunum ³⁶²⁸ (510) us-
que processisset, Calixtus ³⁶²⁹ papa ibi ei occurrit et
amico ³⁶³⁰ suscepit et cum eo in eodem loco nata-
lem Domini celebravit (an. 1119). Transactis autem
diebus sollempnibus, pariter iter Cluniacum diri-
gunt, ubi Bruno causas adventus sui aperuit, pro-
latisque ³⁶³¹ coram sedis suæ privilegiis ³⁶³², eadem
sibi et ecclesiæ suæ apostolicæ subscriptionis firma-
mento stabiliri postulavit; quod ³⁶³³ et obtinuit.
Nam facta ei ³⁶³⁴ peccatorum suorum indulgentia,
remisit ³⁶³⁵ ad propria, dans ei cyrographum hunc
modum continens:

Calixtus ³⁶³⁶ *episcopus servus servorum Dei, vene-*
rabili fratri Brunoni Treberensi ³⁶³⁷ *archiepiscopo sa-*
lutem et apostolicam benedictionem. Et ³⁶³⁸ *consue-*
tudo sedis ³⁶³⁹ *apostolicæ persuadet et ipse rationis ordo*
exposcit, ut sapientes religiosasque personas ³⁶⁴⁰ *et*
in Romanæ ecclesiæ unitate atque ³⁶⁴¹ *obedientia* ³⁶⁴²
devotas ³⁶⁴³ *existentes honorare amplius ac diligere*
debeamus. Proinde, frater dulcissime, postulacioni
tuæ clementer annuimus et personam tuam ³⁶⁴⁴ *dile-*
ctionis brachiis amplectentes ³⁶⁴⁵, *eam a cujuslibet*
legati potestate ³⁶⁴⁶ *absolvimus, nisi forte a nostro la-*
tere dirigatur. Confidimus enim in Domino, quia de
sapientia et religione tua et Deo et ecclesiæ honor
magnus utilitasque proveniet. Data Cluniaci 3 No-
nas ³⁶⁴⁷ *Januarii (an. 1120).*

24. Denique non multo post tempore, viribus
corporis ejus senio simul et infirmitate ad occasum
vergentibus, in ³⁶⁴⁸ omni fere circa regione cœpe-
perunt viri nequam consurgere, et res ecclesiæ, quæ
ipsorum defensionem et ut ita dicam advocatiæ ³⁶⁴⁹
commissæ fuerunt, barbarico more depopulari, quo-
dam comite Willelmo ³⁶⁵⁰, filio Cuonradi supra
memorati ³⁶⁵¹ (511) comitis de castello quod vulgo ³⁶⁵²
Lucelenburch vocatur ³⁶⁵³, ducatum illis præbente.
Quos cum sæpius ad correctionem invitasset et non

VARIÆ LECTIONES.

³⁵⁹¹ ut B2. ³⁵⁹² u. non us. minus tamen jud. s. 4. ³⁵⁹³ c. LXX. *Leibn.* ³⁵⁹⁴ ergo B1. ³⁵⁹⁵ deest
5t. ³⁵⁹⁶ XXX. B1. VIII^{no} B2. nonagesimo erasum C1. deest C3. ubi alia manu XX suppletur;
spatium vacuum C4. XL. C6. ³⁵⁹⁷ deest 5. 6. ³⁵⁹⁸ mogociensis C. sapius. — episcopi deest 5b. ³⁵⁹⁹ su-
perbeque 5c. ³⁶⁰⁰ m. ad p. 4. 5. 6. ³⁶⁰¹ hicmarus 5a-b. ³⁶⁰² pape corr. papa 5a. papa B4. corr. papæ C1.
³⁶⁰³ primatum B2. C6. ³⁶⁰⁴ abjecto 5. 6. ³⁶⁰⁵ eo 6. ³⁶⁰⁶ t. violentiam 6b. ³⁶⁰⁷ e. c. desunt 6. ³⁶⁰⁸ q.
nomine 6. ³⁶⁰⁹ kalixti 5b. 6. calisti B2. kalisti B4. et ita deinceps. ³⁶¹⁰ cui cum jam 5. ³⁶¹¹ incedere 6b.
³⁶¹² p. remanente 5c. ³⁶¹³ trever. 5. ut trevericam 6. ³⁶¹⁴ deprimere — anteferre — facere 4. ³⁶¹⁵ et in
m. 5b. ³⁶¹⁶ quodcumque 5. B2. C6. ³⁶¹⁷ c. papa 4. ³⁶¹⁸ ut quotiescumque 6. ³⁶¹⁹ deest C. ³⁶²⁰ quan-
documque C. ³⁶²¹ a. dicens C. ³⁶²² deest B2. firma p. B1. ³⁶²³ deest 5b. ³⁶²⁴ deest 5a. ³⁶²⁵ pallio 5. 6.
³⁶²⁶ c. s. m. 6. ³⁶²⁷ v. r. 5. 6. ³⁶²⁸ augustudinum 5b. augustudunum 5c. B1. 2. 4. ³⁶²⁹ kalistus B2. et
ita deinceps. ³⁶³⁰ et cum a. 6. ³⁶³¹ prolatis B 2. ³⁶³² p. e. s. et eccl. suæ desunt 5c. ³⁶³³ deest 6.
³⁶³⁴ est ei 5c. ei p. e corr. C1. ³⁶³⁵ r. eum 6. ³⁶³⁶ kalixtus 5b. 6. B1. semper C1. 3? 4. —
c. LXXI. inc. *Leibn.* ³⁶³⁷ trever. 5. treberensis ecclesiæ B4? ³⁶³⁸ deest 4. 5. 6. ³⁶³⁹ a. s. 5. ³⁶⁴⁰ sapien-
tes — personas et desunt C. que deest 5b. ³⁶⁴¹ u. a. desunt 6. ³⁶⁴² obedientias 6b. ³⁶⁴³ devotos C.
³⁶⁴⁴ deest 5b. ³⁶⁴⁵ amplectimur et eam 4. 5. 6. ³⁶⁴⁶ ydus 5b. ³⁶⁴⁷ et in C6. ³⁶⁴⁸ advocassie 6b. ³⁶⁴⁹ vil-
helmo 5. C. willelmo 6c. gillehelmo B1. ³⁶⁵⁰ comitis supra m. 6. ³⁶⁵¹ deest 5. 6. ³⁶⁵² dicitur 4. 5. vocatur
Luzel. 6.

NOTÆ.

(508) In epistola supra, Gest. c. 24., laudata.
(509) Cf. Gesta c. 27.

(510) Autun.
(511) C. 8.

profecisset, tandem cum non³⁶⁵³ haberet qui illo-
rum vesaniam armata manu posset reprimere, —
ipsi enim, si barbari provinciam hanc inpeterent,
illis debuissent³⁶⁵⁴ resistere, — utebatur in illos³⁶⁵⁵
anathematis ultione, die quadam dominica 8 Idus
Decemb. anno dominicæ incarnationis 1122, ponti-
ficatus³⁶⁵⁶ sui anno 21. Cujus³⁶⁵⁷ anathematis ver-
borum³⁶⁵⁸ series hunc habet modum (512).

*Propter continuas oppressiones quas ecclesia nostra
patitur, decernimus et Spiritus³⁶⁵⁹ sancti iudicio et
auctoritate nobis³⁶⁶⁰ concessa³⁶⁶¹ confirmamus³⁶⁶², ut
quicumque sive³⁶⁶³ in rapinis rerum ecclesiasticarum,
sive in combustione alicujus ecclesiæ, sive in captione
alicujus clerici, vel in quacumque indebita exactione,
sive in generalis vel³⁶⁶⁴ specialis³⁶⁶⁵ pacis violatione,
hactenus nos conturbavit³⁶⁶⁶, ad satisfactionem cano-
nice vocetur, passurus sententiam secundum merita,
obediens iudicium cum misericordia, rebellis³⁶⁶⁷ ju-
diciu sine misericordia. Ab hac autem³⁶⁶⁸ ulterius
quicumque supradictorum violator³⁶⁶⁹ inventus fue-
rit³⁶⁷⁰, hodierna excommunicatione prædamnamus,
et præcipimus ut ab omnibus ut sacrilegus devitetur,
suspensio ejus nomine in ecclesia ad iudicium³⁶⁷¹ ex-
communicationis jam super eo factæ et singulis domi-
nicis³⁶⁷² diebus repetendæ, ita ut quicumque ei com-
municaverit, si laicus, eodem anathemate feriat, si
clericus, ab ordine deponatur. Spolia quoque emens
vel dono³⁶⁷³ accipiens, ei cui et spoliator dampnationi
subjaceat. Congregationibus autem³⁶⁷⁴ licentiam da-
mus, ut quicumque eos in bonis stipendiorum suorum
læserit, eum cottidiana³⁶⁷⁵ excommunicatione prose-
quantur. Porro³⁶⁷⁶ archidiaconis concedo ut, ubi³⁶⁷⁷
aliis negociis impeditus adesse non potero, penitentes
ecclesiæ reconcilient, servato ordine in compositioni-
bus et ceteris ecclesiasticis consuetudinibus (513).*

Multa³⁶⁷⁸ quidem et alia probitatis fecit³⁶⁷⁹ insi-
gnia, quæ et ipse³⁶⁸⁰ ego vidi et aliorum recta re-

latione cognovi, quæ enumerare per singula gratia
vitandæ prolixitatis omisi. Hoc tantum scire suffi-
ciat, quod appropinquantem vitæ ejus³⁶⁸¹ terminum
laudabilibus admodum operibus antevenit³⁶⁸². Ete-
nim per nocturnam quietem solitus erat sanctorum
memorias silenter circuire illicque³⁶⁸³ in oratione
diucius persistere³⁶⁸⁴ et Dei propiciationem cum³⁶⁸⁵
eorum intercessione profusis lacrimis exorare. Sed
et loca ubi servi Dei et ancillæ in clausulis dege-
bant, uno tantum comite contentus, frequentabat, et
quæcumque habuissent necessaria tam in victu
quam in³⁶⁸⁶ vestitu ministrabat, atque eorum ora-
cionibus se devotius³⁶⁸⁷ commendabat.

25. Nec prætereundum quoque, quod³⁶⁸⁸ in Mo-
guntina³⁶⁸⁹ diocesi, in prædio suo quod Odenheim
dicitur, monasterium extruxit³⁶⁹⁰, ubi Deo famu-
lantes monasticæ professionis cœnobitas adunavit,
tantumque [de³⁶⁹¹] rebus prædiorum suorum dele-
gavit³⁶⁹², quantum posset³⁶⁹³ illic commorantibus
ad cottidianum victum sufficere* (514). Sed nec³⁶⁹⁴
hoc silendum, quod in Confluentia quoque³⁶⁹⁵ ha-
silicam beati Florini vetustate consumptam meliori
scemate et ampliori ambitu ex lapidibus tho-
phis³⁶⁹⁶ (515) sectis et politis, sicut usque³⁶⁹⁷ in
hodiernum diem conspicuum est, construxit (516).
Sed et³⁶⁹⁸ in Treveri (517), ecclesiam, in qua³⁶⁹⁹
beati Paulini et aliorum confessorum pontificum
Treverensium³⁷⁰⁰ necnon et corpora plurima mar-
tyrum Thebeorum sub Rictiovaro³⁷⁰¹ passorum re-
quiescunt, quam, sicut³⁷⁰² patrum nostrorum re-
latu didicimus (518), sanctus Felix Treverorum³⁷⁰³
episcopus, qui in ipsa requiescit, magno et spa-
cioso³⁷⁰⁴ ambitu primus fundavit, postmodum
vero³⁷⁰⁵ vetustate consumptam beatus Marus³⁷⁰⁶,
et ipse ejusdem³⁷⁰⁷ civitatis episcopus, quiq; ibi-
dem quiescit³⁷⁰⁸, in pristinum statum reparavit, iste
quoque nostris³⁷⁰⁹ temporibus ignis concrematione

VARIÆ LECTIONES.

³⁶⁵³ superscr. C1. ³⁶⁵⁴ r. d. 6. ³⁶⁵⁵ eos 6. ³⁶⁵⁶ p. s. a. 21. *desunt* 5b. ³⁶⁵⁷ cap. LXXII. *inc.*
Leibn. ³⁶⁵⁸ *deest* 6. ³⁶⁵⁹ s. sp. 6. B. et s. s. i. *desunt* B1. ³⁶⁶⁰ *deest* C6. ³⁶⁶¹ *commissa* 6. ³⁶⁶² *firmamus*
Mart. ³⁶⁶³ *deest* 5. ³⁶⁶⁴ sive 5a. ³⁶⁶⁵ in sp. B1. ³⁶⁶⁶ conturbaverit C. ³⁶⁶⁷ r. i. s. m. *desunt* C6. ³⁶⁶⁸ id
est 4 Idus Decembris *add. Mart.* ³⁶⁶⁹ violatorum 6. ³⁶⁷⁰ id est MCXXII dominico *add. Mart.* ³⁶⁷¹ *pergit*
6a. *iudicium* 5a. 6c. ³⁶⁷² diebus dom. 5b 6. ³⁶⁷³ *deest* B4? in dono 5b. *ubi mox*: a. ritui ut. ³⁶⁷⁴ *etiam*
Mart. ³⁶⁷⁵ *cottidie* C. ³⁶⁷⁶ *Reliqua desunt Mart.* ³⁶⁷⁷ nisi 5a. b. si 5c. ³⁶⁷⁸ c. LXXIII. *inc. Leibn.* ³⁶⁷⁹ f.
i. *desunt* 5b. ³⁶⁸⁰ ego i. 6. ³⁶⁸¹ sue B1. ³⁶⁸² *antecedit corr. antecessit* 6a. *antecedit* 6c. d. ³⁶⁸³ *illisque* B1.
2. C. ³⁶⁸⁴ *insistere* B1. ³⁶⁸⁵ *deest* 4. 5. 6. ³⁶⁸⁶ *deest* 4? B1? 4? ³⁶⁸⁷ *devotus* 5. 6. ³⁶⁸⁸ *deest* 5a.
³⁶⁸⁹ mogonciacensi B2. spirensi 4. 5. 6. B4. C. *quod correctoris esse videtur.* ³⁶⁹⁰ *construxit* B4. C.
³⁶⁹¹ *deest* B1. 2. 3. *add. in marg. C1. et ita* C3. de rebus *desunt* 5. ³⁶⁹² *deest* 5a. ³⁶⁹³ *possit* illis 5a.
³⁶⁹⁴ *neque* 6a. ³⁶⁹⁵ *deest* B4? ³⁶⁹⁶ *tophis* 5. 6c. B1. ³⁶⁹⁷ *deest* C. ³⁶⁹⁸ *deest* 5. ³⁶⁹⁹ in qua *desunt* B1.
³⁷⁰⁰ *trebirensium* C1. ³⁷⁰¹ *rictiovario* 4. s. r. p. r. *desunt* 5c. ³⁷⁰² s. *relatu seniorum nostrorum* 6.
³⁷⁰³ *treverensis* B2. *trebironum* C1. ³⁷⁰⁴ *spatio* C3. ³⁷⁰⁵ *deest* C3. ³⁷⁰⁶ *maurus* 6c. ³⁷⁰⁷ e. c. ep. 5. 6.
³⁷⁰⁸ *requiescit* C3. 4. ³⁷⁰⁹ *rep. nostris quoque* B1.

NOTÆ.

(512) Ex codice Epternacensi ediderunt Martene
et Durand Coll. I, p. 677, ubi ita inscriptum est:
Hoc decretum sanxit Bruno archiepiscopus, XXI
archiepisopatus sui anno.

(513) Cf. Wilhelmi comitis epistolam hac occa-
sione scriptam, ap. Hontheim Hist. I, p. 507.

(514) V. diploma Heinrici V ap. Hontheim I,
p. 485 n.

(515) Germanice *Tufsteine*.

(516) Cf. Brunonis dipl. de hospitali ibidem fun-
dato, Günther I, p. 166.

(517) In pervetusto rituali quondam ecclesiæ me-
tropol. tanæ legitur: *Anno Domini 1121, indict. 15,*
10 Kal. Nov. dedicata est hujus domus nova pars,
quæ est ad occidentem, cum altari sancti Nicolai
confessoris in ea sito, a domino Brunone venerabili
Trevirorum archiepiscopo, pontificatus sui anno 20,
in honore sanctæ et individuæ Trinitatis sanctique
Nicolai episc. et conf., cujus reliquiæ in eo conti-
nentur.

(518) Gesta c. 20, 25.

dirutam (519), Adalberti et Ruodolfi ³⁷¹⁰ ejusdem A ecclesie prepositorum industria, datis eis ³⁷¹¹ sumptibus, non juxta primæ quantitatis amplitudinem sed secundum facultatis suæ modicitatem ³⁷¹², reformavit. — Anno ³⁷¹³ autem Dominicæ incarnationis 1124, qui est annus ³⁷¹⁴ episcopatus ejus 23 ³⁷¹⁵, 7 Kal. Maii die ³⁷¹⁶ 6 feria ³⁷¹⁷, hora prima, animam reddidit. Cujus exequiis celebrandis affuerunt Trebericæ dioceseos episcopi Henricus Viridunensis, Cuonradus ³⁷¹⁸ Tullensis, et eum non longe ab antecessoris sui Egilberti sepulchro magno cum honore et totius cleri ac populi mœrore deposuerunt. Sedit ³⁷¹⁹ in episcopatu annis ³⁷²⁰ 23 ³⁷²¹, diebus ³⁷²² 24 ³⁷²³, et vacavit episcopatus ³⁷²⁴ menses 2, dies ³⁷²⁵ 8 ³⁷²⁶.

* C addit: Hisdem quoque temporibus sancti Eucharîi cenobium religione rebusque jam pene conlapsum per Eberhardum abbatem Kambergensem strenuæ ³⁷²⁷ religionis virum reparavit. Qui vetus monasterium, novum inchoans edificare, defecit, ejusque temporibus prefati Eberhardi sanctus Domini Mathias apostolus inventus est (520). Quantum autem ipsum locum Deus per multorum miraculorum signa provexerit, testis est omnis Trebitorum urbs, quæ etiam per meritum beati Mathiæ meliorationis suæ plurima indicia monstrat.

26 ³⁷²⁸. Post decessum vero ³⁷²⁹ Brunonis episcopi Godefridus ³⁷³⁰, majoris ecclesie decanus, in episcopatum successit. Ille de Leodiensi ³⁷³¹ parrochia extitit oriundus, Arnulfum ³⁷³² vero consanguineum suum, et majoris ecclesie, domus videlicet beati ³⁷³³ Petri, præpositum, virum videlicet ³⁷³⁴ religiosum et morum honestate præclarum, qui ecclesiam in honore ³⁷³⁵ sanctæ Crucis juxta Albam portam sitam constituit, Treverim ³⁷³⁶ secutus, ab Eberhardo ³⁷³⁷ Treverorum archiepiscopo clericus est designatus. Ille vero ³⁷³⁸, sicut et ³⁷³⁹ antecessor ejus, prædictus inquam præpositus, morum dignitate et animi liberalitate insignis, prius ³⁷⁴⁰ a Treverensibus, clero scilicet et populo, dilectus, et ab episcopis ejusdem civitatis Egilberto et Brunone multis ecclesiasticis

honoribus ditatus ³⁷⁴¹, ad ultimum decedente domino Brunone, sicut prædiximus, in episcopatum ³⁷⁴² est sublimatus ³⁷⁴³. Peracto vero anno episcopatus sui, insurgentibus contra ³⁷⁴⁴ eum quibusdam de clericis suis et introitum ipsius calumpniantibus [an. 1125-1126] — quorum calumpnia si justa aut injusta fuerit, Deus scit, ego nescio ³⁷⁴⁵ — tandem ab hoc causa est ³⁷⁴⁶ perducta, quod sentiens suam infirmitatem ad hoc ³⁷⁴⁷ onus non sufficere — jam enim ad decrepitam venerat ætatem, — videns etiam ³⁷⁴⁸, quod ³⁷⁴⁹ pro eo in ecclesia fraterna scindebatur caritas, quibusdam sibi adherentibus, aliis resistentibus ³⁷⁵⁰, ne causa esset hujus scismatis, circa finem tercii anni ab episcopatu est absolutus. Obtinuit ³⁷⁵¹ autem sedem ³⁷⁵² annis 2, mensibus 10, diebus 11.

B Supervixit autem ³⁷⁵³ postea annum unum, menses 5, dies 16 ³⁷⁵⁴, obiitque 18 ³⁷⁵⁵ Kal. Decembris die ³⁷⁵⁶, quinta feria ³⁷⁵⁷ (521), hora noctis 3 (an. 1128, Nov. 14). Quem sepelivit successor ejus ³⁷⁵⁸ in basilica sancti Petri majoris ecclesie sub arcu qui est ad meridionalem plagam.

27 ³⁷⁵⁹. Ille autem successor ejus nomine Meginherus ³⁷⁶⁰, eadem qua decessor ³⁷⁶¹ parrochia nobilibus et ipse parentibus ³⁷⁶² procreatus, et a puericia in Treverensi ecclesia educatus, morum honestate et personæ maturitate ad præsulatus honorem dignus profecto ascendisset, si antedictum Godefridum ³⁷⁶³ vel parcius impugnasset vel suæ rigiditati et indiscrecioni modum imposuisset. Mense Junio (an. 1127) electus, sequenti autumnio collecta milicia Treverensi castellum novum quod dicitur Bumaggen ³⁷⁶⁴ (522) primo inpetu cepit, Willelhum ³⁷⁶⁵ comitem ad condicionem pacis venire coegit, pacemque ³⁷⁶⁶ patriæ in brevi reformavit. Veniente quadragesima (an. 1128), iter suum Romam direxit, ubi a papa Honorio ordinatus ³⁷⁶⁷ et pallio dignitatis ³⁷⁶⁸ est decoratus (523); unde ³⁷⁶⁹ reversus a clero et populo Treverensi ³⁷⁷⁰ honorifice est susceptus. Deinde dum nimio zelo rectitudinis de incontinentia clericorum multa sæve ³⁷⁷¹ dis-

VARIÆ LECTIONES.

³⁷¹⁰ rodolphi 5a. rudolfi 4. 6. B1? C. rodolphi 5b. ³⁷¹¹ ei 5 a. c. ³⁷¹² modum 5. 6. B4. C. ³⁷¹³ Novum caput incipit C. — autem deest 5b. ³⁷¹⁴ deest C5. 4. ³⁷¹⁵ XXVIII. B4? qui — 23. desunt 5b. ³⁷¹⁶ deest 6. ³⁷¹⁷ deest 5. ³⁷¹⁸ conradus 5. alii. ³⁷¹⁹ s. autem C. ³⁷²⁰ annos 6. B1. C. ³⁷²¹ XX 6c. menses tres add. ³⁷²² 6a. b. d. ³⁷²³ dies 6. B1. 5. 4. C. ³⁷²⁴ XXIII. 6a. XVIII. 5b. c. XXIII — duos dies desunt 5a. ³⁷²⁵ deest C6. ³⁷²⁶ et dies C6. ³⁷²⁷ C6. add. : et cætera. ³⁷²⁸ strenuæ C1. ³⁷²⁹ c. LXXIV. Leibn. Hujus capituli loco in cod. B2. narratio uberius exstat, quam infra edimus. ³⁷³⁰ deest 6. C6. ³⁷³¹ godefridus B1. ³⁷³² leodicensi 4. 6a. ³⁷³³ arnoldum 5. 6. B4. C. ³⁷³⁴ sancti 6. ³⁷³⁵ deest 6. scilicet 5. C. ³⁷³⁶ honorem B4. ³⁷³⁷ treberim 5. 6. ³⁷³⁸ eberardo 6. ³⁷³⁹ deest 5b. ³⁷⁴⁰ deest 6. ³⁷⁴¹ primo 5. ³⁷⁴² est d. 5b. ³⁷⁴³ in episcopatu B1. ³⁷⁴⁴ sublevatus 4. ³⁷⁴⁵ in B4? ³⁷⁴⁶ n. e. d. s. C. ³⁷⁴⁷ deest 5b. ³⁷⁴⁸ deest 5. 6. ³⁷⁴⁹ q. in e. f. pro eo 6. ³⁷⁵⁰ sibi r. 6. ³⁷⁵¹ Occupavit autem pergit B2. cum hoc textu. ³⁷⁵² episcopatus C. ³⁷⁵³ vero annum 6. ³⁷⁵⁴ VI. 4. 5. 6. — Obiit autem 5b. ³⁷⁵⁵ VIII. C. ³⁷⁵⁶ die — 5. desunt 6. ³⁷⁵⁷ deest 5b. f. V. B1. ³⁷⁵⁸ deest 4. ³⁷⁵⁹ c. LXXV. Leibn. — C1. add. rubram: De Meginhero. ³⁷⁶⁰ meyerus 4. megenheres B1. semper. ³⁷⁶¹ d. ejus 4. B4. ³⁷⁶² deest 5a. petentibus 6c. ³⁷⁶³ gotefridum B4. ³⁷⁶⁴ humage 5. 5a. c. 6. bunnage B4. bunnage C. humage 5b. huniage C 6. novum de quo ante jam dictum est, pr. B2. ³⁷⁶⁵ wilhelmum 5. C. alii. wilclmum 6a. ³⁷⁶⁶ que deest 5b. ³⁷⁶⁷ est o. et p. d. d. 6. ³⁷⁶⁸ pallii dignitate 4. 5. 6. ³⁷⁶⁹ Inde 5. ³⁷⁷⁰ treverico C. ³⁷⁷¹ deest 5. 6.

NOTE

(519) A. 1092, Kal. Aug., Ann. S. Eucharîi, SS V, p. 10. Cf. hac de re locum ex Miraculis S. Modoardi infra editum.

(520) V. hujus rei narrationem infra editam.

(521) Nov. 14. feria quarta a. 1128. fuit.

(522) De hujus loci situ non constat, neque de Numagen cogitandum est.

(525) Cf. Honorii diploma, Günther I, p. 209.

poneret sine condimento discrecionis, magnam sibi A comparavit invidiam, et quam nec dici fas est acquisivit infamiam. Et ³⁷⁷² forte ³⁷⁷³ eodem tempore Francorum res publica valde turbabatur. Nam paucos ante annos Heinrico imperatore hujus nominis rege quinto sine prole defuncto (*an.* 1125), proceres Francorum apud Mogontiam Leodegarium ³⁷⁷⁴ ducem Saxonum in regnum elevaverant ³⁷⁷⁵, eorumque decretum Romani laudaverant, cum ecce Fredericus ³⁷⁷⁶ dux Alamannorum, ejusdem Heinrici imperatoris ³⁷⁷⁷ ex sorore nepos, facta conspuratione ³⁷⁷⁸ cum quibusdam justiciæ inimicis, fratrem suum Cuonradum ³⁷⁷⁹ regno substituit, magnamque belli materiam et contentionis fomitem hac de re ³⁷⁸⁰ suscitavit (*an.* 1127-1128). Quod ubi Honorius papa comperit, Cuonradum omnesque sibi faventes excommunicationis vinculo colligavit, et Meginhero ³⁷⁸¹ archiepiscopo ordinato jam reversuro, ut in sede ³⁷⁸² sua eundem Cuonradum excommunicaret per obedientiam præcepit. Quod ³⁷⁸³ ille quoque ³⁷⁸⁴ sine mora perfecit.

28 ³⁷⁸⁵. Anno igitur ordinacionis suæ 2 (1129), mense Novembrio, cum jam ³⁷⁸⁶ erga multorum animos ³⁷⁸⁷ ea qua ³⁷⁸⁸ dixi causa esset odiosus, Romam ire disposuit, ut consilio apostolici vel auxilio ea quæ se gravabant alleviaret. Quo tempore prædictus Cuonradus minus ³⁷⁸⁹ in Theutonico ³⁷⁹⁰ prosperatus, regnum Italicum tamquam et illud sibi deberetur, invadere cupidus, ibidem in Italia morabatur, ubi Meginherum episcopum ³⁷⁹¹ per exploratores proditum ³⁷⁹² cepit, eumque ³⁷⁹³ apud Parmam civitatem custodiae deputavit, ubi sequenti anno (1130), jam ³⁷⁹⁴ oculorum lumine ex afflictione amisso, Kal. Octobris obiit. Episcopus ³⁷⁹⁵ Parmensis vestibus, quas sibi ipsi ³⁷⁹⁶ morituro paraverat, corpus ³⁷⁹⁷ indutum in majori ecclesia sepelivit.

29. ³⁷⁹⁸ Post hunc Treveri ³⁷⁹⁹ Brunonem, ecclesiæ Treverensis ³⁸⁰⁰ canonicum, Brunonis quon-

dam archiepiscopi nepotem, elegerunt 7 Idus Decemb. Quod ille omni ³⁸⁰¹ nisu, maxime causa inopiæ hujus ecclesiæ ³⁸⁰² rennuebat, re autem ³⁸⁰³ vera, ut post ³⁸⁰⁴ claruit, majoris episcopatus gloriam affectabat; et hoc cum gratia apostolici Innocentii ³⁸⁰⁵ faciebat, qui eo tempore in Gallis commanens, diversis in locis concilia celebrabat ³⁸⁰⁶. Nam quando Meginherus ³⁸⁰⁷ episcopus ³⁸⁰⁸ Romam ³⁸⁰⁹ pergens captus et custodiae traditus fuit, bellum quoque ³⁸¹⁰ inter Romanos conflatum est de loco Innocentii et Anacleti, Honorio papa defuncto. Quorum prior electione auctentica ³⁸¹¹ cleri et populi intronizatus et consecratus defuncto successerat, alter autem ³⁸¹² factione nobilium Romanorum, quorum ipse propinquitate pollebat, papatus sibimet ³⁸¹³ honorem assumpserat. Maximo autem motu horum gratia ³⁸¹⁴ concitato, Innocentius papa ³⁸¹⁵ templum sancti Petri fugiens intravit, quem Anacletus obsessum, tormentis quoque ³⁸¹⁶ machinisque adhibitis, de templo et urbe fugavit. Pulsus Roma, Gallias ³⁸¹⁷ Innocentius petiit ³⁸¹⁸, ubi eum legati Treverensium ³⁸¹⁹ adeuntes, ut electionem suam ³⁸²⁰ firmare ³⁸²¹ et perficere non differret postulabant. Quibus ipse respondit, ut alium ad hoc idoneum quem vellet eligerent ³⁸²²; nam Brunonem nec ipsi nec alterius ecclesiæ filii episcopum habere possent ³⁸²³. Hoc responsum apud Leodium in quadragesima acceperunt ³⁸²⁴. (*An.* 1131, *Mart.*) Sequenti pascha (*Apr.* 19) cum rex Lotharius ³⁸²⁵ omnesque principes Treverenses ³⁸²⁶ Treveri ³⁸²⁷ convenissent, pars cleri primicerium Mettensem ³⁸²⁸ Adalberonem ³⁸²⁹ eligebat ³⁸³⁰, principes tamen et populus acriter repugnabant. Qua dissensione per continuum annum ³⁸³¹ protracta ³⁸³², tandem jussu apostolici et imperio regali sedata, altero pascha intronizatus est Adalbero ³⁸³³ anno dominicæ incarnationis 1132 ³⁸³⁴ (*Apr.* 10).

VARIÆ LECTIONES.

³⁷⁷² c. LXXVI. *inc. Leibn.* ³⁷⁷³ fere 5. ³⁷⁷⁴ lotharium 4. 5. 6. B4. C. ³⁷⁷⁵ elevaverunt B2. ³⁷⁷⁶ frithericus B2. frid. C. ³⁷⁷⁷ deest 5c. B1. C. ³⁷⁷⁸ nepos inito consilio cum quibusdam faventibus sibi fratrem C1. *e corr. sec. manus et ita* C5. 6. ³⁷⁷⁹ conradum 5. cunradum 6. *semper.* ³⁷⁸⁰ deest, causa post addito, C1. *et ita* C3 *sqq.* ³⁷⁸¹ megih. 5a. b. *et ita infra.*—episcopo trever. ordinato 5b. ³⁷⁸² sua sede 5. ³⁷⁸³ Quod—perfecit *desunt* 6a. ³⁷⁸⁴ deest 4. 5b. ³⁷⁸⁵ *Wytt. plura ex opere Lind. et cod. Eberh. Clus. inseruit, quæ s. XV. XVI. conscripta ut nullius pretii omisimus.* ³⁷⁸⁶ deest 5b. ³⁷⁸⁷ annos 6a. ³⁷⁸⁸ que B1. C6. ³⁷⁸⁹ minor C. ³⁷⁹⁰ theuthonico 5a. c. teutonico C. teuthonico regno 6. ³⁷⁹¹ archiepiscopum 5b. ³⁷⁹² p̄dictum 5a. b. dictum *corr.* prædictum 5c. ³⁷⁹³ eundemque 5a. ³⁷⁹⁴ deest 5b. ³⁷⁹⁵ Ep. vero B1. ³⁷⁹⁶ deest B1. ³⁷⁹⁷ c. ejus B4. ³⁷⁹⁸ c. LXXVII. *Leibn.* ³⁷⁹⁹ treverici 4. treverenses B1. treviri C1. ³⁸⁰⁰ deest 5. tr. eccl. 6. B1. trevericæ C. ³⁸⁰¹ maximo nisu causa 6. ³⁸⁰² *vocabulum erasum* C1. ³⁸⁰³ deest 5a. ³⁸⁰⁴ postea 5. ³⁸⁰⁵ g. i. pape 6. *deest* B 1. ³⁸⁰⁶ celebrat C3. ³⁸⁰⁷ megiherus 5a. meginerus 6c. migeherus 5b. meinherus B2. ³⁸⁰⁸ deest 5. 6. ³⁸⁰⁹ roma C. ³⁸¹⁰ q. conflatum est i. r. de 6. ³⁸¹¹ autentica 5a. 6. ³⁸¹² vero 6. ³⁸¹³ sibi 6. ³⁸¹⁴ h. g. *desunt* B1. ³⁸¹⁵ deest 6. ³⁸¹⁶ et t. 6. q. t. B2. ³⁸¹⁷ i. g. 5. 6. ³⁸¹⁸ adiit 4. 6. adivit 5. ³⁸¹⁹ *trorum* 5a. treverorum 4. 5c. 6. trevirorum B4. C. treverenses B2. canonicorum 5b. ³⁸²⁰ deest 4. 5. 6. ³⁸²¹ firmaret (*confirmaret* 6c.) et perficeret post 6. ³⁸²² el. q. v. 5. a. eligerent quem idoneum scirent 6. ³⁸²³ potuissent 5. B4. C. h. non potuissent 4. ³⁸²⁴ receperunt 5. ³⁸²⁵ lotarius B2. ³⁸²⁶ deest 5b. B2. 5. *Rorum* 5a. treberorum 5c. tr. 6a. treberenses B1. trevirorum B4. C. ³⁸²⁷ treverim 6. treberi 5b. B4. 2. *alii.* ³⁸²⁸ deest B2. ³⁸²⁹ alberonem 4. 5. 6. ³⁸³⁰ eligebant 4. 5. 6. ³⁸³¹ deest C. ³⁸³² protractata 5. ³⁸³³ albero 4. 5. 6. adelbero B1. C1. ³⁸³⁴ millesimo C. vicesimo secundo 6c. B2. trigesimo tercio B3.—*Addit*: 6c: Explicit liber in historia Treberorum; 6d: Explicit hystoria Treberorum; B2: Expliciunt gesta Treverorum.—*Codices* 5. continuationem recentiorem addunt

GESTA GODEFRIDI ARCHIEPISCOPI ⁵⁸³⁵.

1. Igitur post excessum Brunonis episcopi Gothfridus ³⁸³⁶ in episcopatum successit. Hic de Leodicensi parrochia progenitoribus admodum nobilibus, patre Rutfrido, matre Fridesinda nomine, ex vico qui Falmanies dicitur extitit oriundus ³⁸³⁷. Arnoldum avunculum suum, majoris æcclesiæ, domus videlicet beati Petri apostoli prepositum, Treberim secutus, ab Everhardo Treberorum episcopo clericus est designatus. Verum ubi in matura libertate potitus est, continuo per cocquevos, quibus luxus et desidia cordi est, amare vicia, corruptæ viæ traritem incedere perdocetur, ac velud equus infrenis, rectore contempto, recti itineris ³⁸³⁸ lineam dereliquit. Propterea enim ab Arnolde supra memorato in ministerium Heinrici quarti regis delegatus est, ut, quia de morum ejus irreligiositate regulariter non speraret ullum ecclesiasticum honorem contingere, si facultas subpeteret, videlicet si ecclesiarum quisquam vita decederet, si nequiret canonicæ, regia saltem intruderetur potestate. Contigit itaque temporum labente curriculo, decanum domus Treberensis diem extremum claudere, et non multo post archidiaconatus officium, alio quoque ibi obeunte, vacare; quod ut regi innotuit, directis mox ad Egilbertum episcopum litteris, mandavit, ut supra memoratum Gothfridum illis honoribus sublimaret, quod nisi faceret, regem offenderet. Jam vero adeptus, si debuisset quempiam claustralis stipendii vel altaris dono investire, non faciebat sine muneris assecutione; more diabolico non passus se solum interire, quin et alios satagebat secum precipitare, presertim cum ex decretis pontificum Romanorum tam vendentes quam ementes honores æcclesiæ sint dampnati anathemate. Cum autem nec sic satis libere sibi videretur canonicas posse venundare — prior enim decano prepositus debet investire — affectavit et ipse, ³⁸³⁹ si quas posset preposituras acquirere. Igitur congregationi beati Symeonis super portam civitatis preerat quidam Uodelricus nomine, natus de finibus Aquileiæ, quem idem Gothfridus ³⁸⁴⁰ per Martinum quendam capellanum suum ita circumvenit, ut, si Aquileiam remeare voluisset, preposituræ suæ eum heredem substitueret; cum utique non dignitates æcclesiasticæ jure hereditario, sed probatis vitæ sanctitate sint conferendæ, quorum vita subditis sit vivendi norma.

2. Itaque corrassa hinc et inde thesauri magna congerie, cum Bruno obisset (an. 1124), cepit totis

A desideriiis anhelare, ut in locum ejus potuisset assurgere. Misit ergo per secretarios suos Heinrico regi mille centum et ultra, ut dicitur, marcas argenti, et ita eum sibi conciliavit, ut, cum Treberenses venirent et dari sibi episcopum expeterent, et quidam illius ineptiam pretenderent, rex non eo minus omitteret quin eum episcopum constitueret. Erat enim senilis desipientiæ, plenus furore iracundiæ, discretionis permodicæ, qui nec domui ³⁸⁴¹ suæ bene noverat preesse. Pro hujusmodi eligere eum episcopum formidabant. Set tamen ³⁸⁴², vellent, nollent, intronizatus est die 6 Nonas Julii. Statimque missa legacione mandavit episcopis æcclesiarum subjectarum Trevericæ metropolis, quatinus Treberim convenientes ipsum consecrarent antistitem. Quam videlicet consecrationem sui licet ipse voluisset accelerari, tamen diversis causarum intercedentium ³⁸⁴³ prepediebatur obstaculis. Ecce enim Stephanus Metensis episcopus, ut audivit quod prefato ordine intraverit, illo venire dissimulavit; venisset tamen, si pallio quo avunculus suus Calistus papa eum honoravit, in consecratione metropolitani permissus fuisset indui. Non enim nisi pallio indutus voluit interesse consecrationi. Quare autem eo non sit permissus indui, causa hæc est: quoniam quasi in ³⁸⁴⁴ injuriam metropolis æcclesiæ eo gloriabatur se indui, nec in ejus ³⁸⁴⁵ usu ullum voluit in metropolitano habere respectum. Est et alia causa, quare consecrationi premissæ noluerit interesse. Inter ipsum Stephanum et Heinricum Virdunensem episcopum facta est contencio, quis eorum metropolitanum consecraturus esset episcopum, Stephano pretendente sedis suæ principatum, Heinrico autem ordinationis suæ prioratum. Set uter eorum justiore proposuerit causam, edisserat, maxime cum Stephanus quodam fastu superbiæ, Heinricus vero ratione voluerit consecrator existere; nisi si forte æcclesia Metensis in privilegiis habeat, quod suus episcopus sit metropolitanum consecraturus. Interea dum hæc agerentur supervenit forte quidam cardinalis, Willelmus nomine, Prenestinus episcopus, dicens se ab apostolica auctoritate directum, ut quocumque in loco episcopos non consecratos vel aliud quodlibet hujusmodi negotii imperfectum invenisset, adimpleret. Quem ut Stephanus Metensis Treberim venisse comperit, directis ad eum litteris, primum quidem per karitatem rogavit, et postea ex apostolica auctoritate interdixit, ne quid ³⁸⁴⁶ sui or-

VARIÆ LECTIONES.

³⁸³⁶ Hæc in cod. B 2. fol. 43. leguntur. ³⁸³⁶ guothfridus erasa littera u cod. ³⁸³⁷ oriūdus erasalittera u cod. ³⁸³⁸ iteneris corr. itineris c. ³⁸³⁹ post suppl. c. ³⁸⁴⁰ guthfr. c. ³⁸⁴¹ domue corr. domui c. ³⁸⁴² post suppl. c. ³⁸⁴³ intercedencium c. quem ad litteram fere secutus sum, Scripsi tamen in verborum fine æ pro e, ³⁸⁴⁴ deest c. ³⁸⁴⁵ eis c. ³⁸⁴⁶ quod legendum, aut post quid supplendum est P.

dinis esset, ipse facere presumeret. Quo contra ille apostolicæ auctoritatis litteras in hoc opus sibi datas protulit ³⁸⁴⁷, hunc modum continentis :

Kalistus episcopus, servus servorum Dei, carissimis nobis in Christo fratribus archiepiscopis ceterisque ecclesiasticis ordinibus per Galliam, Germaniam et Franciam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Mittimus ad vos fratrem nostrum Willelhelmum Prenestinum episcopum, dantes ei cum vestra caritate licenciam, ut si qui sint in vobis episcopi non consecrati, consecret, et, si qua sunt alia hujusmodi ecclesiasticorum negociorum minus perfecta ³⁸⁴⁸, in omnibus inoffensa fraternitate consummet. Pax vobis.

Has itaque cum in auribus omnium qui aderant exposuisset, adjecit : *Si frater noster Metensis consecracioni metropolitanae voluerit interesse, ego vita comite ero ei adjutorio, si vero venire non maturaverit, prout dominus permiserit, ego vicem ejus adimplebo.* Denique illi propter supra memoratas causas Treverim venire nolenti, prefatus cardinalis, cooperantibus episcopis Heinrico Viridunensi et Cuonrado Tullensi, premissum Guodefridum consecravit episcopum, die dominica 7 Idus Septembris.

5. Ita demum ordinacionis suæ compos effectus, quadam vice, cum debuisset, ut moris est, in ambone fidelibus verba salutis adnunciare, et quomodo de sancta trinitate sciendum esset elucidare, ita irrationabiliter et inordinate disserebat, ut hii quos docere debuerat potius eum hereticum quam catholicum estimare potuissent, si non magis, ut erat, ejus eloquenciæ inscientiæ, quam pravitati hereticæ addixissent. Verum namque est, quod beatus Hieronimus ait : *Stulti sunt, qui, cum loqui nesciant, tacere non possunt.* Ut enim unum de multis locucionis suæ erratibus exponamus, cum, ut diximus, in ambone constitutus fidei verba explanare voluisset : *Credite, inquit, quia tres domini unus dominus est, personas dominos interpretans, cum ab orthodoxis tres Deos aut dominos dicere prohibeamur, ut beatus Athanasius Alexandrinus in edicione fidei catholicæ proposuit dicens : Sicut singillatim unamquamque personam Deum ac dominum confiteri christiana veritate compellimur, ita tres Deos aut dominos dicere catholica religione prohibemur.* Proinde ne corrumpantur — testante enim apostolo *corrumpunt mores bonos colloquia mala* (1 Cor. xv, 33) — unus in viam suam disputans inter se, istum quasi novæ fidei verba inaudita set heretica proferre, numquam doctorum suorum quempiam hujusmodi protulisse. Et quidem de simplicioribus aliqui exinde scandalizati et seducti fuissent, nisi industris cleri predicacione viæ restituti atque secundum christianæ veritatis professionem instructi audissent, quod unus et idem Deus indivisus et inscissus trinus sit in

A personarum distinctione, unus in deitate substantiæ.

4. Porro paucis adhuc innotuerat, quod episcopatum precio comparaverat, cum ecce insurrexerunt in eum ex equestri ordine viri iniqui, exigentes, dari sibi promissa beneficia, mercedem videlicet favoris, quoniam ipsi eum magis favore suo quam ecclesiastica electione constituissent. Quibus cum ille plurima episcopalium reddituum concederet, nec tamen satis eis ad placitum impertiret, calumpniato eo abscedebant ³⁸⁴⁹, et aliqui ex eis in ejus injuriam castra instituebant, alii predaciones, alii concremaciones exercebant, adeo ut nostris quoque temporibus, sicut antiquitus factas legimus, devastaciones hujus Trebericæ civitatis deploremus. Denique si qui de ³⁸⁵⁰ clero, aut etiam de reliquo populo, ad opus suum de civitate exeuntes, hac sive illuc habuissent divertere, capiebantur, calumpniabantur, et omnia sua eis tollebantur. Tocius autem hujus interitus auctor et predux Willelhelmus, cujus proximo sermone mentio est (524), comes, et filius ejus Cuonradus, qui sicut patriæ possessionis, ita quoque heres et imitator tocius exstitit iniquitatis; et si quomodo non per omnia equalis patri in malicia erat, magis illum scelerum immensitate quam ulla preivit diminucione. Horum cooperatores exstiterunt ipsorum tam ministri quam liberi — si tamen quis liber ³⁸⁵¹ dicitur qui servus est iniquitatis et esse convincitur — æcclesias diruentes, et lapidibus inde sumptis, cum alii pro manibus non erant, castra sua, quod dictu quoque nefas est, construentes. Ex quibus quidam Brunicho in cacumine cujusdam montis, miliario ab urbe plus minus secundo, turrim extruxit, quæ bis igne de celo veniente conflavit; nec tamen ille ab injusticia vertit. Mirum est quod referam, et fortasse paucorum auditui credibile; verumptamen noverint, quod, et me super hoc opstupescente et pro rei novitate fidem adhibere nolente, relator eorum quæ dicturus sum, testificans in Deo vera esse et vidisse se simul et audisse quæ diceret, aiebat, quod supra nominatus Brunicho idem hoc castrum suum, quod utique circumjacentis provinciæ plaga et destructio erat, ut ita dicam, fidei et custodiæ satanæ commendasset; qui videlicet sathan mira et incredibili familiaritate circa ipsum castrum discurrebat, ac ne longius idem sathanas quasi a castro declinaret, porcionem stipendii trium hominum ad opus ejus in secreta parte domus cottidie hora prandii deferre jussit; quod quam cito depositum, absumptum est in momento coram eo qui detulit; nec tamen ille devorantem vidit, sed sonum, quasi voces canum certantium audivit.

5. His igitur et hujusmodi tribulacionibus multis et malis afflicti Treberici, ad eum, cujus causa

VARIE LECTIONES.

³⁸⁴⁷ protulit c. ³⁸⁴⁸ perfecta quam in c. ³⁸⁴⁹ abscedebant c. ³⁸⁵⁰ deest c. ³⁸⁵¹ quis libet c.

NOTÆ.

(524) Gest. addit. c. 24.

hec omnia illis inferebatur, Guotfridum inquam dictum episcopum, congregabantur, et ita ipsum compellarunt: *Quamdiu ista passuri sumus? Qui ait: Vos scitis perfidiam et maliciam tocius cognationis illius pessimæ, quæ de castello Lucelenburch dicto ³⁸⁵³ oriunda est, quantis adversitatibus antecessores meos, mei utique respectu apostolicos viros, affecerunt; ut prophetæ verbis utar: « Non enim melior sum quam patres mei (III Reg. XIX, 4); » nempe qui nos impugnant, ipsi nostri protecturi erant. At illi responderunt: Num si materiali gladio defendere nos non potes, quare saltem spirituali nos non defendis? Et ille: Numquid, ait, audistis, quomodo illi auctoritatem episcopalem parvipendunt, dicentes, non posse me quemquam vinculo spirituali vel ligare vel absolvere, quoniam predecessorum meorum in hac sede archiepiscoporum pallii videlicet non fungor honore, pro quo acquirendo, vos videtis, quod corporis infirmitate prepeditus domnum papam adire non possum. Set sicut sæpius, ita iterum et nunc obsecro: vos segregate michi de vobis prudentes utriusque ordinis viros, qui tanta legacione digni habeantur, et ego eis viæ subsidia ministrabo. Responsumque est ei: Ex parte quæ loqueris vera sunt, sed aliud nobis insinuatur ab his qui nos persequuntur, comminantibus, non ante nos pacem habituros, quam munera quæ ipsis pro electione tui spondesti persolveris. Verumptamen ut omnibus pateat ³⁸⁵³ quod in nobis non obsistat, nos domnum papam in nomine tuo adhibimus, et tribulationem loci nostri exponemus, dicemusque, si tibi visum fuerit, quod quia pallium metropolis nostra non habeat, hanc esse causam, quare non possis impugnatores hujus æcclesiæ nostræ comprimere, addemusque, ut pro Dei nomine meminerit tribulationis nostræ, debitum honorem æcclesiæ nostræ concedendo. Itaque in hec verba accinguntur viæ honoratioris viri ³⁸⁵⁴ utriusque ordinis.*

6. Cumque Romam pervenissent, illie fama rei seriem deduxerat omnem. Cum ergo causam sui adventus in auribus domni Honorii, tunc Romani pontificis, exposuissent, ³⁸⁵⁵ ipse, narrato eo quod audierat super ingressu hominis illius — ita enim ipsum nominavit — Guotfridum dico, perquisivit, si rerum harum innoxium voluissent illum juramento comprobare, et negantibus, ait: *Homo ille sanctam Dei æcclesiam, non habentem maculam aut rugam, symoniacæ pravitalis decoloravit infamia ³⁸⁵⁶; unde nisi expurgatus fuerit, cum pace ecclesiæ episcopare non poterit. Ecce ego ultra Alpes missurus sum fratrem nostrum Petrum, cardinalem diaconum tituli sanctæ Mariæ in via lata, sapientem utique et discretum virum, pro disponendis in partibus illis ecclesiasticis utilitatibus. Qui cum ad vos venerit, obedite illi sicut et michi, statuaturque dies et locus, ubi loci in provincia vestra competens visum fue-*

rit, ibique sedente hoc loco iudicis, et advocatis circumjacentis provinciæ episcopis et aliis quibusque religiosis personis, homo ille conveniatur; si innocens inventus fuerit, dimittatur, sin autem, amoveatur. Nos vero æcclesiæ vestræ, antiquæ illi et nobili Trebericæ metropoli, propicio Deo, debitum non abnegamus honorem, verumptamen cum eadem æcclesia ad priorem fuerit restituta decorem. Et responso accepto, hii ³⁸⁵⁷ qui missi fuerant absoluti, in sua sunt restituti.

7. Denique cum jam fere ad omnium per circuitum noticiam devenisset, omnesque ejus detestarentur ingressum, eos, quos supra memoravi pro se Romam directos, sepius laccessivit, quod tam infamis de eo rumor processerit, ipsorum culpæ esse dicens. Set ex eis quendam Theodericum nomine, diaconum domus, virum acrem ingenio et ambiciosum valde, per supra memoratum presbiterum suum Martinum et Bolsorem quendam, quem hic archidiaconatus officio sublimaverat, quia cum jam dicto Martino ipsi episcopatum emptum ierat, aliis insciis, data et promissa pecunia corrupit, ut contra alios ipse defensor ejus fieret. Nam præ ceteris majoris erat eloquenciæ et auctoritatis, set et animi duplicis, qui utrimque manu firmaverat, hic, quod æcclesiæ causam ageret, illic, quod adjutor ejus fidelis existeret. Qui demum cum crebro adversus eum factos conatus evacuasset, persepe etiam incitaret, justo Dei iudicio, illo genere morbi quem Græci lienteriam ³⁸⁵⁸ nominant infirmatus, insperato, cum surraxisset ut ventrem purgaret, simul cum egestione expiravit.

8. Proinde cum definitus concilii super hæc re futuri terminus appropinquaret, indicitur Tulli concilium 3 Idus Martii, mediante quadragesima (an. 1127, Mart. 13). Ubi presidente prelibato Petro cardinali, cum episcopis Stephano Metensi Heinricho Tullensi et Gerhardo Trecasino, et abbatibus quam pluribus et obtimatibus regionis, primo omnium Petrus, prolatis coram litteris domni papæ, continentibus relatam ad apostolicam sedem de hujus intronizatione infamiam, legit; deinde consedentes ex ordine commonuit obediencia Romanæ æcclesiæ, quam prevaricari nefarium est, ut quod super hoc scirent edicere non omitterent. Quanta tunc audiret, explicare non sufficio, maxime cum plerique vidisse se, alii audisse se conclamarent, hoc itaque certum se habere, quod si quis diffideret, voluissent jurejurando fidem facere. At ille ut vidit prope modum confusum, aliud quod diffugii non habens, dicebat: quia comparium suorum, episcoporum videlicet, nullus illic compareret, qui hujus eum facti accusaret, justum sibi videri, quod de sola infamia solius sui manu ei ³⁸⁵⁹ se expurgare licuisset. Quod negantibus et dicentibus accusatum utcumque a

VARIÆ LECTIONES.

³⁸⁵³ dicta corr. dicto c. ³⁸⁵³ pareat c. ³⁸⁵⁴ loci c. ³⁸⁵⁵ ipso corr. ipse c. ³⁸⁵⁶ infamia corr. infamia c. ³⁸⁵⁷ his e. ³⁸⁵⁸ lienteriam c. — i. e. λειντερία. ³⁸⁵⁹ post summl. c.

catholicis et veracibus personis, quin et, cum liceat A cuicumque personæ, ut aiunt scorto, in veritate compertam symoniam dumtaxat zelo Dei accusare, debere eum religiosorum se fratrum testimonio expurgare; lectisque super hoc in commune plerisque sanctorum decretis, inter legendum venit quidam bajulus litterarum subscriptarum Mogonciensis episcopi, in quibus se legatum apostolicæ sedis nominat; quod quam indigne omnes acceperint, noverrunt qui presentes audierunt. Quæ dum lectæ coram omnibus fuissent, ita Petrus Guothfridum alloquitur: *Querebaris prius, frater, irrogari tibi violentiam, eo quod non esset qui coepiscoporum te accusaret; ecce audis, qualia iste adversum te testificatur!*

9. Cum ergo non haberet idoneum quid obtendere, indicitur aliud concilium Wormaciæ, illicque injungitur, ut eo conveniens cum episcopis sex ipseque septimus se expurget. Humanius autem decreverunt, petentibus pro eo omnibus misericordiam Dei et clementiam domni Honorii summi pontificis, ut episcopis tribus, abbatibus duobus, presbiteris similiter duobus boni testimonii se debeat expurgare die ab hinc 64°, quod est Idus Maii, dominica proxima ante pentecosten. Quo videlicet induciarum spacio decurso, ubi Wormaciam ventum est, non habuit de injunctis personis qui adjuvarent eum. Erant autem ibi supradictorum episcoporum duo, Viridunensis et Tullensis, nec non et alii tres, Bucko ipsius civitatis et Sigefridus Spirensis et Uodalricus Constantiensis, vir valde religiosus. Quibus conseden-

tibus, Henricus Viridunensis, qui et Tullo, de iudicio interrogatus hoc edixit: quod, quia antedictas personas³⁸⁶⁰ ad expurgandum se non produceret, justum esse, ut depositis episcopalibus ab officio cessaret. Unde ille indignatus et iracundiæ spiritu repletus, cepit exortari eos qui secum erant, ut egressi foras³⁸⁶¹ arma corripere; et regressi intro partem eorum quæ sibi adversa fuerat trucidare pararent. Quod qualiter gratia Dei interveniente omiserint facere, referre non est ab re. Nempe ille peccatum peccato adjiciens, sumpto sacro ewangelio, juravit in eo de inposito sibi crimine innocuum se esse. Quo facto, sui summa cum festinatione accurrentes, et ad manus illum trahentes, eduxerunt de concilio, et quasi voluntatis suæ compos effectus fuerit et obtinuerit suum honorem, per viam incedebant cum cantico; sicque ille conventus impiorum evasit manus. Tunc cardinalis, habito super hoc episcoporum et totius cleri consilio, decrevit, ipsum cum³⁸⁶² omnibus qui eum de medio sustulerant excommunicare in crastinum. Quod ut audierunt, omnes se de illius contubernio subtraxerunt, ita ut qui pridie turba multa comitatus de concilio exierat, sequenti die cum vocatus adveniret, vix unum qui eum sequeretur habebat. Unde conterritus in faciem se prostravit, omniumque miserationi expositus, tantum vitæ necessaria concedi sibi impetravit; nichilque moratus, licet invitus, quia obtinere non potuit, pontificalia deposuit die 16 Kal. Junii (an. 1127).

APPENDIX

MONUMENTORUM TREVERENSIIUM

EX TRANSLATIONE SANCTI CELSI

AUCTORE THEODERICO.

Theodericus, qui a. 1006 monasterium S. Mathiæ Treverense ingressus est, ab abbate Richardo rogatus, libellum de translatione et miraculis S. Celsi scripsit, sermone quidem tumido, sed quo multa de Egberti rebus aliaque notatu digna memoriæ tradidit, præfatione ad Richardum abbatem præmissa. Quæ ex Actis SS. Febr. III, 396, ubi ex codicibus Budecensi et Treverensi edita sunt, repetuntur.

Excellentissimo Christi operario patrique perma- gifico Richardo suus ille suorum ultimus Theodericus, quo inter monachos nihil habetur vilius, monastici tamen haud immemor propositi, omni apologiæ dimota ambage, veræ obedientiæ obseque-

lam. Rogat namque paterna pietas vestra, immo³⁸⁶³ inevitabiliter imperando injungit, quatenus inventionem sacratissimæ glebæ beati confessoris Christi Celsi, cujus præclara merita ejusdem vocaminis produntur etymologia, nec non qua occasione,

VARIE LECTIONES.

³⁸⁶⁰ personis corr. personas c. ³⁸⁶¹ f. e. corr. f. c. ³⁸⁶² post suppl. c. ³⁸⁶³ imo ed. Scribendi rationem hinc inde correxi.